

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

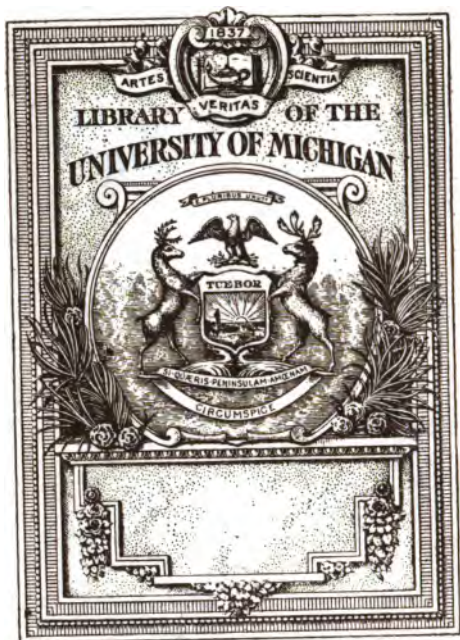
- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Wood.

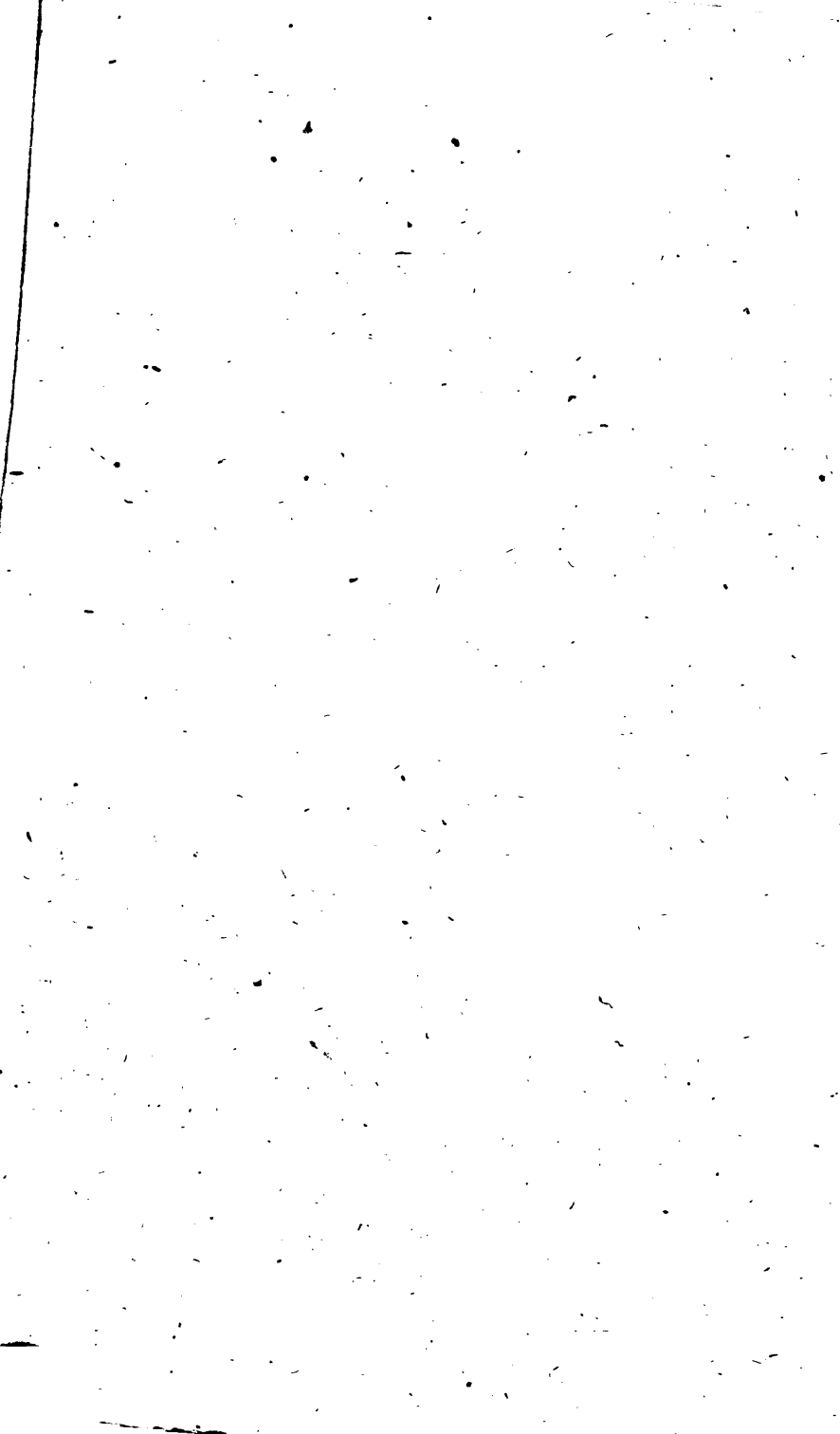
(f 37, -)

DC

220

A12

G E S C H I E D E N I S
V A N D E N
O O R L O G.

1793 — 1802.

J. ALLART Excudit.

G E S C H I E D E N I S
VAN DEN JONGST-GEËINDIGDEN
O O R L O G,
TOT OP HET SLUITEN VAN DEN
V R E D E T E A M I Ë N S.
BIJZONDER MET BETREKKING
T O T D E
BATAAFSCHE REPUBLIEK.

*Uit de beste Authentique Stukken, Berichten,
Aanteekeningen, en andere echte Bronnen
bijëengezameld, en in order gebragt,*

D O O R

CORNELIS VAN DER AA. 1749-1811

Z E R S T E D E E L.

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART,

M D C C C I I I

27.

AMERICAN ...

... A ...

VOORREDE

A A N D E N

BESCHEIDEN LEZER.

Daar de *Inleiding* tot deze GESCHIEDENIS van den *Jongstgeëindigen OORLOG*, met *betrekk*ing op ons *Vaderland*, (want uit dat gezichtspunt moet dezelve alleen beschouwd worden,) geschikt en ingericht is, om elk waarheidlievend Onderzoeker van 'sLands lotgevallen, de Characterizeerende Bijzonderheden deszelven, in onderscheiding van alle voorgaande Oorlogen, en binnenlandsche Twisten en Verdeeldheden, voor den aandacht te brengen; daar ik in dezelve verflag gegeven hebbe, van den voet en wijze van behandeling, door mij, bij het samenstellen dezes Werks, in acht genomen, daar behoefte ik mij bij dat alles (veelal de gewoone inhoud eener Voorrede) thans niet op te houden. Alvorens echter, de LEZER, tot het Geschiedverhaal zelve overgaa, zal het niet ondienstig kunnen geoordeeld worden, hem in eenige regelen, aangaande een en ander onderwerp, ook over de wijze van uitvoering, bericht te geeven.

* 2

Op

27 Jan. 21. 1844

Roelens. M.V. 7-19-34

Op een Tijdstip, waar in *Bellona* aan den band gelegd is; de ijsfelijke verwoestingen eenes bloedigen en verderffelijken Oorlogs, en binnenlandschen Tweespalts, geëindigd, of ~~aanmerkelijk~~ verminderd en ter nedergeworpen zijn; waarin een aantal Landen en Volken, niet slechts van die geduchte Geesfels des Menschdoms, ontheven, maar wederom (als 't ware) aan zich zelve terug gegeven zijn geworden; waarin de woedende storm van opgeruilde Hartstochten gestild, en R E D E, de plaats van woeste driften hernomen heeft; waarin de beminnelijke Vrede, in haar bevallig schoon, zich aan het oog van elk haarer Hoogschatters verthoont: — op een Tijdstip, waarin elk rechtgeaart Nederlander, de dankbaare hulde zijnes harten, aan den ALMACHTIGEN BESTUURER der Wereld toebrengt, voor de gunstrijke verhooring zijner vuurige gebeden en wenschen, dat eens eindelijk de jammerlijk gesslingerde Staatshulk, van tusschen de gevaarlijkste klippen, *Regeeringloosheid*, en *Binnenlandsche Tweedracht*, terug gebragt, de haven van Rust en Orde bereiken, en voor verbrijzeling bevrijd geoordeeld, worden mag: — op een Tijdstip, eindelijk, waarin een gematigd, een rust en vredezoekend Bestuur, bewijzen aan den dag legt, dat het geen Vrijheid in den mond, en Staatkundige Gewetensdwang in het hart koestert; dat de vrees voor het wederkeeren eenes willekeurigen Dwangjuks, bij elk verdwijnen doet; dat alle hatelijk onderscheid om gevoelens, den bodem insloeg, en dat zich bevljigt, om nog veel goeds van onder de Puinhoopen des voorheen gesloopten Staats-

Staatsgebouws op te delven: — op zulk een belangrijk Tijdstip (zeg ik) een getrouw, een niet overdreven, maar een waarachtig verhaal van het gebeurde, der Natie in handen te geeven, kan dit immer gewraakt worden, bij elk wel geplaatst hart, dat overreed is, van de waarheid eëner oude en bekende spreuke: *Die zich aan eenen anderen spiegelt, spiegelt zich zacht?*

Deze en voortgelijke vraagen, kwamen mij voor den peinzenden Geest, toen ik de verplichtende aanzoeken, tot het samenstellen van dit Werk, in overweging nam: aanzoeken van Vrienden, ook van mij in persoon Onbekenden, die mij de onverdiende eer wel bewijzen wilden, van te zeggen: *dat het schrijven eener Geschiedenis van den Jongstgeëindigten Oorlog, eene voor mij berekende taak was*; die bewustheid droegen, dat ik geen onachtzaam, geen onverschillig Aanschouwer geweest was, van alle die Rampen en Onheilen; die ons weleer bloeiënd en gezegend Vaderland, zoo lang, zoo deerlijk geteisterd hebben; die wisten, dat ik om, en met dat Vaderland, zoo veel, zoo onrechtvaardig lijden moest! En de tegenwoordige uitgave van dit EERSTE DEEL, dier begeerde Geschiedenis, strekt ten bewijze, hoe ik eindelijk aan dien wensch, en begeerte, beantwoord hebbe.

In de daad, men behoeft geen hooge graad van kennis, in het vak der Geschiedenis verkregen te hebben, om overreed te worden, dat het ten allertijde, een moeilijk werk was, om, kort na het stillen of vernietigen van inwendige Verdeeldheden,

hooggaande Twisten en Staatsrumoeren, een getrouw en waarachtig verhaal van het gebeurde, der wereld in handen te geeven. — Plegen wij raad met de Lettervruchten der kundigste, onzijdigste, en, uit dien hoofde, geloofwaardigste Historiefchrijvers van ons Vaderland; leezen en beoordeelen wij hunne Werken, met die opmerkzaamheid, en onpartijdigheid, die zij recht hadden van ons te vorderen; plaatsen wij ons, met onze verbeelding, in het tijdvak waarin zij leefden en schreven, dan valt het niet moeilijk te ontdekken, dat zij de handelingen en bedrijven, van Perfoonen, die, reeds Jaaren geleden, hunne rollen op het Toneel der Wereld afgespeeld hadden, en achter de schermen van hetzelfde onzichtbaar geworden waren; van wiens gunst zij geene beloningen te hoopen; van wiens gezag of wraak zij niets kwaads te vreezen hadden, veel vrijmoediger, veel onbelemmerder, veel minder gedrongen, en ongekunstelder te boek stelden, dan wanneer zij de latere Geschiedenissen, vooral die van hunne Tijdgenooten, behandelen moesten. Het zou met mijn tegenwoordig doel niet strooken, wanneer ik dit gestelde met verscheidene voorbeelden staaven wilde, doch om het echter voor sommigen duidlijker te maaken, zal ik mij slechts tot één voorbeeld, den onsterffelijken WAGENAAR, bepaalen, die, zelfs ten aanzien van het laatste Deel zijner *Vaderlandsche Historie*, de naspraak van veelen niet ontgaan kon, dat hij, bij het vermelden der Verwaringen van de Jaaren 1747 en 1748, tastbaar blijken deedt, dat de veranderde omstandigheden op zijne pen-

perme invloed hadden, en dezen hem (als 't ware) belemmerd hadden, om met die rondheid en onbedeesdheid, de gebeurtenissen van die woelige dagen te verhalen, als welken hij, bij het melden der lotgevallen van vroeger dagen, zich veroorloofde. Het ontbreekt nog niet aan zulken, die in onze dagen dit verschil in *schrijfwijze*, in dien waarlijk *grooten Man* wraaken, doch (onzes erachtens) ten onrechte, daar wij van gedachten zijn, dat men in het oog dient te houden, dat WAGENAAR, tot eene publicque Post, in zijne Vaderlijke Stad, bevoorderd was, waar door hij niet alleen eene meer dan gewoone inzage in de Registers van Stad en Staat, maar ook een daaglijks verkeer, met zulke Leden der Regeering hadt, die en *vóór*, en *naa*, de verandering van zaaken, in het Bewind gesteld waren. Men zou een blijk van onkunde aan den dag leggen, wanneer men waande, dat het, nu bijnaa een halve Eeuw geleden, toen WAGENAAR zijn Werk schreef, iemand in de gedachten zou hebben kunnen opkomen, om, zoo ruuw en onbescheiden de bedrijven der Regeering te hekelen, en zelfs hunne Personen, op de schandelijkste wijze, aan de kaak te stellen, zoo als, sints eenige Jaaren, onder ons in zwang geraakt is; een bedrijf, dat bij veelen als een écht kenmerk van waare Vrijheid is begroet geworden, en waarin de Samenstellers van den Tweehoofdigen *Janus*, de *Politieke Blixems*, en dergelijke Schandschriften, het langste volgehouden hebben, doch waarin zij, door gepaste maatregelen des tegenwoordigen Bewinds, ter goeder uure, krachtda-

dig zijn beteugeld geworden, tot blijdschap van elken Vriend van rust en order. — Wie weet niet, dat, nu bijna een halve Eeuw terug gerekend, de bescheidenheid, de eerbied, het ontzacht, de betamelijke ondergeschiktheid aan en voor zijne wettige Regeering, ééne van die geheiligde en erkende plichten der Nederlanders was, die als de band der Maatschappij aangemerkt, en door alle braave Ouders aan hunne Kinderen ingescherpt werd? En dit de waarheid zijnde, wie kan dan, met rede, het gedrag van WAGENAAR wraaken, of vreemd vinden, dat hij de paalen van bescheidenheid en welvoeglijkheid in acht nam, bij het verhaal der beroerten in de genoemde Jaaren? Dat hij *of* stilzwijgend, sommiger gedrag *vóór* en *naa* dien tijd, pasfeerde; *of* zoo hij dat vermeldde, in navolging van een fiks en kundig Schilder, door het aanleggen van een voegzaam tint, het contrasteerende in sommiger bedrijven, minder sterk trachtte zichtbaar te maaken, doch met dat alles, aan den opmerkzamen en nadenkenden. Lezer, gelegenheid t'over verschaft, om te kunnen besluiten, dat het, ook toen, niet ontbrak aan Lieden, die zich naar den gang des werks wisten te schikken; die blijken gaven, dat zij zich de veranderde omstandigheden, op eene meesterlijke wijze, tot hun voordeel, wisten ten nutte te maaken?

Had dit plaats omtrent een Man als WAGENAAR; kon hij de berispende naspraak van sommigen zijner Tijdgenooten en Nakomelingen niet ontgaan; oordeelen sommigen, dat hij *dit* verzwegen,
dat

dat vermeld; *deezee* meer geroemd, *geene* sterker gegispt moest hebben; is het dan wel te verwonderen, MIJNE LANDGENOOTEN! dat ik, (die naauwlijks bestaan durve, de hooge vlucht van deezee Adelaar naa te oogen,) schroomvallig was, om aan den wensch en begeerte van Menschen, van wien ik zulks nimmer vermoed zou hebben, te voldoen? Is het wonder, dat ik eenen geruimen tijd huiverig bleef, om die begeerte op te volgen, en in eenen tweestrijd gebragt werdt, wat voor mij verkieslijker ware, *of* mijnen bijéengebragten voorraad aan de drukpers over te geeven, *of* aan de vergeetelheid toe te wijden? *of* de uitgave van het begeerde Werk, tot een laater tijdvak, uit te stellen?

Schoon het thans, (Gode zij dank!) niet meer gevaarlijk kan gerekend worden, de *Waarheid* te zeggen; schoon eene behoorlijke vrijheid van schrijven, en oordeelen, over het gebeurde, gedurende den jongstgeëindigden Oorlog, gegrond op duchtige *bewijzen*, en opentlijke *daadzaaken*, op eene plechtige wijze is gewaarborgd geworden; schoon een ontzettend aantal van bedrijven, die in den loop der Revolutie, uitgeoeffend, en door veelen weleer als Heldendaaden zijn bewonderd, doch, bij de invoering der tegenwoordige Order van Zaaken, plechtstatig, opentlijk afgekeurd, en verfoeid zijn geworden; en niemand iets te duchten heeft, van een zich schuil houdend *Committé van Waakzaamheid*: zoo neemt dit echter niet weg, dat het verhaal van dat alles, aan verscheidene bedenkingen onderhevig blijft. De tijden mogen veranderd, de denkwijze over *deezee*

en

en geene Onderwerpen moge meer gezuiverd, meer opgeklaard zijn, maar de menschen zijn, met dat alles, menschen gebleven, die, zoo wij, ten hunnen aanziene, recht handelen, en hén tot geen volmaakter, en voortreffelijker Wezens, dan zij waarlijk zijn, verheffen willen, niet lichtelijk tot die diepte van zelfverloochening nederdalen willen, dat zij hunne *openlijke dwaalingen*, en *buitensporigheden*, openhartig belijden, of aan 't licht gebragt zien willen. Even dit, is het echter, dat billijker wijze verwacht moet worden, van elk, die Historiëke waarheid begeerd, die het in ernst te doen is, om onderricht te worden, van een aantal Gebeurenissen, die in den loop des Jongstgeëindigten Oorlogs zich aanbieden, en, die uit den aart en natuur van de Revolutie, die 'er door veroorzaakt is, hunnen oorsprong genomen hebben.

Immers, het was eene Revolutie, dat is, eene Omkeering in alle de deelen des algemeenen en bijzonderen Staatsbestuurs; eene verandering *in*, of eene verwerping *van*, alle oude herkomen, gewoonten, gebruiken, en inrichtingen, die eeuwen achter één, gevolgd waren; bij veelen van welken, men zich uitnemend wel bevonden hadt; en die, uit dien hoofde, bijna de kracht en het verbindend vermogen, van onveranderlijke Wetten, verkregen hadden, en als zodanig aangemerkt werden? Het was eene Revolutie, die in de uitvoering aanmerkelijk verschilde, met de denkbeelden, en bedoelingen, die de eerste en voornaamste Veroorzaakers derzelve, zich in vroeger tijd voorgesteld hadden: want de Onlus-

ten

ten in 1780 begonnen, de Maatregelen toen ter hand genomen, en tot 1787 voortgezet, doch, door den intocht der Pruisfen gestuit, leveren een hemelsbreed verschil op, met de handelingen en bedrijven, die men in het Jaar 1795, en sints gebeurden zag, en van daar, dat ook veelen, die de voornaamste Toongeevers vóór den intocht der Pruisfen waren, niet alleen in 1795 stil en werkeloos zitten bleven, maar zelfs afkeerig waren, om eenig deel aan het Publiccq Bestuur van zaaken bij der hand te neemen. Vraagt men: *Wat was daar de rede van?* Naar mijn begrip geene andere, dan dat zij, die zoo zeer begerig waren naar meerder gezach en invloed, met tegenzin zagen, dat men een geheel ander plan volgde, en niet zoo zeer het werk opvatte, daar men het in 1787 gelaten had, (dat voornamelijk bedoelde, om eene hervorming in veele allengs ingesloopenen misbruiken te bewerken,) maar dat men nu eene geheele omverrewerping van het oude Staatsgebouw, de invoering van eene *Democratie*, in den uitgestrektsten zin van dat woord, onder begunstiging van eene vreemde Macht, daarstellen wilde: dat men, in plaats van eene zuivere *Representative Regeering*, (die, volgens de oude gronden, uit de *Besten*, *Vroedsten*, *Rijksten*, of *Welgestaatsen* bestaan moest,) eene *volstrekte Volksregeering*, in navolging van het Fransch Bestuur, van dien tijd, beoogde. Het was eene Revolutie, waar bij, tegen den zin en de meening van de zoo evengenoemden, het oude Staatsgebouw, alleen om dat het geen spoor van zulk een Volksbewind vertoon-

toonde, met drift en hitte te gronde gemeten werd, zóó, dat de eene steen niet op den anderen bleef, en dit deed de puinhoopen derwijze vermeerderen, dat 'er geen plaats overig bleef, om het Gebouw, dat men dacht in de plaats te kunnen stellen, op te richten. Het was, eindelijk, eene Revolutie, die zich uitstrekte, tot de Godsdienstige en Zedekundige Grondbeginselen van veele Ingezetenen, die niet alleen de ongehoordste verschijnselen in de *Physique*, maar ook in de *Moreele Wereld* opleverde, waar door sommigen zich stappen veroorloofden, die het Nageflacht nog zal verbazen doen.

Kón zulks wel anders, dan eene opéénstapeling van Verwarringen, Botzingen, en tegen elkander werkende Krachten veroorzaaken? Het onbepaald voorpreeken van de leer eener denkbeeldige *Gelijkheid*, waar door den geringsten en onkundigsten, in den waan gebragt, en gesterkt werdt, dat ook hij, tot het Publicq Bestuur bevoegd was, zoodraa de keuze eener gebrekkige Volksstemme zich voor hem verklaarde, dit stelde eene wijde deur open voor elken Intriguant, tot het maaken van Cabaalen, het zij, door beloften, of andere onbehoorlijke middelen. Wanneer men dit overweegt, blijft het dan nog een wonder, dat zij, die tot hunne Fabricquen, of Handwerken, een aantal Bedienden nodig hadden, en alleen in dién kring nuttig werken konden, al spoedig zich van de eene of andere Post, met grond konden verzekerd houden, en tot de gewichtigste Ampten zich bevoorderd zagen? — Wanneer
men

men nagaat, hoe veel invloeds een welbespraakt Geestelijke, op het grootst en eenvoudigst deel der Leden van zijne onderhoorige Gemeente doorgaands heeft, is het dan wel te verwonderen, dat, daar ook de Geestelijken verkiesbaar gesteld waren, een aantal hunner, tot Regeeringsposten bevorderd werden? dat zij hunne Gemeentens verlieten, dezelve door eenen Huurling, of ook soms, slechts nu en dan slichteden, of geheel varen lieten; waar door de belangen van den Openbaaren en Bijzonderen Godsdienst niet weinig verzuimd en benadeeld zijn geworden? — Wanneer men zich herinnert, hoe het oprichten van *Clubs* allerwege in gebruik raakte, hoe men in dezelve de overdrevendste eischen voorstelde, en het wantrouwen, op een Bestuur, dat men zelfs had helpen verkiesen, ten hoogsten toppunt stijgen deed; is het dan wel te verwonderen, dat men uit den boezem van zulk een aantal Volksgenootschappen, eene zoogenaamde *Centraale Vergadering*, in den *Haag* zag bijéenkomen, welkers Leden, Openbaare Vergaderingen hielden, dat met volle recht een *Imperium ad Imperio*, een *Rijk in een Rijk*, genoemd mogt worden? Eindelijk, was het wonder, dat sommige Heethoofden, niet te vreden dat zij in hunne woonplaats alles naar hunnen zin en wil veranderd hadden, de stoutheid begonnen, om zich tot een *Comité Revolutionair* te veréénigen, en van Stad tot Stad, van Dorp tot Dorp heenen te trekken, om, zelfs tegen den wil der In- en Opgezetenen, de in dienst zijnde Regenten af-

afzetten, onder het voorwendfel, dat zij het vertrouwen des Volks verloren hadden?

Daar deeze weinig opgenoemde en nog een ontzettend aantal van dergelijke of nog erger gebeurtenissen, een gedeelte van dit Geschiedverhaal uitmaaken moet, om dat het de geest van dien tijd, en de bedrijven van veelen zal kennen doen; behoeve ik dan wel een verrekijker te gebruiken, om te ontdekken, dat sommigen mijnen arbeid wraaken zullen, alleen, om dat zij zich thans over hun gedrag, in vorige dagen gehouden, schaamen, en zij het Licht der Waarheid, voor hun oog te sterk vinden? Ik be-tuig aan zulken, dat ik als voorheen, ook nu althans, niet zal zoeken te verbitteren, maar te verbeteren: dat ik (zoo als ik reeds in de Inleiding tot dit werk gezegd hebbe) de Waarheid en Onpartidigheid tot mijne gezellinnen, op dit onbetreden pad verkozen hebbe; dat ik, om den schijn van haate-lijkheid te vermijden, niet dan schaarsch, en in geval van noodzaaklijkheid, *naamen* noemen zal, als van oordeel zijnde, dat het voornaamelijk op een getrouw verhaal van *daadzaken*, en op bescheidenheid jegens allen, aankomt: doch dit belet echter niet dat ik onaangenaame waarheeden, hard om te hooren, voor sommigen, zal moeten voordraagen.

Hier (dunkt mij) hoor ik een opmerkend Lezer vraagen: *Van waar zult gij de stof, tot het vermelden van zoo vele en opéengestapelde Gebeurenissen, ontleenen?* Waarlijk eene gepaste vraag wanneer men in aanmerking neemt, dat ik den weg,
die

die ik met mijne Lezers bewandelen wil, een *schaarsch betreden pad* genoemd hebbe. Vergun mij WAARDE LANDGENOOTEN! dat ik die vraag met eenige onderscheiding beantwoorde.

Was 'er ooit een tijdvak, waaromtrent een Geschiedboeker omzichtig moet zijn, in de keuze der bronnen, waar uit hij scheppen wil; het is gewis dat, het welk ons te beschouwen staat, bijzonder dat gedeelte, *dat met den 19 Januarij des Jaars 1795 een aanvang neemt*. Hij zou (naar mijne gedachten) weinig oordeelkunde aan den dag leggen, die, een Geschiedverhaal van den *jongstgeëindigen Oorlog*, (die, zo als wij weten, reeds op den 1 Februarij 1793 een aanvang nam) ook naa de Révolutie, alleen uit *soortgelijke* Bronnen, samenstelde, als waar van hij zich tot dien tijd voornaamelijk bediende. De verandering die in de maand Januarij 1795, in den geheelen Vorm des Bestuurs, in de wijze van raadplegen, en het nemen van besluiten, werdt ingevoerd, ontzetten der Geschiedboeker, van veele hulpmiddelen, waar van hij zich bevorens, al vrij zeker kon bedienen. Het moge als een wonderspreuk bij veelen klinken, wanneer ik zegge, dat het onder de voorheen bestaan hebbende Regeerwijze, oneindig minder moeite vereischte, om *Staatsbesluiten, Rapporten, en andere Authentique stukken*, (die toch de ziel en het wezen eener Historie uitmaaken) magtig te worden, dan naa het tijdstip waar in die Regeerwijze vernietigd werdt: en met dat alles, niets is waarachtiger. Vraagt men: *hoe kan dat mooglijk zijn*, daar voorheen de Raadplegingen, zoo in de Hooge Staatsver-

gaderingen, als in die der Stedelijke Regeetingen, altoos met geslootene deuren, en zelfs nu en dan onder den Eed van geheimhouding gehouden worden? daar men integendeel, naa de Revolutie, openlijk bijéénkwam, affchutfels, (*Tribunes*) gefchikt voor Toehoorders van allerleijen Rang en Conditie vervaardigde, of in Kerkgebouwen der Gemeente oordeelde van alles vereischte kennis te gœven? Niet alleen dat, maar de verhandelde zaaken, die bevorens wel bij den drukker der Staaten ter persfe gelegd, doch alleen voor de Steden, en eenigen der voornaamste Staatsleden en Ministers, tot hooge prijzen, verkrijgbaar waren, werden fints de groote verandering, gedrukt, en elk die dezelve begeerde, kon voor een geringe prijs van het verhandelde verftendigt worden. Daar dit het geval is, hoe kan het dan mogelijk zijn, dat het naa de Revolutie moeilijker zijn zou, om *Echte* en *Authentique stukken* magtig te worden? Het moge hier mede gelegen zijn zoo het wil; men moge mijn gezegde als een *Paradox* begroeten; het is echter waarheid, en ik ben genoodzaakt daar nog bij te voegen, dat het eindigen der voorheen bestaan hebbende Regeerwijze, voor mij, een einde maakte, aan zulke *Origineele* en *Authentique stukken*, als waar toe ik, en veelen die lust tot onderzoek hadden, bevorens zeer wel gelegenheid verkrijgen konden. Nimmer heb ik de *Tribunes* in den *Haage* bezocht, maar geloofwaardige berichten mij deswegens medegedeeld, deden mij duideljk ontwaren, dat de meeste Toehoorders, naanwlijks verftaan konden, wat 'er verhandeld was. De grootheid der Zaake, de flauwde
 stem

stem van veele Leden, en het geraas dat het komen en gaan op de *Tribunes* veroorzaakte, deedt veele zeggen: *ik weet niet wat 'er verhandeld is?* Wat de Dagbladen belangt, hier in zou men natuurlijker wijze, dat gemis vergoed meenen te vinden, maar ook deeze beantwoorden aan de begeerte van eenen *Gefchiedboeker* niet, die zich niet te vrede kan stellen, met eierlijke Aanspraaken, of het naaleezen van Requesten en Verzoekschriften, het zij om een Ampt, of om een Dedommagement, of om bevrijding van Impositie, of dergelijke zaaken meer. Al het nut, dat men van de Dagbladen heeft, verspreid wel eenig licht over zulke zaaken, die men als *huishoudelijk* kan aanmerken, maar het belangrijke voor *het geheel*, als daar is de Correspondentie van de Ministers aan en met de vreemde Hoven, de Lasten en Instructien aan dezelve, het stuk van de Finantie, Justitie, Politie, en meer andere Onderwerpen, komen 'er of geheel niet, of zeer onvolledig in voor, gemerkt dit de onderwerpen zijn, die in *Comité Generaal*, dat is in eene geslotene Vergadering, behandeld werden. Voegt men hier bij, dat de meesten dier opgenoemde interesfante zaaken, behandeld wierden bij het *Uitvoerend Bewind*, bij de *Agenten*, en *Committees*, en dat deeze hunne deliberatien niet in het openbaar hielden, wie gevoelt dan niet, hoe moeilijk het valt, om in zulk eenen staat van zaaken, een goed geheel saam te stellen? Wat de openbaare Vergaderingen der Stedelijke Regeeringen betreft, die naa de Revolutie in zwang geraakten, doch, op de meeste plaatsen, al spoedig

tot niet liepen , deeze waren ook niet gefchikt, om iemand tot het vermelden van belangrijke onderwerpen in staat te ftellen. Te *Haarlem*, daar éénmaal ter weeke, de Regeering haare opentlijke Sessie, op het Choor der Grootte Kerke, hieldt, heb ik meer dan ééns, oorgetuige geweest van het verhandelde, maar ik hoorde 'er niets, dat van eenig aanbelang, of voor mijn bijzonder oogmerk dienftig was. Een kennisgeving, dat een Koorndragers, een Turfdragers, een Klapwakers plaats, of eenige andere Stedelijke Bediening, vacant geworden was, dit maakte, zoo dikwijls ik mij daar bevond, al een voornaam deel van het verhandelde uit. En wie moest zulks ook niet verwachten, daar fints de Revolutie, het befchrijven der Vergadering op voorafgezondene punten, en het verleenen van behoorlijken last, aan de Gedeputeerden op den Dagvaart, afgefchaft was, en alles bij hoofdelijke stemming, bij de *Provisioneerende Repräsentanten van Holland*, afgehandeld werd.

Uit het geen ik tot hier toe gezegd hebbe, zal men kunnen befluiten, dat ik veele bouwftoffen, gefchikt tot het famenftellen dezer Gefchiedenis, van elders heb moeten bijéénzamelen; dat ik de opentlijk uitgegeevene Staats-Stukken, (fints Januarij 1795) ten aanziene van deszelfs belangrijkheid, niet gelijk ftelle met die van vroeger dagen; en dat de jaatstgenoemden, door mij, wel niet geheel onnodig, maar echter niet genoegzaam zijn geoordeeld geworden. Billijker wijze, vraagt men dus: *Van waar het ontbrekende?* En dan moet ik antwoorden:

ten: deels, uit eenen ruimen toevoer van Berichten, Aanteekeningen, Memorien, en andere Stukken, die mij, van tijd tot tijd, door geloofwaardige Perfoonen, zijn medegedeeld geworden; deels, uit die Gebeurenissen, die onder mijn oog plaats hadden, of door onderzoek, ter mijner kennisse kwamen. Zij, die met mijne lotgevallen niet onbekend gebleven zijn, weten, dat men mij, door het ontroven mijner vrijheid, gedurende drie Jaaren, in mijne Letteroeffeningen verhinderde, waar door veroorzaakt is geworden, dat ik, in het vermelden van het gebeurde van die dagen, veel meer gebruik zal moeten maaken, van het geene mij is medegedeeld, dan wel in een omgekeerd geval zou nodig geweest zijn. Naar maate dat veele kundige Lieders, menschen, die, in het stille boekvertrek, gewoon zijn, hunne snipper-uuren met genoegen door te brengen, door het lot der tijden, tot eenen amptelloozen staat vervielen; of, die de op hen uitgebragte keuze, tot eene of andere post, van de hand weezen; naar die maate verkregen dezulken eene betere gelegenheid, om, afgescheiden van het onophoudelijk gewoel der Wereld, de Gebeurenissen van die dagen op te merken, de bedrijven van veelen, onpartijdig, gade te slaan, en het een en ander, door het houden van Aanteekeningen, voor de vergetelheid te beveiligen: en dit, MIJNE LANDGENOOTEN! zijn de voornaamste Bronnen, waar uit ik heb mogen scheppen, daar een aantal dier opgenoemde Liefhebbers van Vaderlandsche Geschiedenissen, de goedheid wel heb-

hebben wilden , om mij de vruchten van hunne stille en werkelooze uren , ten gebruike te geeven , tot aanvulling van het geene mij ontbrak , of tot welks beschouwing of opspeuring ik was verhinderd geworden . Ik neeme deeze gelegenheid waar , om zoo veelen , als mij hier in tot wezenlijk nut gestrekt hebben , mijnen opentlijken dank te betuigen , met verzekering , dat ik met die bescheidenheid en omzichtigheid , gebruik van hunnen arbeid maaken zal , als waarop zij , voor hunne edelmoedige handelwijze , eene billijke aanspraak hebben .

Wat de *Uitgebreidheid* , en de *Wijze van Uitvoering* dezès Werks betreft , daaromtrent kan ik kort zijn . Naa eene zoo veel mij mogelijk is , gedaane berekening , zal ik den mij voorgestelden taak , in nog *drie deelen* , bijnaa gelijk in getal van bladen , als dit tegenwoordige , kunnen ten uitvoer brengen , en daar de Druipers , uit hoofde van den reeds voorhanden zijnden voorraad , onafgebroken , zal kunnen gaande gehouden worden , daar vleije ik mij , dat zonder onvoorziene beletselen , het geheele Werk wel spoedig het Licht zien zal .

Zal men het werk ook met Afbeeldingen versieren? Dit werd mij herhaalde reizen gevraagd : en mijn antwoord was : *Waar toe zou men het Werk , zonder noodzaak , kostbaar en min verkrijgbaar voor het Publiecq maaken?* Het hoofddoel dat ik bij het schrijven des Werks mij voorgesteld hebbe , is : *het algemeen nuttig te zijn* . Even dit , tracht ook den UITGEVER te bevoorderen , en ons besluit bepaalde zich , om het Werk , niet zonder nut of noodzaak ,

• kost-

kostbaar te maaken, door afbeeldingen van mishandelingen aan Gebouwen of Perfoonen; van buitengewoone strafoeffeningen aan een of ander slachtoffer des gewelds; van eene statelijke optocht; of eene openbaare vreugdbetooning, die doorgaans denkbeeldig zijn, en geene andere verdiensten hebben, dan de meer of min gelukkige gedachten, of rijkheid van vinding, van den Tekenaar des bedóelden gevals. Wanneer ik echter zoo verre met het geschiedverhaal zal gevorderd zijn, dat ik de buitenspoorige bedrijven, van de eerste tijdperken der Revolutie behandelen moet, is ons oogmerk, om eenige Characterizeerende gevallen, (die den aart en de woeste wijze, waar op men soms te werking, kenfchetfen, en die deeze Revolutie van alle voorgaanden altoos onderscheiden zullen,) door de Tekeningen, en het Graveerijzer, aan den Lezer voor te stellen, niet zoo zeer om het Werk op te fieren, of kostbaar te maaken, als wel, om daar door, zulke buitengewoone gevallen, als 't ware, aan het tegenwoordig geslacht te herinneren, en voor het volgende kenbaar te maaken.

Laat ik (deze Voorrede ten einde brengende,) hier nog ten slotte bijvoegen, dat, daar ik geen rechtstreeks noch zijdelings oogmerk hebbe, om iemand, wie hij zij, welk eene denkwijze hij in het Staatkundige volgen, en voor zich als de verkiesfelijkste houden moge, te grieven of te beledigen, men zeer onbescheiden en onbillijk handelen zou, wanneer men mij, om het vermelden van *Waarheden*, van *Daadzaaken*, een hatelijk oogmerk

merk toekennen wilde. Die mijne manier van denken, over die beide Onderwerpen kennen, weten, dat ik ruime denkbeelden, aangaande eene waare en betaamlijke vrijheid van denken vorme, en niets onzinniger achte, niets onbestaanbaarder met alle gezonde begrippen van Vrijheid beschouwe, dan dat men den vrijwerkenden menschelijken Geest, dwingen wil, tot het volgen van een gevoel, waarmede zij, naa het aanwenden van een bedaard onderzoek zich niet veréénigen kan. Dat eigendommelijk goed van den redelijken mensch (vrijheid van denken namelijk) aan anderen toekennende, oordeele ik recht te hebben, hetzelfde, ook als mijn recht, te kunnen vorderen. — Verkiest (naa deeze verklaring,) de eene of andere *Betweeter*, door machtspreuken, (die echter in het Rijk der Waarheid niet geldig zijn) eenen verkeerden zwaai aan dit mijn geschrift te geeven, ik zal mij des niet aantrekken, maar mijnen arbeid rustig voortzetten, bij het aangenaam gevoel van die kalmte van ziel, die alleen geboren wordt, bij elken Vriend van Waarheid, uit de bewustheid die hij draagt, van zijne eerlijke bedoelingen. En waartoe kunnen de mijnen toch anders strekken, dan tot vermeerdering van kennis en waarheid onder mijne Landgenooten, en tot bevoordering van het waarachtig heil des jammerlijk gefolterden Vaderlands?

Utrecht den 1 October 1802.

G E S C H I E D E N I S

VAN DEN JONGST-GEËINDIGDEN

O O R L O G ,

MET BETREKKING TOT ONS VADERLAND.

I N L E I D I N G .

Zoo is dan eindelijk het lang-gewenschte tijdstip, waar naar geheel het menschedom starend uitzag, dat door Millioenen van redelijke Wezens op het vurigst te gemoete gezocht werdt, geboren! De 27 dag van Lentemaand des Jaars 1802 maakte een einde aan alle de rampzalige onheilen eenes moorddadigen Oorlogs; waar door het dierbaar menschenbloed als water vergoten, de vruchtbaarste Landen in akelige woestenijën herschapen, en een onnoemlijk aantal Wereldbewoeneren in eenen afgrond van rampen en ellenden gestort werdt! De Vreë-Bazuin klinkt door de schepping! de blijde maere die zij doet hooren, wordt met verrukking ontfangen, zelfs van hen, die zich wel eer uit oorlog heil, uit on-

I. DEEL.

A

RUST

INLEIDING.

rust en verwarring voordeel, en uit de schade en ongelukken hunner Natuurgenooten, aardſche ge-
noegens beloofden! De waare Beminnaar van
het Vaderland; de Vriend van rust en orde in
de menſchelijke Maatſchappij; de Hoogſchatter
en Vereerer van den besten en weldadigſten aller
Godsdienſten, zenden deswegens hunne dankzeg-
gingen tot den God des Vredes veréénigt hemel-
waard, terwijl de Geſchiedkunde de pen in han-
den neemt, om het gebeurde naar waarheid te
boek te ſlaan, tot herinnering aan het tegen-
woordige, tot nutte leering voor de volgende
Geſlachten.

Gewichtige en belangrijke taak voorzeker! het
zij men die beſchouwd ten aanzien van het ver-
melden der *Oorzaken*, die eenen geruimen tijd
bevorens, tot zoo veel menſchen-ellende en
volks-onheilen aanleiding gaven, en den weg
baarden; het zij men het oog ſlaat op het ont-
zettend aantal *Gebeurenisfen*, die ſints het werk-
lijk voeren des nu geëindigden oorlogs, in ons
Vaderland plaats hadden: Gebeurenisfen, die wij
in de Jaarboeken van vroeger dagen te vergeeſch
zoeken zullen; waar van het onzijdig en onge-
kunſteld verhaal, den naneef in verwondering en
verbazing zal wegrukken, en bij hem het denk-
beeld doet geboren worden, of niet welligt eene

overdrevene zucht tot het ongehoorde en wonderbaare, den Geschiedboeker bezielt hebbe, bij het te boek slaan van 's Lands Lotgevallen, in een tijdvak, dat met volle recht als *ethigisme soort*, moet aangemerkt worden.

Men behoeft slechts de Geschiedkunde op den doorpel begroet te hebben, om overtreedt te zijn, dat zoo niet alle, althans de meeste Oorlogen; zoo wel van vroegere als latere dagen; onder beschaafde; zoo wel als onbeschaafde Volken; hunnen oorsprong verschuldigd waren, aan de buitensporigheden der opgeruilde menschelijke hartstochten. Heerschzucht; jaloersche Naarijver, over de meer bloeiende omstandigheden van nabijgelegen Volken, het zij dan wezentlijk of ingebeeld; overdrevene Zucht tot aanwinst van Landen of Staaten, om daar door de oude paelen van het verkregen gezag uit te breiden; Onverdraagzaamheid in den Godsdienst, en daar uit voortspuitende Conscientiedwang, om den vrijwerkenden menschelijken geest te dwingen, tot het omhelzen en volgen van leerstellingen die men voor de besten hield; dit waren veel al de drijfveeren en oorzaken, waarom de Aarde met dierbaar menschenbloed bespat en doordrenkt; ja zelfs, ongemeten Zeeën als met purper geleverd werden: laag eigenbelang, en onbeperk-

te zucht, tot verkrijging van dat, wat men voor zich als wenschelijk en bekoorlijk hieldt, speelde doorgaands de geduchste rollen: maar nimmer was het menschedom zoo dwaas, zoo onbekent met zijne wezentlijke belangen, zoo ongelukkig in de keuze der middelen, om die wenschen en begeerten vervult en bevredigd te krijgen, dan in het tijdvak dat ons thans te beschouwen staat; waar in ook onze Natie zoo veel deel nam. Het is even daarom, dat wij den nu geëindigten Oorlog, vooral met betrekking tot het Gemeenebest der Nederlanden, als *éénig in soort* beschouwen, en in de volgende bladen, als zodanig zullen trachten te doen kennen.

In eene Eeuw als waar in wij leeven, waar in de kunsten en wetenschappen zulke verbaazende voortgangen maakten; waar in de nuttigste inrichtingen tot algemeene verlichting en beschaaving, niet slechts van de meer gegoedden, maar ook van de geringste standen des Volks, in veele landen tot stand gebragt zijn, daar was het natuurlijk te voorzien, dat de uitoeffening van alle despotiek gezag, in die zelfde evenredigheid haatlijker, en onuitvoerlijker worden moest, als waar mede het Volk meerder bekend werd met zijne waarde en plichten. Geen wonder des, dat in zulke landen, waar het ééne deel der

In

Ingezeetenen; zich de willekeurigste handelingen, ten aanzien van het andere deel veroorloofde; eene algemeene zucht naar Vrijheid, in de zielen der laatsten geboren werd, die de hartstochten der eersten in beweging zette. Dit in het oog houdende, dan valt het niet moeilijk te bevestigen, dat de afkeer van willekeurige onderdrukking, de zucht naar het genot van meerder Vrijheid, in geen land zich zichtbaarder vertoonde; dan in *Vrankrijk*: een land, dat uit hoofde van deszelfs ligging; en locale gesteldheid; de grootste en rijkste bronnen van Nationaalen Welvaart in zich zelve bevatte, doch, waar in het rijkste, het werkzaamste; het nuttigste gedeelte der Natie verdrukt werd; door de onverdraaglijke hoogmoed en trotsheid, van eenen opgeblazen Adel; en eene verbasterde Geestelijkheid. Dezen toch, waren de bevoorrechte standen bij den Thron: door een gewaand recht van geboorte (waar aan den mensch zoo weinig geeft of neemt); of; het gereedlijk volgen van de voorschriften der dweeperij van voorige dagen; behielden de Edelman, en de Bedienaar van den Godsdienst; in dat Rijk, zich zelve als een Wezen van veel hooger rang, dan het grootste gros des Volks; zij achtten zich ontheven van het dragen in de Algemeene Staatslasten, die daar

om met een verdubbeld gewicht op de schou-
 deren des Volks drukten; zij baadden zich in
 weelde, wellust, en overdaad, terwijl den nutti-
 gen en nijveren Handelaar, Landbouwer, en
 Kunstenaar, benevens den man van Letteren, vast
 zochte, over de onheilen die hen dag op dag
 bejegenden. Was het wonder, dat het Fransche
 Volk; (zoo lang verdrukt, en mishandeld, door
 dit alles, en nog daarenboven, sints bijna twee Eeu-
 wen, afhankelijk gemaakt, van de willekeurige be-
 sturvingen van gewetenlooze Koningen, die zich
 door een aantal Maitresfen regeeren lieten, en
 in hunne armen liggende, de rampen hunner On-
 derdaanen zich niet aantrokken,) was het wonder,
 (zeggen wij) dat het Fransche Volk, maarlijverig
 werd, op de herkrijging zijner geschondene
 rechten? Was het wonder, dat de geheele Na-
 tie, van de eene grenspaal des Rijks, tot aan de
 andere, even als door eene Electrique Schok,
 in beweging gezet wierdt, toen den waarlijk goe-
 den Lodewyk de XVI, eene poging deedt, om
 alle zijne onderdaanen gelukkig te maaken, door
 het talrijkste, werkzaamste, en nuttigste deel ders-
 zelve, te willen ontheffen van het Juk, dat hen,
 door verre het minderdeel, zoo onbarmhartig op-
 gelegd, en doot dezen, zoo veele Jaaren achter
 een, gedragen was? Immers neen! niets was na-
 tuur-

tuurlijker, dan dat de ingefchapen zucht tot vrijheid en onafhankelijkheid, in de ziel van elkott Franschman, met eene snelheid, gelijk aan die van den Blixem, opsteeg, en zij in het weldadig bedrijf van hunnen goedhartigen Koning, de eerste straal van hunne ontluikende vrijheid eerbiedigden!

't Is waar, de droeve ondervinding leerde al ras, dat die Natie, welks getuk den zachtmoedigen *Lodewyk* zoo zeer ter harte ging, niet geschikt was, tot zulk eene gewichtige hervorming in alle de deelen des bedorven Bestuurs van zijne uitgebreide en volkrijke Monarchy: men kan niet ontkennen, dat het dooze Natie verging, even als eenen blinden, die door eene plotselinge en al te spoedige gewaarwording van het licht, verbijsterdt, het rechte pad bezijden gaat; dat de heldere glans, van de opgaande Zon der Vrijheid, voor het oog van hun verstand te sterk was, en dat Vrijheid, al spoedig in Losbandigheid verwandelde; doch, dit verminderd niets aan de waardije der weldadige inzichten en gezinningen van hunnen Koning. Hoe men ook over diens gedrag oordeelen moge, zijn groot en edel besluit, om de rampen zijnes Volks te verlichten, den raad en de medehulp van deskundigen daar toe in te neemen, door het bijéénroepen der

Nationaale Vergadering, zal aan het Nageslacht altoos ten bewijze strekken, dat *Lodewyk de XVI* een beter lot verdiend had, en dat alle de rampen en onheilen, die sinds dat tijdstip, het ongelukkig Fransche Rijk getroffen hebben, aan geheel andere oorzaken moeten toegeschreven worden.

Uit dit gezichtspunt de Fransche Revolutie beschouwd, dan zeker verdiende zij niet slechts de bewondering, maar ook de navolging van alle Natien, die, even als de Franschen, zoo veele redenen van klachten hadden, over willekeurige onderdrukking, en ontvreemding van die rechten, waarop elk lid der Maatschappij, een onbetwistbaare aanspraak heeft. Zoo lang het Fransche Volk daar toe dien geregelden weg bewandelde, die de Koning zoo welmeenend insloeg, en hun aanwees, was zij ook als een wezentlijk geluk voor die Natie, en als een uitwerkfel van den weldadigen invloed, der meerdere verlichting en beschaving onzer tijden aan te merken: het stond niet alleen aan alle Natien, die, even als de Franschen, het Juk der overheersching torschten, vrij, om zich van dat Juk te bevrijden, maar het wierdt hunnen onvermijdelijken plicht. Dan, dit gaf aan andere Volken, die zulke gegronde redenen van klachten niet voordbrengen konden, dit gaf, vooral aan de Nederlandsche

Na.

Natie, of liever aan het misnoegd, en naar verandering haakende gedeelte van hetzelfde, geen het minste recht, om zulk een luide kreet over de tjrannij en het draagen van boeijen en ketenen aan te heffen, zoo als men in die dagen, allerwegen, zelfs tot walgens toe, hoorde herhalen. Wie, die eenigzints met de Geschiedenis van Nederland bekend is, moest zich in die dagen niet verwonderen, en bedroeven, wanneer hij, de alzints zachte en gematigde Regeerwijze, de Vrijheid in het stuk van Godsdienst hier te Lande, hoorde uitkrijten voor slavernij, en overheersching? Daar dit van niemand kan ontken worden, wie ziet dan niet, hoe ongerijmt het gedrag van de zulken was, die van oordeel waren, dan men ook hier te Lande, eene gemeenschappelijke zaak met de Fransche Natie maaken moest, en eene Revolutie bewerken, die in alden deele op den leest der Franschen geschoeft was? Zoo iets was nimmer gehoord: men ijverde, lijnrecht strijdig met de waare belangen van Volk en Vaderland niet alleen, maar toonde ook, dat men zijn eigenbelang, die groote drijfveer van alle menschelijke daaden, geheel uit het oog verloor, daar men niets anders dan Oorlog begeerde, niets onbeproeft liet, om die te bewerken. Men droomde, dat uit den Oorlog heil

ontspruiten zou, en dat de glorievolle dagen der *Trompen* en de *Ruiters*, als dan weder zouden herboren worden.

Het is deeze aanmerking, die ons ongevoelig leid tot het bewijs van onze hier voor opgegevene stelling, dat namelijk, den nu geëindigten Oorlog, met betrekking op ons Vaderland, *eenig in soort is*, en een hemelsbreed verschil oplevert, wanneer wij dezelve in vergelijking brengen, met die van vroeger dagen. Herinneren wij ons de bloedige Oorlogen, die sinds het voeten van den 80 Jaarigen kampstrijd onzer Voorvaderen, tegen het onderdrukkend *Spanje*, tot aan dien, welken bij de Vrede te *Aken*, ten Jaare 1748, een einde nam, dan straalt ons dat verschil oogenbliklijk in de oogen. Men vatte toen het zwaard op, *of*, om zich Vrijheid in Godsdienst en Burgerstaat te bezorgen; *of*, om die verworven Vrijheid te bewaren; *of*, om den Koophandel en Buitenlandsche bezittingen, ook de Frontieren van den Staat te beschermen; *of*, om het zoo noodzaaklijk Evenwigt in *Europa*, wanneer het door de heerschzucht der Hoven te schandelijk verbroken was, te herstellen: toen brak de woede des aanvallers niet los, tegen het ééne deel der Natie, terwijl hij het andere als zijnen vriend begroette: van daar, dat men ook toen met ver-
éénig-

éénigde macht, als een éénig man, het Vaderland ter hulpe snelde: toen brak de een niet af, het geen de andere bouwde: in het groote punt, het behoud des Vaderlands, liepen alle bedrijven en pogingen te samen: toen, (om niet meer te zeggen) gordde men zich niet ten strijde, dan na het vruchtloos beproeven van alles wat mogelijk was, om de onheilen van den allesverwoestenden Oorlog te ontwijken: men zocht, men begeerde die niet; integendeel, men oordeelde het plichtmatig, om op buitengewoone tijden de Hemel te bidden, om de afwendig dier oordeelen, en de Natie nam 'er-gesmeetschappelijk deel in. Behoeven wij, na het opnemen dezer bekende daadzaaken, iets meerder te doen, dan ons te beroepen op de weetenfchap, die wij, en duizenden met ons, dragen, van gebeurtenfen die in de laatste Jaaren, onder ons oog plaats hadden? en mogen wij dan niet gerustelijk de beflifing van het pleit, aan elken Verftandigen, aan elken Waarheidlievenden verblijven laaten? Zullen zij niet met ons instemmen, dat de jongfte Oorlog een *Eenling* is?

Billijk vraagt hier een aantal onzer Landgenooten, wien het aan gelegenheid of tijd mangelt, om zich op de kennis van 's Lands longevallen bijzonder te leggen, voor wiens kortzichtig oog,

oog, de diepleggende springveeren van zoo veel bedekte handelingen en woelingen verhoogen bleven, van waar dit verschil in denken en handelen, bij het zelfde volk, over het zelfde aangelegen onderwerp? De beantwoording dier vraag, zal den inhoud bevatten van de *Drie Eerste Boeken* dezer Geschiedenis, waarin wij zoo kort en duidelijk als ons mogelijk is, en met den aart en inrichting van dit werk overeenkomstig kan gerekent worden, verslag geeven zullen, van de *aanleidende Oorzaken*, die, onzes inziens, hebben medegewerkt, tot alle die onheilen, verwarringen, en onbereekenbaare schadens, als waar van het lieve Vaderland in het gemeen, en elk Ingezetenen in het bijzonder, de wrange vruchten ondervondt, en waar van het volgend geslacht de gevolgen nog ondervindert zal. Dus doende, vertrouwen wij, ons eenen gereeden weg te baanen, tot een onpartijdig verhaal van die Gebeurenissen, die sinds de Oorlogsverklaring der Fransche Nationale Conventie, of liever van eenige Leden derzelve, aan *Neerlands Erffstadhouder*, PRINCE WILLEM DE VDE, en hen die zijne belangen waren togedaan, zijn voorgevallen.

De Waarheid en Onpartijdigheid, tot onze Glorfen, op dit zoo schaarsch betreden pad, verkiende, zullen wij, (dit gevoelen wij thans meer dan

dan ooit) te dikwijls gelegenheid ontmoeten, om onaangename waarheden te moeten zeggen, door daaden en bedrijven te vermelden, die sommigen zich in dien geduchten storm van Staatskrakeelen, en Volkstwisten veroorloofden, waar op zij zich opentlijk, als waren het heldenstukken beroemden, doch die zij nu, na het stillen van alle die beroeringen, zich zeker schamen zullen. Hoe gelukkig, hoe dubbel beloont zouden wij dezen onzen arbeid rekenen, wanneer zij dienstbaar bevonden wierdt, om de Natie te rug te brengen tot dat punt, waar van zij zoo onberekenbaar verre is verwijderdt geworden! Wanneer deeze, met aflegging van allen wrok over gewaande of wezentlijke beledigingen, en vervolgingen, steeds gedachtig was, aan de oude Vaderlandsche zinspreuk: **EENDRACHT MAAKT MACHT!** Wanneer, naa het doorstaan van zoo veel leeds en onspoeds, elk in zijnen kring en betrekking, waar in hij tot de Maatschappij geplaatst is, zich voortaan beijverde, om de nog overgeblevene zegeningen, die hij, als 't ware, uit den algemeenen brand gerukt ziet; en die, welken hem den nu. herstelden Vrede, in het aangenaam verschiet vertoonen, dankbaar te erkennen, op den rechten prijs schatten, en ten meesten nutte van Volk en Vaderland trachtte aan te leg-

leggen. Dan, dan alleen, zal 'er zich een grond van hoope opdoen, dat de Nederlandsche Natie de vorige bronnen van haaren welvaart weder zal geopend zien, dat het Vaderland dien ouden rang en plaats herneeme, die het weleer zoo belangrijk voor Vrienden, als gevreesd voor Vijanden maakte!

Dit zij genoeg, om den Lezer met ons bijzonder oogmerk bekend te doen worden. Wij treden zonder eenig verwijl ter zaake.

EERSTE BOEK.

I N H O U D.

De eerste oorzaaken van den nu gekindgden Oorlog, uit de onlusten ten tijde van het 12 jaarig Bestand herkomstig. — Die onlusten veelal de bron van de meeste der voorgaande Oorlogen — Schets van de Onlusten ten tijde van Mauritz — Van Fredrik, Henrik — Van Willem de II. — Van de eerste Staatsregeering — Van Willem de III. — Van de tweede Staatsregeering — Van Willem de IV. — Inzichten op de invoering der Erffstadhouderlijke Waardigheid — Zij was de oorzaak dat de Fransche Conventie, den oorlog niet aan de Natie; maar aan den Stadhouder en zijnen Aanhang verklaarde — Onlusten ten tijde van Prinsesse Anna — Duisterheden in het Tractaat van Aken, veroorzaaken Oorlog tusschen Vrankrijk en-Engeland — Het laatstgenoemde Rijk vraagt om de toegezegde hulp — De Staaten weigeren die en blijven onzijdig — Engeland Lezemmert de Zeevaardij, en neemt de Schepen, geladen

den met Scheepsmateriaalen, weg — Klachten hier over aan de Gouvernante. — Vrankrijk tracht der Staaten gunst te winnen, door gunstbetooningen — De 50 stuivers Vatgeld, en andere Tollen in Vrankrijk afgeschaft — Verschillen over Vrankrijks gedrag, onder de Staatsleden — Kaaperijen der Engelschen — men houdt de Gouvernante voor de oorzaak daar van. — Twisten over de vermeerdering van de Land- en Zee-macht, hadden het een zoo wel als het ander, in verval gebragt — Bewijs hier van uit de Staaten van Oorlog — Willem de V. wordt meerderjarig, en treedt in het Huwelijk. — Ongenoegen hier over bij veelen — Voordeelige toestand van zaaken hier te Lande. — Eerste beginselen van den twist tusfchen Engeland en deszelfs Volkplantingen in America. — Zij is de oorzaak van alle de rampen die het Vaderland fints bejegenden. — Korte fchets van de oorzaaken der Americaanfche onlusten — Vrankrijk neemt er deel in, ten voordeele van de Colonisten — Sommigen hier te Lande volgen het voorbeeld van Vrankrijk — Het ftrijdt tegen de Tractaten — De Americanen worden door Vrankrijk vrij verklaart — Zij fluiten eene Alliantie en een Commercietractaat met de Franschen — Onéénigheden deswegens hier te Lande —

Ook

Ook in de Staatsvergaderingen — Onlusten over de Drostendiensten in Overijsfel — Engeland klaagt over het zenden van Scheepsbehoefstns naar St. Eustatius — Wil het Scheepstimmerhout, ten onrechte, daar onder begrepen hebben — Neemt een aantal Koopvaardijfchepen weg — Bied aan om het genomen te betalen, en een nader verdrag aan te gaan — Het wordt van de hand gewezen — Gewichtige onderhandelingen tusfchen Yorke en Rendorp, om verdere verwijdering te voorkomen doch zonder vrucht. — De grove Houtwaren van de algemeene besfherming uitgesloten — Amsterdam protesteert tegen dat besluit — Vrankrijk levert eene Nota over, waarin het de handelwijze dier Stad goedkeurt, en fchrijft de Staaten de wet voor, hoe zij behoorden te handelen — Aanmerkingen hier over — Uitwerking van dit gedrag op veeler gemoederen hier te Lande — De Staaten geeven een Antwoord op de Nota — De la Vaugion weigert die aan te neemen — Het antwoord naar Vrankrijk gezonden — Der Staaten Gezant Lestevenon van Berkenröde, weigert die over te leveren — Tweede Nota door Vrankrijk overgegeven, opgevuld met bedreigingen — Vergelt van een Reglement, waarbij alle voordeelen intgetrokken worden — Haarlem en Amsterdam daas-

*van uitgezonderd — Aanmerkingen hier over —
 Netelige toestand van zaaken hier te Lande — Te-
 genstrijdige pogingen van Engeland en Vrankrijk. —
 De Prins raad, om Vrankrijk te wille te zijn, en
 Onbepaald Convoy te verleenen — De Staaten oor-
 deelen bij hun besluit te moeten blijven — Zij gee-
 ven hun antwoord aan de la Vaugion over, doch hij
 weigert het aanteneemen — De Stadhouder stelt
 voor, om de Land- en Zeemacht te versterken tot
 60,000 Man, en 60 Oorlogschepen — Amsterdam
 is er tegen, en er wordt alleen besloten tot 32 Sche-
 pen. — Het Reglement in Vrankrijk ingevoerd, ook
 een Tol-tarif — De meerderheid van Holland be-
 sluit tot Onbepaald Convoy — Engeland vraagt om
 de 6000 man — Het Convoy loopt uit, zonder de
 Houischepen — De Engelschen onderzoeken het, en
 brengen het op — Uitwerking van dit geval hier
 te Lande — Blind vertrouwen op Fransche hulp —
 Onbepaald Convoy toegestaan — De hulp aan En-
 geland geweigert — Engeland schort alle Tractaten
 op. — Vrankrijk heft de belastingen op. — Groot
 verval in den Handel — Onderzoek naa de waare
 oorzaken van dat verval — Petitie tot Equippeering
 van 52 Oorlogschepen — Rusland ontwerpt een Plan
 van Gewapende Neutraliteit — De Staaten worden*

er toe genodigt — Handelingen daar over — Eenige Amsterdammers ontwerpen een Commercietractaat met de Americaanen — Laurens, met alle de Papieren tot dien handel betrekkelijk, valt in Engelsch handen — Engeland klaagt hier over, en eischt satisfactie en straf deswegens — de Staaten van Holland keuren de daad, van Amsterdam af — Engeland verklaart den Oorlog aan den Staat — De Staaten vragen om hulp uit kracht van de Gewapende Neutraliteit — Zij wordt geweigert — redenen van die weigering — Verschillende Uitwerkselen van de Oorlogsverklaring hier te Lande — Voorstellen van Amsterdam — Vrankrijk belooft hulp — Sluit een verdrag met de Staaten — Geringe vrucht van hetzelfde — St. Eustatius, St. Martin en Saba dook de Engelschen ingenomen — 23 Koopvaarders dook de Franschen op hun hernomen, worden door de Franschen prijs verklaart — Amsterdam stelt voor, om den Stadhouder eenige Raadslieden toevoegen — Eischt de verwijdering van den Hertog van Brunswijk — Voorstel van den Stadhouder om onderzoek te doen, naa de oorzaken van de algemeene werkeloosheid — Een Convoy van 72 Koopvaarders, en het Esquader van 20 Oorlogschepen en Fregatten onder bevel van Zoutman, loopt in zee — Zeeslag

op de Doggersbank. — Esfequebo, Demerary, en Negapatnam verloren. — St. Eustatius door de Franschen herovert — Zij bezetten Kaap de Goede Hoop — Negotiatie van 5 Millioenen ten behoeve van de Noord-Americaanen, door Vrankrijk gevraagd — Verzoek om 10 Schepen naar Brest — het mislukt — Commissie benoemt, om 'er onderzoek naa te doen — Uitslag van dezelve — Engeland tracht naar vrede — Rusland en Zweden bieden hunne bemiddeling aan — Vrankrijk keurt het af — Handelingen tot vrede door de Engelschen ondernomen — Eischen van onze zijde — Vrankrijk handelt over Vrede met Engeland buiten de Staaten — Sluit de Preliminairen — Dringt de Staaten, om tot de Vrede toe te treden — De Staatsche Gevolmachtigden tekenen de Vrede — Aanmerkingen over het gesloten Vredes-verdrag.

E E R S T E B O E K.

Wanneer wij ons opzettelijk bepaalen willen, tot het opgeeven van de *oudste*, en *eerste* Zaa- den, die aanleiding gaven tot die onzalige twis- ten en volksberoeringen, die *Europa*, en bijzonder dit Land, zoo vreeslijk geteisterd hebben, en met de finaale sluiting van den Vrede te *Amiens* (zoo wij hartelijk wenschen,) geëindigd zijn, dan moeten wij, met onze gedachten, eenen aanmerkelijken terugred doen, en opklimmen tot die gebeurtenissen, die gedurende het vermaarde *Twaalfjaarig Bestand*, en naa het eindigen van het zelve, in ons Va- derland zijn voorgevallen. De hoog-gaande twis- ten en verdeeldheden, die, te dien tijde, den Staat, zoo wel als de Kerk beroerden, veroor-

zaakten reeds in die dagen, twee geduchte partijen in het Vaderland, waar van de eene, naa een poos de boventoon gehad te hebben, zijnen val, en die van deselfs voornaamste Hoofden, niet beletten kon, terwijl de andere partij, uit hoofde van de middelen die zij daar toe bezigde, niet weinig deelen moest, in den wrok en haat, van hen, die in het onderfpit geraakt waren, Wanneer men onze Vaderlandsche Geschiedenisfen, met dien aandacht, opmerkzaamheid, en onpartijdigheid, die zij waarlijk verdienen, nagaat, dan straalt het zoo even gezegde, elk die der waarheid hulde doet, in het oog: en volgt hij den draad der geschiedenis, hij zal de voorname, en soms de eenige oorzaak van de bloedigste oorlogen, en bejammerenswaardigste binnenlandsche twisten en verdeeldheden, uit die onzuivere bron zien voortkomen, die herhaalde reizen, wel eens gestopt werd; maar nimmer geheel opdroogde. Om duidelijk te spreken: de strenge maatregelen die Prins MAURITZ volgde, en uitvoerde, tot het stillen en ten einde brengen van de Remonstrantsche en Contra-Remonstrantsche Kerkverschillen, en die aan deszelfs grootste Voorstander, de beroemde *Oldenbarneveld*, het grijze hoofd, aan *Grotius*, *Hogerbeets*, en anderen, de vrijheid kostte, wierp den twistappel op, tusschen de twee aanhangen, die zich

zich in den Staat vertoonden, waar van de eene des Prinzen handelwijze goedkeurde en toejuichte, terwijl de andere die als een schennis van der Burgeren Vrijheid, en een streven naar eene onbepaalde Heerschappij, verfoeide. Een Stadhouder, aan het hoofd der hooge Staatsvergaderingen te zien, oordeelden de eerstgenoemden *nuttig* en *noodzaakelijk*, doch was voor de laatstgenoemden, (de *Loevesteynsche Factie* gebentnaamt,) *onverdraaglijk*. Zeven-en-twintig Jaaren lang moesten zij dit echter dulden: doch zoo veel tijds was, helaas! niet in staat, om den ingekankerden wrok, uit de zielen te rooijen. FREDRIK HENRIK, die MAURITZ opvolgde, mogt, gedurende zijn vier-en-twintig Jaarig bewind, dien haat trachten te verbannen, door veele, te streng geoordeeld wordende, bedrijven van zijnen Broeder aanmerkelijk te verzachten, en veelen, die bevorens uit het bewind gezet waren, in hunnen rang te herstellen: het bleek al ras, ten tijde van WILLEM DE II, dat de oude haat nog in den grond der ziele van veelen huisvestte, door het voeren van hoog-gaande twisten, over de afdanking van een handvol Krijgsvolk. Dit bedrijf gaf aanleiding tot de ongehoordste stappen aan de zijde van den Stadhouder; stappen, die hem de paalen zijns bewinds deden overschrijden, en de roekelooze belegering van de

Stad *Amsterdam*, door Staatsch krijgsvolk, gaf de schoonste gelegenheid aan de tegenstrevers des Stadhouderlijken Bewinds aan de hand, om kort daar naa, toen hij kinderloos dezer wereld overleedt, zijne bekleedde Waardigheden onvervult te laten, en het Stadhouderlijk Bestuur, te doen vervangen, door eene zoogenaamde *Vrije Staatsregeering*. Weinig maanden na *Willem's* dood, bragt zijne Weduwe, de dochter van den Engelschen Koning *JAKOB I*, een Zoon ter wereld, doch men weerde hem, twee-en-twintig Jaaren lang, van het bezit dier Waardigheden, door zijne Voorzaten bekleedt: het doorzetten van dit voorneemen, wikkelde den Staat in drie kostbaare Oorlogen, en zeker zou *WILLEM DE III* nimmer zijne verheffing beleeft hebben, zoo niet eene gevreesde sloping van den geheelen Staat, bij de overheering van drie Gewesten, door de Fransche Legermacht, zulks verhoedt hadt. Dertig Jaaren, die hij als Stadhouder sleet, gaven maar al te veel blijken, dat de *oude veete* nog stand hieldt, en daar hij kinderloos stierf, schafte men andermaal het Stadhouderschap af. Dezelfde oorzaak, die *WILLEM DE III* aan het hoofd van den Staat plaatste, voerde *WILLEM DE IV*, ten Jaare 1747, ten Stadhouderlijken Zetel, daar Vrankrijks Legermacht in *Staatsvlaanderen* viel, en andermaal den wisfen ondergang van den Staat vreezen deedt,

deed. Nu schieen men door de ervaring geleerd; dat het gemis van een Uitsteekend Hoofd, aan het roer van Staat, het Bestuur aan oneindig meer gebreken onderhevig maakte, dan wel, wanneer men van denzelfen voorzien was, en van daar, dat men al spoedig die Waardigheid *Erfelijk* verklaarde; in de Mannelijke en Vrouwelijke liniën: ingevolge dat besluit nam WILLEM DE V. bij zijne meerderjaargheid ten Jaare 1766, zonder eenigen tegenstand, en met eene schijnbaare nitbundige vreugdebetooning, bezit van die Waardigheden, die reeds van 'smoeders lijve af aan, hem toegeschikt waren, door een eenparig besluit van alle de Leden der Regeering, in alle de Gewesten.

Wij vertrouwen dat deeze doorloopende schets van de aanmerkelijkste afwisselingen en veranderingen in 'sLands Regeeringsform, hier niet geheel onnut zal geoordeeld worden; nog minder vermoeden wij, dat men dezelve als ongepast, en als eene strekking hebbende, om het eene deel onzer Landgenooten te behagen, en het andere te grieven, beschouwen zal. Alles wat wij opgegeven hebben (wij houden ons des bewust) steunt op de duchtigste en onwederspreeklijkste Historiële gronden, en strookte het met ons oogmerk, het zou ons luttel moeite kosten die gronden in het midden te brengen. Dan! hier dunkt ons, hooren wij een opmerkzaam en onbe-

voordeeld. Lezer vragen: *Wat nuttigheid of noodzaaklijkheid is 'er, om in eene Historie van den Jongstgeëindigten Oorlog, zulk een Tafereel optehangen?* Wij aarfelen niet hier op te antwoorden, dat wij zulks niet deden, dan om ons gewichtige, en zoo wij vertrouwen gegronde redenen; en wij achten ons verplicht dezelve openhartig voor te dragen.

Toen wij ons voornemen om dit tegenwoordig werk, ten nutte onzer Landgenooten, te vervaardigen, begonden te bewerkstelligen, verging het ons even als iemand, die iets, dat zeer verward, en in één gestrengelt is, ontwarren wil; met behouding van het geheel, een zorgvuldig onderzoek doet, naar een voegzaam begin. Wij oordeelden, dat wilden wij de gebeurtenissen, *sints de Oorlogsverklaring aan den Stadhouder en zijnen Aanhang*, (zoo als men dien gewoonlijk bestempelde) vermelden; wilden wij het ongehoorde, het wonderbaare, van dit nieuw verschijnsel, aan den Staatkundigen Horizont, voor tijdgenooten en naakomelingen zicht- en kenbaar maaken, dan moesten wij niet beginnen met het tijdstip waarop die Oorlogsverklaring in de wereld verscheen, maar onderzoek doen, naar de aanleidende oorzaken, die tot de geboorte van zulk een misfelijk wanschepsel in de Staatkundige wereld, aanlei-

leiding gaven (*). Wij namen dus het verwarde kluwen, der nu geëindigde Staatswisten en beroeringen voor ons, en vertrouwen het rechte begin gevonden te hebben in die oorzaak, die wij in de bovenstaande schets opgaven. Dien leidraad volgende, wierdt het ons langs hoe duidelijker, dat de *Erfelijkverklaring* der Stadhoudelijke Waardigheid, het Signaal gaf, aan de zogenaamde Loe-

(*) Men duldte ons deeze zinnebeeldige uitdrukking, betrekkelijk de *Oorlogsverklaring der Fransche Nationale Conventie*, (of liever van eenige weinige Leden derzelve,) *aan den Stadhouder en zijnen Aanhang*, niet euvel. Onder het groot aantal der buitensporigste dwaasheden, die het gevloekte Schrikbewind van dien tijd, in dat ongelukkig Land, ten toon spreidden, verdient die vijandelijke Verklaring, aan den *Eersten Burger*, aan den *Hoogsten Amptenaar van deeze Republiek*, geene geringe plaats. Zal het nageslacht kunnen geloven, dat eene Vergadering, die den roem draagen wilde, dat zij 25 miljoenen menschen regeerde, en in hunne rechten herstelde, tot zulk eene dwaasheid immer in staat was? Schoon het te vermoeden is, dat die zinnelooze daad, op aanhizing van eenige weinige wraakzuchtige uitgeweekene Nederlanders, ten uitvoer gebracht werdt, zoo blijft het echter eene waarheid, dat de Conventie, in qualiteit als Volksvertegenwoordigers, voor dezelve aanspraaklijk blijft, en aan alle de volgende geslachten een bewijs oplevert, tot welke schandelijke bedrijven menschen vervallen kunnen, die Godsdienst, Wetten, Rechten, en Plichten, met voeten treden.

Loevesteynsche Factie, of liever aan hen die 'sLands welvaren, aan eene naauwe verbindtenis met *Vrankrijk*, en aan eene verwijdering met *Engeland*, verbonden rekenden, om door alle mooglijke middelen, zich van het Stadhoudelijk dwangjuk, en van den Engelschen leidband (om ons van de gewoone benaming te bedienen) los-terukken, en vrij te maaken. Behoeven wij hier aan verstandigen te herinneren, dat de toenma- lige Staatkundige gesteldheid van Europa in het algemeen, en die van het Vaderland in het bij- zonder, nog niet geschikt of toebereid was, om dat plan eenslags ten uitvoer te brengen? Wie gevoelt niet, dat zulks *op dien tijd*, aan onover- zienbaare hindernissen onderhevig was? De voor- zichtigheid, en de hoop op eenen gewisfen uit- slag, gebodt derhalven, dat men op eene lang- zaame wijze, zich alle omstandigheden, en ge- beurenissen, in de Staatkundige, en Zedelijke we- reld, ook die, van andere Landen, ten nutte maakte, en op die wijze alles deed samenloopen, om eens eindelijk het begeerde doel te bereiken. Laaten wij nu, naa dezen gelegden grond, waar- op wij ons geschiedverhaal bouwen willen; naa het bepaalen van het waare en eigentlijke ge- zichtspunt, waar uit wij alles beschouwen zullen, voortgaan, in het kort opgeven van de voornaam- ste, en meest belangrijke daadzaaken, die in de
laat-

laatste helfte der Achttiende Eeuwe, met betrekking op ons Vaderland; en dit Hoofd-doel plaats hadden. Het is zoo, de weg die wij ons voorstellen te bewandelen, is niet aangenaam. Een waarachtig beminnaar van het Vaderland, zal soms verplicht zijn, een droeve traan, uit het oog te wifchen; maar wat nood! wanneer hij, zoo wij hoopen, 'er door in staat gestelt wordt, om de zaaken naar haare rechte waarde te leeren beoordeelen: zoo hij het hemelsbreed verschil, in de bedrijven van den *rechtschapen Patriot*, en van den *laagen Eigenbelangzoeker*, leert berekenen? Hij moge zich aan het einde over de dwaasheden zijner tijdgenooten hartelijk beklagen, die zich lieten wegslepen, met den geweldigen stroom van de ontzettendste Staatsomwentelingen, doch hij zal te gelijk overreedt worden, dat dit alles niet slechts bij geval gebeurde, maar t'eenigen tijde, het zij vroeg of laat, dienen zal, ter bereiking van de altoos wijze en goede oogmerken van Hem, die het lot der Volken regelt.

WILLEM CAREL HENDRIK FRISO, die, zoo als wij gezegd hebben, ten Jaare 1747 de Erftadhouderlijke Waardigheid, door een vrijwillig besluit van de Staaten der onderscheidene Gewesten, aan zijne nakomelingen verzekert zag, was eenige Jaaren bevorens in Huwelijk getreden, met de Kroonprincesse van *Engeland*, de doch-

dochter van GEORGE DE II. Hij was de eerste onder de Vorsten van Oranje niet, die zich door zulk eene verbindtenis met *Grootbrittannien* vermaagschapte, want WILLEM DE II en WILLEM DE III deden insgelijks; en sints hadden de Engelsche en Nederlandsche Natien eene bijzondere betrekking op elkander gekregen. Het ontbrak in *Engeland* niet, aan een groot aantal eerlijkdenkende lieden, die, het behoud van hunnen Godsdienst niet alleen; maar ook de conservatie van 'sRijks Constitutie, (iets, waar op een Engelschman, met rede, zoo ingenomen is, dat hij die als de beste van alle bekende Regeeringsvormen aanmerkt) aan de Nederlandsche Natie, menschelijker wijze, alléén toekenden, en uit dien hoofde edelmoedig genoeg waren, om zulks openlijk te erkennen. Zij wisten wel, dat zoo WILLEM DE III, ten Jaare 1689, met de Vloot, (die uit bijna 600 Schepen bestondt, en waar aan 78 tonnen schats door de Nederlandsche Natie besteedt was,) achtergebleven ware, het gedaan zou geweest zijn, met der Engelschen Vrijheid in Godsdienst en Burgerstaat. Men moge in *Engeland*, Koning WILLEM, als den Hersteler van dat alles begroeten, maar men weet te gelijk, dat de schatten der Nederlanderen dien Vorst eene onderneeming mogelijk maakten, die in een omgekeerd geval, voor hem en voor het

het geheele Rijk onmogelijk was. Toen FRISO nauwlijks vier Jaaren naa zijne verheffing, onder den last, die hem op de schouderen gelegd was, bezweek, en eenen onmondigen Zoon van nog geen 4 Jaaren op deeze wereld achterliet, kreeg zijne Weduwe, Princesse ANNA, in hoedanigheid als Moeder en Voogdesse, over haaren Zoon, geen gering aandeel in het gemeene beleid van zaaken. Ten Jaare 1756, geraakte *Engeland* met *Vrankrijk* in verschil, over den waaren zin van het Vredestractaat in 1748 te *Aken* gesloten, waarbij, ten aanzien van de wederzijdsche Bezittingen in *America*, bepaald en vastgesteld was, *dat men in die Gewesten, alles zou brengen op denzelfden voet, al waarop, het vóór het uitbarsten van den Oorlog was of behoorde te zijn.* Men behoeft slechts deeze woorden van het *Akensche* Tractaat te leezen, om van de duisterheid, en onbepaaldheid derzelve overtuigd te worden: het was dus niet te verwonderen, dat 'er al spoedig twist ontstondt, tusschen die twee Mogendheden, en niets natuurlijker werdt, dan de vraag: *hoe waren de zaaken voor het ontstaan des Oorlogs geweest? hoe hadden zij behoren te zijn?* Even gelijk het gewoonlijk gaat bij twistende partijen; zoo ging het ook hier: beide de Mogendheden gaven aan die woorden eene uitlegging naar eigen zinlijkheid en verkiezing, en hechttten 'er eenen
zin

zin aan, die best met hunne bijzondere belangen overeenkwam. Na veel harrewarren en twisten, kon men elkander niet verstaan. *Engeland* zondt eene vloot in zee, om zijne rechten te handhaven, en daar den Staat, met dat Rijk, uit hoofde van aangegaane Tractaten, zoo van *Defensie* als *Koophandel*, verbonden was, (in tegenoverstelling van *Vrankrijk*, als waar mede het een noch ander stand greep,) zoo oordeelde de Koning van *Engeland* recht te hebben, om van de Staaten, die bij het Tractaat bepaalde onderstand, van 6,000 man, te vorderen. De Staaten, zich in dien twist niet willende mengen, verklaarden, *neutraal te willen blijven, behoudens hunne verbonden*, en weigerden den gevraagden onderstand. De twist langs hoe hoger lopende, sloeg inmiddels over tot openbaare vijandschap, want *Engeland* declareerde al spoedig den Oorlog aan *Vrankrijk*, en gaf te gelijker tijd, aan de Staaten kennis, dat het alle *Contrabande waaren*, die met Nederlandsche Schepen naar *Vrankrijk* gevoerd werden, *verbeurd* verklaren zou; alles ingevolge den letter der Tractaaten. — Daar *Engeland* intuschen belang hadt, dat geene *Scheepsmateriaalen* of alles wat tot *Scheepsbouwstoffen* behoorde, aan zijne tegenstanders, uit de havenen dezer Landen werd toegevoerd, zoo verklaarde de Koning, dat hij 'er die artykels ook onder bevatte, dat hij

hij dezelve zich toeëigenen zou, MITS TEGEN BETAALING VAN HET BELOOP DER WAARDE. Tot dit bedrijf hadt de Koning zeker geen recht: die uitlegging was willekeurig, en strijdig met het Tractaat. Maar hier rijst de vraag: wat strookte meer met het belang des Vaderlands, den twistappel, vóór een wijle tijds, te vermijden? of gevaar te loopen, om met *Engeland* in onmin te geraken, en de Koopvaardij aan de grootste verliezen bloot te stellen? Indedaad, de beantwoording valt niet moeilijk. Ondertusfchen zat het Fransche Hof niet stil: het zette alle zeilen bij, om den Staat in diezelfde evenredigheid aan zich te verbinden, als het moeite deedt om haar van *Engeland* te verwijderen. Daar toe gebruikte het gunstbetooningen, en zocht de Kooplieden in deszelfs belang te krijgen, door de *ontheffing van de 50 stuivers Vatgeld*, het *verminderen van de tollén op den invoer van Visch &c.* (*) Behoeven wij hier te zeggen, dat dit bedrijf hier te

(*) De *ontheffing van 50 stuivers Vatgeld*, was geen gering voordeel voor den koophandel. Veelen onzer Lezeren, zullen mogelijk de waardij van deeze gunst niet recht schatten kunnen, waarom wij niet onnodig achten hier op te geven: dat *tén Last* bestondt of gerekend werd, op *twee Vat*: derhalven moest een schip van 300 Lasten, buiten en behalven alle Tollén, en andere *Last*

te Lande als een nitstekend gunstbewijs door hen, die Vrankrijks belangen toegedaan waren, wierdt uitgebazuint, en dat zij een luide kreet deden opgaan, over de geweldenaarj der Engelsen? — Gelukkig ware het geweest, wanneer de *Staten van Holland* over dit onderwerp éénstemmig gedacht hadden, dan, dit bleek geheel anders, want naa veel raadplegens werd aldaar, *bij de meerderheid*, besloten, om zich *neutraal te houden*, terwijl de *Ridderschap* en drie Steden daar tegen protesteerden; verklaarende: *dat het gedeclareerde gevoelen der meerderheid aan Vrankrijk, hunnes oordeels, de eerste stap was, om de Republiek te brengen in een staat van absolute dependentie (afhangelijkheid) van die Kroon.* Zij verklaarden: *te veel vertrouwen te stellen op de resources die 'er te vinden waren, in de vaderlandsche zucht en ijver van 's Lands getrouwe Ingezeetenon, dan dat zij onverschillig zouden aanzien, dat de Republiek zonder slag of stoot, door vriendelijke Insinuatien, gepaard met Dreigementen, tot die situatie geleid werd, waar toe zij, nagr het oordeel der Ridderschap, niet anders dan als overheerd, en*
door

ten, alleen voor het zoogenaamde Vatgeld, betalen f 1500:--:-- Zie AITSEMA, *Zaaken van Staat en Oorlog*, X Deel, bladz. 303.

door het geweld der wapenen gebracht zoude moeten worden. Dat wijders de Conservatie en Zekerheid van den Staat, niet te zoeken of te vinden was, in het vertrouwen op Frankrijk, en in de onzekere gevolgen van eene Negotiatie met die Kraon alleen. (*)

Hoe waarachtig en onbetwistbaar dit alles was, het baatte luttel, de meerderheid hieldt vol, Frankrijk verkreeg het geen het zocht, en het aanvoeren van *Scheepsbouwstoffen*, aan de vijanden van *Engeland*, uit deeze Landen, ging sterker dan ooit te voren zijnen gang, terwijl het aanbod des Konings, om de waarde van het genomen wordend Hout te willen voldoen, met verachting van de hand gewezen werdt. Toen ging het bij de Engelschen op een *kaapen* af! en naar maate het getal der genomene Schepen aanwies, werden de klachten over de Geweldzaamrijen der Engelschen dag aan dag grooter. Dat onheil berokkende, naar veeler gedachten, niemand dan de Vrouwe *Gouvernante*; aan den invloed van *Engeland* op zijne Kroonprincesse, werdt het verlies van 12 millioenen schats alleen toe-

(*) *Secreete Resolut. van Holland* 21 Mey en 25 Juny 1756.

toegekend. (*) Toen drong men aan, om Convoy, maar het twisten tuschen de Staaten der onderscheidene Gewesten, over de vermeerdering der Land- en Zeemacht, hadt de bewerkstelling van het een zoo wel als van het ander vertraagt, dus vroeg men om iets, dat niet voorhanden was. *Oorlogschepen, Mevrouw! Oorlogschepen zijn 'er nodig*, dit voegde men der *Gouvernante* toe, even of het aan haar stondt, om die uitrusten. Vorderde de billijkheid en bescheidenheid niet, dat de Heer *van de Poll*, die zich aan het hoofd der klagende Kooplieden stelde, alvorens zulk eenen eisch aan de *Gouvernante* te te doen, eerst onderzocht hadt, of zij in staat was, om aan denzelven te voldoen? Kon het diep verval van 'sLands Zeemacht aan hem onbekent zijn? dit is niet wel te vermoeden. Het gebrek, waar over de Kooplieden, *met het grootste recht*, hunne klacht aanhieven, was immers aan de *Gouvernante* niet te wijten? Hadt men niet voorzichtiger gehandeld, zich bekend te maaken, met de herinneringen die door den *Raad van Staaten*, sints bijna 50 Jaaren, aan de Bondgenoten gedaan waren, bij de Overgifte van de
Jaar-

(*) Zie *Wagenaar Politieke Tractaten I. Deel*, bl. 249. ook de *Jaarboeken 1758*. bl. 387 — 392 — 924.

Jaarlijksche *Petitiën*? In die voor het Jaar 1725, hadt men kunnen leeren, dat de *Navale macht* toen reeds zoo ellendig vervallen was, *sints den laatsten Zee-oorlog, dat er Admiraliteits-Collegien waren, die nu geen één schip zouden kunnen in zee brengen: dat er mischien geen twee Collegien waren, in staat om hun aandeel te leveren aan een Esquader, veel min, aan eene Vloot: —* In die voor het Jaar 1738, had men kunnen ontwaren, dat de *Zeemacht* in zulk een diep verval was, dat, *dewijl de ordinaire middelen der Admiraliteiten niet toereikende waren, tot betaling der krijtende Schulden, en voldoening der Interesfen en Capitaalen, er geene, dan eenige geringe Equipagien gedaan werden, uit het Last- en- Veilgeld: jaa! dat 'er in geen 30 Jaaren (dat is sints het Jaar 1708.)*

NIETS GEPETITIONEERD, VEEL MIN GECONTRIBUEERD was geworden: — In 1756 was het kwaad nog niet verbeterd; en in de *Petitie* voor 1757 drong den Raad, met allen ernst aan, dat de *Staaten der onderscheidene Provinciën* tog hun *Consent* wilden inbrengen op de *Petitie* van het Jaar 1741 tot *aanbouw van de hoogbenodigde Schepen van Linie*. Een bewijs, dat men 16 Jaaren lang, op zulk eenen gewichtigen voorslag, tot het herstel der Ma-

rine, geen het minste acht geflagen hadt. (*)

Wij onthouden ons, (want wij zouden te uitvoerig worden) om alles wat 'er in dien tijd reeds gebeurde, op te geven: het gezegde zal genoegzaam zijn, om te doen zien, dat dit alles juist geschikt was, om het Stadhouderlijk bewind, als de oorzaak van 's Lands onheilen, in den haat te brengen, en wordt daarom bij ons gehouden, voor eene van de zichtbaare uitwerkfeelen, van het opgevatte voorneemen, om hetzelfde t'eenigen tijde vernietigd te zien. Gaan wij voort. —

WILLEM DE VIJFDE op den 8 Maart 1766 den ouderdom van 18 Jaaren bereikt hebbende, tradt in het werkelijk bezit der hem aangeboorene Waardigheden. Wanneer men de opëengestapelde aanspraken, opgevuld met de vleiëndste uitdrukkingen, op dien dag aan dien Vorst in de 'hooge Staatsvergaderingen, en andere Collegien gedaan, inziet, dan wordt men in den grootsten tweestrijdt gebracht, wat men 'er van denken moet, of het een louter Staatkundig bedrog was, dan wel, een blijk van onkunde, aangaande de gevoelens die in veeler harten huisvestten? Daar
het

(*) Uit de Ordinaris en Extraordinaris Staaten van Oorlog voor de Jaaren 1725, 1738, en 1757.

het laatste onmogelijk het geval zijn kon, is men genooddrongen om het eerste te geloven. Onder het groot aantal van hen, die zich op dien dag voor den jongen Vorst het diepst nederbogen, het kruipenst gedroegen, terwijl zij aan de Vorstelijke tafel, het brood der vriendschap aten, bevonden zich veelen, die weinig Jaaren daar naa, de hoek-kanteelen, van het Staatsgebouw, dat zij zoo bewonderden, en als een gift des Hemels beschouwden, losmaakten; lieden, die door hun gedrag getoond hebben, dat zij toen meesters in de kunst van veinzen waren, vermits zij in volgende dagen de eerste toonen gaven, aan alle die klaagliederen over inbreuken op de Vrijheid, over Tyrannij en Onderdrukking; die zoo veel toegebracht hebben, om de gemoederen van duizenden, voorheen wel te vreden, vergenoegde, en geruste Ingezeetenen, in beweging te zetten. Dat wij hier den bal niet geheel mislaan, zullen wij nader staaven.

Zou de erfopvolging der Stadhoudelijke Waardigheid, het begeerde doel bereiken, zou het Vaderland, in volgende tijden, voor het weder herleven van de hatelijkste twisten en beroeringen, bevrijdt blijven, en die, bij ontstentenis van eenen Mannelijken Opvolger, natuurlijk te vreezen waren, dan vorderde het heil des Vaderlands, dat den jongen Erfstadhouders zich, hoe eer zoo be-

ter, in het Huwelijk begaf, met eene Vorstinne, die niet alleen met hem denzelfden Godsdienst beledt, maar die ook te gelijk met zijnen rang en geboorte overeenkwam. Men was ook al spoedig, naa WILLEM's verheffing, bedacht, om hem het aangaan van zulk eene Echtverbindtenis aan te raaden, en reeds op het einde des Jaars 1767, kreeg dat werk zijn beslag, toen hij zich verbondt aan Haare Koninglijke Hoogheid, de nicht van *Fredrik de Grootte* Koning van *Pruisshen*. Toen reeds begon men met luider stemme, zijne angstvallige bekommring te kennen te geeven, over de gevolgen die deeze keuze des Stadhouders, in volgende dagen, wel zou kunnen te weege brengen. Wie geheugt niet, dat veele Ingezeeten in die keuze eene poging van den Stadhouder meenden te ontdekken, om onder begunstiging van Pruisshische macht, ten Graaflijken zetel te stijgen? *Waarom verbindt zich de Prins niet aan eene Vaderlandsche Vrouw? Wat noodzaak is 'er, dat hij eene Duitfche Princes, de Nicht van zulk een machtig Koning, ter Vrouwe neemt? Kan dit niet den weg baanen dat de Republiek t'eenigen tijde een Wingewest van Pruisshen worde?* Dit waren de angstvallige vraagen van den dag: wie ontdekte in dezelve, te midden van de grootste vreugdebetooningen, de overblijfselen van den ouden zuurdeesem niet? Spoedig werdt

werdt dat Huwelijk gezegend met de geboorte van eene Princesse en twee Prinzen, het welk bij de ééne partij de *vreeze voor*, bij de andere, de *hoop op*, eene verijdeling der gemaakte schikkingen, ten aanzien der Erfopvolging deedt verminderen, zoo niet bijna verdwijnen. Intusfchen ging het den Vaderlande wel: door de *onzijdigheid*, die men hier te Lande in acht genomen hadt, toen *Vrankrijk* en *Engeland*, zich Jaaren achter een, door het voeren van eenen bloedigen Oorlog, uitputteden, en bedierven, waren de fchaten onzer nabuuren in onze handen gekomen; de blijken van Nationaalen welvaart waren allerwegen zichtbaar; de schulden van den Staat werden allengs minder door geduurige aflossingen, 't welk de waarde der schuldbrieven zelfs tot acht en negen procent, boven het Capitaal stijgen deedt. Dan, het duurde niet lang, of 'er gebeurde iets in een verafgelegen Werelddeel, dat aanleiding gaf tot de rampzaligste gevolgen, en een geducht bewijs opleverde, voor de waarheid dezer bekende spreuke: *dat slechts ééne vonk genoegzaam is, om den verslindendsten brand aan te richten.* Wij bedoelen de haatelijke twisten tusschen *Groot-Brittanniën* en deszelfs Volkplantingen in *Noord-America*, die ten dien tijde, naa lang onder de asche gesmeult te hebben, in openbaaren opstand,

aan de eene, en in vijandelijke handelingen, aan de andere zijde, uitbarsteden.

Dit geval, waar aan alle de onheilen, die den Staat sints bejegenden, hunnen oorsprong te danken hebben, is te belangrijk, en heeft te veel betrekking op ons tegenwoordig Geschiedverhaal, dan dat wij onze Lezers onkundig zouden laten van deszelfs waare toedragt, van de wijze waar op, en de middelen langs welken, wij in hetzelfde betrokken en medegesleept werden, waarom wij ons de moeite geeven willen, het een en ander, zoo kort en duidelijk als met de aart van het onderwerp overeenkomt, voor te draagen.

Groot Brittannien, hadt door het voeren van eenen kostbaaren Oorlog, die met den Vrede van het Jaar 1763 een einde nam, zijne finantien niet weinig bezwaart; het uitrusten van talrijke Vlooten, veroorzaakte zulke buitengewoone kosten, dat men aldaar, van tijd tot tijd, de Natie moest bezwaren met nieuwe Lasten, ten einde de Interesfen van de opgenoomene Geldsommen te kunnen voldoen. Het Parlement oordeelde zich nu gerechtigd en bevoegt, om de Ingezeetenen van haare *Noord-Americaansche Volkplantingen*, daar in een zeker aandeel te doen dragen, door het leggen en afvorderen van onderscheidene Lasten, op die Producten, die de Colonisten uit het Moederland moesten toegevoerd worden, en die zij

zij van hetzelfde alleen ontfangen moesten. Daar de Volkplantingen, als buitenlandsche bezittingen van het Rijk, bij het Parlement beschouwd werden; in vroeger Jaaren aan het Rijk veele uitgaven veroorzaakt hadden; en ook door het Moederland beschermd werden; oordeelde men in *Engeland* zulks met recht te kunnen vorderen: doch de Colonisten verzetten zich hier tegen: zij beschouwden die handelwijze, als een blijk van volstrekte afhankelijkheid, en eischten eene representatie in het Parlement. In *Engeland* hadt men hier geene ooren naa; en naar maate het aan de zijde der Colonisten ernstiger begeerd werdt, toonde zich het Parlement langs hoe ongenegener. — Toen alle onderhandelingen vruchteloos, en alle gedaane voorstellen als onaanneemlijk, verworpen waren, begon men in *Engeland* dwangmiddelen te gebruiken, trachtende, door het zenden van een aantal Krijgsvolk, en eenige Oorlogschepen, de Colonisten tot onderwerping te dwingen. Nu werdt den opstand algemeen, de Colonisten vatten het zwaard op, en geraakten al spoedig in eenen openbaaren Oorlog met het Moederland. Zeker zou het pleit wel spoedig ten nadeele van de Colonisten zijn beslist geworden, wanneer zich geene der andere Mogendheden in *Europa*, ten nadeele van *Engeland*, in dien twist gemengd hadden; doch, daar dit laatste plaats hadt,

hadt, werd den Oorlog, tusfchen de Volkplantingen en het Moederland, dag aan dag heviger, en opende de zorgelijkfte vooruitzichten.

Wanneer men in aanmerking neemt, de ingekankerde Jaloezy, die fints onheuglijke tijden, tusfchen de Franfche en Engelfche Naticn plaats hadt, wanneer men bedenkt, hoe zeer het eene Volk 'er altoos op uit was, om het andere alle mooglijk nadeel toe te brengen, dan valt het niet moeilijk te bevatten, dat de twisten en oneenigheden, tusfchen de *Noord-Americaanen*, en *Gròot-Brittannien*, eene gefchikte gelegenheid aan de Franfchen opleverde, om aan den Nationaalen Haat, den vrijen teugel te vieren. Met ter zijde fteiling van alle de gevaaren, die *Vrankrijk*, t'eenigen tijde, belopen konden, door het voorbeeld dat het gaf aan zijne eigene Volkplantingen, handelde het geheel ftrijdig met zijne eigene belangen, en koos de partij der Colonisten, jaa, zelfs ontbreekt het niet aan zulken, die den geheelen twist, in *Noord-America*, aan niers anders, dan aan de opruijingen, en aanhitzingen der Franfchen toefchrijven. Hoe dit ook zij, dit is zeker, dat de hulp en onderftand, die de Colonisten van *Vrankrijk* ontfingen, hen langs hoe onhandelbaarer maakte, en dat *Engeland* daar aan alleen, het verlies dier uitgeftekte Volkplantingen, heeft dank te weeten.

Ge-

Gelukkig ware het intusſchen geweest, wanneer de Nederlaandsche Natie, zich buiten dien twist gehouden hadt, maar de ondervinding deédt al ſpoedig zien, dat veelen hier te Lande, met de Franſchen eenſtemmig dachten, en het zich tot eenen wezenlijken plicht rekenden, om de verdrukte Vrijheid in *America* ter hulp te ſnelen. Het ontbrak hier te Lande niet aan zulken, die de handelingen der Franſchen, ten voordeele van de *Noord-Americaanen*, als een uitſtekend bewijs van hunne edele Vrijheidsliefde, en als geheel verwijderd van alle eigenbaatige inzichten, beſchouwden. Men juichte die alomme toe, en beloofde zich goude bergen voor den Koophandel, wanneer de verdrukte Colonisten, zich van het Engeliſch dwangjuk ontheven zagen. Hoe gaarne men hen, in navolging van de Franſchen, ook hier te Lande, in hun edel poogen, op alle mooglijke wijzen behulpzaam zijn wilde; men vondt zich daar in belemmerd, door de Tractaaten, die tuſſchen dit Land, en *Engeland* aanwezig waren, waarbij bepaalt was, dat ingeval 'er Rebellie of Opſtand, in de Colonien van eenen der Contracteerende Partijen ontſtondt, de Ingezeetenen der andere partij, die rebelleerenden niet vermogten te ſtijven of te ſterken, door het toevoeren van iets dat geſchikt was, om den begonnen Opſtand door te zetten. Reikhalzende, zag men

men daarom het tijdstip van hunne Vrijverklaring te gemoete, terwijl men door middel van den handel op de Fransche Volkplantingen, de *Noord-Americaansen* in hun opzet bevoorderde.

Naauwlijks was het Jaar 1778 begonnen, of de zaaken waren zoo verre gebracht, dat *Frankrijk*, niet alleen een *Allantietractaat* maar ook een *verbond van Koophandel*, met de Colonisten sloot, tot geene geringe verbazing van *Engeland*, dat nu het opzet nam, om het kostte wat het wilde, zijne Colonien aan zich te onderwerpen. In *Frankrijk*, alwaar men tot over de ooren in de schulden stak, daar het Finantie-wezen in den verwardsten toestand was, droomde men niet anders, dan van de onberekenbaare voordeelen die deze nieuwe Geallieerden zouden aanbrengen: daar men hen niet alleen in hunnen opstand bijgesprongen hadt, maar ook het eerste gereed was, om hen, voor het oog van geheel de wereld, als vrij en onafhankelijk te verklaren, door hen aan te nemen, als een Bondgenoot en Geallieerden, daar verwachtte men nu ook de eerste en grootste voordeelen van dien kant, terwijl men de onheilen van eenen nieuwen Oorlog met *Engeland*, niet eens in aanmerking scheen te nemen, die echter al spoedig volgde, waar door de donkerste en bekommerlijkste uitzichten voor Nederland bij veelel geboren werden, daar men zich niet ontzag,

om

om Vrankrijks gedrag tot den Hemel toe, te verheffen. Koning *Lodewyk de XVI*, voor wien toen reeds, onweetend, de slang in het gras verborgen lag, die hem naderhand zoo doodlijk beet; werdt alom vereerd met den eertitel van Voorstander der waare Vrijheid, de toevlucht en hulp der verdrukten, en nu was het de allerwenschelijkste zaak, dat men Vrankrijks voorbeeld, hoe eer zoo beter volgde, dit vorderde de zaak der Vrijheid, dit eischte het belang des Koophandels. Wanneer de Colonisten zich van het Engelsch dwangjuk ontheven zagen, dan zouden de bronnen van welvaart, die *Engeland* daar van, tot hier toe, bij uitsluiting genoten hadt, naar deze Landen verlegt worden. Naar maate dat der Engelschen vermogen gesnuikt werdt, naar die maate zou dat der Nederlanderen aanwasfen, en het waare middel zijn, om der Natie eens eindelijk te ontheffen van den leidband waar aan zij thans liep. Zoo dacht, zoo sprak men alerwogen; de drukpersen zweetten onder het voortbrengen van allerhande geschriften, die het dadelijk *vrijverklaren der Noordamericaanen* door 's Lands Staaten, opentlijk begunstigten en aanraadden, terwijl men niet scheen te willen begrijpen, dat zulk eene daad, den Staat in eenen Oorlog met *Groot-Brittanniën* moest wikkelen, in een tijdstip, waar in 's Lands Zeemacht vervallen was, en niet alleen de Koopvaardij, maar ook de bezittingen

gen

gen zoo in Oosten als Westen, in het grootfte ge-
vaar gefield werden!

Hoe wenschelijk zou het niet zijn, wanneer wij, naa het vermelden van dit alles, berichten konden, dat het dringen en drijven, om in alles den gang der Franschen te volgen, zich alleen bepaaldt hadt, bij een hoop ellendige broodschrijvers! Hoe fmertelijk valt het ons niet te moeten zeggen, dat de toon in die prulfschriften aangeheven, al spoedig doordrong, tot in de aanzienlijke Staatsvergaderingen van de onderscheidene Gewesten! Dat in de meesten derzelver, mannen, aanzienlijk uit hoofde van hunnen rang en geboorte, dien toon opvingen, en door hun voorbeeld, onder veele onkundigen, eene verbazende gisting veroorzaakten. Men denke hier, (om uit veelen slechts één te noemen) aan de bedrijven van den *Baron van de Capellen tot den Poll*, die, hoe men ook over dien Edelman denken mooge, als niet vrij van onvoorzichtigheid en zonder berekening van de mooglijke gevolgen, kunnen beschouwd worden. Behoeven wij te zeggen, dat wij hier hét oog hebben, op de ontzettende bewegingen in *Overysfel*, over de zoogenaamde *Drostendiensten*, die hij, als onbestaanbaar met alle denkbeelden van Vrijheid wilde afgeschafft hebben. Het is zoo, dit kan niemand tegenspreken, dat de verplichting tot Lijfseigene dieusten, die hunnen oorsprong uit de
bar-

barbaarsche gewoonten der zoogenaamde Midden-eeuwen ontleenden, onbestaanbaar zijn in een vrij Land: maar was dit hier het geval? Was de last der *Drostendiensten*, te dezen tijde, zoo barbaarsch en drukkend als dien Edelman dezelve afschilderde, en waar door duizende gemoederen in beweging gezet wierden? Dien last bestond immers, in niets anders, dan in het betaalen van eenig geld, waar voor men van allen dienst bevrijdt bleef. Men denke ondertuschen niet, dat die geldsommè van eenig belang was, want, in de meeste gevallen bestondt dezelve jaarlijksch in het betaalen van *vijf-en-twintig stuivers*, waar voor men de twee begeerde Diensten afkocht. Daar dit het geval was, zagen wij het altoos voor onvoorzichtig aan, om in een tijd, waar in de gemoederen zoo zeer in beweging geraakt waren, over die *Drostendiensten* zulk eenen luideri kreet opteheffen, en dezelve afschilderen, als de schreeuwendste onderdrukking, en gelijk staande met de willekeurigste slavernij. Wij vroegen ons zelve dikwils in die dagen, hoe veel lasten betaalde den Landman in *Holland* en andere Gewesten niet, onder de benamingen van Dijk-gelden, Polderlasten, Molengelden, Dorpslasten, en andere benamingen, die deeze *Overysfelfche Drostendiensten* oneindig verre overtreffen? En dit zoo zijnde, wie gevoelt dan niet, dat de po-

gingen van dien Edelman, eene geheel andere strekking hadden? en dat de twisten die door dit alles veroorzaakt wierden, niet weinig toebagten, om de geest van ongenoegen langs hoe meer te doen verspreiden? Men behoeve slechts de verschillende Advijzen, Aanteekeningen, Protesten, en Contra-Protesten, over dat onderwerp gewisfelt, in te zien, om overtuigt te worden dat menschelijke driften, in dat alles de hoofdrollen speelden, en men den kostbaren tijd met onnutte twisten flect, terwijl het onweér al vast van alle kanten samentrok, door de dringende eischen van het Engelsche Hof, dat niet dulden wilde, dat de Colonisten, van hier, met zulke waaren voorzien werden, die men in *Engeland* onder de Contrabanden wilde betrokken hebben.

De toevoer van Oorlogsbehoeften, was wel bij openbaaren Placaate, reeds in de maand October 1776, door H. H. Mog. verboden, maar dit belette echter niet, dat men die goederen van hier naar *St. Eustatius* zondt, van waar zij naar de Colonisten verzonden werden. De Engelschen dit weetende, en niet kunnende dulden, eischten dit nu nader, op grond van de subsisteerende Tractaten: maar ten aanziene van het *Scheepstimmerhout*, was dit het geval niet, de Engelschen betrokken 'er dit ten onrechte onder, men vondt, uit dien hoofde, ongeraden hun daar in te wille

te zijn, waar op het wederom, even als wij hier boven (blad. 33.) verhaalden, op het wegneemen van een aantal Schepen losging. In ruim zes weeken tijds, beliep het getal omtrent de honderd, het welk de klachten van alle kanten deedt opgaan, en de Staaten Generaal besluiten deedt, om bij het Ministerie, door hunnen Gezant de gepaste vertogen te doen. Bij het antwoord dat op dezelve gegeven werd, verklaarde de Koning, genegen en bereid te zijn: *om niet alleen zulke Schepen, die strijdig met de Tractaten, genomen waren, kost- en schadeloos te zullen ontslaan, maar ook om de Scheepsmaterlaalen, bitmen het boord der opgebragte Schepen zich bevindende, tegen eene billijke waardeering te betaalen, als mede de vrachtloonen, onkosten, en onvermijdelijke schadens, die door het aanhouden veroorzaakt waren: teffens aanbiedende, zijnen Ambassadeur van de nodige Instructien te zullen voorzien, om met de Ministers der Republiek in onderhandeling te treden, en op alls eene minnelijke schikking te beramen. (*)* Wenschelijk, zegt een onzer kundigste en geachtste Schrijvers, de geleerde KLUIT, (†) wenschelijk ware het geweest, dat men dat aanbod van minnelijke schikking

(*) Zie Nederl. Jaarboeken 1778. pag. 1418 en 1419.

(†) *Leu over den Engelschen Oorlog*, pag. 61.

king, waar op de Staaten van Zeeland zoo zeer aandrongen (*) omhelst hadt wie wenschz zulks mede niet? en de redenen waarom hij zulks wenschte, ontleendt hij van wijlen den Burge-meester Rendorp, die 'er deeze vijf volgenden voor opgaf: Voor eerst: om het gemis van een behoorlijke Navaale Macht, ter handhaving van ons recht. Ten tweeden: om dat de voor-deelen die het grof Scheepshout opleverden, en waar over zoo veel te doen viel, een niet noemenswaardig gedeelte uitmaakte, van den onmeetlijken Koophandel, en de Vrijheid ter Zee, die men beiden, daar door, in de waagschaal stelde. Ten derden: om dat men daar bij ook eene schikking hadt kunnen bedingen over de Acte van Navigatie van 1651. Ten vierden: dat men dus doende, het verleenen van Convoy ontdook, aan de Schepen op Frankrijk varende, en ook op dien grond, het ge-vraagd secours aan Engeland niet behoefde te geeven. En eindelijk: om dat men, staande die onderhandelingen, tijd won, om zich in staat van defensie te stellen. (†) De gegrondheid van dee-

(*) Zie Resolutien van H. H. Mog. genomen den 8, 22, en 29 Februarij 1778.

(†) Zie RENDORP Memorien ter opheldering van het gebeurde in den Engelschen Oorlog. I. Deel, bladz. 75 en 76.

deze vijf punten, valt elk in het oog, die niet willens blind is, en wie beklaagt zich niet, dat men de voorgeslagene weg tot minnelijke onderhandelingen niet verkoos te bewandelen? De Kooplieden vonden het aanbod des Konings onaanneemlijk, waardoor dan ook de aangeboden voldoening, van de waarde der genomene Goederen, ook die van de kosten en schadens daar op gevallen, wegviel. Dat intuschen de Engelschen niets onbeproeft lieten, om den Oorlog met dezen Staat te vermijden, en de Heer *Rendorp*, de vijf opgenoemde redenen niet zonder grond opgaf, blijkt duidelijk, uit de opgaave die hij doet van het gunt tuschen den Ridder *Torke*, en hem, in dien tijd is voorgevallen. Indedaad, 'er is veel belangrijks in de gesprekken, die *Rendorp* met *Torke* hieldt, zij verspreiden een ongemeen licht over de historie, van dien beslissenden tijd, en leeren de waarde kennen, van alle die menigvuldige klachten over de schreeuwende onrechtvaardigheid des Britschen Parlements, waar door de Natie in het denkbeeld gebracht wierdt, dat men aan onze zijde *alles* in het werk gesteld hadt, om eene Vredebreuk te voorkomen, doch dat de roofzucht der Britten *alles* verhinderde. Wij willen ons daarom de moeite getroosten, het hoofdzaaklijke van die onderhandelingen, hier op te geeven.

De Koning van *Engeland*, ziende, dat ter vergadering van *H. H. Mog.* zijne aanbiedingen niet welkoom waren, zoo werkte de Gezant *Yorke*, niet zonder des Konings medekennis, *onder de hand*, bij eenige voornaame Leden der Regeering, om zijn doel te bereiken. Men wist, dat de Stad *Amsterdam* eenen grooten invloed op het gemeen beleid van zaaken in *Holland*, en uit dien hoofde, op het geheele Bondgenootschap hadt, dus werd de Heer *Rerdory*, door den toenmaligen Griffier *Fagel* verzocht, uit naam van *Yorke*, tot het houden eener mondelinge Conferentie. De eerstgenoemde zich tot dat einde naar den *Haage* begevende, begon *Yorke* niet de vraag: of men nu over het stuk der *Navigatie*, wederom zoo veel papiers vuil zou moeten maaken als in den vorigen Oorlog? Het antwoord was; dat dit van *Engeland* zou afhangen: dat men moest verwachten, dat hier te Lande, niet gewillig zou afgezien worden van iets, waar op men volgens de *Tractaten* recht hadt. *Yorke* ontkende daarop de *wettigheid* dezer *susterue* niet, maar merkte tevens aan, dat *Engeland*, oock uit hoofde van het *Tractaat*, *onderstand* of *secours* eischen kon; doch voegde er bij: dat men in *Engeland* wel wist, dat den Oorlog aan den Staat

niet

niet geleek; en dat, als men van het vraagen van secours afzag, men zich met de hoop xleidde, dat de Staaten niet zouden blijven staan, op het geene wegens het vervoeren van Scheepsmateriaalen in het Tractaat bepaalt was. (*) In eene tweede bijeenkomst, explieeerde de Ambassadeur, omtrent dit laatste zich

(*) Het is hier de vraag niet, of *Torke* in deezè door hem zelfs gezochte onderhandeling, als in het verfehiet meer beloofde, dan het Ministerie gezint was toe te staan? ook niet: of 'er geene redenen waren, om zijne vriendschappelijke betuigingen, te wantrouwen? Genoeg is het, dat dit geval, een bewijs oplevert, dat de weg van minnelijke schikking, door de Engelschen event zoo sterk begeert werdt, als dezelve hier te Lande vermijid is. Der Engelschen bekend Character, verplicht hies elk te doen geloven, dat zij tot deze voor hen veronderende stap niet kwamen, dan door het gevoel van de ongelegenheid waar in hen eene Vredebreuk met den Staat brengen zou. Het was hun belang niet, om met ons te breeken. De Oorlog met *Vrankrijk* en de *Colonisten*, gaf hen de handen vol werks. Redenen genoeg, om te doen vertrouwen, dat zij thans in eene situatie waren, om voordeelen te moeten toestaan, wanneer men hen omtrent het groote punt, wilde toegeven, en langs bedekte wegen, den opstand der Colonisten niet bevorderen: dit had men kunnen en moeten beproeven. De voordeelen, die dit kon te weeg brengen, waren even nut en dierbaar, al ware het, dat zij ons, ondanks den wil der Engelschen, ten deele gevallen waren.

duidelijker, zeggende: dat de Koning tot bewa-
ring der Harmonie, NIET ZOU AANDRIN-
GEN op het leveren van de bepaalde hulp;
dat hij de vaart op de Fransche Eilanden in
America, zoo min mooglijk zou belemmeren;
doch dat hij ook alsdan, van de zijde der
Republiek een gelijk blijk van gezindheid tot
bewaring der goede Harmonie verwachtte: en
wat het vervoeren van Scheepsmateriaalen be-
trof, dat dit tot een punt van nadere onder-
handeling, tusfchen de beide Natien kon ge-
maakt worden. (*) De Heer Rendorp verhaalt
verder, dat hij met toestemming van Yorke,
den inhoud van het verhandelde, aan de Bur-
gemeester Temminck mededeelde; dat die toen
het meest Crediet in Amsterdam hadt; dat
deze het voorstel van Yorke aan anderen zij-
ner Medeleden beloofde te zullen mededeelen;
doch, DAT ER NIETS VAN GEKOMEN IS.
Hij verhaalt verder: dat hem wel gezegd is, dat
men in het voorstel van Yorke niet komen
wilde, om dat men, dus doende, den schijn gaf,
als of men het recht van deze zijde in twij-
fel trok: (†) Ellendige uitvlucht zeker! waar
van

(*) Zie Rendorp Memoriën, I. Deel, bladz. 69—74.

(†) Zie de aangehaalde Memoriën van Rendorp,
I. Deel, bladz. 77—79.

van het ongenogzaam: op het hooren noemen gevoeld wordt, ook bewijs het vervolg; dat men dit *point d'honneur* niet in het midden zou gebragt hebben; zoo niet het breeken met *Engeland*, het nader verbinden met *Vrankrijk*, en de nog ongepermitteerde bijstand aan de *Colonisten*, de toefteen geworden was, waar aan men de waare zucht voor *Vrijheid* en *Vaderland* beproefde.

Nu duurde het niet lang, of *Engeland* verklaarde, niet te zullen dulden; dat *grove Scheepmateriaalen*, van hier, naar zijne vijanden zouden vervoerd worden! het welk van dat gevolg was; dat de *Algemeene Staaten* eenen middenweg meenden gevonden te hebben, toen zij, het besluit namen: dat tot nader order; niet onder *Cotvoi van 's Lands Oorlogschepen* zouden genomen worden, *Schepen*, geladen met ongezaagd hout, nodig tot den aanbouw van *Oorlogschepen*, namelijk *Masten*, *Krommers*, *Knieen*, en *zwaare Balken*, waar door men den toevoer wel vrij liet, doch men weigerde de openbaare *Protectie* van het Land. Men handelde nu even als in het Jaar 1762, en begon, nu daar, waar men het toen gelaten hadt: dan, dit besluit bij alle de *Gewesten*, ook bij *Holland*, genomen, mishagde de *Vroedschap* der *Stad Amsterdam* derwijze, dat zij deswegens een sterk

Protest: in de *Natulen van Holland* deedt intereeren, waar in zij haaren afkeer, en gevoeligheid niet weinig den teugel vierde. (*)

Tot hier toe, hadt het Fransche Hof *uitwendig* zich buiten den twist gehouden; maar toen het Amsterdamsch Protest opentlijk kenbaar werd, merkte het dit aan, als een geschikt middel, om zich *opentlijk* te kunnen doen hooren: reeds op den 7 December, was den Hertog *de la Vauglon* gereed, met eene *Nota*; waar in de Koning, naa veele betuigingen van zijne bijzondere genegenheid voor de Republiek; en zijne zucht voor de behartiging van deszelfs waare belangen, eene *duidelijke en nauwkeurige verklaring vorderde*, aangaande de verdere te neemene besluisen. Hij vleidde zich, *dat de Staaten aan hunne vlag al die vrijheid zouden doen geworden, als dezelve uit hoofde van haare Onafhankelijkheid toekwam. De minste afwijking van dit Grondbeginsel, zou hem noodzaaken, niet alleen tot het intrekken van de Voorrechten die den Staat trok, uit hoofde van het Reglement voor de onzijdige Natien, maar ook tot opschorting van de wezentlijke en loutere gunsten, die de Navigatie dezer Landen, in alle*

zij-

(*) Zie de Jaarboeken van 1779, bladz. 45 — 56.

zijne havens genoot, uit geene andere beweegredenen, dan enkele goedwilligheid en toegene- genheid van den Koning. Wie hoorde immer op zulk eenen toon spreekken, en zulke vernede- rende gevoelens jegens een volk aan den dag leg- gen; ten zelfden tijde, dat men de onafhange- lijkheid van hetzelfde erkent, en zich wel zeet bezorgt toont, dat anderen daar op inbreuk ma- ken zouden? Slechts twaalf dagen daar naa, (ter- wijl de Nota bij de Staaten der onderscheidene Gewesten onderzocht werdt) wierdt dat Stuk ge- volgt door eene *Memorie*, waar in de waare be- doeling van de *Nota* nader ontdekt werdt, en die op nog oneindig hooger toon gestemd was. De Koning, verloor in dat Stuk alle *égards*, die ten allen tijde, onder wederzijdsche Gouvernemen- ten, in acht genomen waren, uit hét oog; hij nam den taak van eenen Onderwijzer op, en schreef den Staaten een aantal lessen voor, die zij in het vervolg behoorden in acht te neemen, zoo zij zijne ongunst, waar mede zij in het voorgaande Stuk bedreigt waren, niet ondervinden wilden. Dat wij hier niet te veel zeggen, zal aan elke onbevooroordeelde Vaderlandminnende ziel, blij- ken, uit des Konings eigene woorden. Immers, saa dat hij de Staaten hunnen plicht herinnert hadt, om de rechten hunner Ingezetenén, en hunne Vrijheid, ongeschonden, te bewaren, en

te handhaven, laat hij er op volgen: *Doch deze Vrijheid zou bedrieglijk, deze ongeschondenheid verbasterd worden, indien H. H. Mog. dezelyen niet door eene gepaste bescherming handhaven; en ingeval zij dulden, dat Hunne Onderdaanen de Convoyen blijven misfen, zonder welken dezen geen genot konden hebben in alle deelen van de Voorrechten, die zij verkregen hebben, en die zij inroepen. (*)*

Wie ziet niet uit deze laatste uitdrukking, dat de inlevering van deze beide Stukken, in verband stondt met den algemeenen kreet, die van het eene einde der Republiek, tot aan het andere opging? Duizenden van monden en, een stroom van de overdrevendste pamfletten, galmden den lof van het edelmoedig, van het vrijheidminnend *Vrankrijk* uit, en vloekten op het Engelsch *Roversrot!* Vereenigde men zich niet oogenbliklijk, met dat onzinnig geschreeuw, vroeg men, *welke ongehoudene voorrechten boven anderen, welke loutere gunsten, 's Lands Koophandel in Vrankrijk genoot?* al spoedig verkreeg men den naam van *Angloman*: eene titulatuur, die genoegzaam was, om elken bedaarden, en 's Lands waar belang ter harte nemenden *Vaderlander*, met eene

(*) Zie de *Nota en Memorie* in de *Jaarboeken van 1779*, bladz. 84—89.

eene zwarte koole, en als gevaarlijk voor 's Lands Vrijheid, te brandmerken. Veelen ondervonden de gevolgen van zulk een haterlijk bedrijf: kon 'er ook wel een geschikter middel uitgedacht worden, om de vrije deliberatien der Regenten, in de hoogere en lagere Collegien, te stremmen? Wie, die, ten dien tijde, maar eenigen aandacht op den loop van zaaken nam, zal ons van een vergrootend verhaal kunnen beschuldigen, wanneer wij hem herinneren, dat langs de geheimste wegen, *de bijzondere Advysen* van de Leden der Staatsvergaderingen, en Vroedschappen, bekend gemaakt werden, zoo dikwijls over hét een of ander punt van belang, of over het geeven van last, aan de Afgevaardigden, gehandeld werd. Zij, die zich oogenbliklijk conform den wensch der Franschen verklaarden, en zulken, die zich eenigfints huiverig toonden, om door het doen van overhaaste stappen, den stroom te volgen, en niet daadlijk hunne zucht voor *Vrankrijk*, en haat jegens *Engeland* aan den dag lagen, werden al ras in openbaare Dagbladen, Weekbladen, Lierzangen (*) en andere Schriften toegejuicht, of

ten

(*) Wij zouden geen einde vinden, wanneer wij hier, aan eene Lijst van veelen dier overdrevene P.ulschriften, eene plaats inruimden. Waar toe zou zulks ook dienen? Liefst willen wij dezelve laten begraven liggen

ten toon-gefteld, naar de verhitte inbeelding, van den broodfchrijver. En wat was het gevolg? dit: dat veelen, ondanks de overtuiging des go-wetens, en overmeesterd door de vrees, om als een *Angloman* begroet te worden, ongemerkt zich lieten wegslepen met den daaglijks toeneemenden froom. Dat wij hier niets, dan de zuivere waarheid verhalen, zal men ons moeten toestemmen! Hoe fmert het ons, dat veelen dit lezende, in deeze ruuwe fchets, de echte grondtrekken van het droeve Tafereel van die onftuimige dagen, ter hunner befchaming, erkennen zullen

Dit

gen in den nacht van vergetelheid, waar toe zij reeds weinige Jaaren naa hunne verfchijning bij Verftandigen gedoomt zijn. Wij kunnen echter niet nalasten, slechts één uit veelen te noemen, die ons bij het bezigen van het woord *Lierzangen* in gedachten viel, te weten de befaamde LIERZANG AAN DE VRIJE FRIEZEN, bij gelegenheid van het inleveren van een Protest, tegen de bepaalde Convoojen, en waar van een Bedienaar van het zachtmoedig Euangelie, in eene Gemeente, die het openlijk voorftaan van verdraagszaamheid, en de ongeoorloofdheid van het zwaard-dragen, tot characterifeerende Leerftellingen van hun Genootfchap houden, de Schrijver was. Wij bedoelen de beruchte *Fredrik Adriaan van der Kemp*, die, fchoon Doopsgezind Predikant te Leyden, wecklijks den mantel en bef verwifelde, met de monteering van eenen *Jager-Capitain!* O! *Tijdent of Zedent!*

Dit alles was koorn op der Franschen molen; die het weelig opschieten der dag aan dag vermeerderende onéénigheden, met genoegen zagen, en naa het inleveren der bewuste Stukken, slechts wachtten, naar eene geschikte gelegenheid, om het begomen werk door te zetten. Deeze bleef niet lang achter, want H. H. Mog. besloten, om aan den *Hertog de la Vauguion*, in antwoord op de door hem ingeleverde *Nota en Memoria*, te verklaren: *dat zij gezint waren, alle mooglijke Neutraliteit in acht te neemen, doch dat zij, bij de mesures tot protectie van de Commercis en Navigatie hunner Ingezetenen, te gelijk zulken oordeelden te moeten voegen, waar door de gelegenheid tot brouilleries kon worden ontgaan.* (*) Dit besluit werdt, naar gewoonte, schriftelijk aan den Gezant overgegeven; ten einde het zelve aan den Koning zijnen Meester toe te zenden; dan, hij weigerde het aan te neemen; toen werd het gezonden aan den Ambassadeur *Lessevenon van Berkenrode*, met last, om het in handen van den *Grave de Vergennes* te stellen, doch ook deze vond goed, om, eigener autoriteit, aan dien last niet te voldoen. Nu duurde het niet langer dan tot den 16 Januarij 1779, dat de Fransche Gezant eene nadere Me-

mo-

(*) Refol. van H. H. Mog. 29 December 1778.

morie, uit naam van den Koning, inleverde, waar in hij, naa eene breedvoerige opgave van de edelmoedige gezinningen, en bijzondere genegenheid voor dit Land, *zich wel zeer gebelge toonde, over der Staaten gehouden gedrag, ben bedreigende, met de invoering van een, bij den Koning reeds beraamt Reglement, op de Commercie en Navigatie van de Hollandsche Schepen*, waar van hij ten zelfden tijde een Affchrift overhandigde. Een Reglement, dat het Tractaat van den 26 Julij 1778, ten voordeele van de Ingezetenen dezer Landen gesloten, geheel en al in duigen wierp, hen van de daar bij bepaalde voordeelen ontzettende, doch waar van de Koning alleen de Inwoonders der Steden *Haarlem en Amsterdam* uitzonderde, ten blijke van zijne erkentelijkheid aan derzelver Vroedschappen, die zich zoo zeer beijvert hadden, ter bevoordering van zijne weldadige oogmerken. (*) Watneet men eenigfints met den aart en inrichting der toenmailige Regeerwijze van den Staat in het gemeen, en met die van elk Gewest in het bijzonder bekend is, dan zal men met ons

ge.

(*) De geleerde KLUIT, over de vrijstelling der Steden *Haarlem en Amsterdam* sprekende, is van gedachten, dat de vrijstelling dier twee Steden, aan den Koning van eenigen hier te Lande moete aangeraden zijn,

zijn,

gedrongen zijn, om deeze handelwijze van het Fransche Hof, als hoogst ongerijmt en onbillijk te beschouwen. Het was blij in het vuur van den reeds uitgeflagen brand van binnenlandsche verdeeldheden te werpen; en kon daar in, immer het heil der Natie bestaan, die men voorgaf zoo zeer te willen behartigen? Gaf het niet een spreekend bewijs, dat het Fransche Hof, even als in voorige tijden, de zaaden van verdeeldheid, tusfchen de Staatsleden met volle handen wierp? dat het bewust was, dat het de Regeering van *Amsterdam* geheel en al gewonnen hadt, en dat die Stad den toon gaf? Intusfchen was het

zijn, om aan het werk klem en nadruk bij te zetten. Hij besluit dit uit den rang, die de Koning aan die beiden Steden gaf, vragende: *Wie toch hadt aan een Franschman, die in 't stuk der Zeevaart, naauwlijks den naam van Haarlem, in vergelijking met Amsterdam, kent; ingegeven, dat Haarlem eerst genoemd moest worden, om dat het in orde van stemming, in Hollands Vergadering voorgaat? Heeft men het eertijds schrander genoemd, dat men in de Unie van Utrecht 1579, woorden en gezegden aantrof, die de landaart van den Opsteller dier Unie openbaarden; men zal mogelijk deze Aanmerking hier niet geheel laf of zouteloos vinden, waar bij opgemerkt wordt; dat de Steller van 's Konings Edict, niet in Frankrijk moet gezocht worden. Zie zijn uitgegeven iets over den laatsten Engelschen Oorlog, bladz. 90—91.*

het belachlijk, dat de Navigatie van *Haarlem*, door den Koning parallel gesteld werdt, met die van *Amsterdam*, en hij daar door den schijn geeven wilde, om die eersgenoemde Stad wel bijster veele voordeelen toe te brengen met die uitzondering. Wist de Koning niet, dat *Haarlem* alles behalven een Stad van Navigatie was? Waren hem de fraaije Fabrieken, welken in vroeger dagen die Stad zoo rijk, zoo welvaarend maakten, en die toen reeds, ook door het veelvuldig gebruik van Fransche Zijden Stoffen, zoo deerlijk kwijnden, onbekendt? Kon hij niet berekenen, dat hij aan het rampzalig overschot van die Fabrieken, den doodsteek gaf, door de verzending derzelve te stremmen, zoo dra den Staat in eenen Oorlog met *Engeland* geraakte, en dat hij, dus doende, zijne beste Vrienden, zeer slecht beloonde, door de nog overige, doch bijna uitgedroogde bronnen van hunnen welvaart, in gevaar van eene geheele uitdrooging te brengen? Hoe dit ook zij, de hand des Konings, gewapend met eene geduchte roede, was reeds opgeheven, en zijnen Gezant berichtte, dat, als slechts 10 dagen verlopen waren, hij gewisfelijk zou toeslaan. Dit spoedig te duchten onheil, bracht het Commercieerend deel der Amsterdammers in beweging, dat nu op de ernstigste wijze, den Franschen Gezant smeekte, hij zou toch trachten te bewerken,

ken, dat de Koning zijn opzet vaaren liete, en de in werking bringing van het Nieuwe Reglement uitstollen, tot dat den uitslag der aangevangene onderhandelingen, over het stuk van Convoy, aan hem bekend werdt, en op welks goeden uitslag zoo veel hoope was: het gevolg was, dat toen de termijn 14 dagen verlengt, en den 8 Februarij vastelijk bepaalt werdt, om 'sKonings bedreigingen dadelijk ten uitvoer te brengen.

In dien tusschentijd handelden de Staaten der onderscheidene Gewesten, over het beramen van de bestmogelijke middelen, om zich uit den neteligen toestand, waar in de Republiek zich bevondt, te redden. Bij den vervallen staat van 'sLands Zeemacht, die men, niettegenstaande de besluiten tot verbetering, in vorige Jaaren genomen, hulpeloos gelaten hadt, gevoelde men het hachlijke, om zich in gevaar van eenen Oorlog te steeken, die, van wat zijde men de zaak beschouwde, langs hoe onvermijdelijker scheen. *Vrankrijk* en *Engeland*, van dien weerlozen toestand niet onbewust, maakten 'er gebruik van, en ijverden, elk om het zeerst, om de Republiek in haar belang te krijgen, en schoon beider inzichten hemelsbreed verschilden, en, hoe men het ook wendde, of naar den eenen, of naar den anderen kant, altoos tot nadeel van den

Sraat overhelde, zoo betuigden zij beideſt echter hunne bezorgdheid voor onze belangen. *Vrankrijk* begreep, dat het tegen onze Onafhangelijkheid ſtreedt, wanneer wij ons door *Engeland* de wet lieten vooſchrijven, door aftezien van het uitvoeren van iets, dat ons vrijſtondt: *Engeland*, daarentegen, beweerde, dat het tegen die zelfde Onafhangelijkheid ſtreedt, wanneer *Vrankrijk* ons de wet vooſchreef: men bevondt zich als tuſſchen twee vuuren, en dit maakte de Staaten beſluiteloos, in het geeven van een ſtellig antwoord, het welk *Vrankrijk* begeerde; en dat wel met te meerder drift, naar maate het kennis kreeg, dat de beide partijen elkander begonden te evenaaren in de Staatsvergaderingen.

Tot hier toe hadt zich de Stadhouder, met de zaaken niet *opentlijk* bemoeid, maar ziende de beſluiteloosheid der Geweſten, en de bewegingen in de gemocderen onder alle ſtanden, oordeelde hij het plichtmatig, de Staaten der onderscheidene Geweſten, door het doen toekomen van eene Miſſive, aantefpooren, *om liever het genomen beſluit, wegens het bepaald Convoy, naar den wensch van Vrankrijk, buiten werking te ſtellen, dan de zaaken nog verder uit hun geheel te brengen.* De Prins oordeelde zich echter bij die gelegenheid bevoegt, om den waaren ſtaat des geſchils voor te draagen, waar uit dui-
de-

delijk bleek, dat hij het gedrag van *Vrankrijk* als hoogstonbillijk beschouwde, en van oordeel was, dat het verkiesfelijker ware, om voor een korten tijd, dat gedeelte van den Koophandel, als van het Convoy uitgeslooten was, in de loop te laten, dan 'er alles aan te waagen. (*) Doch de Staaten vonden goed, om zich niet bepaalt daar over aan *Vrankrijk* te verklaren, zij schreven een Antwoord, dat niets besliste, en het gevolg was, dat, toen zij het aan *de la Vaugion* ter hand stelden, hij het weigerde aanteneemen, en dat het nieuw ontworpen Reglement in *Vrankrijk* dadelijk afgekondigd wierdt.

In dezen verwarden en besluiteloozen toestand, bleven de zaaken voortduuren; noch *Vrankrijk*, noch *Engeland* konden zich beroemen op een gunstig besluit. De Stadhouder, langs hoe meer voor het uitbarsten van vijandelijkheden, aan de eene of andere kant vrezende, deedt daarop den 10 Maart, aan *de Staaten van Holland* den voorslag, tot Equipering van 60 Oorlogschepen, en het vermeerderen der Landmacht tot 60,000 man, doch, het een zoo wel als het ander werdt min noodzaaklijk beschouwd: zijnde eenige Leden, ook

(*) Zie de *Misfve van Z. H. aan de Staaten der zes Provinciën van dato 24 Januarij 1779.* te vinden in de *Jaarboeken van dat Jaar* bladz. 175.

ook die van *Amsterdam*, van gedachten, dat men zich als nog behoorde te houden aan het besluit bevorens genomen, houdende, de in dienst stelling, van slechts 32 Oorlogschepen, het zou, naar hun oordeel, te veel tijds en gelds vereischen, om de Zeemacht tot 60 Schepen te brengen; met de meerderheid van slechts ééne stem, viel het besluit naar genoegen van *Amsterdam*, en dus bleef des Stadhouders voorstel zonder vrucht.

Het Hof van *Vrankrijk* ging intuschen voort, om de Commercie te belemmeren, niet alleen door de belastingen, in het nieuw Reglement bepaalt, werkelijk te vorderen, maar nog daar boven een *nieuw Tol-tarif* in te voeren, waar bij de meeste Koopwaren, die uit deze Landen naar *Vrankrijk* verzonden werden, met 15 pCt. bezwaart werden; van alle welke drukkende lasten, de Ingezetenen van *Haarlem* en *Amsterdam* vrijgesteld werden. Grievende was zulk eene willekeurige vrijstelling, voor de overige Steden, die eenen uitgebreiden handel dreven; en nu de hevigste klachten uitboezemden in een aantal Requesten, waarbij zij op het verleenen van *onbepaald Convoi*, ten sterksten aandrongen. De Staten van *Holland* vorderden hier op het Advies der Admiraliteits-Collegien, die eenen middenweg meenden geyonden te hebben, *wanneer men*
de

de voor Vrankrijk reeds geladene Houtschepen, die in de Havens terug gekomen waren, VOOR DITMAAL, met een genoegzaam Convoy, de reize derwaarts toestondt, doch voorts den uitvoer van Hout naar alle Landen verboodt, tot tijd en wijle, dat men 's Lands Zeemacht in eenen behoorlijken staat van Defensie gesteld hadt, waar toe men zelve hier te Lande eene groote quantiteit Hout behoefde. (*) Dan, dit voorstel, hoe zeer geschikt, om Vrankrijk en Engeland aan de hand te gaan, en te gelijker tijd de stipste onzijdigheid omtrent beiden, in acht te neemèn, behaagde aan de meerderheid van *Hollands Staaten* niet, die met *Elf Stemmen* het besluit namen tot een onbepaalt Convoy. (†) Ook oordeelden zij, niet alleen aan de Staaten der onderscheidene Gewesten, van dit hun genomen besluit, door rondgaande brieven, kennis te geven, maar ook, hen op de dringendste wijze hunne verplichting onder het oog te brengen, om hen daarin naa te volgen. Dit schrijven hadt de bedoelde uitwerking bij de Staaten der overige Gewesten niet, die niet goedvinden konden, om in den zwakken toestand van 's Lands Land- en Zeemacht,

(*) Rapport der Holl. Admiraliteits-Collegien aan Hun Ed. Gr. Mog. van dato 21 Mey 1779.

(†) Resolutien van Holland van 24 Junij 1779.

macht, tot een onbepaald Conyoy te besluiten, zij oordeelden het raadzaamer, daar mede te wachten, tot men zich in een behoorlijke staat van Defensie gesteld hadt, en inmiddels den uitvoer van *grove Houswaren* te staaken. Men denke intuschen niet, dat alle de Staatsleden in die Gewesten, over de zaak in verschil, zoo dachten, neen! het was slechts het besluit van de meerderheid, zoo als duidelijk bleek, uit de verschillende Adysen, die in *Gelderland, Vriesland &c.* ingeleverd werden, en een spreekend bewijs opleverden, dat de verdeeldheid in de Staatsvergaderingen, langs hoe meer veld won, terwijl een aantal der Ingezetenen, bij alle gelegenheden, blijken van toejuiching gaf, aan de pogingen der Hollandfche Leden, en zulken, die met hen eenstemmig dachten.

Terwijl dit alles hier te Lande gebeurde, gingen de vijandelijkheden in *Noord-America* hunnen gang. De Colonisten, door *Vrankrijk*, op alle wijzen, ondersteunt wordende, en niet onbewust, hoe gunstig de Nederlanders over dat onderwerp dachten, werden langs hoe onhandelbarer; zij gaven den Engelschen de handen valwerks, en de Franschen lieten niets onbeproofd, om deze laatstgenoemden van alle kanten te bestoken. Het Engelsche Hof liet daarom, door den Gezant *Yorke*, aanvraage doen, om de be-
loof

loofde hulpbenden, volgens het Tractaat van 1678, dan men liet hem zonder antwoord: al spoedig volgde eene herhaling van dat verzoek, doch ook zonder vrucht, dewijl de Staaten van begrip waren, dat het *Casus Foederis* nog niet aanwezig was. De Engelsche Gezant vroeg eindelijk ten derdemaale, en drong nu sterker, dan voorheen, om dadelijke hulp. Hij verzuimde niet, om te betogen, dat de tegenwoordige staat van zaaken, tusschen zijn Hof, en dat van *Vrankrijk*, aan zijnen Meester recht gaf, om het bedongen Secours te vorderen, dat het *Casus Foederis* thans werkelijk bestondt, door den inval in het Eiland *Jersey*, en het beleg van de Stad en Haven van *Gibraltar*. Dien eisch opende in den *Haage* een nieuw veld, voor een angstvallig onderzoek, of dat *Casus Foederis*, al of niet aanwezig was? In *Engeland* oordeelde men *jaa!* hier te Lande waren de gedachten verschillende zij, die in alles de belangen van *Vrankrijk* begunstigten, oordeelden *neen!* terwijl anderen van begrip waren, dat 'er volgens den letter van het Verdrag geen twijffel aan was. (*) Te midden

dan

(*) Het zal ter bereiking van ons oogmerk, niet onnodig kunnen gerekend worden, dat wij, ten einde den Lezer over dit Cardinaale point van verschil (aan welke beslissing het behoud van den Vrede met *Engeland*, of

dat men hier over twistte, bleven de reeds voor lang geladene Koopvaardijfchepen, in de Havenen dezer Landen leggen, tot geen gering ongenoetheit

het ontstaan van den noodlottigsten Oorlog voor den Koophandel afhing) te kunnen doen oordeelen, aan de eigen woorden van het Tractaat van 1678, en nader bevestigd in 1716, eene plaats inruimen. Dus luiden zij: „ Indien het gebeurde, dat zijne Majesteit, en de „ Heeren Staaten Generaal, getroubleert wierden, of „ vijandelijk geattaqueert, of bij openbaare Oorlog, „ door wien ook, of onder wat pretext dat ook moge, „ te wezen, ten aanzien van het 2. en 3. Art. van „ 1678, zoo zullen zij zig schikken naar de bovengemelde Defensive Alliantie van den 3. Maart 1678. — „ En om nog particulierder te bepalen, en buiten alle „ twijffeling te stellen, de omstandigheden, waar in het „ CASUS FOEDERIS zal gerekend worden te exteeren, ZOO ZAL HET CASUS FOEDERIS ZIJN, niet „ alleen, wanneer één der Gealligerden vijandelijk, gewapenderhand, zal geattaqueerd worden; maar ook, wanneer eene nabuurige Mogendheid oorlogstoebereidselen „ maaken zal, tegen een der Contrahenten, of een derzelve dreigen zal, 't zij dit geschiede door extraordinair werven van troupen door dien Nabuur, of door „ het equipereen van oorlogfchepen, of op eenige hoegenaamde andere manier, zoo, dat de bedreigde zich „ verplicht vindt, zich ook te wapenen.” Men weigerde hier te Lande het gevraagd Secours, op grond, dat de vijandelijkheden tusschen Engeland en Frankrijk, niet in Europa, maar in America plaats hadden, en dat volgens het Tractaat van 1678. het leveren van Secours maar kon

noegen van de bevrachters, die hier door eene
 aanmerkelijke schade leden, en door een aantal
 Requesten, op Convoy aandrongen: hunne herhaal-
 de verzoeken werkten eindelijk zoo veel uit, dat
 op Advis van de Admiraliteiten, tot het dadelijk
 verleenen van Convoy besloten werd. Acht Oor-
 logschepen, of Fregatten, moesten de Koopvaar-
 ders naar de *bogt van Frankrijk*; een gelijk aan-
 tal, die naar de *West-Indiën*; en negen ande-
 ren, die naar de *Middenlandsche Zee* gelciden.
 De zesde dag van December werd bepaaldt, tot
 het uitzeilen der twee eersten, doch *groeve Hout-*
waren werden van het Convoy uitgesloten. Naauw-
 lijks was dit bekend, of alles geraakte in bewe-
 ging: *Onbepaalt Convoy!* dit was de algemeene
 uitroep, doch het maakte geen verandering in
 het genomen besluit. De Algemeene Staaten
 meenden nu alles gedaan te hebben, wat de bei-
 de Hoven met billijkheid begren konden, doch
 het tegendeel bleek wel haast, want, toen op
 den 27 December 's Lands Esquaders, met de
 Koopvaarders in zee gelopen waren, werd dat,

ge-
 kon gevorderdt worden in het eerstgenoemde geval.
 Maar kon men dit met grond beweren? Was den inval
 in *Jersey*, en de belegering van *Gibraltar*, niet geheel
 onderscheiden van de vijandelijkheden die in *America*
 plaats hadden?

gedeelte, dat naar de *bogt van Frankrijk* bestemd; en onder bevel van den Schout bij Nacht *Grave van Byland* gesteldt was, reeds op den 30 December, een aantal Engelsche Oorlogschepen gewaar, die, zoo als naderhand bleek, het Convoy afwachtten, en stellige order hadden, om de Koopvaardijschepen te examineeren. Al spoedig zond den Engelschen Bevelhebber *Fielding*, een der Capiteinen aan boord van *Byland*, eischende het bevolen onderzoek: doch, daar deze zulks weigerde, en het geheele Convoy door de Engelschen omcingeld was, duurde het niet langer, dan tot den volgenden morgen, toen eene Engelsche Sloep afkwam, om één der Koopvaarders dadelijk te visiteeren. Een kogel, naar de Sloep afgeschoten, verhinderde zulks, maar het belette niet, dat *Fielding*, op het Convoy begon te vuuren, dat door *Byland* wakker beantwoord wierdt. Deze, ziende, dat alle weerstand vruchtloos was, uit hoofde van de meerdere macht der Engelschen, staakte het gevecht, en liet de visitatie volbrengen aan de 9 Koopvaarders, die hij nog bij zich bevondt, hebbende de overigen zich de donkerheid van den nacht ten nutte gemaakt, en hunnen cours vervolgt. De Koopvaarders onderzocht zijnde, bevonden de Engelschen, dat zij allen, de een minder, de ander meerder, met *Hennip* en *Yzer* beladen waren, en
daar

daar men dit ook onder de Contrabande Waren betrok, verklaarden de Engelschen de Schepen voor goeden prijs. Welke instantien door *Byland* gedaan werden, om dit naa te laten, het mogt niet baaten, de Koopvaarders moesten naar *Engeland*, maar de Oorlogschepen gaf men vrijheid, om te vertrekken; doch, dewijl *Byland* bij de Koopvaarders begeerde te blijven, zeilde het geheele Convoy naar *Portsmouth*.

Dit vijandelijk bedrijf der Engelschen, klonk even als een donderslag, in de ooren van veelen hier te Lande, die zich nimmer verbeelden konden, dat *Engeland* het uiterste wagen zou. Het was op den 8 Januarij 1780, dat de Makelaar *Pex* die tijding het eerst op de Amsterdamsche Beurs bekend maakte, doch men wilde het niet geloven, wanende, dat het een Actie-tijding was. Men drong bij hem op redenen van wetenschap te geven, aan, en de drift van veelen, maakten het de Heer *Pex* al vrij benaauwd. Schoon hij het opbrengen van het Convoy op eene Engelsche Havenlijst hadt aangekondigt gezien, de menigte wilde zulks niet geloven, om dat hij die Lijst niet oogenbliklijk vertonen kon. De Makelaar *Tamme Beth Ysbrands*, was wel de voorbaarigste, om hem, van onvoorzichtigheid en kwade trouw, in het verspreiden van ontrustende tijdingen te beschuldigen, en *Pex* hadt de onaan-
ge-

genaamste gevolgen ondervonden, zoo hij niet kort daar op in staat gestelt was, om de Lijst te vertonen. Dan, wat baatte het? de grootste ijverraars de Lijst ziende, moesten nu wel den Heer *Pex* buiten verdenking van kwaade trouw stellen, maar de echtheid van de Lijst trokken zij in twijfel, en verklaarden dezelve voor valsch. Billijk zal men hier vragen, van waar dit ongelooft? men was immers niet onbewust, dat *Torke* in den *Haag* uitdrukkelijk verklaart hadt, dat de Engelschen het Convoy visiteeren en opbrengen zouden? Laaten wij aan de zulken zeggen, dat men dwaas genoeg was, om niet alleen hen, die voor het geval vreesden, van *Anglomanie* te beschuldigen, maar ook een onbepaald vertrouwen stelde, in de logenachtige voorwendfels, die te dien tijde onder de Natie verspreid werden: veelen derzelve beschouwde men, even als waren het Euangelien; *nimmer* (dus spraken zij) *nimmer zal Engeland ons den Oorlog aandoen, het heeft 'er de macht niet toe, de Financien des Rijks gedogen zulks niet. De Engelschen durven niet bestaan, om het Convoy aan te houden en te onderzoeken!* &c. (*) Dan! de ondervinding dedde
 nu

(*) De gronden, waarop veelen dus beslissend redokavelden, vindt ik in zeker werkje, getituleert: *Introduction de l'Histoire des Troubles des Pais-Bas*, dus
 kor.

nu zien , dat men zich met een luchtbel ver-
maakt hadt; dat *Engeland* even zoo zeer in staat
was, om op de *gewelddadigste* wijze ons Convoy
aantevallen , als men in *Vrankrijk* willekeurig
genoeg was, om, tot de invordering van het *Vat-*
geld niet alleen, maar ook nog 15 pCt. van alle
de

kortelijk opgegeven: „ Om de Republiek van *Engeland*
„ af te trekken, en tot *Vrankrijk* te doen overhellen,
„ bediende men zich van bezoldigde Fransche Zende-
„ lingen, die zich te *Amsterdam*, den *Haage*, en te
„ *Leyden* onthielden en aldaar een aantal Schriften ver-
„ vaardigden, waar in zij een luid geschreeuw ophieven
„ over de onbillijke handelingen der *Engelschen*; het
„ kwaad bestuur van den *Hertog van Brunswijk*, en
„ zijnen invloed op den *Stadhouder*; ook over de *in-*
„ *constitutioneele macht* van dezen Laatstgenoemden, en
„ zijnen te grooten invloed op alle Regeeringsleden;
„ zij verzekerden, *Engeland* was reeds tegen *Vrankrijk*,
„ *Spanje* en de *Colonisten*, buiten adem gevochten.
„ Tegen dit alles schetsten zij *Vrankrijk* als de waare
„ Vriend van deeze Republiek: zij vertelden, dat dit
„ Rijk in eenen bloeienden staat was, door een groot
„ en algemeen Credit; eene uitgebreide Commerce en
„ Zeevaart; geduchte Zeemacht en Vlooten; talrijke
„ Armee; en onuitputtelijke bronnen van Welvaart. Zij
„ verhieven en vergrootten de voordeelen van eene
„ naauwe Alliantie met *Vrankrijk*, en beweerden het
„ belang te zijn voor de Patriotten, om die te be-
„ werken.” Hoe zeer heeft tijd en ondervinding, dit
alles niet grootdeels gelogenstraft?

de waaren, die uit deze Landen, dérwaarts gezonden werden, te besluiten.

Intusfchen gaat het alle verbeelding te boven, welk eene fenfatie dit opbrengen van het Convoy in het Vaderland verwekte. Zij, die in alles van Frankrijks wenken afvlogen, vernamen het bericht, met een zeker genoegen, als meenende, dat dit juist den weg zou baanen, om de Britten (met hulp der Franschen) hun stout gedragten duurften betaalt te zetten, niet alleen, maar ook, om de zoo zeer gewenschte vereéniging met *Frankrijk* te bewerkstelligen: zij, die zich, door drift, niet lichtelijk lieten wegvoeren, maar gewoon waten, de zaaken van nabij te beschouwen, bedroefden zich over den neteligen toestand, waar in men geraakt was, daar zij ~~de~~ vijandelijke daad der Engelschen, als de voorbode van eenen onvermijdelijken Oorlog beschouwen moesten. De eer, de onafhankelijkheid der Natie, kon zulks niet gedogen, dit was bij hen buiten alle bedenking, maar zij gevoelden ook, hoe moeilijk het was, om die geschondene eer en onafhankelijkheid, op eene behoorlijke wijze, tot roem der Natie, hersteld te krijgen, wanneer zij den inwendig verdeelden, en uitwendig weérlozen toestand des Vaderlands, in overweging namen. Zij konden zich niet gerust stellen, met de verzekering, die veelen gaven, dat het edelmoedig, het mach-

tig

tig *Vrankrijk* (dit was de gewoone uitdrukking van die dagen), ons de nodige hulp verschaffent zou, om de Britten hun gewelddadig bedrijf be-
staat te zetten; daar zij uit de voorbeelden van vroeger dagen geleerd hadden; dat die toegezegde hulp veeltijds achterbleef. Zij beklagden zich, dat de onbepakte zucht tot opéénstapeling van schatten; de harten van veele Kooplieden vervuld hadt; en zij; daar dóór, zoo veel be-
gebracht hadden, om de voorlagen tot bemid-
deling, die de Engelschen zoo gaarne aange-
nomen gezien hadden, te doen verwerpen, (*)

de-

(*) Dat de hevige en aanhoudende klachten der Koop-
lieden, over de geweldenaarijen der Engelschen, op aan-
drijving van den Franschen Gezant *de la Vauguion*, bij-
gemeen veel hebben bijgedragen, om den voorslag des
Engelschen Gezants (hier voren bladz. 51. opgegeven)
in den wind te doen slaan; behoeft geen bewijs. Het
zal van meer belang zijn, aan te toonen, dat de exclamati-
en; over de Britsche Heersch- en Roofzucht, die
men in de meeste Requesten aantreft, een ander oog-
merk hadden; dan men 'er uiterlijk aan toeschreef: en
dat was, onzes inziens, niet anders, dan den Franschen
invloed hief te Lande, in die zelfde evenredigheid te
doen vermeerderen, als dien der Engelschen uit te roo-
jen. Zoo de betuigingen van afkeer en verfoeijing over
het gedrag der Engelschen, in die Verzoekschriften te
vinden; de taal van het hart der Ondertekenaars gewest
is; dan zijn wij genoodzaakt te moeten zeggen; dat wij

dewijl zij zich uit een nadere verbindtenis met *Frankrijk* bergen van goud beloofden. Nu bemerkten zij, dat het de Natie verging, als *de zieke Leeuw* in de Fabel, die, zoo lang hij gezond en sterk was, van alle de woudebwoneren gevreesd en ontzien wierdt, doch oud, ziek, en stram geworden zijnde, dulden moest, dat hem den luijen Ezel zelfs, schöpte, en bespote.

Dit vijandelijk bedrijf der Engelschen, bragt de zaaken wel spoedig uit hun geheel: veele Leden der Regeering, die voor het verleenen van bepaald Convoy gestemd, en daar door in het bevoorderen van der Engelschen belangen medegewerkt hadden, begonden nu van gedachten te veranderen, en oordeelden, dat men *onbepaald Convoy* verleenen moest: het kwam ook spoedig tot besluit: ook werdt de door *Engeland* gevraagde hulp eenstemmig geweigerd. Twee omstandig-

he

dezelve geheel niet kunnen overeenbrengen, met hunne daaden: want, ten zelfden tijde, dat zij hier te Lande, de Engelschen vloekten, en dwarsboomden in hunne oogmerken, begunstigen zij hen te *Gibraltar*, in den toevoer van alles wat mogelijk was. De Spanjaarden namen aldaar een aantal Hollandsche Schepen, niet willende dulden, dat de Belegerden van de Hollanders ondersteunt werdt. Dit veroorzaakte geduchte verliezen, oneindig grooter, dan het niet zenden van Houtwaaren naar *Frankrijk* veroorzaaken kon.

heden, die bijzonder aan *Frankrijk* aangelaath waren; en geen twijfel overlieten, of zij zouden wel spoedig tot eenen openbaren Oorlog tusschen *Engeland*; en de *Republiek*, eenen geraden weg baanen. En inderdaad; het duerde niet langer, dan tot den 17 April 1780; dat daar toe in *Engeland* eene naderes Resoluce gedaan werd; boordien de Koning goedvond; om alle Practaaten; ten voordeele van den Koophandel en Scheepvaart; met de Staten gesloten; ager te schorten; en vast te stellen; dat de *Nederlandsche Natie*; voortaan op denzelven voer; als de onbevoorregte onzijdige Natien zoude behandeld worden; en wel binnen korte dagen; wordende voor het *Canaal* en de *Noordzee*; twaalf dagen; van het *Canaal* tot aan de *Canarische Eilanden*; zes wecken; van de gemelde *Eilanden*; tot aan den *Evannachtslijn*; drie maanden; en van den *Evannachtslijn*; tot over de geheele *Aarde*; zes maanden tijds bepaalt; en tevens aan alle Kapers vrijheid en last gegeven; om naa de gemelde terminen; alle *Nederlandsche Schepen*; geladen met goederen; die s'Konings Vijanden toebehoorden; of als Contrabanden konden aangemerkt worden; aan te houden; en dadelijk te neemē. Een gedrag; geheel verschillende met dat van *Lodewyk de XVI*; die; om een blijk van goedkeuring over

de besluiten der Staaten omtrent *Engeland*, aan den dag te leggen, niet alleen zijne orders tot het invorderen van het *Vatgeld*, en de 15 pC. introk, maar ook beval, dat het betaalde moest terug gegeven worden.

Gering voordeel voorzeker, wanneer men het in vergelijking stelt met het verlies, dat nu den Staat dreigde, want, daar de pogingen, om het genomen Convoy kost- en schadeloos terug te krijgen, vruchtloos waren, en men in *Engeland* voorwendde, het hoogste recht tot zulk een geweldadig bedrijf te hebben, zoo ging het nemen van Schepen welhaast in alle Zeeën zijnen gang: dit veroorzaakte, behalven het verlies van het genomene, nog daarenboven dit, dat de prijs der Asfurantie tot 30 ten honderd steeg, een sprekend bewijs van het diep verval van 's Lands Zeemacht, die te zwak was, om der gestremde Koopvaardij, de nodige bescherming te verleenen. Billijk vraagt men, van waar dit verval, in een tijdstip, dat de Republiek zelfs weinig tijds bevorens, in eenen voorbeeldig welvarenden staat van Rijkdom en Vermogen was, zoo zelfs, dat (volgens het getuigenis van den Burgemeester *Rendorp*) geen voorbeeld van dien aart, sinds de oprichting der Republiek te vinden is? Volgens 's Mans eigene woorden, (die door duizenden der
thans

thans nog levenden als onbetwistbaare waarheden onderzocht, en daarom kunnen en moeten toegestemd worden) „ hadden de *middelen te water* „ (die rijke goudmijn bijzonder voor 's Lands „ Zeemacht) toen *een derde meerder opgebracht*, „ dan naar gewoonte. Het Finantie-wezen van „ *Holland*, was toen in zulk eenen voordeeligen „ toestand, door eene zuinige geregelde bestie- „ ring, gebragt, dat de oude schulden, voor een „ groot deel afgelost waren, en daarenboven „ 's Lands Schatkist van eenen rijken voorraad „ voorzien was: de Ooster-Maatschappij, was toen „ niet verre, van haare schulden te hebben afge- „ daan, en (zegt hij) het is zeker, dat de Re- „ publiek in eenen allereduchtsten staat te bren- „ gen zou zijn geweest, zoo *bij tijds*, 't geen „ rijkelijk voorhanden was, besteed was gewor- „ den, om voornaamlijk haare Zeemacht in goe- „ den staat te brengen.” Is het niet een *Para-*
dox, wanneer men, naa dit gelezen, en met den toestand van de Marine, bij den aanvang des Jaars 1780, vergeleken te hebben, dienzelfden kundigen Regent, naa eenen onkundigen de vraag: *Aan wien is daarvan de schuld te wijzen?* in den mond gelegd te hebben; hoort zeggen: *Gerustelijk kan men antwoorden, aan NIE-*
MAND! Ik zeg, aan niemand IN HET BIJ-

ZONDER, *de schuld van alles schuivende op de*
 REGERINGSVORM, en *mogelijk op het CHA-*
 RACTER DER NATIE. (*).

Het is ons oogmerk niet, ook zou het in een Werk van dien aart als dit, vreemd inkomsten, om het antwoord van den Heer *Rendorp* te onderzoeken of te wederleggen, zoo dit het oogmerk was, zou het ons weinig moeite kosten; de eenige rede waarom wij hetzelfde hier eene plaats waardig keurden, is, om dat het ons als van zelve terug brengt, tot dat punt, alwaar wij ons bevonden, toen wij (op bladz. 41.) gevoerd waren, tot het uitbarsten van de onéuwigheden, tusfchen de *Noord-Americaanen* en de *Engelfchen*, en die wij zagen, dat bij veelen, hier te Lande, als een gefchikt middel wierden ter hand genomen, om de Stadhoudelijke Waardigheid in eenen algemeenen haat te brengen, en de aanzoeken van het Franfche Hof in de hand te werken. Wij hebben ons, in het vermelden van alles wat'er fints gebeurde, veroorlooft tot eene uitvoerigheid, die mogelijk bij sommigen zal gewraakt worden, dan, zoo dit het geval zijn mogt, dan zijn wij verplicht te zeggen, dat wij die uitvoerigheid niet wel vermijden konden, wilden wij

(*) *Rendorp*, Memorieën, I. Deel, bladz. 45 — 48.

wij aan het ons voorgestelde doelwit beantwoorden, dat in niets anders bestaat, dan onze Lezers, de diepleggende, en voor veelen onzichtbaar geblevene springveeren, ter bereiking van het ontworpen plan, klaar en zichtbaar te maaken. Niets toch was natuurlijker, dan dat het handel-drijvend deel der Natie, om eene genoegsaame bescherming vroeg voor die schatten, die het naar alle Landen der wereld wilde heenen zenden, de Last- en Veilgelden daar voor betaaldt, gaven het daar toe alle recht. Uit dit gezichtspunt de menigte der Smeekschriften van wegen de Kooplieden ingeleverd, beschouwdt, dan was die vordering billijk, vermits die Gelden *tot dat einde* opgebracht wierden: en het kon niet anders, of de klachten en het gemot moesten toeneemen, toen men hunne begeerte niet voldoen kon bij het gemis van Oorlogschepen. Even als *Rendorp*, van *Onkundigen* zegt, vroegen nu ook *Kundigen*: *Aan wien is dit te wijten?* en wie weet niet dat het antwoord was: *aan een onzichtbaare verderyende hand!* En wat bedoelde of verstondt men door dat antwoord, zoo als het vervolg deedt zien? niet de *Constitutie*; niet het *Character der Natie*; niet *niemand*; of *niemand in het bijzonder*, (zoo als *Rendorp* zegt) maar, den *Stadhouder*: die was de man, die oorzaak was dat 'er geen Schepen waren! Stondt het

aan de Regenten, dan zou 'er niet te klagen vallen! maar het was buiten hunne macht. En om dit te staven, voegden zij hunne klachten bij die der Kooplieden, en maakten nog het grootst gefchrceuw, en de meeste verwarring (*). Dat som-

(*) Het geheimzinnig gezegde: *'er is een onzichtbaare verdervende hand*, was, toen het eerst in zwang geraakte, bij veelen onverstaabaar, want men kwam 'er in den beginne niet opentlijk voor uit, dat men 'er den Stadhouder mede bedoelde, doch het duurde maar korte tijd, dat men 'er geen geheim meer van maakte; en om onkundigen en eenvoudigen dit te verzekeren, verzinde men de lompste leugens. Het is veel gezegt, Lezer! maar echter het is zoo, en gij zult u welligt nog meer verbazen, wanneer wij u, ter staving van dat gezegde, een voorbeeld opgeven, dat door een Burgemeester van eenen der Voorstemmende Steden van *Holland*, op eene publicke plaats, aan een aantal van omtrent 50 eenvoudige Burgers, op de stelligste wijze, verzekert wierdt, *dat den ellendigen staat van 's Lands vervallen Zeemacht alleen aan WILLEM DE V.* (dit was zijne uitdrukking) *te wijten was*, en wij, die 'er oorgetuigen van waren, hoorden hem dit met de lompste leugen bevestigen. Het geval is te gewichtig, om het hier niet te melden. Het gedroeg zich dus toe: het was in het najaar van 1786, toen de historie van de expeditie naar *Brest*, het voorwerp van alle gesprekken was, dat veelen over derzelver mislukking zeer te onvreden waren, en elkander vroegen: *wan wien gebeurt dit?* Ook dit onderwerp kwam ter baage, en eenen der geringe Burgers, waar onder dien Bur-

formigen der Regeering der Stad *Amsterdam*, en andere Steden, doorgaands den toon aan die klachten gaven, is bekend, en zullen wij als bewezen aanmerken, maar kwam 'er dit niet vreemd in, daar de Vroedschap dier Stad nog maar weinig

gemeester zich geplaatst hadt, vroeg ook: *aan wien is het mislukken dezer onderneeming te wijten? Wel! weet gij dat niet?* (vroeg dien Burgemeester) *daar is niemand de oorzaak van, dan de Prins: aan WILLEM DE V. schort het alleen, dat onze Zeemacht in dien droevigen staat is. En om te bewijzen (voer hij voort), dat dit zoo is, zoo kan ik u toonen, dat de Prins het nobel aanbod, dat ik, en mijn Vriend B.....t nu ruim een Jaar geleden, aan hem deedt, om 40 Oorlogschepen, in volle order gewapend en bemand, te leveren, waar hij maar verkoos, van de hand gewezen heeft. Is het mogelijk (riepen die onkundige menschen uit!) nu behoeven wij niet langer te vraagen, aan wien de schuld ligt! &c. Jaa* (antwoordde hij), *het is echter waarachtig. Een der Toehoorders de leugen bemerkende, zei tegen hem: Wel Burgemeester dat is een groote ontdekking; ik zou u raden, om dat bewijs aan de Natie bekend te doen worden, door de Post van den Nederrijn, die zal dat wel willen plaatsen. Jaa Vriend!* (zei hij) *dat zou ik wel doen willen, maar ik heb het papier verlegt, en de Burgemeester maakte zich weg. Het logenachtige van dit gezegde, kwam ons duidelijk voor, dewijl wij bewust waren, dat die Burgemeester een Falisfement, van niet minder dan 6 Tonnen Gouds, eenigen tijd bevorens gemaakt hadt, en slechts eenige wee-*

nig maanden geleden, het voorstel van den Stadhouder, om 60 Oorlogschepen te equipceeren, onnodig keurde, en het aan dat Advis alleen te wijten ware, dat besloten wierdt, in plaats van 60, slechts 32 Oorlogschepen uit te rusten? Wat kon de Stadhouder meer doen, dan 's Lands bedenkelijken toestand, zoo aan de Zee, als Landzijde, op te geeven, en daarom voor te stellen, wat zeggen wij? te bidden, te smeeken, dat de Bondgenooten, zich, in tijds, in staat van Defensie stelden, en daar toe prompt en gewillig hun aandeel verschaften, in de sommen die 'er nu vereischt werden, en nog ontbraken aan voorheen ingewilligde Petitiën? Meerder toch, kon hij niet

ken bevorens, om de vervolgingen zijner Crediteuren te ontduiken, Huis en Goed, ter yoldoening eener Huwelijksche Voorwaarde, getransporteert hadt, aan zijne Vrouw, en dus nu zoo ver gevordert was, dat hij niets in de wereld hadt, of met eerlijkheid hebben kon. — Zoq een, zou met zijn Vriend, die weleer een Slavenhaalter op de Afrikaansche kust was, en voor een tamelijk rijk man gehouden werdt, 40 Oorlogschepen geleverd hebben, zoo de Prins die maar geaccepteerd hadt! Wie gevoelt de lomtheid van de leugen niet? Het wierdt echter geloofst bij de onkundigen, die zeiden: *zoo moesten alle Regenten zijn; dat is een recht Burgervriend!* Wie gruwet niet van zulk een schandelijk volksbedrog?

niet doen; het stondt immers; volgens de gronden der Regeeringsform, aan de Staaten der Gewesten, om in de gevraagde Sommen *al* of *niet* te consentéeren? en schoon zij dat Consent al gegeven hadden, en met de betaalingen achterlijk bleven, zoo weet men immers, dat 'er in geval van onwil, geene middelen van dwang bij de *Einte* bepaalt, en dus niet aanwezig waren. Het stondt immers aan elk der Gewesten vrij, om de Sommen, die 'er tot het algemeen en bijzonder Bestuur van Zaaken nodig waren, op zulk eene wijze te heffen, als met den aart van elk Gewest; en de oude gewoonten best overeenkwam? en dit vloeide voort uit de Souverainiteit, die elk Gewest hadt, en waar op niemand eenige inbreuk kon of moegt maaken. Het is zoo, wij kunnen, wij willen niet ontkennen, dat dit eest *gebrek*, en wel een *wezentlijk gebrek* was, maar of het juist dat ellendig gevolg voor het Vaderland hebben *moest*, dit kunnen wij niet toestemmen. De Constitutie was immers dezelfde, als die van eene Eeuw bevorens, toen men zulke geduchte Vlooten van meer dan honderd Schepen in Zee zondt, om de heerlijkste Zeeslagen te leveren, en ten zelfden tijde, der Koopvaardige de nodige hulp naar alle Gewesten der wereld, gereedlijk verleende? Toen was 'er de *wil*, eene algemeene geestdrift, om zich te doen gel-

gelden, maar nu was 'er *onwil*, aan de eene, en een roekeloos lichtgelovig vertrouwen op vreemde hulp, aan de andere zijde, en dit was de *verdervende hand*, door welke ons Vaderland zulke gevoelige slagen ontving.

Intuschen (op dat wij voortgaan) hadt de Raad van Staaten, op den 25 Februarij eene begroting van kosten; aan H. H. Mog. overgegeven, ter somma van *f 2,623,590:-:-* ter equipering van 52 Oorlogschepen of Fregatten, waar van de wederhelft uit de Kas van het verhoogde Last- en Veilgeld zou gevonden worden, en welke Schepen den Raad berekende, in Mey 1781. in gereedheid te kunnen hebben, zoo men de gewaagde *f 2,623,590:-:-* prompt en spoedig fourneerde. Naa 3 maanden tijdsverloop, confenteerden alle de Gewesten, behalven *Zee-land*: dit deedt den moed wel eenigfints herleven, maar toen het Plan van *Gewapende Neutraliteit*, door het Hof van *Rusland* uitgevonden was, en H. H. Mog. door de Keizerinne, genodigd werden, daar in deel te nemen, werdt den neêrgeflagen moed der Natie, door eene algemeene geestdrift, in beweging gezet. (*) Zonder eenig

(*) Dit Plan van *Gewapende Neutraliteit*, dat door den Grave van *Panin*, Staatsminister van *Rusland*, ontworpen, en door de Keizerin goedgekeurd was, schein een

eenig verwij namen H. H. Mog. het aanbod van de Keizerinne met alle dankbaarheid aan, en nu vleide zich elk met de streelendste uitzichten op gelukkiger tijden: dit bespoedigde niet weinig het dadelijk fourneeren van de helft der gevraagde Petitie, die op het Fonds van het Last- en Veifgeld aangewezen was. Twee Millioenen Guldens werden ten dien einde, tegen den intrest van $2\frac{1}{2}$ pCt. genegotieerd, en schoon de beloofde laage rente, sommigen vreezen deedt, dat men die Somme bezwaarlijk bij een brengen zou, zoo leerde de ondervinding echter, dat de Natie met eene onvoorbeeldelijke gewilligheid daar toe de beurs opende, want in weinig dagen was de Som niet alleen gefourneerd, maar 'er werden aanzienlijke Opgelden gegeven, om aan dezelve deel te verkrijgen. Een bewijs, hoe hoog het Credit van den Staat als toen nog gerezen was. Dan; het bleek al ras, dat men zich ten aanzien

van

een prijswaardig voorneemen in zich te bevatten, om de Scheepvaart en Koophandel, van alle de Natien, die 'er deel in namen, door eene onderlinge bescherming te zullen beveiligen, tegen alle belemmeringen die hun mogten bejegenen. Dan, hoe groot den ophef daar van ook geweest moge zijn, zoo heeft de ondervinding geleerd, dat het geheele plan op niets uitliep, en dat het, met betrekking op ons Vaderland, meer onheil, dan wezentlijk voordeel, heeft aangebracht.

van het stuk der *Gewdpende Neutraliteit*, met eene ijdele hoop vleide, door de toevallige ontdekking van eotten geheimen handel van eenige Regeeringsleden; en voornamelyc: Kooplleden der Stad *Amsterdam*, die goedgevonden hadden, een *Plan van een Commerciaaltractaat met de Americanen* te ontwerpen en te tekenen, zonder daer van eenige de minste opening of kennis te geeven aan eenige andere Leden van Regering in de onderscheidene Gewesten: eens daad, waar toe zij volstrukt geene bevoegdheid hadden, den die de woeds der Engelsen in zooder verre doedte verneemderen, dat zij, zonder eenig verwij, met eene Oorlogsverklaring te woofschijn kwamen, over den Staat, in den streelbouwen toestand, op het lijf zielen, tusschen de gehele *Geheghele Neutraliteet* onnut maakte, zijwed met negittigen te loob deel te verkrijgen. Ten bewij, dat de verrijking van die eenigstins met den zaarben inrichting van 's Lands Regeeringsform bekend is, weet, dat het aan geene der Gewesten, veel min aan een der Steden van *Holland*, en nog veel minder aan eenige bijzondere Personen, vrijfonde, om *Alliancen* of *Tractaten* aan te gaan of te sluiten, met andere Volken: die was het werk van H. H. Mog. en dat nog niet anders, dan met bewilliging van alle de Bondgenooten. Niet tegenstaande men, dij te *Amsterdam*, wist, en men ook niet onkundig was van de Onlusten, die reeds

reeds over het zenden van Scheepsbehoeften, ten behoeve van de Coloniën; tusfchen Engeland en dezen Staat gerezen waren; zoo beloofde men zich onberekenbare voordeelen, van den handel met de Coloniën; wanneer zij zich t'eenigen tijde als een vrij Volk erkend zagen, en om daar van de eerste voordeelen te genieten, en in tijds gereed te zijn, hadt men met de grootfte geheimhouding, dat Commercttractaat ontworpen en getekend. Naa dat 'er verfcheidene handelinfgen tusfchen de Leden van het Americaansch Congres, en den Pensionaris van Berckel en anderen; plaats gehad hadden, werdt den gewezen Americaanfchen Prefident, de Heer *Laurens*, met een aantal Stukken naar *Europa* afgezonden, doch wierdt het Schip, op de reize, door de Engelfchen ontdekt, nagejaagt, en wel spoedig genomen. *Laurens*, ten minften bezorgd voor het pakiet met de bewuste Papiereu, en wetende, dat, zoo het den Engelfchen in handen kwam, het geheele geheim ontdekt was, beftoot, om het in zee te werpen: dan, in plaats van te zinken, bleef het drijvende, en dit gaf gelegenheid dat het door de Engelfchen werdt opgevifcht. *Laurens*, als een krijgsgevangene naar *Londen* opgezonden zijnde, werdt het pak met Papiereu aan den Koning ter hand gefieldt; en dus dien geheelen geheimen handel ontdekt. In allertijl werdt

werdt den gevonden buit aan *Yorke* toegezonden, met last, om het geval ter kennis van de Staten te brengen, en daar over te klagen. De *Stadhouder*, de *Papieren van Yorke* ontvangende, bragt dezelve, den 20 October 1780, ter tafel van de *Staten van Holland* over, alwaar zulk eenen voorbarigen stap een ongemene sensatie onder de Leden verwekte, die het besluit namen, om de Stukken copieëlijk in handen van *Burgemeesteren* der *Stad Amsterdam* te stellen, ten einde de *Staten* daar op te berichten. Het duurde maar weinige dagen, toed dat bericht inkwam, en daar uit bleek, dat *Burgemeesteren* niet onkundig van het geval waren, maar integendeel hunnen *Pensionaris van Berckel* geauthoriseerd hadden, om het *Tractaat* te helpen tot standt brengen. Zij oordeelden daar aan niets misdreven te hebben, dewijl het *Tractaat* slechts een *Plan* was, en niet eer in werking zou gebracht worden, dan, naa dat de *Colonisten*, door *Engeland* en andere *Mogendheden*, als vrij zouden zijn verklaard geworden. De *Staten van Holland* keurden echter het gedrag van *Burgemeesteren* af, om rede, dat zij zulks buiten kennis van de overige *Staatsleden*, zich veroorloofd hadden, en dus was het wel te voorzien, dat het *Engelsche Hof* niet gereedlijk slagen zou in de gevraagde satisfactie, en voorbeggide straf,

aan de bewerkers van dien bedekten handel, die het kort daar op met allen aandrang eischte. Deeze niet spoedig genoeg volgende, hadt voor het Vaderland dit drœvig gevolg, dat reeds op den 20 December, de Oorlogsverklaring van *Engeland* in het licht kwam, en reeds op den 23 daar aan volgende, den Engelschen Gezant zelve, terug ontboden werdte.

Droevig onheil voorzeker voor Volk en Vaderland! want door het lang en veelvuldig delibereeren, over de toetreding tot en aanneeming in de *Gewapende Neutraliteit*, ten aanziene van de Guarantie der buitenlandsche Bezittingen, die de Staaten daar onder wilden begrepen hebben, was het niet voor den 24 December, en dus vier dagen naa de Oorlogsverklaring, dat de Ratificatie van de toetreding tot de *Gewapende Neutraliteit*, in den *Haage* tot stand kwam, dat eerst op den 5 Januarij 1781, door den Gezant *Wasfenaar Starrenberg*, te *Petersburg* verricht werdte, en nu aan het Rusfische Hof gelegenheid verschafte, om de beloofde hulp, bij dat Traetaat bepaald, te rug te houden, onder voorwendfel, dat de Staaten, reeds ten tijde van de teekening des Verdrags, in staat van Oorlog waren. Immers dit bleek, toen de Staaten op den 12 *Januarij*, uit kracht van het Verdrag, de hulp der Noordsche Hoven inriepen: het *Casus Foederis*;

waar bij de hulp beloofd was, beffondt niet: en eên Rusfifche Vloot, in *Cadix* liggende, weigerde, uit dien hoofde, de Nederlandsche Koopvaarders, naar de Oostzee bestemd, onder Convoy te neemen. Onbegrijpelijk is het ondertusfchen, dat deeze ploffelijke Oorlogsverklaring, die niet alleen de Koopvaardige, maar ook alle de Bezittingen van den Staat, in het grootfte gevaar bragt, nog bij veelen hier te Lande, met blijdfchap vernomen werdt! *Veel Kooplleden* (zegt de Vervolfschrijver op *Wagenaar*) *verheugden zich over deeze VREDEBREUK, en fpenden, oomangezien de onnoemelijke fchade welke hun dreigde, niets dan goede gevolgen uit dezen Oorlog; zij berekenden de voordeelen, welke den Handel eerlang daar uit zou trekken. (*)* Waren 'er zulken, het ontbrak echter niet aan veelen, die 'er tot in het diepft der ziele over getroffen wierden, niet alléén op het denkbeeld, dat veel

diti

(*) „ Was dat niet recht Patriottifch van zulke eerlijke en braave Kooplleden, indien de Schrijver waarlijk zulken gekent heeft? *blijdfchap* te toonen over eenen Oorlog, die zoo veel verwoefingen aanrechten, zoo veel zielen ongelukkig maaken, zoo veel verliezen veroorzaaken moest! Was dat niet recht Patriottifch?” vraagt de Heer KLUIT in zijn *less &c.* pag. 136.

duizenden dierbaare menschenlevens daar door zouden opgeofferd, maar ook om de vreeslijke schattens, die er door moesten veroorzaakt worden. Men berekende, dat het aantal weerloose Koopvaardijochepen, dat zich op Zee, en zonder bescherming, bevondt, meer dan 80 Millioenen Schats in waarde beliep! Men schatte, dat de Interessen, die Engeland jaarlijks aan de Ingezetenen dezer Landen betalen moest, een somma van 25 Millioenen Guildens beliep, en wat was meer te vreezen, dan dat die Gelden nu teruggehouden en de weerloose Koopvaarders, een proot des Vjands verstreken zouden? Het zij dan met die blijdschap zoo het wil, vast gaet het, dat men op de Beurs van Amsterdam ras gevoel hadt van de rampen, die den Oorlog verzellen, en der Regeering besluiten deedt, om ter Vergadering van Holland de sverigste pogingen, ter afwending van zoo veel onheils, aan te wenden. Het was (volgens hun gevoelen) nu de tijd, om naar middelen om te zien; men moete Rusland, Zweden, en Deenmarken, verzoeken, dat zij ons dan Schepen hielpen; men moest een Plan van Samenwerking met Frankrijk maaken, en in alles met dat Rijk gemeenschaplijk handelen, en was dit alles nog niet toereikende, dan moest men alle vermogens, middelen en rijkdommen van de Natie daar toe opzetten. *Altoes*

toch voor den Oorlog geld in overvloed gewonnen, Engeland, daarentegen, was buiten adem, nu moest men iets groots bestaan, en om het werk geheim te houden, en spoed bij te zetten, moest men den Stadhoudcr eenige Raadslieden toevoegen. (*) Bij de Staaten Generaal werd ook besloten, om den Koning van *Vrankrijk* dank te zeggen voor alle de blijken van goedheid, die hij voor de Republiek aan den dag gelegd hadt, door orders te zenden naar alle de Havens van zijn Rijk, om de Hollandsche Koopvaarders, zoo veel mogelijk, alle hulp te verleen, en zijne Majesteit te verzoeken, om schikkingen te maaken op de Schepen, die zij van den Vijand hernemen zouden, en dien ten gevolge, wierdt, reeds op den 16 Meij, een Verdrag gesloten.

De ondervinding deedt echter al spoedig zien, dat van alle die voorgeslagene middelen weinig nuts te voorschijn kwam, want de Noordsche Hoven weigerden alle dadelijke hulp, *Vrankrijk* gaf wel mooie en verplichtende woorden, maar geen dadelijken onderstand: en schoon de Natie gewillig en bereid was om de beurs te openen; men kon toch de Schepen niet door een

(*) Secreete Resol. van Holland 18 Mey 1781. —
Jaarboeken 1781. bladz. 1060.

een wonderwerk, dadelijk in Zee brengen. Hier toe werdt tijdt vereischt, en dien maakten zich de Engelschen ten nutte, door *St. Eustarius*, *St. Martin*, en *Saba*, weg te neemen en uit te plunderen: 't is waar, 23 Schepen van dien geroofden buit, werden door de Franschen hernomen, en men vleide zich hier, dat het edelmoedig *Vrankrijk* die wel aan dezen Staat zou overleveren, maar daar kwam niet van, de Franschen merkten het genomene aan als Engelschen eigendom, en verrijkten zich met dien buit. Het eenige, dat van alle die voorstellen in aanmerking kwam, was het laatste, namelijk, om aan den Stadhouder, eenige vertrouwde Lieden tot Raaden toe te voegen, waar toe *Amsterdam* de eerste voorslag bij *Holland* deedt, en schoon het bij de meeste Leden overgenomen werdt, duurde het niet langer dan tot den 8 Junij, dat eenige Afgevaardigden van *Amsterdam* eene uitvoerige Memorie aan den Prins voorlazen, waar in zij, ten einde daar toe den weg te baanen, op de verwijdering van den *Hertog van Brunswijk* aandrongen, dewijl men deeze over het algemeen verdacht hielt, als de oorzaak van die onvoorbeeldelijke werkeloosheid, die zich allerwege vertoonde, en die aan de invloed van den Hertog, op 's Prinses geest, was toeteschrijven. Zij wilden het stuk aan den Stadhouder overgeven,

doch deze weigerde het, en werd als toen haer zelve naderhand aan dien Vorst toegesonden. Wij weten, dat dien stap de verwijdering van den Hertog ten gevolge hadt, die, naa zich hier over beklaagd, en bewijs van zijne beschuldigers gevorderd te hebben, zijn ontslag uit der Staaten dienst verzocht, en den Lande ontweek. Ook is het bekend, dat zijne Hoogheid, weinig dagen daarna, aan H. H. Mog. het voorstel deedt, om met den meesten spoed te onderzoeken naar den staat der Marine, en zijn gehouden bestuur deswegens, waar bij hij niet vergat aan te toonen, dat de weerlooze toestand niet aan hem, maar wel aan de besluiteloosheid der Gewesten te wijten ware, zich beroepende op de voorstellen, die Jaaren bevorens, zoo door hem, als door den Raad van Staaten, tot dat einde vruchtloos gedaan waren. Het is zoo, zijne Hoogheid werde wel vriendelijk voor zijnen ijver, en pogingen tot welzijn des Vaderlands, bedankt, maar het nam niet weg, dat zijn bestuur, dag aan dag, met de zwartste verwen werd afgemaakt, 's Lands weerlooze toestand alleen aan dat bestuur toegeschreeven, en uit dien hoofde nutteloos gemaakt werd.

Intusschen hadt zich een getal van 72 Koopvaarders in *Texel* bij een verzamelt, aan welken een Esquader van 7 Oorlogschepen, 7 Fregatten, 1 Kutter, en 5 Advysjachten ten geleide werde

toe-

begefehikt, die gezamentlijk op den 1 Augustus in Zee staken. Naauwlijks de Vaderlandfche kust uit het gezicht verloren hebbende, ontdekte men eene vijandelijke Vloot van 12 Schepen, doch die ongelijk zwaarder van Charter waren dan de Hollandfche. Op den 5 Augustus, 'smorgens ten 3 uuren, kwam het op de Doggersbank tot een woedend gevecht, dat tot half 12 uuren werdt volgehouden, toen de Engelschen zeer beschadigt moesten afhouden, en de ontredderde Vloot met de Koopvaarders cours naar *Texel* zette. Roemrijk was dit treffen voor de Natie, het gaf een spreekend bewijs, dat de moed van vorige dagen nog in de zielen der Nederlanderen huisvestte; *Zoutman*, en de overige Bevelhebberen, verwierven zich eenen onsterfelijken roem, die de Engelschen hun zelfs toekennen moesten; maar hoe zeer vervulde dit voorval, niet veeler harten met den wensch, dat de Vloot zich in een sterker staat bevonden hadde, alsdan hadt den Vijand het verflag van zijnen aanval, niet lichtelijk in *Engeland* bekend gemaakt.

Het is nog in versch geheugen, dat de Engelschen zich meester maakten van *Essequibo*, en *Demerarij*; dat zij de *Berbice* beroofden, en, in de Oost, ook *Negapatnam* overmeesterden; dat de Franschen hun *St. Eustatius* ontnamen, en *Kaap de Goede Hoop*, voor ons in bewaring

namen, en dat, naar maate de haat tegens de Engelschen grooter werdt, de uitbundigste blijken van achting en dankbaarheid aan *Vrankrijk* bewezen werden: dit laatste bleek duidelyk, toen, te midden van alle de onheilen die het Vaderland troffen, de Koning van *Vrankrijk* een aanzoek deedt, om voor de Americaanen, onder Garantie van den Staat, 15 of 20 Millioenen, tot 4 pCt intrest, te negotieeren. Hoe zeer dit voorstel aan verscheidene Gewesten geene geringe zwarigheden opleverde, men besloot echter in dezen, uit erkentenis van 'sKonings genegenheid, de te negotieeren Somme tot 5 Millioenen toe te laten, en schoon het Fransche Hof bewust was, dat het den Staat aan Schepen mangelde, en men met rede verwachtte, dat het ons met Schepen zou bijstaan, zoo begeerde de Koning, dat de Staaten, in allerijl, 9 of 10 Schepen van hunne geringe Zeemacht naar *Brest* afvaardigden, ten einde met zijne Vloot een geheime Expeditie ter uitvoer te brengen. Het Jaargetijde reeds ver verlopen zijnde, (want het was October) waren de meeste Schepen niet gereed, om, in dien korten tijd, de reize naar *Brest* aan te nemen, en daar men in *Vrankrijk* voorgaf, dat de gevraagde hulp onnut zou zijn, wanneer die niet op den 10 October dadelijk verleend was, zoo bleef het werk steken. Was 'er ooit een geschikt

schikt middel, om de oude kreet van werkeloosheid, aan alle kanten, te doen opgaan, het was dit, en niemand dan den Stadhouder hadt 'er de schuld van. Op vobrstel van eenige Leden van *Holland*, werdt eene Commissie benoemd, om de rede, van het niet zenden der gevraagde Schepen naar *Brest*, te onderzoeken, en naa drie Jaaren lang onderzocht te hebben, moest de Commissie den Stadhouder van alle schuld vrijspreeken, daar zij bevonden hadt, uit het bericht der Scheepsapiteinen, dat het niet aan den Prins, maar aan de Admiraliteiten, te wijten ware, en drie Jaaren lang stondt ook de drukpers niet stil, om de schandelijkste Libellen voort te brengen, waar in, zonder eenig menagement aan den haat jegens den Stadhouder, den ruimen teugel gevierdt werdt.

Intuschen toonden de Engelschen, dat zij belang stelden in de herstelling van den verbroken Vrede, en *Rusland* en *Zweden*, boden bij herhaling, hunne bemiddeling tot dat werk aan: zelfs Keizer *Josephus de II.* (die zich op dat tijdstip in de Republiek bevondt), om de gelegenheid van onze Frontieren aan de *Schelde* in perfoon te bespieden) raadde met nadruk aan, om dien weg te bewandelen, maar *Vrankrijk* hadt 'er weinig zin in, evenwel werden 'er onderhandelingen ten dien einde aangevangen, en,

op des Keizers aandrang, ter Generaliteit beslo-
ten, daar in toe te stemmen. Dat het de En-
gelschen inmiddels ernst ware, om een einde aan
den Oorlog te maaken, blijkt uit de handelingen
van den Minister *Fox*, te dezen tijde, die het
aanbod deedt, om *dadelijk eenen Wapenstilstand*
aftekondigen, en het Tractaat van 1674 te ver-
nieuwen. De Heer *Paul Wentworth*, met dat
oogmerk in den *Haage* gekomen zijnde, *doedt*
nog ruimer uitbiedingen, zelfs de teruggave van
de Westindische Colonien; van alles wordt aan het
Fransche Hof kennis gegeven, dat eene bevredi-
ging ongaarne zag, en, op deszelfs raad, aan de-
ze zijde geëischt; 1. *de vrije Zeevaart;* 2. *te-*
ruggave van al het genamene; 3. *satisfactie we-*
gens het neemen der Schepen: maar van het ver-
nieuwen der oude Verbonden wordt niet gespro-
ken: het werk had des geen gevolg, te meer
daar *Vrankrijk* allen bijzonderen handel met *En-*
geland afkeurde, en alles tot het tijdstip van den
algemeen en Vrede verschuiven wilde, waar toe
dan ook eerlang bij de Staaten besloten werd.

Onbegrijpelijk kwam het intusschen aan veelen
voor, dat *Vrankrijk* zich zoo afkeerig toonde,
voor de aanzoeken, die het Engelsche Hof hier
te Lande deedt, daar men langs hoe meer de
zekerheid ontwaarde, dat 'er te *Parijs* werkelijk
gehandeld wierdt over het sluiten van een Ver-
drag

drag van Vrede tusfchen *Engeland* ter eener, en *Frankrijk* en *Spanje* ter andere zijde. De Graaf *de Vergennes* verzekerde de Staaten, uit naam van zijnen Meester, dat zij zich gerustelijk verlaten konden op zijne zorg, en dat hij haare belangen daar bij niet vergeten zou: dit stelde veel harten gerust, en men vertrouwde 'er nu alles goeds van, doch hoe groot de verbazing steeg, toen de Fransche Gezant, *de la Vauguion*, op den 18 Januarij 1783, kennis gaf, dat de *Preliminairen tusfchen zijn Hof en Spanje, ter eener, en het Hof van Londen ter anderer zijde, werkelijk getekend waren*, laat zich beter gevoelen, dan door ons beschrijven. Bij gebrek van behoorlijke last, moesten onze Gezanten te *Parijs* het werk aanzien; het eenige nog, dat men hen vergunde, was, dat zij den stilstand van wapenen mochten ondertekenen.

Het viel nu niet moeilijk te bevatten, dat wilde men zich van den Oorlog ontdoen, het beleid van zaken door Fransche handen gaan moest; ruim 7 maanden tijds werd 'er verspild, zonder dat men de Engelschen bewegen kon, tot de teruggave van *Negapatnam*, waar op men sterk aandrong. *Frankrijk*, een einde aan die draalen willende maaken, zond, op den 28 Augustus, eenen Courier naar den *Haag*, met bericht, dat; zoo men nu nog langer weigerde,

om

om in de voorgelegde Conditien toetstemmen, met het sluiten van den Vrede, *buiten de Republiek*, zou voortgegaan worden, en dus rekende men zich, ondanks het grievend gevoel van de harde eischen, verplicht, *om de aangeboden Voorwaarden van den Vrede aanteneemen, zoo als die lagen*, de Engelschen bedongen daar bij, *de vrije vaart door onze Oost-Indiën, en de Molukkiſche Eilanden*, ook de overgave van *Négapatnam*, waartegen de Republiek alleen *Trinconomale* terug kreeg. Het duurde tot den 20 Meij 1784, toen eindelijk de Vrede te *Parijs* finaal gesloten werd; het Tractaat, dat uit XI Arttykels bestondt, behelsde hoofdzaaklijk de zoo even genoemde opofferingen aan der Staaten zijde, ook werd de oude vernederende eerbewijzing aan de Engelsche Vlag toegestaan.

Dit was nu alles wat *Vrankrijk* voor ons hadt kunnen bewerken: billijker wijze hadt men verwacht, dat alle *voorgaande Verbonden*, in het nieuw Tractaat, weder zouden vernieuwd en bevestigd zijn geworden; dat men 'er eenige voordeelen, betreffende de *vrije vaart*, ingevolge het Plan van *Gewapende Neutraliteit*, bij zou bedongen hebben; dat het door de *Guarantie* der beide Keizerlijke Hoven zou zijn versterkt, en eenige schaêvergoeding voor de Kooplieden bij hetzelfde zou zijn bepaald geworden; maar van dit

dit alles bleef men verstoken. Het was ook om deze en meer andere redenen, dat waare Liefhebbers van het Vaderland zich over dien Vrede niet verblijden konden, maar zich wel hartelijk beklagden over de *schande* en *schade*, die door dezelve op de Natie gebracht was. De *Zeeuwen*, die (zoo als wij gezien hebben) altoos van begrip geweest waren, dat men meer gehoor hadt moeten geeven, aan de aanbiedingen van *Engeland*, waren over dit gesloten Verdrag ten hoogsten misnoegt, en schroomden niet, openlijk te verklaren, „ dat het een Tractaat was, „ waar van de schande en schadelijkheid elk „ weldenkend Ingezeeten tot in het hart moest „ grieven; dat zij nooit willen verstaan worden „ de hand te hebben geleent, tot de ruïne van „ den welvaart van de Republiek, waar toe dit „ Tractaat, volgens hun oordeel, een onwrikba- „ ren grondslag legt, de gevolgen daar van over- „ latende, voor rekening van die Provinciën, die „ door haare handelwijze en directie, de zaaken „ tot dien stand hadden gebracht.” (*) Hoe zeer verschillen deeze gevoelens niet, van zoo veelen, die zich over het gesloten Tractaat op de uitbundigste wijze verheugden, en het edel-

moe-

(*) Zie Nederl. Jaarboeken 1784. bladz. 1141.

moedig en weldadig *Vrankrijk* ten hemel toe verheven? Zal het nagelacht zulks immer kunnen geloven? en echter, wie onzer kan ontkennen, dat zulks plaats hadt? De Naneef zal zonder twijffel zich hier over verbazen en bedroeven, wanneer hij de waare inzichten en handelingen van die beroerde dagen, in nog veek helderder licht, beschouwen zal, dan wij, die slechts een stukken der zaaken voor als nog te weeten kwamen, maar die echter uit de eigene bekentnissen van zulken, die van *Vrankrijks* wenken afhongen, die het in alles navolgen wilden, en zich de grootte opofferingen lieten welgevallen; zoo veel weeten, dat dit alles dienstbaar was ter bevoordering van het groote plan, waar aan reeds zoo veele Jaaren gearbeid was, om, namelijk, den Engelschen leidband te verwisfelen met het gareel der Franfchen, en, dus doende, het gehaatte Erfstadsouderlijke juk voor eeuwig van den hals te schuiven. De beruchte MANDRIËLON, was onbedacht genoeg, om de waare oogmerken, die men bij dit alles hadt, naakt en bloot te leggen, toen hij schreef: „ *De Patriot-*
 „ *ten hadden een steunfel nodig, 't welk haar*
 „ *krachtig helpen kon in de herstellingen zó*
 „ *noodzaaklijk voor de Constitutie, voor de goede*
 „ *order, en voor de openbaare rust. Vrankrijk,*
 „ *als Vriend en Bondgenoot der Republiek, schieen*
 „ *het*

„ hen de geschikste Mogendheid toe, welke meest
 „ geschikt was, om kanne oogmerken te bevoors
 „ deren. Vrankrijk, beloofde alles, en van den
 „ af, zag men die stoute Verklaringen voor den
 „ dag komen, die de Voorstanders van het huis
 „ van Oranje dreigden, en eindelijk die afzet
 „ tingen van Regenten, welke die krachtdadigē
 „ vorderingen te wege bragten, die welhaast de
 „ driften des Volks ten hoogsten top voerden.“ (*)

Nog anderen hebben in later tijd, toen het plan
 voltooid was, dit gezegde nader bevestigd, en
 rondult verklaard, dat het WRAAKZUCHT was,
 die de voornaamste Hoofden en Bewetkers be
 zielde. In het *Gefchiedverhaal van BLAAUW*
 en *IRHOVEN VAN DAM*, leezen wij: „Naauw
 „ lijks waren de zaaden ontkiemt, van de groo
 „ te Omwenteling, (de Fransche namelijk) of
 „ de Nederlandsche Gemeenebesigzinden, ver
 „ beekden, de eerste straal van de lageraad,
 „ van den grooten dag hunner WREEKING
 „ reeds duidlijk te onderscheiden.“ Zij getuigen,
 „ dat zij, dezelfde grondbeginselen der Franschen
 „ omhelvende, steeds getracht hebben, een geme
 „ ne zaak met hun te maaken: dat, terwijl de
 „ Franschen het zwaard uit de schede rukten,
 „ zij

(*) Zie *Memorabilen Gedenkschriften*, blad. 68.

„ zij hunne stemmen openlijk verheffen durfden,
 „ en door PEN en INKT, dat vreeslijk wapen-
 „ tuig, die zelfde grondbeginselen allerwege be-
 „ kend maakten.” (*)

Wij zullen in het volgende boek gelegenheid hebben, om de wijze *waar op*, en de overige verschillende middelen *waar door*, dit alles, niet alleen gedurende den heillozen Oorlog, die wij nu vermeld hebben, maar ook naa dien tijd, is bewerkstelligd geworden, aan onze Lezers voor te draagen; handelingen, die, wat men ook wil voorwenden, nimmer over een te brengen zijn, met alle die opeengestapelde betuigingen van waare Vaderlandliefde, en zuivere zucht, tot eene Grondwettige Herstelling van een aantal misbruiken en gebreken, die niemand ontkennen kon, dat in veele deelen des Bestuurs van dit Land, maar al te veel plaats hadden, en die zonder het gebruik van zulke ongeschikte middelen, ook wel zoude zijn bereikt geworden. De tijd, die nu reeds zoo veel dwaasheids, en buitenspoorigheids, kennen leerde, bevestigt ten vollen het waarachtig zeggen van *den Raad van Staaten*, (waar mede wij dit *Eerste Boek* eindigen) „*Het*
 „ *zijn de Intrigues van het Franfche Ministerie,*
 „ *ovr*“

(*) Zie het Geschiedverhaal zelve, bladz. 7 en 8.

„ onder den anders goedhartigen en deugdzaam
 „ Lodewijk de XVI, welken, om Engeland met
 „ des te meer nadruk te vernederen, en ons te
 „ verzwakken, aan den band te houden, of op
 „ het sleeptouw te neemen; in het midden van
 „ een voorspoedig en gelukkig Volk, onrust ver-
 „ wekt, onteyredenheid heeft opgewekt, en de
 „ zaaden van misnoegen en oude partijfchappen
 „ kiemen deelt; met dat gevolg, dat een aan-
 „ zienlijk gedeelte der Natie, door eenen ijdel
 „ waan, van die valsche Vrijheid, waar van
 „ haare Verleiders zelve naderhand de slacht-
 „ offers geworden zijn, verblind, en zoo ver-
 „ is vervoerd geworden, dat sommigen ter goe-
 „ der trouwe, maar veelen door laage en ver-
 „ foelijke oogmerken aangedreven, getracht heb-
 „ ben, de gevestigde orde van zaaken in ons Ka-
 „ derland omtekeeren; waar van het uitwerksel
 „ is, dat men met de gevolgen van eene verwar-
 „ ring blijft worstelen, waar van de zaaden als
 „ nog diep bedolven liggen, en de uitkomst onbe-
 „ rekenbaar is: eene verwarring, welke, zoo de
 „ Almagtige het niet verhoedt, in onzen onder-
 „ gang eindigen kan.” (*)

(*) Zie de Misfivè van den Raad van Staaten, aan
 de Bondgenooten, geplaatst vòor den Staat van Oorlog
 voor het Jaar 1794.

T W E E D E B O E K .

I N H O U D .

Schets der onlusten met Keizer Jofephus de II. — Heimelijke bedoelingen door sommigen toegeschreven aan het Fransche Hof. — Des Keizers onbillijke eifchen, geeven aanleiding, om eene algemeene Wapening, als noodzaaklijk, in te voeren. — Algemeene geestdrift, om in de meeste Steden, Exercitie-Genootfchappen, of Vrij-Corpsen op te richten. — Ook ten platten Lande wordt de Wapening van den derden Man bevolen, doch het vindt tegenstand — Onlusten deswegens voorgevallen. — Oneenigheden in de Steden, tusfchen de Leden der wettige Schutterrijen en die der Exercitie-Genootfchappen. — De onlusten met de Keizer neemen een einde, door bemiddeling van het Fransche Hof. — Opgave, van den duuren prijs, waar voor dit bewerkstelligd werdt. — Burger-Societeiten alomme tot stand gebracht — Bedoelingen, aan dat oogmerk opentlijk toegeschreven, zeer verschillende, van die, welken zich spoedig ontdekten. — Verwarringen en verderfelijke gevolgen, die deeze Societeiten veroorzaakten. — Pogingen in het werk gesteldt, tot wegneeming van verschillende bezwaaren — Veele Regenten zoeken zich meerder gezag te verwerven, en trachten,
door

door de Hoofden der Societeten en Exercitie-Genootschappen, hun oogmerk te bevoorderen. — Voorbeelden daar van in Utrecht — Het Reglement van 1674 aldaar vernietigd, en de macht des Stadhouders verminderd. — Algemeene wensch naar eene Grondwettige Herftelling, behoudens der goede Steden Privilegien. — Aanmerkingen over dit onderwerp. — De Burgers van Utrecht worden genodigt tot het opgeeven hunner bezwaren — Het herstel derzelve vindt tegenftand bij sommige Regenten. — Nieuw Concept-Reglement ontworpen — Ongenoe-gen van den Stadhouder deswegens — Verdeeldheid onder de Staatsleden — Het oude Reglement wordt opgefchort — De Burgerij is onderling verdeelt over herhaalde teleurfteellingen. — Scheuring tufchen de Staatsleden, vermeerderdt het ongenoe-gen. — Die te Amersfoort vergaderden, roepen de Militaire; die te Utrecht vergaderden, de gewapende Burgermacht in. — Een aantal Burger-detachementen uit ver-fcheidene Hollandfche en andere plaatfen, trekken naar Utrecht. — De Rhijngraaf van Salm, als algemeen bevelhebber, zoo over Burgers, als Militairen, aldaar aangefteelt — Zijn dubbelhartig ge-drag. — Onlusten in Gelderland over het Regeer-ings-Reglement van 1750 — Het inleveren van Requesten bepaalt. — De oneenigheden neemen dag aan dag toe — Publicatie, waarbij het inleveren van Verzoekfchriften, over zaaken van Regeering,

aldaar verboden wordt. — *Verdeeldheid onder de Staatsleden.* — *Onéénigheden te Hattem en Elburg.* — *Men roept aldaar de hulp in, van de Exercitie-Genootschappen.* — *De meerderheid der Staaten verzoekt aan den Stadhouder, om eenige Militie derwaarts aftezenden.* — *De beide Steden in staat van defensie gesteld.* — *Zij worden aangevallen, verdedigd, verlaaten, en door de Militairen bezet.* — *Ongemeene Licentie der Courantiërs en Dagbladschrijvers.* — *De Staaten van Holland neemen de gevluchte Hattemers en Elburgers, in hunne bescherming* — *Wettigen de Vrijcorpsen* — *Deeze houden algemeene Vergaderingen, en bemoeijen zich met het bestuur van Zaaken.* — *Oproerige bewegingen over, en beledigingen, aan eenige Leden van Exercitie-Genootschappen, op den 4 September 1785. in den Haage voorgevallen.* — *De Staaten van Holland ontnemen het Commando over het Haagsche Garnisoen aan den Stadhouder* — *Diens klachten deswegens.* — *Hij krijgt geen gehoor.* — *Order op het stuk der Patenten* — *De Prins beklaagt zich hier over bij de Staaten van Holland* — *Ook aan den Koning van Pruissen* — *Diens schrijven aan de Algemeene Staaten, en aan die van Holland, ten voordeele van den Stadhouder, met aanbieding om de geschillen te helpen uit den weg ruimen* — *Het doet geen nut.* — *De Stadhouder en de geheele Hofhouding verlaat den Haage, en neemt de wijk*
naar

naar Breda en voorts naar Nymegen. — *Verschillende uitwerkselen op de harten der Ingezetenen.* — *Antwoord der Staaten van Holland aan den Koning van Pruisschen.* — *Nadere Memorie door Thulemeyer overgeleverd* — *Twee Oorlogschepen aan Lodewyk de XVI, uit erkenenis voor zijne gunsten, geschonken* — *Nieuwe verordeningen ingevoerd.* — *Het openzetten van de Stadhouders poort geeft aanleiding tot bewegingen* — *Patriottische Exercitien begunstigd* — *aan de Oranjepartij krachtadig betet* — *Algemeene Vergaderingen van Afgevaardigden uit de gewapende Genootschappen, en Volks-Societeiten ingevoerd* — *Voorstel van Amsterdam, om alle Exercitie-Genootschappen buiten de wettige Schutterijen te vernietigen* — *het vindt geen bijval* — *Aanmerkingen hier omtrent* — *Lodewyk de XVI doet eene Nota overleveren, en raad om op herstel der rust bedacht te zijn* — *het doet geen nut* — *Middelen bij de voornaamste hoofden der Genootschappen ter hand genomen, om alles naar hun zin door te drijven* — *De Staaten van Holland, ontzetten den Stadhouder van zijne waardigheid als Capitein-Generaal* — *Verschillende gedachten over dien stap* — *Schandelijk en buitensporig Adres door eenige Haagsche Ingezetenen ingeleverd* — *Eenige Regenten teekenen eene Acte van Verbindtenis* — *Onderzoek naar de waare bedoelingen en oogmerken van deeze Verbindtenis* — *Ongehoorde stappen der Genootschap-*

pers, om alomme de Regeeringen de wet te stellen, of te veranderen — Voorbeelden daar van te Heusden, te Amsterdam en elders — Schandelijke Licentie en misbruik van de Drukkers — Willekeurig gedrag der Hollandsche meerderheid omtrent de Militie — Cordon tot dekking van Holland, waar over het bevel aan den Generaal Major van Rysfel wordt toevertrouwd — Het Defensiewezen bestaande uit vijf Leden bij Holland benoemd — Uitbundige eer aan hetzelfde bewezen — Groot gezach aan hetzelfde in handen gestelt — Voornaamste werkzaamheden van hetzelfde — Hoeveelheid der Schatten, die in drie maanden tijds door hetzelfde besfeedt of in rekening gebragt werden — Vliegende Burger-Leegers in Zuid- en Noordholland bij een gebragt — Dertzelver schandelijke bedrijven te Delft, Overschie en in het Westland — Innundatien verordent, doch zij doen geen effect — Kort verslag van het oogmerk der Princesse van Oranje, met het anderneemen eener reize van Nymegen naar den Haage — Zij wordt daar in verhinderd, en moet te rug keeren — Eisch des Konings van Pruisschen om Satisfactie — Gevolg daar van — Onbegrijpelijk blind vertrouwen op Fransche hulp — Marsch der Pruissische Troepen naar Holland — De Fransche Gezant vertrekt uit den Haage, en vleidt de Patriotten als nog met 's Konings hulp — Zij worden aan alle onheilen door denzelfen, ten prooie gelaten.

T W E E D E B O E K.

Wij hebben hier voren (bladz. 105.) met een enkel woord gewag gemaakt, van de reize, die Keizer *Josephus de II*, in deze Gewesten, ten Jaare 1782, deedt, en die wij, voor ons, geloven, dat met geen ander oogmerk ondernomen is geworden, dan, om in perfoon de staat van ons Vaderland, aan den kant der *Schelde*, naauwkeurig op te neemen. De onlusten, die kort daar naa, door dien Monarch, tegen den Staat aangevangen werden, over een nietswaardig geval, over een gewaand schenden van zijn territoir, bij gelegenheid van het begraven eenes afgestorvenen Soldaats, laaten geen twijffel over voor die gedachten; het zal daarom der moeite wel waardig

zijn, dat wij ons eene korte poos bepalen, bij de gevolgen die zich opdeden, naa zijn vertrek uit deze Landen.

Het ontbreekt niet aan zulken, die van gevoelen zijn, dat *Lodewyk de XVI*, (die met een Zuster van *Josephus* gehuwd was,) op aanrading van eenigen zijner Staatsministers, de Keizer bewogen zou hebben, om gebruik te maaken van den inwendig verwarden, en uitwendig weerlozen toestand der Republiek, om de Barrierreplaatsen, in de Oostenrijksche Nederlanden, machtig te worden, en de grond tot dit vermoeden, vinden zij, in het gebeurde van vroeger dagen, toen *Vrankrijk* herhaalde Oorlogen begon, om die Landen aan deszelfs Kroon te hechten, en niet dan ongaarne zag, dat de Republiek eene Barriere aan dien kant werdt toegestaan bij den Nijmeegschen, Rijswijkschen, en Utrechtschen Vrede. Zij geloven, dat de Fransche Ministers, het tegenwoordig tijdstip juist geschikt oordeelden, om ons van de Barrierreplaatsen te ontzetten, door den Keizer; dat 'er eene heimelijke afspraak was, dat deeze laatstgenoemde, de alzo overwonne Barriere, aan *Vrankrijk*, zou afftaan. Wij kunnen of willen deswegens niets beslischen: deeze gissing zal, door den tijd, welligt tot zekerheid gebragt worden, wanneer alle de geheime *intrigues* van die Dagen, in een helder daglicht zullen

ge-

gefteld worden, waarom wij dezelve in het midden latende, ons liever bepaalen, om te vermelden, tot welke gebeurtenifen, het ongenoegen des Keizers, over het zoogenaamd fchenden van zijn grondgebied, aanleiding gaf.

Die toch waren geene andere, dan dat men het begonnen werk, waar toe tot nog toe niet anders, dan dringende Requesten, Memorien, Advyfen, hoonende Gefchriften, en beledigende Spotprinten gebezigd waren, met de wapenen wilde ondersteunen, en ten uitvoer brengen. De vrees voor eenen inval der Keizerlijke legerbenden, aan den kant van *Staatsvlaanderen*, gaf eene gefchikte gelegenheid aan de hand, om eene *algemeene wapening* van alle weerbaare manfchappen, zoo in de Steden, als ten platten Lande, als nuttig en noodzaaklijk te doen befchouwen, en het ontbrak in de meeste Steden niet aan zulken, die zich ongemeen veel moeite gaven, om Genootfchappen van Wapenhandel of Vrij-Corpsen, geheel afgefcheiden van de wettige Schutterijen, opgericht, en werkelijk tot stand te brengen. De toeloop onder lieden van allerlei staat en rang, was buitengemeen fterk, dewijl het *al* of *niet* deel neemen in die Genootfchappen, al fpoedig de maatftaf werdt, waar naar iemands gevoelen werdt afgemeeten, en van daar, dat men bij de Wapenoeffeningen van die

Genootschappen, lieden den snaphaan zag handteeren, die zulks volftrekt weigerden, en allerhande bezwaren wisten te opperen, wanneer zij tot den gewonen Schutterlijken dienst opgeroepen werden. (*) Vrouwen, jonge Dochters, lieden van Jaaren, of uitstekenden rang, namen deel in dat bedrijf, door het betaalen van Jaarlijksche Geldsommen, en verkregen daar door den tytel van Donatrice, of Lid Honorair. Zelfs veele navolgers van *Menno Simons*, die, uit hoofde van

(*) Daar de Schutterijen in de Steden, bij het fluiten der *Unie van Utrecht*, als hoognoedzaaklijk gekeurd en verordendt waren, voornamelijk om de rust binnen de Steden te verzekeren, zoo was men van gevoelen, dat het oprichten van bijzondere Genootschappen, een zeker wantrouwen jegens de wettige Schutterijen aan den dag lag. Het is zoo, en het kan niet ontkent worden, dat de meeste Schutterijen in een diep verval geraakt waren, zodanig zelfs, dat zij geheel ongeschikt waren, om aan het waare oogmerk van hunne aanstelling te beantwoorden, en dat de meeste Schutters volftrekt onkundig waren in den Wapenhandel; maar, kon men niet met even die zelfde moeite, en met oneindig minder kosten, de Burger-Compagniën, geoeffend hebben, in het behandelen der Wapenen, dan men aan de Vrij-Corpsen te koste lag? Wat rede was 'er toch, dat veele Opperofficieren van de Schutterijen, zoo zeer ijverden voor de Vrij-Corpsen, en den Wapenhandel, ten zelfden tijde, dat zij hunne Compagnien of Vaandels, in het diepste ver-

van hunne Godsdienstige begrippen , aangaande de ongeoorloofdheid van het voeren van wapenen , ten allen tijde van Schutterlijke diensten bevrijd gebleven waren , zetten hunne begrippen aan een kant , namen den snaphaan gewillig op , en gordden het zwaard op zijde ; door welke algemeene geestdrift , in korten tijd , binnē de meeste Steden , Genootschappen van Wapenhandel tot stand kwamen . Dan , ten platten Lande ging dit zoo vlot niet : wat moeite 'er ook door sommi-

verval leggen lieten ? Wat rede was 'er , dat , zoodra 'er iets voorviel , waar bij men Gewapende Macht nodig oordeelde , de Leden der Exerctie-Genootschappen op de been kwamen , terwijl men de wettige Schutterij t' huis liet ? Gaf dit niet een gedurig voedsel aan de paarijver , tusfchen Burgers en Burgers ? en was het niet een bewijs , dat het oprichten dier Genootschappen voornaamlijk dienen moest , om de stappen , die men deedt , door musket en zwaard , jaa zelfs door kanon , klem en nadruk bij te zetten ? Was het , ter bewaring van de rust in de Steden , nodig , dat men kostbaare Uniformen dragen moest , terwijl vrouw en kinderen naauwlijks het nodig dekfel verkrijgen konden ? Moesten Stedelijke twisten gestilt worden , door Kanon , door Jaegers , door Scherpschieters , door Bijlleden , en wat niet al meer ? Trouwens , de ondervinding deedt al spoedig zien ; dat men andere oogmerken met al dien Wapenpraal bedoelde , en van daar , dat het Vaderland , door de bitterste verdeeldheden , langs hoe meer van een gereten wierdt .

migen wordt aangewend, om het voorbeeld der Steden te volgen, de Landbouwer, en Veëman, verkoos zijnen akker en stalling, niet aan het geval over te laten, en den kostbaren tijd te besteden; aan eene oefening, waar toe hij zoo ongeschikt als ongenegen was. Dit bleek duidelijk toen de Wapening van den derden man bevolen werd, en wie geheugt niet, hoe veele netelige twisten dit ten platten Lande veroorzaakte? Dag aan dag leverde, op veele dorpen en gehugten, de ontzettendste toneelen van verwarring op, en daar de Genootschappen in de Steden, met een ja loersch oog bij de wettige Schutterijen aangezien werden, floeg de geest van misnoegen welhaast over het geheele Land. Het is bekend, dat de onlusten met de Keizer, veel handelens veroorzaakten; dat hij niet alleen de opening van de *Schelde*, en de overgave der Forten aan dezelve gelegen, op eenen hoogen toon eischte, maar zelfs aandrang op de teruggave van de Stad *Maastricht*, en het Graaffchap *Vroenhove*, met alle deszelfs gedeeltens, in het *Land van Overmaaze*, die de Staaten (volgens zijn voorgeven) onrechtvaardig bezeten hadden; dat den twist, onder bemiddeling van het Fransche Hof niet eindigde, dan naa het beloven van 10 Millioenen Schats, en het slechten van alle onze Sterktens aan de *Schelde*, en dat dus de dringende noodzaak-

zaaklijkheid voor eene algemeene Wapening op-
hieldt; doch de ondervinding deedt echter zien,
dat dezelve daar naa met geen minder drift werd
doorgezet, en dat de Leden van de voornoemde
Genootschappen, bij alle gelegenheden, blijken
gaven, dat zij de lieden waren, die bijzondere
zorg dragen wilden om de rust te bewaren.
Geen Stad of Plaats bleef bevrijd van de zorge-
lijkste onéénigheden, die 'er tuschen Burgers en
Burgers, over het oprichten der Exercitie-Ge-
nootschappen ontstonden, en daar zij in de spe-
ciale protectie en bescherming van de Staaten
der Gewesten genomen werden, ondernamen zij
van tijd tot tijd de stoutste stappen, met terzij-
destelling van dien eerbied, die zoo noodzaaklijk
is, in eene welingerichte Maatschappij.

Naauwlijks hadt dit werk zijn beslag gekregen;
of 'er deedt zich een ander verschijnsel op, niet
minder geschikt, als het zoo evengenoemde, om
het beraamde plan ter uitvoer te brengen: wij
bedoelen het oprichten van *Volks- of Burger-
Societeiten*, niet alleen in de Steden, maar ook
ten platten Lande. Wanneer de oprichting dee-
zer Bijeenkomsten met dat oogmerk, als men
opentlijk te kennen gaf, geschied ware, dan ze-
ker verdiende hetzelfde allen lof. Immers, wan-
neer men geloof floeg aan het geen men daar
van opgaf, dan beklagde men zich over de al-
ge-

gemeene onkunde, die 'er bij de Natie heerschte ten aanzien van haare Rechten, en hier uit werd het onberekenbaar nut afgeleid, wanneer lieden van allerlei stand, zich in vriendschappelijke bijeenkomsten, daaglijksch veréénigden, om met die rechten bekendt te worden. Hadt men bij de noodzaaklijkheid van de meerdere kennis in zijne *Rechten*, ook bedacht geweest, op eene gelijke uitbreiding van de kennis der *Plichten*, wie zou dan zulk eene pooging wraaken kunnen? Geen wonder des, dat, zoo draa het oprichten eether Societeit kenbaar werd, het getal van deszelfs Leden, in korte dagen, tot een aanzienelijke hoogte steeg. Lieden van rang, Persoonen van den middelbaaren en geringeren Burgerstand, zag men nu gemeenschappelijk zich veréénigen, om het voorgewende doel te bereiken; maar hoe spoedig ontdekte hij, die uit zijne eigene oogen zag, dat de Societeit de plaats niet was, om eene gegronde kennis van zijne rechten, en 'sLands Geschiedenissen te verkrijgen. *Couranten*, waar in eenen *Tegelaar*, *Jan Nomz*, en meer anderen van dien stempel, alle hunne welsprekendheid bezigden, om elk, die maar niet gereedlijk den stroom volgde, aan de kaak te stellen; *Posten*, *Kruijers*; *Advysen*, *Aanspraken*, en andere Geschriften, die in eene verbazende menigte het Vaderland overstromden,

ont-

ontbraken niet, en dit waren de bronnen, waar uit men onkundigen met hunne onvervreemdbaare rechten wilde bekend doen worden. In de daad, niets was meerder geschikt, om de verwarringen tot het hoogste toppunt te drijven, dan even deeze twee opgenoemde middelen, die daarenboven nog dat gevolg veroorzaakten, dat veele voorheen nyvere, en voorbeeldige mannen en vaders, van de gezette waarneeming hunner zaaiken afgetrokken werden, van lieverlede tot een buitensporige wijze van leven vervielen, en hunne belangrijkste plichten, met betrekking tot de opvoeding van hun kroost, geheel en al uit het oog verloren. Wij zouden dit gezegde, met een oneindig aantal voorbeelden, kunnen staven, doch daar wij niet verbitteren, maar verbeteren willen, onthouden wij ons daar van, en spoeden ons tot het opgeven van de uitwerkselen, die door het een en ander, van dag tot dag, zichtbaar werden.

Het is bekend, dat de Stadhouders, ten allen tijde, eenen aanmerkelijken invloed hadden, op het benoemen van Regeeringsleden, zoo in de Staatsvergaderingen, als in de Steden en andere Collegien; doch het is ook niet minder bekend, dat, naa het afschaffen der zoogenaamde vrije Staatsregeeringen, en de wederinvoering des Stadhouderslijken bewinds, veele nieuw aangestelde Leden van Regeering, zich overbodig veel moeite

gaven, om, zelfs tegen den duidelijken letter der oude Handvesten en latere Privilegien, de aanstelling of benoeming van de meeste Posten en Bedieningen, aan den Stadhouder op te draagen, en hem de diploma's of acten van aanstelling in kostbaare goudene doozen deden ter hand stellen. Wanneer men de Vaderlandsche Geschiedenissen met die opmerking en onpartijdigheid onderzoekt en nagaat, die dezelve verdienen; dan valt het niet moeilijk te ontdekken, dat men in zulke tijden, als 'e ware, elkander de loef wilde afwinnen, om bij den nieuwen Stadhouder zich, boven anderen, bemind en verdienstelijk te maaken, door alle Ampten, zelfs geringe Stedelijke bedieningen, ter zijner bescheidenheid te stellen. Wij willen hier niet onderzoeken, wiens gedrag hier het meest te berispen valt, of, van zulke Regenten, die zich zoo zeer beijverden, om, zelfs tegen den letter der door hen bezwoorene Privilegien, alles ter beschikking van den Stadhouder te stellen; of van de Stadhouders zelve, die zich die aanstellingen lieten welgevallen: wij willen insgelijks ons geene moeite geeven, om te betogen, dat veele Regenten, door zulk eenen handel, spreekende bewijzen aan den dag lagen, dat zij met den waaren aart en natuur van de Stadhouderlijke Waardigheid; aan den eenen, en de Souverainiteit der Staaren van de onderscheidene

Ge.

Gewesten (waar van zij zelve een deel uitmaakten) aan den anderen kant, weinig toonden bekend te weeten, en aanleiding gaven, dat de Stadhouders in de onmogelijkheid gebracht waren, om aan alle de deelen hunnes uitgebreiden gezachs te beantwoorden: dat deeze, zelfs bij de grootste werkzaamheid, om 'tuit eigen oogen te willen zien, genoodzaakt werden, in veele gevallen, die van anderen te moeten gebruiken, en dat van daar veele misbruiken, van tijd tot tijd, ontstaan moesten, die op rekening der Stadhouders gesteldt werden, en dat, door dit alles, dat bewind bij veele in den haat geraakte. — Wie toch, die eenigfints met de Regeerwijze van het Vaderland in het gemeen, en van die der Gewesten in het bijzonder, zich bekend gemaakt heeft, ziet niet middagklaar, dat zulke ingeslopende misbruiken, (die als de voornaame bronnen van onbetelbare klachten aantemerken zijn, en die ook in het tijdvak, dat wij thans beschouwen, werkelijk plaats vonden,) niets gemeens hadden, met de Constitutie of Regeerwijze zelve? en dat het niet ter goeder trouwe gehandeld was, van zoo veele Leden der Regeering, die hunne grootheid en verheffing, de bevoordering van hunne Famillien en Bekenden, aan de gunst van den Stadhouder te danken hadden, toen zij de eerste

waren, die den kreet ophieven, van Heerschzucht, Willekeur, Tyranny en Onderdrukking? Toen zij, vleiende de dag aan dag toeneemende overdrevene begrippen, omtrent het waar genot van Burgerlijke Vrijheid, en Grondwettige Herstelling van 's Volks Rechten, zich wel zeer beklaagden, over de weinige macht die hun overgebleven was, om het Volk ter hulpe te snellen, daar zij zich gekluisterd vonden aan de Stadhouderslijke banden en ketenen? Meer dan eens, waren wij overgetuigen om deze of diergelijke gezegden uit den mond van zulke Regenten te hooren, die, eenige Jaaren bevorens, zich zoo trotsch en opgeblazen tegen hunne Stadgenooten gedroegen, dat het vrij wat werks inhad, om eenig gehoor bij hen te verkrijgen, en die nu, zich zoo zeer naar den gang des werks schikten, dat zij zich, in Societeiten en andere openbaare plaatsen, de schijnbaarste vriendelijkheid en gemeenzaamheid, zelfs met de geringste Ingezetenen, lieten welgevallen, met geen ander oogmerk, dan om door middel van het Volk, zich van alle banden ontheven, en tot een onbepaald gezach bevoorderdt te zien? Het is deeze (zoo wij vertrouwen) niet ongegronde, maar waaraechtige aanmerking, die ons als van zelve leidt, tot de gebeurtenissen, die in de Stad en Provincie van

Ut.

Utrecht; in die dagen, plaats hadden, en verwarringen veroorzaakten, die alle verbeelding verre te boven gaan.

Het is buiten alle bedenking; dat den Stadhouderlijken invloed, zich nergens in zulk eene uitgebreidheid en grootheid vertoonde; dan in de drie Gewesten, die ten Jaare 1672, door de Franschen waren overheerd geworden. De weêrlooze en verwarde toestand van zaaken, waar in het Vaderland, te dien tijde, zich bevondt, toen *Lodewyk de XIV*, zoo onverwacht als onrechtvaardig, de wapens opvatte, om met den Engelschen Koning, *Karel de II*, den Nederlandschen Staat vijandelijk aantevallen, en, ware het mooglijk, onder hún beiden te verdeelen, was oorzaak, dat in een kort tijdbestek van weinig dagen; de Provinciën van *Gelderland*, *Overijsel* en *Utrecht* door de Franschen ingenomen werden, dat deeze zelfs een strop in *Holland* ondernamen, en zoo God het, door eenen ongemeen sterken dooi, niet belet hadt, ook dat Gewest zouden overheesterdt hebben. Het is bekend, dat de Fransche Legerbenden, naa eenen geruimen tijd in die Gewesten naar willekeur huisgehouden, en, zich meester van der Ingezetenen vermogen gemaakt te hebben, door de bewegingen der Bondgenooten in Duitschland, verplicht werden, die Gewesten te ontruimen, en zich van dett

Nederlandschen grond te verwijderen; en schoon men op goede gronden vertrouwen mogt, dat de vier overige Gewesten, die van dien Franschen geesfel bevrijdt gebleven waren, zich zouden beijverdt hebben, om hunne oude Nabuuren wederom in het Verbond der *Unie* aanteneemen, en als Bondgenooten te erkennen, zoo leerde echter de ondervinding, dat de Staaten van *Holland*, daaromtrent huiverig waren, en geene zwaarigheid maakten, de drie genoemde Gewesten, als waren het vreemde Landen, aan te merken, en als zodanig te behandelen. Het gaat indedaad bijnaa alle verbeelding te boven, en zoo de onwraakbaarste bewijzen van dien tijd, zulks in 's Lands Geschiedenisfen niet buiten alle bedenking stelden, zou men het naauwlijks geloven kunnen, dat het bijster veel moeite inhad, eér de Staaten der vier Gewesten besluiten konden, om de drie overheerd geweest zijnde Provinciën, wederom in de *Unie* aanteneemen. Naa dat de Staaten van *Holland* zich van den finantieelen toestand dier Gewesten, door eene plechtige bezending uit hun midden, hadden laten onderrichten; naa dat zij een aanzienlijk gedeelte van het *Sticht*, aan *Holland* trekken wilden, om meesters van de bovenrivieren te blijven, (doch dat door den wederkeerigen eisch der Zeeuwen, die alsdan den *Briel* en het *Land van Voorne*, aan hun Gewest hech-

hechten wilden,) nog gelukkig verhinderdt wierdt, wierp men ter Generaliteit de vraag op: *of men het Sticht weder in de Unie zou aanneemen? en welken rang het in het veyolg hebben zou?* en, hadt Prins WILLEM DE III, aan wien men, naa veel twistens en handelens, de beslissing van het pleit verblijven liet, zich niet ten voordeele van de drie Gewesten verklaard, en opeentlijk gedeclareerd, dat het, zijns inziens, hoogst onrechtvaardig zijn zou, wanneer men eenig gedeelte gronds, van het *Sticht* affcheurde, en aan *Holland* trok, kan men veilig besluiten, dat die van *Holland*, met het *Sticht*, even als ware het een door hun aangewonnen Land, zouden gehandeld hebben.

Door WILLEM's invloed en voorspraak, bleef dus het *Sticht* bij deszelfs oude uitgebreidheid en rang bewaard, en daar hij, al mede op voorstel van de *Staten van Holland*, gemachtigd werdt, om de Regeeringen in de meergemelde drie Gewesten buiten bewind, en anderen in derzelve plaats, *naar zijn goedynden*, aan te stellen, zoo gaf dit gelegenheid, dat hij, ingevolge de nieuwe Regeerings-Reglementen, door de nieuw aangestelden ontworpen, en door hem Stadhouder goedgekeurd, eenen invloed op die Gewesten verkreeg, die zijne Voorzaten nimmer bezeten hadden, en die in de overige Gewesten

ook onbekend was. WILLEM DE III. zag zich door de nieuwe order op het stuk der Gewestelijke en Stedelijke Regeeringen, met eene macht bekleedt, die nimmer overeenkomstig met zijn ampt, als *Stadhouder*, kon aangemerkt worden, daar dezelve maar zeer weinig verschilde van het Souverain Gezach, en waar bij de bestelling over alles, zelfs over huishoudelijke zaaken, ter zijner beschikking gelaten werd. Men behoeft de Reglementen van 1674, in de drie Gewesten, maar intezien, om van de waarheid dezer stelling overreedt te worden, en schromen wij niet te zeggen, dat zoo dikwijls wij het Regeerings-Reglement voor het *Sticht* en de Stad *Utrecht*, lazen, wij hetzelfde als een samenstel van ongerijmdheden en tegenstrijdigheden beschouwen moesten. Het streedt in verre de meeste deelen, tegen den duidelijken letter der *Unie*, die ten Jaare 1579, binnen *Utrecht*, tot stand kwam, waar bij de Souverainiteit van elk der Gewesten in het bijzonder, zoo duidelijk uitgedrukt, en de macht aan de Heeren Stadhouders in der tijd toegekend, zoo middagklaar bepaald werd, dat wij dikwijls in twijffel stonden; wiens gedrag en handelwijze wij wel het meeste moesten afkeuren: of dat van hen, die zulk een stuk ontwerpen, en aan den Prins ter approbatie voordroegen; of dat van den Vorst, die het zich liet wel.

welgevallen? (*) Minder stellig kunnen wij be-
paa-

(*) Om onze Lezers, door het opgeeven van eenige staalen, uit het *Utrechts* Regeerings-Reglement van 1674, over deszelfs ongerijmden inhoud te doen oordeelen, zij het genoeg, hier te melden, dat bij het zelve aan den Stadhouder verbleven werd: *de benoeming van het eerste Staatslid, namelijk de Geëlligeerden — de vermindering van het tweede Lid, de Edelen — de aanstelling der Stedelijke Regeeringen, met macht, om dezelve, telken Jaare, al of niet te continueeren — de benoeming der Hoofd-Officieren in de Steden; der Maarschalken ten platten Lande; en der Ministers der Staaten.* — Het stondt aan den Stadhouder, om *de verkorene Afgevaardigden ter Vergadering van de Staaten Generaal, aangenaam, of onaangenaam te verklaren, zonder gehouden te zijn, om, in het laatste geval, eenige rede van zijne afkeuring te geeven* — aan hem stondt, *de verkiezing van de Leden en Ministers van het Hof Provinciaal — de begeevening van de helfte der Proostdijen en Kanonijfien — de bestelling over de inkomsten der Vicarijen, en de bestisfing der geschillen onder de Staatsleden.* Geen Stedelijk Ampt, of Beneficie, werd bijnaa in het geheele Gewest begeven, of zij, die het begeerden, moesten zulks bij den Stadhouder, of wel bij eenen der voornaamste Staatsleden, (die men den naam van Luitenant-Stadhouder gaf) trachten te bewerken. Gelukkig, wanneer des Vorsten keuze, in de verkiezing van den laatstgemelden, zich tot een belangeloos en cordaat man bepaalde: maar wie gevoelt het gevaarlijke voor 's Lands welvaart en belang niet, wanneer dien last aan eenen sigenbatigen Belangzoeker, te beurte viel?

paalen, of WILLEM DE III aan de Leden, belast met de opstelling van het Reglement, zijnen wil zou hebben te kennen gegeven, of voorgescreven, zoo als men in den loop der onlusten van het tijdvak, dat wij thans behandelen, zoo algemeen en stellig verzekerde, dewijl wij, voor ons, van oordeel zijn, dat men het verlenen van zulk eene onbepaalde macht, eerder moet toekennen, aan eene te verre gedrevene erkentelijkheid aan den Stadhouder, voor de gelukkige wending van zaaken, die kort naa zijne verheffing plaats hadt, want, 'sVorsten invloed op de Duitse Vorsten, veroorzaakte eene afwending ten goede voor het Vaderland, doordien hunne Legerbenden de Franschen bedreigden, aan eenen anderen kant te bestoken, en dus werden deze laatste, ondanks hunnen wil, genoodzaakt, den Nederlandschen grond geheel en al te ontruimen; voeg hier bij, dat (zoo als wij zoo even gezegd hebben,) bijzonder de Provincie *Utrecht*, de bewaring van deszelfs Grondgebied, en Rang, aan het gunstig advis van den Prins te danken hadt, en dat, buiten hetzelfde, de Staaten van *Holland*, een aanmerkelijk deel van hetzelfde zich zouden toegeëigend hebben. — Dit in aanmerking nemende, wie ziet dan, in het een en ander, geen aanleidende oorzaak tot het ontwerpen van een Regeerings-Reglement, waar in de Souve-
rain-

riniteit der Staatsleden , geheel uit het oog verloren , en alles aan den wil des Stadhouders afhankelijk gemaakt werdt?

Hoe dit ook zij , het Reglement , werdt in 1674 ingevoerd , en toen WILLEM DE V. , de teugels van het bewind in handen nam , werdt de handhaving van dat Reglement , zoo wel door dien Vorst , als door de Staaten van dat Gewest , plechtig bezworen . Hetzelve was dus op nieuw , als wettig , en met een wederkeerig verband voor de beide partijen , gefunctioneert : zouden in hetzelfde veranderingen van aanbelang , of eene geheele vernietiging , immer ondernomen , of bewerktstelligd worden , dan sprak het ook van zelve , dat zulks met beider bewilliging , en langs den weg van minnelijke schikking , geschieden moest . Zoo lang toch als de Stadhonder , de hem verleende macht , overeenkomstig dat Reglement , uitoefende ; de paalen van zijn gezach niet verder en verder uitzette ; was hij ook nimmer als een *Usurpateur* , of *Geweldenaar* , aan te merken . Het is deeze aanmerking , die ons (naa het doen van eenen korten uitslap , over den aard en wijze van invoering van het Utrechts Regeerings-Reglement van 1674) als van zelve wederom terug brengt , tot het door ons verlaten punt ; dezelve doet ons den afgebroken draad wedervin-

vinden: laaten wij die nu opnemen, en in ons geschiedverhaal volgen.

Hier staan wij voor een zee van eene onoverzienbaare uitgebreidheid, hoog-gaande en hevige beroerd door de ingewikkeldste, en neteligste burgertwisten. Een zee, waar op wij ons niet dan met eenen angstvalligen schroom in de ziel te ontwaren, van land begeven moeten. Men verwachtte niet, dat wij ons thans vermoeijen zullen, om hier een verhaal te doen, van alle die verwatringen, en verdeeldheden, alle die schrikverwekkende toneelen van Binnenlandschen twist en tweespalt, die het weleer gezegend en vruchtbaar *Sticht*, tot een veld van *Mars* hervormde, en den vreedzamen grond, zelfs met Burgerbloed bevelkte! Slechts zoo veel, als nodig is, om aan het ons voorgestelde plan te beantwoorden, en den schakel der dingen noodzaaklijk maakt, zal ons eene mocilijke taak, den Lezer, verdriets en weédoms, te over, verschaffen.

De Geest van misnoegen over den verwaarloosden toestand van 's Lands Zeemacht, die in de *Zee-Provincien* zoo lang, en algemeen bespeurd, en dat alleen aan den Stadhouder, als *de verdervende hand*, dag aan dag openlijk toegeschreven werdt, deedt een algemeene luide kreet opgaan, die wel spoedig in de nabijgelegene *Land-Pro-*

Provincien gehoord, en opgenomen werd. De algemeene wensch, om eene zogenaamde *Grondwettige Herstelling, behoudens der goede Steden Privilegien*, in te voeren, (*) waaide wel spoedig naar *Overysfel*, naar *Gelderland*, en *Utrecht* over;

(*) *Grondwettige Herstelling behoudens der goede Steden Privilegien*, was het *Symbolum*, waar mede de voorname Voorstanders van de bedoelingen des Franschen Hofs, hunne waare oogmerken bedekten, en waar door veelen ongevoelig met den stroom weggedreven werden. Wanneer men echter eenigermaate bedaard nadenkt, over het ongerijmde, dat slechts op het hooten van die uitdrukking, bij elk verstandig mensch moet gevoeld worden, dan moet het een stof van verwondering opleveren, dat door zoo veele Ingezetenen, die het anders aan geen kunde in veele vakken van wetenschap mangelde, die uitdrukking zoo gretig nagesproken, en als de begeerlijkste zaak des werelds gewenscht werdt. Hoe toch, kon ooit eene *Grondwettige Herstelling*, van ingeslopende misbruiken, met behoud van bijzondere Voorrechten en Privilegien, bij mogelijkheid plaats hebben, daar de meeste misbruiken, uit het willekeurig verleenen van die Privilegien, door de Graaven, in vorige tijden verleend, oorspronkelijk waren? Die Privilegien, die als de dierbaarste Heiligdommen, met de grootste zorg, in ijzeren kisten, en bijna nooit bezochte *Sacristyen*, of andere veilige plaatsen, bewaardt werden, wat zijn die? (immers de meesten) niet anders, dan spreekende bewijzen van de willekeur der meest onrustige of spijzieke Graaven, die, wanneer zij eene berooide beurs hadden, hunne Onderdaa-

over; en wat was natuurlijker, dan dat zulke Regeeringsleden, die, in die Gewesten, het oor gewillig leenden tot de voorlagen en bedoelingen van het Fransche Hof, zich bitterlijk beklaagden over de belemmeringen, die zij ontwaarden in die Reglementen, die zij zoo plechtig bezworen hadden? De Burgerwapening, die met zoo veel drifts, door het oprichten van Exercitie-Genootschappen, zoo te *Zwol*, als te *Utrecht* en elders, tot stand gebracht was, werdt, met eenen
 voor-

daanen telkens lastig vielen, met hunne zogenaamde *Beden*. — Daar zij telkens met die verzoeken bij de Steden kwamen, en de Regeeringen in die eischen niet wel konden toestemmen, ten zij zij daar op de hoofden der *Schutterijen* en *Gilden*, als de *vroedsten* en *welgestaatsen*, gehoord, en deeze daar in bewilligd hadden: zoo gebeurde het niet zelden, dat deeze afkeerig waren, om hunne beurs voor de behoeften van den Graaf te openen, ten zij dan, dat hij, aan zijnen kant, hun wederkeerig begunstigde, met een uitsluitend Octrooi, waar bij hij het eene deel zijner Onderdaanen bevoordeelde, tot nadeel, onderdrukking, en ten koste van het andere. Veelen der Graaven waren zoo ruimschotig in het verleenen dier Giftbrieven, dat wij eenen *Aelbrechts van Beijeren*, de *grootte handelaar in Voorrechtsbrieven* elders genoemd vinden. Van hier is het, dat die Steden, die onder het Graaflijk bewind, de rijkste en welvarendste waren, ook de meeste Privilegien van tijd tot tijd verkregen. Men denke hier om het *Dordtsche Stapelrecht*,
 om

voorbeeldeloozen ijver, alomme ingevoerd en nagevolgd, en daar het niet wel strookte met de verplichting, die veele Regenten aan den Stadhouder hadden, uit hoofde van de bevoordering, die zij, en hunne Familien, aan zijne gunst te danken hadden, om hem in het openbaar, en in eigen persoon, in den schild te vaaren, zoo vonden zij eene schoone gelegenheid, bij eenigen der voornaamste begunstigers der Exercitie-Genootschappen en Burger-Societeiten, om op de ver-

om het *Haarlemsch Groot Schippers Gilde*, en meer anderen. Wie ziet niet, dat zulke uitsluitende voorrechten voor de eene, die drukkende belastingen voor de overige Steden, nimmer konden stand houden, zoo men ooit eene *Grondwettige Herstelling* in werking brengen wilde? Zoo iets was onmogelijk: het was zich vermaken met een luchtbel, en kasteelen in de lucht te bouwen. Zou, naar ons inzien, eene *Grondwettige Herstelling*, dat is, een gelijkheid in voordeelen, zoo wel als in lasten, ooit mogelijk worden, dan moest de eerste stap, die daar toe strekte, hier in bestaan hebben, dat elk zijne dierbaare Privilegien, die hij, ten nadeele van anderen, bezat, bij elkander bracht, en aan de vlam offerde. Dan, hier hadt men geene ooren naa, integendeel, de oude Handvesten begroette men als Godspraken, en hij, die zich voor dezelve het meest in de bres stelde, meende zich wel zeer verdienstelijk voor zijne Stadgenooten gemaakt, en als een waar voorttander van 's Volks Vrijheid gekenmerkt te hebben.

nietiging der plaatshebbende Reglementen aandrigen. Bij alle gelegenheden, vertoonden zij, aan de Ingezetenen, dat, zoo *hen* de handen niet gebonden waren, *zij* toonen zouden, het begeerde doel, van heeler harte te willen bevoorderen. Waren *zij* ontheven van den Stadhouderslijken invloed, en dien van zijne Luitenant-Stadhouders, *zij* zouden toonen waare Volksvrienden, echte Voorstanders van der Burgeren belangen, bereid tot wegneeming van hunne wettige bezwaren, en wat niet al meer? te zijn. Het goed, en lichtgelovig Volk, alle die betuigingen voor echte munt, en de taal des harten begroetende, beijverde zich, om hunne bezwaren, zoo wezentlijke als ingebeeld, op te zamelen, en gaven die vertrouwelijk over, in handen van negen Leden, die daar toe door de Staaten benoemd waren, terwijl tien Vroedschapsleden zich moesten bezig houden, om die ingeleverde bezwaren te onderzoeken. De Burgers beschouwden deeze als geschikte werktuigen ter bevoordering hunner belangen, maar zij ontdekten den adder niet, die in het gras verscholen lag: zij bevroedden niet, dat veelen slechts der Burgeren invloed inriepen, om zich, langs dezen weg, méerder gezachs aan te schaffen, en dat men nimmer eene belangelooze zucht, tot bevoordering van het algemeene welzijn, bedoelde, zoo als men opentlijk voorwend-

wendde. Niets was natuurlijker, dan dat men zich trachtte los te maaken van het gehaate Reglement des Jaars 1674, weshalven men, met alle vlijt, een nieuw Concept-Reglement, in de wereld zondt, met bijvoeging van een uitgebreid Rapport, daar toe betreklijk. Het een en ander werdt aan den Stadhouder gezonden, die niet weinig t' onvreden was, dat men tot zulk eenen beslissenden stap, in een zaak waar bij hij zoo veel belang hadt, zonder zijne voorkennis, beslooten, en de ingekomene bezwaren voor hem verborgen gehouden hadt, verzoekende, dat de Staaten dezelve ook aan hem wilden doen toekomen, ten einde in staat gesteld te worden, om dezelve te beoordeelen. De Prins oordeelde tot zulk een verzoek te meerder bevoegd te zijn, *dewijl hij bij zich zelyen bewust was, nimmer eenig misbruik gemaakt te hebben van de macht, die aan hem, ingevolge het Reglement van 1674, toekwam.* (*) Dan, het meerderdeel der Staatsleden, sloeg 'er weinig acht op, en men besloot, om, buiten de toestemming des Stadhouders, het oude Reglement te surcheeren: tegen alle welke wederrechtelijke handelingen het minderdeel hun Protest inleverde, waar door de twist en verdeeld-

(*) Misfive van Z. H. aan de Staaten van Utrecht van dato 20 September 1784.

deeldheid dag aan dag toenam. Van alle kanten kwamen dagelijks de dringendste Requesten en Aanzoeken, van onderscheidene Corporatien, en van verschillenden aart, waar uit duidelijk bleek, dat de Verzoekers in volle beweging geraakt, zich niet slechts vergenoegden, met de vermindering van den Stadhoudertijken invloed, maar ook even zeer gekant waren, tegen eene willekeurige vermeerdering van het gezach der Regenten. Van hier eene menigte van Protesten, Contra-Protesten, Declaratoiren, en Infinitatien, tusfchen een aantal Personen gewisteld, en door de dringendste exhortatien van de Staaten van *Holland* en andere Gewesten, ondersteund en bevoorderd, door al het welke eene totaale scheuring in de Vergadering der Staaten van *Utrecht* langs hoe waarschijnlijker werd; van hier alle de teleurstellingen ten aanzien van de verwachting der Burgers, dat eindelijk den weg baande, tot het gebruiken van geweldadiger middelen, namelijk den gewapenden arm der Vrij-Corpsen en Burger-Schutterijen, die al vast van verlangen brandden, om, ware het mogelijk, het begonnen werk te voltooijen, ten welken einde, in de maand December 1784, binnen *Utrecht* eene algemeene Vergadering van Gecommitteerden uit de Schutterijen en Genootschappen van Wapenhandel, uit de geheele Republiek, gehouden werdt, die zich

ten sterkten verbonden, in alles gemeenschappelijk met elkander te zullen handelen.

Wij zouden de paalen van ons gemaakt bestek verre overschrijden, wanneer wij ons de moelte geeven wilden, om alle de gebeurenissen, die te dien tijde, in de Provincie en Stad van *Utrecht* voorvielen, hier een plaats in te ruimen: het zal tot ons oogmerk genoegzaam zijn, kortelijk te zeggen, dat de verdeeldheid, in de Staatsvergadering van dat Gewest, zoo hoog liep, dat dezelve zich in twee partijen verdeelde; dat de eene binnen *Utrecht*; de andere binnen *Amersfoort*, afgezonderde Vergaderingen hielden, en beiden zich als de Staaten van het Gewest wildert geëerbiedigd hebben. Van hier de tegenstrijdigste bevelen, zoo ten aanzien van de Finantie, als van de Militie, en elk oordeelde op zijne wijze, tot alles gerechtigd te zijn. Die Staatsleden, die binnen *Utrecht* bleven vergaderen, en door de Staaten van *Holland*, en zulken die hen in alles volgden, als de eenige wettige Staaten aangemerkt werden, zochten hulp bij de gewapende Schutterijen en Exercitie-Genootschappen; zij, die te *Amersfoort* zich onthielden, oordeelden, dat de hooggaande twisten en verdeeldheden door 's Lands Militie moesten gestilt worden, en verzochten ten dien einde aan den Stadhouder, om de nodige Patenten daar toe te verleenen. Nu

duurde het niet lang, of alles kreeg een krijg-
zuchtig aanzien: de Stad *Utrecht* zag zich wel
haast opgevuld met een groot aantal Detachemen-
ten Auxiliairen, die van alle plaatsen ontboden
werden, en met den grootsten ijver de belaagde
Vrijheid ter hulpe snelden. Een vreemde Geluk-
zoeker, den *Rhijngraave van Zalm*, die zich
alle die verwarringen en twisten, op eene mees-
terlijke wijze, ten nutte, en tot zijn bijzonder
voordeel, wist te maaken, was de man, aan
wien het hoogst gezach, over alle die verschil-
lende, en geduurig afwisselende hoopen, van ge-
wapende Burgers, zoo wel, als over de onder-
scheidene soorten van Krijgsvolk, in handen ge-
steldt werdt. Met eene bijzondere vriendelijke,
doch niet te min voor doorzichtigen zeer merk-
baar gedwongene houding, trachtte hij zich bij
elk verdienstelijk te maaken, met dat gevolg, dat
hij wel ras het algemeen vertrouwen verwierf,
en als een halve Godheid geëerbiedigd werdt.
Met eene ruimschotige verspilling van verbazende
Geldsommen, liet hij op de voornaamste toegan-
gen der Stad, Batterijen opwerpen, Verhakkingen
maaken, en andere schikkingen in 't werk stel-
len, even als ware hij ieder uur in gevaar, om
door het bij *Amersfoort* gecampeerd liggend
Staatsch Krijgsvolk, overrompeld te worden. Door
herhaalde looze alarmkreeten bragt hij, even als
was

was het een marionetten spel, zelfs in den donkeren nacht, alles in beweging, en vervulde de stille Burgers met schrik en angst. Laaten wij ons oog van alle die buitenspoorige dwaasheden, die binnen *Utrecht* plaats hadden, afwenden, en kortelijk nagaan wat 'er inmiddels in andere Gewesten voorviel, om het barbaarsche plan te bespoedigen.

De geest van misnoegen, die in het *Sticht* tot zulk eene ontzettende hoogte gestegen was, werd ras zichtbaar in het daar aan grenzend *Gelderland*, alwaar men, even als in het *Sticht*, alle moeite aanwendde, om het Regeerings-Reglement, ten tijde van WILLEM DE IV ingevoerd, vernietigd te krijgen. Men vondt aldaar, even als in alle de overige Gewesten; eenige lieden, die de zucht naar verandering op alle wijze aanvuurden, en onkundige en eenvoudige Ingezetenen, die tot hier toe zich nimmer met Staatszaaken bemoeiden, maar steeds wel te vreden met hun bedrijf zich bezig hielden, het hoofd en hart vervulden met een Grondwettig herstel van geschondene voorrechten. Dat herstel werd geëischt in Verzoekschriften aan de Staten van het Gewest, die op alle plaatsen ter tekening voorgelegd werden, en langs allerlei wegen en middelen, door een groot aantal lieden van verschillende rang, ondertekend werden. Toen

dezelven aan de Staaten ingeleeverd waren, vonden deze niet alleen eenige bedenkingen op den inhoud, maar ook op de Onderteekenaars derzelve. Veelen der laatstgemelden hadden, of slechts een teeken, in plaats van hunne naamen, gesteld; terwijl wederom eenigen zulks voor anderen gedaan hadden, ook oordeelde men den inhoud als beledigend voor het souverain gezach der Staaten. — Het Hof Provinciaal, het begeerd Advys overleverende, was van oordeel, het verrichte, als niet geschied aan te merken, maar dat 'er voor het vervolg moest gewaakt, en het tekenen en inleveren van dergelijke Requesten verboden worden. Even als olie in de vlam te werpen, veroorzaakte dit gevoelen van de meerderheid der Staatsleden, de zorgelijkste gebeurtenissen. Schoon de Staaten uitdruklijk verklaard hadden, *dat voor elk der Ingezetenen, de weg open stond, om hunne wettige klachten, op eene gepaste en decente wijze, aan hunnen Souverain voor te dragen, mits, dat die klachten en bezwaren hen zelve betroffen, zoo heste men, van alle kanten, de kreet aan, als of nu, voor altoos, en voor elk, de gelegenheid tot redres, of berstel van swettige bezwaren, benomen was.* Zulk een gedrag werdt te onrecht aangemerkt, als de hoogste graad van een willekeurig en despotiek gezach, dat, zelfs bij veelen der Oostersche alleenheerschers,

schers, geene weêrgade hadt, en het was dus niet te verwonderen, dat de gemoederen van duizenden, anders stille en weltevredene Ingezeten, als door eene Electricque schok in beweging gezet wierden, en eene tegenstrijdige uitwerking te wege bragt. — Het teekenen ging met eenen verdubbelden ijver zijnen gang: niet minder dan negen eensluitende Requesten, opgevuld met de sterkste uitdrukkingen, over de wijze van het gemeene beleid van zaaken, verwekten geene geringe verontwaardiging bij veelen der Staatsleden, terwijl anderen zulke stappen als wel en wettig beschouwden, en met humen bijval vereerden. Het vuur van Tweedracht, onder de Staatsleden onderling, reeds zoo lange gesmeult hebbende, sloeg nu in ligter laaije vlamme ten dake uit, en daar de zich noemende Volksvrienden, de minderheid in getal uitmaakten, konden zij niet beletten, dat, op den 11 Mey 1786, eene Publicatie werdt afgekondigd, waarbij expresfelijk verboden werdt: *zoo in de Steden als ten platten Lande, het rondloopen met Requesten ten fine van teekening, als mede het voorleggen van dezelve, tot dat einde, in Herbergen, of andere plaatsen, zonder onderscheid, waartoe zulke Requesten mogten ingericht zijn; verklarende wijders: dat in het vervolg geene Verzoekschriften zullen worden aangenomen, wanneer die op naam,*

of door meer dan zes Personen, niet van een Geslacht wezende, en derzelver bijzondere belangen niet betreffende, overgeleverd wierden, tenzij dan, dat zodanige Requesten behoorlijk, en naar gewoonte, door eenen Practizijn, tot de Practijk binnen het Gewest geadmitteerd, getekend waren; wordende de gemelde Practizijns, in de eerste plaats, voor den inhoud der bij hen ondertekende Requesten, aanspraaklijk gehouden. Onbeschrijflijk was het ongenoegen, dat dit bevel veroorzaakte, niet alleen bij de minderheid der Staatsleden, maar ook onder alle standen. De Baron van der Capellen tot de Marsch, leverde een Protést deswegens in, waar in hij met ronde woorden te kennen gaf: *Het volk van Nederland wil en zal het oorspronkelijke doen herleiven, dat voorzeker geen Stadhouder met eene onbepaalde macht kan dulden; en verder: Het hangt van ons af, om het Stadhouderschap te bepalen &c.* Wie ziet niet, dat zulke gezegden eene stekking hadden, en juist geschikt waren, om het gistend Volk, in den waan te brengen, dat alle de bezwaren, waar over het klaagde, (het zij dan wezentlijke of ingebeelde) aan niemand anders, dan aan den Stadhouder, te wijten waren? Hoe veel beter en verkiesfelijker ware het niet geweest, wanneer de Staatsleden, met terzijdestelling van eigenbaatige inzichten, en met eene

eene waarachtige zucht voor de behartiging van 's Volks heil, eendrachtig de handen in een geslagen hadden, om, langs gepaste wegen, de opgeruide hartstochten te doen bedaren, en alle billijke verzoeken, ter weering van misbruiken, die van lieverlede ingeslopen waren, gehoor te geeven, dan elkander de kans aftezien, om den boventoon te hebben, en daar toe geene middelen of wegen te spaaren; het zij dan of dezelve met de billijkheid en welvoeglijkheid strookten, of daar tegen strijdende waren! Hoe dit zij, de minderheid mogt protesteeren, en over het geweld en de onderdrukking der meerderheid klagen, doch zij kon met dat alles niet beletten, dat deeze haare oogmerken wilde doorzetten, en den toevlucht tot dwangmiddelen deedt neemen, om, was het mogelijk, den uitgeslagen brand te blusfchen, in die plaatsen, daar dezelve met de grootste hevigheid woedde. Twee van de kleinste Steden deezer Provincie, namelijk *Hartem* en *Elburg*, leverden de grootste toneelen van desordre en verwarring op, tusfchen de Leden van de Magiftraat, de Gemeensmannen, en de Gilden, het welk de meerderheid der Staatsleden besluiten deedt, om aan den Stadhouders te verzoeken, patent te verleenen aan eenig Krijgsvolk, ten einde de orde aldaar te herstellen.

Nauwlijks was deeze stap bekend, of zij, die

het beleid van zaaken binnen die Steden in handen hadden , vervoegden zich bij de Staaten van *Holland*, en andere Gewesten, om de bedreigde Steden ter hulp te snellen; zij zochten ook bijstand bij de overal zich bevindende Exercitie-Genootschappen; met dat gevolg, dat men eerlange, van de laatstgenoemden, een aantal Detachementen, de eene grooter dan de andere, voorzien van alles, wat men tot eene duchtige verdediging noodzakelijk keurde, naar *Hattem* en *Elburg* zag heenen snellen, die zich voor de aankomst der Militairen aldaar binnen wierpen, en alles in eenen geduchten staat van defensie stelden; terwijl zij, die den dreigenden storm ontweken door eene tijdige vlucht, door de Staaten van *Holland*, in speciaale bescherming genomen werden. Al spoedig zag men, van eenen anderen kant, het Krijgsvolk opdaagen, onder bevel van den Major *Spengler*, die door den Prins gelast was, goede order op alles te stellen, en zijne bevelen stiptelijk ten uitvoer te brengen. In de nabuurschap genaderd, en alle pogingen, om het uiterste nog voor te komen, vruchtloos bevonden zijnde, werdt den aanval in het werk gesteldt, met dat gevolg, dat, naar eenen geringen tegenstand, de verdedigers, in de grootste verwarring, de vlucht namen, en de bijna van inwoonders ontledigde Steedjes, door de Militie

be-

bezet werden, die uit wederwraak, voor het vuuren der vluchtenden, hunnen moed koelden aan verlaten huizen, en achtergeblevene have. Behoeven wij hier te herinneren, dat deeze gebeurtenissen, onbeschrijflijk veel toebrachten, om de verwarringen en partijschappen ten top te voeren? dat in den haat deswegens, tegen niemand sterker den ruimen teugel gevierd werdt, dan tegen den Stadhouder, die nu op de rugbaarste wijze, in Stedelijke Dagbladen en andere geschriften, met een wreede *Nero*, en andere Monsters van den ouden tijd, gelijk gesteldt werdt? *Willem van Hattem*, *Willem de Dwingeland*, *Bloedhond*, *Stalhouder van Gelderland*, en welke hoonende benamingen niet al meer? waren de scheering en inslag van een hoop eldendige broodschrijvers, en tot verbazing van alles, wat billijk, eerlijk, en redelijk in den Lande dacht, men belette zulks niet; niet zoo zeer uit hoofde van gebrek aan macht, als wel uit gebrek van wil, en om dat zulke schandelijke bedrijven, bevoorderlijk waren tot het groote plan. (*). De verregaande Licentie van de Drukkers,

(*) Het is hier de vraag niet, of de Stadhouder, in het gebeurde te *Hattem* en *Elburg*, dat alles deedt, wat hij verrichten kon, en het geene men aan den kant der klagende gemeente verwachten kon? De waarheid

pers, dat dierbaar Hemelgeschenk, kende perk noch paalen. Lieden, die, uit hoofde van hunnen rang en stand in de Maatschappij, of om de eerwaardige van hunne ampten of betrekkingen, eene billijke aanspraak hadden, op de bescherming der wetten, die de snoodste roervinken baldadig met voeten traden, zagen zich dag op

en onpartijdigheid tot onze Gidsen verkozen hebbende, schromen wij niet te zeggen, dat het billijk was geweest, dat aan het verzoek om herstel van *wesentlijke* bezwaren, (als onder anderen: dat de Leden der Regeering hunne vaste woonplaats binnen de Stad hielden; dat ge goedde en gezeten Burgers tot de Regeering bevoorderd, en aan hen den voorrang gegeven werde, boven Vreemdelingen, of eenen gewezen *Garde du Corps*, zoo als *Dinckgreve* was,) ware gedeferceerd geworden. Maar hier is de vraag: of men den behoorlijken weg insloeg, om dat oogmerk te bereiken? Wie, die ooit zijn eigen hart aandachtig gadesloeg, moet met ons niet erkennen, dat tergingen, beledigingen, pogingen om ons van ons wettig recht te ontzetten, verkeerde middelen zijn, om het begeerde doel te bereiken? De Stadhouder was en bleef een mensch, gevoelig voor beledigingen, en hij moest (onzes inziens) boven het menschelijke bijna verheven geweest zijn, wanneer hij, zich in alles geschikt hadt, naar de eischen van zulken, die hij wist, dat niet zoo zeer het heil des Volks, als wel hunne eigen grootheid, en de ondermijning van des Stadhouders gezag in het oog hadden.

op dag aan de kaak gesteld in de schandchriften van eenen *Tegelaar*, een *Nomz*, *Hespe*, en meer anderen van dien stempel, die door hunne pogingen maar al te veel invloeds maakten op de zielen van duizenden der Ingezetenen, die telken dage, wanneer zij maar even het daglicht aanschouwden, door het leezen derzelveu, met wrok en haat vervuld werden! De billijkste klachten deswegens, werden niet gehoord, en hij, die 'er openlijk voor uitkwam, dat zulk eene handelwijze behoorde belet te worden, werdt als een belager van de Vrijheid der Druipers, voor het publiecq ten toon gesteldt. — Onredelijk bedrijf voorzeker, want wie erkent niet met ons, het hemelsbreed verschil, dat 'er altoos is en blijven zal, tuschen behoorlijke vrijheid in het voorstellen van gevoelens en waarheden, en het schandelijk poogen om oproer en tweedracht, door middel van de Druipers, te zaaijen? Daar het eerste als ééne der belangrijkste voorrechten van eene Natie moet aangemerkt, en het andere als een der snodeste misdaden tegen de Maatschappij beschouwd moet worden, is het te bejammeren, dat men zelfs verstandige lieden, die het aan geen oordeel of kunde mangelde, het een met het ander zag verwarren, en zij daar door zulke Libellisten niet weinig in de hand werkten. Laaten wij, naa deezen uitstap, ons naar

naar *Holland* begeven, en, zoo kort en zakelijk ons mogelijk zij, opnoemen, welke middelen men aldaar in het werk stelde, om het begeerde doel te bereiken.

Wij hebben te voren gezegd, dat het oprichten en ijverig voorstaan, van gewapende Genootschappen, hoofdzakelijk ten doel hadt, om het gunt men door het doen van Vertogen en schriftelijke Voordrachten niet verwerven kon, door geweld van wapenen te bewerkstelligen. De waarheid van dit gezegde, zouden wij met een reeks van bewijzen staven kunnen, dan, daar dit ons te uitvoerig zou doen worden, en ook min strookende is, met ons bijzonder oogmerk, zoo zullen wij slechts alleen het bewijs onzer stelling zoeken, en als voldingend bewezen aanmerken, in, en door de onderlinge verstandhouding, en gemeenschappelijke bedoelingen van de voornaamste hoofden derzelve. Deze verneemende, met welk eenen bijval de meerderheid der Staaten van *Holland* hunne pogingen beschouwden; hoe zij door dezelve gewettigd, en in derzelve speciaale protectie genomen, en met het onbepaaldst vertrouwen vereerd wierden, oordeelden zich, uit dien hoofde bevoegt, om hen bijzonderlijk te bemoeijen met het algemeen bestuur van zaken, niet alleen, maar ook om door het gedaurig dragen der Uniformen, bepaaldelijk geschikt voor de

de

de uren van Wapenoeffening, zich als de zoudanigen te doen kennen, en, even of de Uniform hen ten Vrijbrief voor alles verstrekte; hoorde men hen in schuiten, op wagens, en andere openbaare plaatsen, het hoogste woord voeren. Zij, die de handelingen der Genootschappers niet toegedaan waren, en al dien Wapenpraal onnodig keurden, veroorloofden zich nu en dan eenige gezegden en bedrijven, die aanleiding tot hatelijke verschillen, en zelfs beledigingen gaven. Herhaalde Bijeenkomsten, van Afgevaardigden uit de gewapende Genootschappen en Schutterijen, zag men in de Nieuwspapieren aangekondigd, die dan op onderscheidene plaatsen en tijden, in aanmerkelijken getale, bijeenkwamen, en de stoutste stappen zich veroorloofden, zoo als uit hunne openbaar gemaakte handelingen ten overvloede bekend is. Dit gemeenschappelijk bedrijf veroorzaakte, dat de voornaamste hoofden, als afgevaardigden van het geheele Lichaam, gedurig van de eene Stad naar de andere reisden, om den hun opgelegden last uittevoeren: en schoon dit, op zich zelve aangemerkt, als eene omstandigheid van weinig belang kan beschouwd worden, zoo verdient het echter hier ter plaatse eene bijzondere melding, dewijl het gelegenheid gaf, dat de meerderheid der Staaten van *Holland* tot een besluit kwamen;

waar

waar door de zaken langs hoe meerder uit hun geheel raakten, de Stadhouder niet alleen van een wezentlijk deel zijner hem opgedragen Waardigheden ontzet wierd; maar dit hem ook besluiten deedt, den *Haage* te verlaten, en met zijne geheele hofhouding naar *Nymegen* te trekken. De zaak, die wij bedoelen, is het ontnemen van' het Commando over het Haagfche Guarnifoen, dat, ten allen tijde, aan den Stadhouder, als *Capitein-Generaal*, was toevertrouwd geweest.

De aanleidende oorzaak tot het doen van dien flap, was geene andere, dan die welken wij zoo even vermeld hebben. Immers is het bekend; dat het oprichten van een Exercitie-Genootfchap, door eenige weinige Haagfche Ingezetenen ondernomen, de gemoederen van de Leden der wet-tige Schutterij aldaar, niet weinig in beweging ftede, en het gedrag der eerstgenoemden, door de laatstgenoemden, werdt afgekeurd. De fmalle gemeente in den *Haage*, die, zoo als bekend is, ten allen tijde eene ongemeene zucht voor den Stadhouder ten toon fpreidde, befchouwde de oprichting van een Vrij-Corps; in de Hof-plaats, als eene poging, om den Stadhouder de voet te ligten, en verzuimde dus geene gelegenheden, om, zoo dikwijls zij een of meerder Leden van dat Genootfchap, ook zulken; die van elders in hunne Uniformen uitgedoscht, in het

oog

oog kregen, door laage scheldnaamen, van *Weeg-luis*, *Kees*, en andere hatelijke gezegden, te beledigen, en agter naa te roepen. Een bedrijf, dat als hoogst onredelijk moet beschouwd worden, daar het aanleiding gaf, tot famenrottingen niet alleen, maar ook aan de zijde der Vrij-Corporisten, een rede van noodzaaklijkheid aan de hand gaf, om zich overal, gewapend, te vertoonen, zelfs dan, wanneer zij zich, tot hun vermaak, of, ter verrichting hunner bijzondere zaken, naar elders heen begaven, en zich overal als zodanigen kennen deden. Hoe dit ook zij, dit is zeker, dat hadden eenigen hunner, dit nagelaaten, en in hunne gewoone kleding de reize naar den *Haage* ondernomen, het geheele geval voorzeker geen plaats gehad, noch zulke gewichtige gevolgen zou veroorzaakt hebben, zoo als wij nu kortelijk vermelden moeten, dewijl het niet minder te weege bragt, dan de dadelijke ontzetting des Stadhouders, van het gezag, dat hem, als eerste en hoogste Officier van de geheele Militaire macht des Vaderlands, over dezelve, buiten allen twijffel, toekwam.

Het was op den 4 September 1785, dat eenige Ingezetenen, zoo te *Leyden*, *Schiedam*, als andere plaatsen woonachtig, zich in hunne Uniformen uitgedoscht, op de gewoone Militaire Parade vertoonden: dezelve afgelopen zijnde, en die per-

personen zich naar elders begevende, moesten afspoedig den moedwil van een hoop gemeen volk ondervinden, die hun door scheldwoorden en bedreigingen beledigden. Eenige Haagsche Burgers, insgelijks Leden van het Exercitie-Genootschap zijnde, dit bedrijf niet willende dulden, trachtten hunne Vrienden te beschermen, en één derzelve had de onvoorzichtigheid om zijn zijdgeweer te trekken, steekt met hetzelfde van rondomme, doch wordt daar in, door eenen der omstanders belet, die den fabel vasthoud. Nu raakte men handgemeen, en hij, die het geweer gegrepen hadt, wordt aan het hoofd gewondt. — Al vast groeide de menigte aan, en met hetzelfde ook de onstuimigste driften. De Drosfaart van den Hove kundschap gekregen hebbende, van het geene 'er gaande was, snelt derwaards, en geleid hen naar zekere herberg in veiligheid, waar op den Procureur-Generaal, en eenige Leden van den Hove, ordre stellen dat deeze lieden in alle veiligheid naar het Hof geconduifeerd werden, ten einde de zaak te onderzoeken, en hunne klachten te hooren. Naa een verhoor van eenige uren, werdt hen aangeboden, om hen, op even dezelfde wijze als zij ten Hove gekomen waren, naar hunne vrienden of elders te vergezellen, doch dit wordt geweigerd, verkiezende zij liever, zonder eskorte derwaards te gaan, en dit stelde hen

hen nu andermaal voor den naloop der saamgeschoolde menigte bloot, het welk zich echter voor dadelikheden wachtte, terwijl eenige Gerechtsdienaars op alles een wakend oog hielden. Hadden de zoo zeer in het oog lopende, en in den haat der menigte deelende Vreemdelingen, zich in stilte buiten den *Haags* begeben, het oproer zou bedaard gebleven zijn: maar, daar zij zich weder in het openbaar vertoonden, en, als het ware, het hun bedreigd gevaar verkozen te trotseeren, stelden zij zich voor nieuwe beledigingen, van onderscheidenen aart, bloot. Waarop door den Drosfaart, uit hoofde van den aandrang der menigte, ter weering van erger gevolgen, om adfistentie van den Militairen arm gevraagd werdt, die ook dadelijk volgde, met dat gevolg, dat de beledigde Personen, in twee partijen vertrokken, en 'er voorts dien avond, of nacht, geene verdere bewegingen vernomen werden. (*)

Het plegen van de opgenoemde ongeregeldheden, en het samschoolen der in beweging gebragt zijnde menigte, baarde intusfchen geene geringe bekommernisse, onder eenige Leden van
Hof

(*) Getrokken uit het gerequireerd bericht, door het Hof van Holland gegeven aan Hun Ed. Gr. Mog. van dato 29 November. 1785.

Holland: de Penfionarifen der Steden *Dordrecht* en *Amsterdam*, benevens hunne Vrouwen, dien dag in een Jacht naar den *Leydschendam* vertrokken zijnde, om zich aldaar te verlustigen, kwamen, tegeh den avond, in den *Haage* terug; zij vonden, aldaar gekomen, een aantal Krijgsvolk, op hunne aankomst wachtende, om het gezelschap in veiligheid naar huis te geleiden, en welke maatregel, op verzoek van eenen hunner medeafigvaardigden, aan den Raadpenfionaris gedaan, hen niet weinig verwonderde, dewijl zij van geen gevaar bewust waren. Dan, dit belette niet, dat de Afgevaardigden der Stad *Haarlem*, weinig dagen naa deezen onrustigen dag, ter Vergadering van *Holland* het voorstel deden, om, in het vervolg, zulke ongeregeldheden krachtadig te beletten, en te onderzoeken naa de oorzaken der hier voor verhaalde bewegingen, niet alleen, maar ook, aan wien het te wijten ware, dat dezelve niet eerder gestuit waren? en het gevolg hier van was, dat niet alleen een fcherp verbod tegen zulke of dergelijke famenrottingen uitgevaardigd, maar ook het Collegie van Gecommitteerde Raaden gelast en geauthoriseerd werd, om naauwkeurig te onderzoeken, wat de oorzaak geweest ware, dat het oproer zoo lange aanhielt, en welke middelen best geschikt waren, om de rust en orde in den *Haage* te be-

wa-

waren. Voorts werden Gecommitteerde Raaden gelast, de nodige bevelen te geven tot het doen van Patrouilles, ten einde alle samenrottingen te beletten, de overtreders op te vatten, en aan Gecommitteerde Raaden over te geeven. (*)

Naauwlijks hadt de Stadhouder dit besluit vernomen, of hij vervoegde zich bij Gecommitteerde Raaden, zich beklagende over het openbaar blijk van wantrouwen, dat de *Staten van Holland*, ten zijnen aanzien, aan den dag gelegd hadden, door het besluit zoo even gemeld; dit gaf gelegenheid, dat de Staten nog dien zelfden avond buitengewoon bij een geroepen werden, en hoe zeer de Prins aanbodt, om, met alle mooglijke bereidwilligheid, de orders der Staten, tegen onrustige bewegingen, te willen helpen bevoornden, en ten uitvoer te doen brengen, het maakte echter geene verandering in het genomen besluit; de *Luitenant-Generaal Sandox*, werdt gelast te zorgen, dat dag en nacht de nodige Piquetten en Patrouilles uitgezonden werden, om de rust allerwege te bevoornden, door welke maatregelen de Stadhouder van de dadelijke uitdeffening van één der voornaamste Posten, aan hem toevertrouwd, ontzet werdt.

Hier

(*) Zie Resolutie van de *Staten van Holland*, van dato den 8 September 1785.

Hier bleef het niet bij, want vijf dagen daarna, werdt, op voorstel van den Heer *de Roo van Westmaas*, besloten, dat voortaan geene Patenten voor de Militie, door éénen der Leden zouden mogen getekend worden, maar dat zulks met Consent van ten minsten vijf Leden geschieden moest; en, voor zoo veel zulks het Guarnisoen van den Haage betrof, dat voor hetzelfde, in het vervolg, de approbatie der Staaten zelve, zou moeten verleend worden; (*) en nu duurde het niet langer, dan tot den 15 September, toen de Stadhouders den Haage verliet, en naar Breda vertrok; het zelfde deedt ook zijne Gemaalinne en haare drie Kinderen, die de reize naar *Vriesland* ondernamen.

Ongemeen groot was de toejuicing en goedkeuring, die deeze stap der Hollandische Staatsleden, bij de tegenstrevers van den Stadhouders, verwierf: men noemde die cordaat, mannelijk, en welberaden; het vervulde de harten van 's Prinzen vrienden en hoogschatteren, met de sterkste aandoeningen van afkeer, en zij noemden die onrechtvaardig; maar zij, die gewoon waren de zaaken van nabij te beschouwen, begrepen, dat zulk een stap gedruichte gevolgen naa zich slepen moest,

(*) Resolutie van Gecommitteerde Raaden van Holland, van dato 13 Sept. 1785.

moest, en beklagden zich, dat menschelijke hartstochten, zoo veel aandeels hadden in het neemen des besluits door het meerderdeel der Staatsleden, waar door de breuke langs hoe wijder, en de zaaken al verder en verder uit hun geheel gebragt werden. Het ontbrak niet aan veelen, die wel de inkorting van des Stadhouders gezag, maar geensints eene vernietiging van hetzelfde begeerden, die nu in aanmerking namen, dat het ontnemen van het Commando over het Haagfche Guarnifoen, stoffe van ongenoegen gaeven zou aan den *Koning van Pruifsen*, die niet onverschillig blijven kon, omtrent de belangen van den Stadhouder, en, om die rede, van oordeel waren, dat men geen aanleiding tot klachten behoorde gegeven te hebben: maar de zaak lag 'er toe, en zij, die in de Staatsvergaderingen de meerderheid hadden, fchenen zich des niet te bekommeren, daar zij eenen genoegfaamen rugfteun meenden te hebben, in de hulpvaardige gezinthen van het Fransche Hof, en in de goedkeuring der Gewapende en Ongewapende Genootfchappen, die dag aan dag de sterkfte verzekeringen gaven, gewillig en bereid te zijn, om, met goed en bloed en leven, het gezag der Staaten, te zullen helpen handhaven.

Dat der eerstgenoemden vreeze niet geheel en al zonder grond was, bleek al spoedig naa

's Prinzen verwijdering uit den *Haage*, want *Fre-*
*drik de Groot*e, door eene Renboode, van we-
 gens den Stadhouder naar *Berlyn* afgezonden,
 van alles verftendig zijnde, vaardigde twee brie-
 ven af, aan *H. H. Mog.* en de *Staat*en van *Hol-*
land, waar in hij op eene vriendelijke, doch te
 gelijk duidelijke, wijze te kennen gaf, „ dat hij
 „ de handelwijze der Staaten van onderscheidene
 „ Gewesten, en bijzonder die van *Holland*, als
 „ hoogst onbillijk aanmerkte. De Koning hadt,
 „ reeds in het voorige Jaar, zijne bemiddeling,
 „ tot wegneeming van de gerezene verschillen
 „ met den Stadhouder, aangeboden, en die van
 „ *Holland* hadden hem daarop verzekering gege-
 „ ven, dat zij geen oogmerk hadden, om den
 „ Stadhouder in zijne Erfelijke Waardigheden te
 „ willen verkorten, dus was hij zeer verwon-
 „ derd, dat men, tegen dat gedeclareerd gevoe-
 „ len aan, zulks nu dadelijk bewerkstelligd hadt,
 „ door hem te ontzetten van het Commando
 „ over het Garnisoen van de Residentie, en het
 „ werk der Patenten. Zijne Majesteit begreep,
 „ dat men, van lieverlede, de eene Waardig-
 „ heid voor, de andere naa, den Prins ontnemen
 „ wilde, en eindelijk niets anders, dan den bloo-
 „ ten naam en een schaduwbeeld, overlaten. Zulk
 „ eene handelwijze beschouwde de Koning als
 „ *hard*, en *onverdiend*, en raadde de Staaten tot
 „ ge-

„ gematigder handelingen , zich met den Stad-
 „ houder op eene minnelijke wijze te verdragen,
 „ hem in de uitoeffening van zijne Charges en
 „ Waardigheden te conferveeren , en het geen
 „ hem ontnomen was , te rug te geeven : teffens
 „ aanbiedende , als Vriend en Nabuur , om , door
 „ zijne bemiddeling en tufchenspraak , de gere-
 „ zene onlusten , tot heil van den Staat , uit den
 „ weg te ruimen.” (*)

Dit fchrijven baarde niet weinig opziens in den Lande : het bevestigde bij veelen de gronden van vreeze , die wij hier boven opgaven , die terug beefden op het denkbeeld , dat de Koning , ziende dat zijne vriendfchappelijke aanbiedingen in den wind geflagen wierden , welligt tot fterker middelen zich bevoegd rekenen kon. Hetzelve werd Commifforiaal gemaakt , aan het groot Befoigne , ten einde te dienen van Rapport , en het liep aan tot den 5 November , eer men met hetzelve in gereedheid was. De Rapporteurs gaven zich alle moeite , om te betogen , dat de *Staatcn van Holland* , in de zaak van het Commando , niets verricht hadden , dan waar toe zij ten volle gerechtigd waren. Als Souverainen befchouwd ,
 ftondt

(*) Misfives van Zijne Majesteit den *Koning van Pruiffen* , aan de Staaten Generaal , en aan die van Holland , van dato 18 September 1785.

stondt de beschikking over het Guarnisoen hant-
 meer Residentie alleen aan hen; het zou de absur-
 diteit zelve zijn, en tegen alle denkbeelden van
 Souverain gezag aanlopen, wanneer men dit in
 twijffel trekken wilde, en die gedachten poogden
 zij te wettigen, door het aanhaalen eener Reso-
 lutie, op den 4 en 5 Maart des Jaars 1672 ge-
 nommen, waarbij verklaard werdt, *dat het Guar-
 nisoen van den Haage aan niemand anders, dan
 aan Hun Ed. Gr. Mog., en derzelve Gecom-
 mitteerde Raaden, gehoorzaamheid schuldig is,
 of pareeren mag: mitsgaders, dat het geeven
 van het wachtwoord, en alle andere tekenen van
 gezag over de Militie aldaar, aan dezelve Ge-
 committeerde Raaden, ook privatelijk, verblijven
 moeten.* (*) Zij trachten dit verder te staaven
 door voorbeelden van later tijd, onder anderen
 uit de Commissie van den Stadhouder zelve, en
 uit het geresolveerde, ten tijde van 's Prinsen min-
 derjaargheid, en de voorgij van den *Hertoge van
 Wolfenbuttel*, die hem repræsenteerde, en in dien
 geest werdt ook het antwoord aan den Koning
 ingericht. Het was op die gronden, dat men
 deeze beduiden wilde, dat de Prins zich ten on-
 rechte over het ontnemen van het Commando,
 be-

(*) Zie de Resolutien van Holland, van dato 4 en 5
 Maart 1672.

beklaagde, en de brief eindigde in een aantal verplichtende Complimenten, over de égards, die men in alle gevallen aan den Koning zich verschuldigd rekende. (*)

Hoe zeer men zich ook verbeeldde, door zulk een antwoord den Koning te vreden gesteld te hebben, zoo bleek het echter al spoedig, dat zulks het geval niet was, want op den 9 *December* 1785, leverde den Gezant van *Thulemeyer* eene Memorie aan H. H. Mog. over, waar in de Koning toonde, geen vreemdeling, in 's Lands Geschiedenissen, te zijn, dat hij het onderscheid kende, tuschen eene Staats- en Stadhouderlijke, en eene zogenaamde vrije Staatsregeering, en dat veele besluiten, ten tijde van de laatstgenoemde genomen, tot geen richtsnoer strekken konden, wanneer de eerste stand greep. †)

De

(*) Misive van de *Staaten van Holland*, aan zijne Majesteit van Pruisen, van dato 5 Nov. 1785.

†) Tot recht verstand van dit gezegde, zal het niet ondienstig zijn, hier aan te merken, dat de Résolütien der *Staaten van Holland* van den 4 en 5 Maart 1672. genomen werden, ten tijde eener Stadhouderlooze Regeering, en op een tijdstip, dat het gezag van den Raadpensionaris *de Witt*, dien grooten vijand van een Stadhouderlijk bewind, en ijverigen voorstander van de Souverainiteit der Staaten, ten hoogsten toppunt gestegen was. Het viel dezen Staatsman niet moeilijk, om de

De Koning, toonde duidelijk, niet onkundig te zijn gebleven, van de handelwijze van het meerderdeel der Hollandfche en andere Staatsleden; en dat die op verre naa niet instemde met het gevoelen der Natie, over het algemeen; dat men in sommige Gewesten zelfs die stappen afkeurde. Het oproer van den 4 *September* beschouwde hij als gering en toevallig, en slechts eene gezochte gelegenheid; hij zag met aandoening, dat men zich door misverstand, vooroordeelen, en al te groot

besluiten van die Vergadering naar zijne inzichten te doen uitvallen, zoo als uit de Historie van dien tijd ten overvloede bekend is. Niets was natuurlijker, dan, dat bij ontstentenis van een Stadhouder, het oмпlooi van het Haagfche Guarnifoen aan de Staaten toekwam: maar volgde dit, wanneer men een Stadhouder hadt? Kon deeze, als Capitain-Generaal, over de geheele Krijgsmacht van den Staat, in eene Residentie wonen, daar men aan eenen Luitenant-Generaal, (zoo als *Sandoz* was) het opperbevel gaf? Men behoeft, onzes inziens, weinig moeite aan te wenden, om het tegenstrijdige van dit bedrijf te gevoelen. Wie ziet niet, dat zulk eene Resolutie juist geschikt was, om den Stadhouder te noodzaaken, den *Haage* te ruimen? Trouwens, de haat tegen hem, was toen reeds tot zulk eene hoogte gestegen, dat men veilig besluiten kan, dat zijn vertrek met blijdschap gezien werdt, door zulken; die wij zagen dat in allen de eerste waren, om het Stadhouderlijk bewind niet slechts te beperken, maar geheel te vernietigen.

grooten ijver liet vervoeren, en geen acht schieen te willen slaan op zijne aangebodene bemiddeling, dezelve op nieuw aanbiedende, enz. Dan, dit viel in het plan niet: wanneer zoo iets door *Lodewyk de XVI* ondernomen was geworden, zou het van een gewenscht gevolg zijn geweest, men hadt het, als eene weldaad, met dankbaarheid aangenomen, en het Vaderland hadt bevrijd gebleven voor alle die onheilen, die uit het verwerpen van de aangebodene bemiddeling des Pruisfischen Monarchs ontstaan moesten, en die, in volgenden tijd, maar al te gevoelig ondervonden, doch toen bij veelen, als loutere hersenschimmen, zijn begroet geworden.

Dat wij hier niets zonder bewijs ter neder gesteld hebben, ten aanzien van de verplichting, die men zich aan het Fransche Hof verschuldigd achtte, blijkt duidelijk uit het voorstel, dat door de Afgevaardigden der Stad *Amsterdam*, bij den aanvang des Jaars 1786, ter Staatsvergadering van *Holland* gedaan werdt, ten einde der Staaten dankbaarheid, over des Konings edelmoedig gedrag jegens de Republiek, aan den dag te leggen. Want ten zelfden tijde, dat men de *Memorie van Fredrik den Grooten*, onbeantwoord liggen liet, gaf men een tegenovergesteld bewijs van erkentelijke dankbaarheid aan *Lodewyk de XVI*. Immers op den 13 Januarij 1786 deden de

de Afgevaardigden van *Amsterdam*, ter Staatsvergadering van *Holland*, het voorstel, „ om, uit „ aanmerking van de omstandigheden en gevaren, „ waar aan de Republiecq zich hadt geëxponeert „ gevonden, en waar uit zij, door de bestuuring „ der Goddelijke Voorzienigheid, was gered ge- „ worden, als mede welke notabele diensten zij- „ ne Allerchristelijkste Majesteit op eene edel- „ moedige wijze aan den Staat bewezen hadt, (*) „ hoe

(*) Zoo dikwijls wij in de noodzaaklijkheid waren, om deeze en dergelijke overbodige betuigingen van dankbaarheid, aan het Fransche Hof, in het onderzoeken van de gebeurtenissen van dien tijd, te moeten leezen, vroegen wij ons zelven af, waar uit toch blijkt het, dat het Vaderland zoo veel verplichting had aan *Lodewyk de XVI*? Was het, om dat wij, door zijnen invloed, in den verderffelijksten Oorlog, die immer den Staat voerde, met *Engeland* ingewikkeld werden? Was het, om de schandelijke Vrede, die de Fransche Staatsministers ons bezorgden, toen zij, buiten onze Gezanten, de Præliminairen tekenden? Was het, om de gewaande voordeelen, die ons de Gewapende Neutraliteit bezorgen zou, doch waar van wij verstoken bleven, door het twisten en harrewarren, over het al of niet bestaan van het bepaalde *Casus Foederis*? Wij moesten op alles een ontkennend antwoord geven, en waren altoos gedrongen, om te moeten geloven, dat de eenige drangrede tot erkentelijkheid, alleen daar in gelegen was, dat het Fransche Hof bijzonder bevoororderlijk was ter voltroojing van het be-
raam-

„ hoe voor het toekomende de aangenaamste ge-
 „ volgen te voorzien waren, uit de onlangs ge-
 „ slotene Alliantie met dat Rijk, zoo voor de
 „ herstelling van de eer en het aanzien van den
 „ Staat bij vreemde Mogendheden, als met op-
 „ zicht tot de bestendigheid van de rust en vre-
 „ de, die daar van, onder Gods zegen, kon
 „ worden verwacht, zij aan Hun Ed. Gr. Mog.
 „ in confideratie moesten geeven, of het belang,
 „ dat zijne Majesteit in het behoud en welzijn
 „ van den Staat geliefde te stellen, niet vorderde
 „ eene bijzondere blijk van erkentenis door H. H.
 „ Mog. ? en of derhalven de Afgevaardigden ter
 „ Generaliteit niet behoorden te worden gelast,
 „ om aldaar, uit naam van deeze Vergadering,
 „ te proponeeren, dat de Ambassadeurs van den
 „ Staat te *Parijs* werden gelast, om, op eene
 „ plechtige wijze, aan zijne Allerchristelijkste
 „ Majesteit te kennen te geeven, Hunner Hoog
 „ Mogende oprechte gevoelens van hoogachting
 „ voor den persoon van zijne Majesteit, mitsga-
 „ ders van de erkentenis voor alle de blijken van
 „ edel-

raamde plan, namelijk zich van het Stadhouderschap te
 ontdoen; ons van *Engeland* aftefcheuren; en in alles der
 Franschen invloed te bevoorderen. En dit verdiende ze-
 ker de erkentelijkheid van hen, die daarin 's Lands wel-
 elijn meenden gelegen te zijn.

„ edelmoedigheid , door zijne Majesteit in de
 „ laatste troubles aan deeze Republicq bewezen.
 „ Dat wijders H. H. Mog. hoopten , dat het
 „ zijne Majesteit niet onaangenaam zijn zou,
 „ wanneer zij Hoogstdenzelven verzochten , te
 „ willen aanneemen Twee Schepen van Oorlog,
 „ elk van 74 Stukken Canon, met al derzelver
 „ toebehoren , die H. H. Mog. in gereedheid
 „ deden brengen , om dezelve naar zoodanig
 „ eene zijner Zeehavens te zenden , als Hij ver-
 „ kiezen zoude.” Spoedig werdt aan dien wensch
 voldaan: op voorstel van die van *Holland* , werdt
 ter Generaliteit besloten, om dat kostbaar præ-
 sent in gereedheid te brengen , terwijl de Fran-
 sche Generaal *Bouillé* , die *St. Eustatius* van de
 Engelschen hernomen hadt, met eene kostbaare
 Ring van 20,000 Guldens waarde beschonken
 werdt.

Wij zouden te uitvoerig worden, wanneer wij
 alle de bewijzen van afkeer, om aan den wensch
 van den *Koning van Pruissen* te defereeren,
 hier een plaats wilden inruimen, waarom wij, als
 bekende daadzaaken, slechts aanstippen, dat de
Staten van Holland, dag aan dag, blijken ga-
 ven, dat zij zich de tegenwoordige gesteldheid
 der tijden, ten nutte maakten, om in alle op-
 zichten hunne Souverainiteit te doen gelden, en
 het gezag, dat de Stadhouder weleer uitgeoef-
 fend

fend hadt, te vernietigen. Het veranderen der wapens op de Busfen van hunne Bodens; het verwisfelen der Vaandels van het Militair Guarnifoen; het vangen en openlijk straffen, om het vertoonen van iets dat naar de Oranje-couleur geleek, zelfs het plaatsen van zulke bloenten op zijnen eigen grond, en veele andere inrichtingen van dergelijken aart, die, op zich zelfs beschouwd, niets tot herstel van wezentlijke bezwaren bijdroegen, strekten daar van ten bewijze: het waren; integendeel, niet anders dan geschikte middelen, om de twisten en verdeeldheden, veel eerder aan te vuuren, dan dezelve te doen eindigen. Het openstellen van de zoogenaamde Stadhouders poort, die men gewoon was, alleen voor het Rijdtuig van den Stadhouder te openen, ook de nieuwe ordre op het geeven van de hoogste Militaire Honneurs, alleen aan de Leden der Vergadering, met uitsluiting van alle anderen, gaf aanleiding, tot een ophoop, onder eenige doldriftige ijveraars voor de belangen van den Prins, die niet dulden wilden, dat Leden der Vergadering zich eene eere aanmatigden, die zij, (schoon ten onrechte) alleen aan den Stadhouder toekenden. Het krachtdadig bevoorderen en beschermen, zelfs door den Militairen arm, van het zich noemend Vaderlandsch Haagsch Exercitie-Genootschap, terwijl men het zoogenaamd Oranje-
Corps

Corps door gewelddadige middelen zulks belette, deedt de jaloufy en naarijver tusſchen Burgers en Burgers toeneemen; de vereerende blijken van goedkeuring aan een aantal Requesten, die uit den boezem der Volks-Societeiten ten voorschijn kwamen, terwijl men het teekenen van Verzoekschriften, aan de Aanklevers van het Oranjehuis, door de sterkste middelen belette, deedt wrok en haat in veeler zielen geboren worden, en dit zijn de waare oorzaaken, waar door eene gisting in de gemoederen ontstondt, die aan eenen *Mourand* bijnaa het leven kostte, aan anderen eene schandelijke lijfstraffe berokkende, en veelen noodzaakte, om, met agterlating van alles, het Vaderland te ruimen.

Bij dit alles bleef het niet: de hoofden der Gewapende en Ongewapende Genootſchappen, ontwarende, hoe veele goedkeuring hunne bedrijven, bij de meerderheid der Staatsleden, wegdroeg, en ziende, dat zij in alles hunnen zin verkrijgen konden, veroorloofden zich daaden en handelingen, die duidelijk te kennen gaven, dat zij, onder den naam van zucht voor den Wapenhandel, en uitbreiding van nutte Kundigheden, geheel iets anders, te weeten, eene geheele verandering in den vastgestelden Regeeringsvorm, beoielden, en dadelijk tot stand brengen wilden. Om dat oogmerk te bereiken, bestonden eenige
wei-

wéinigen het bijeenroepen van algemeene Vergaderingen; zoo te *Leyden*, aan den *Leydschendam*; als elders, waat van men in de openbaare Nieuwspapieren kennis gaf, verzoekende, dat elk Genootschap, eenige Gedeputeerden derwaards zondt; voorzien met behoorlijken last, om op de bevoorens medegedeelde punten van beschrijving te besluiten. Zoo iets was een geheel ongewoon verschijnsel in het Vaderland, en werdt te recht door veelen beschouwd, als een *Imperium ad Imperio*, waar door de verwarringen dag aan dag vermeerderden moesten. Het bleek ook al ras, dat zulke stappen, de goedkeuring van veele Leden der Regeering niet wegdroeg, dié nu, maar te laat, bemerkten, dat de snaar van 's Volks oppermacht, door hun eigen leer en voorbeeld, te sterk in beweging gebragt zijnde, sommigen tot uiterstens deedt overstaan, die zij nu zelve, als ondermijniend voor hun gezach, en onbestaanbaar met de maatschappijelijke order, beschouwen moesten. Dat wij hier niet te veel zeggen, blijkt duidelijk, uit het voorstel dat de Gedeputeerden der Stad *Amsterdam*, op den 5 Julij 1786, ter Vergadering van *Holland* deden, niet minder behelzende, dan om alle *Exercitie-Genootschappen, buiten de wettige Schutterijen bestaande, dadelijk te doen cesseeren*. Het stuk is te belangrijk, en te rechtstreeks tot ons bijzonder

oogmerk dienende, dan dat wij deszelfs voor-
naamsten inhoud, hier niet eene plaats inruimen
zouden. Naa gezegd te hebben, *dat den Raad
van Amsterdam, hunne Principaalen, geconside-
reerd hadt, dat, van aloude tijden af, de
Schutterijen in de Steden waren opgericht, om
voor de rust en veiligheid derzelve ALLEEN
te waaken; dat het admitteeren van andere ge-
wapende Vrij-Corpsen of Exerctie-Genootschap-
pen, te kort deedt aan het vertrouwen, het welk
op de waakzaamheid, ijver, en trouwe, der
Schutterijen kan gesteld worden; dat zulke Ge-
nootschappen voor de Leden schadelijk waren, en
aanleiding gaven tot verzuim van affaires, en
het maaken van onnodige kosten, tot nadeel en
bederf van hunne huisgezinnen; dat ook de on-
dervinding reeds leerde, dat bijzondere Corpsen
nadeelig waren voor de rust en harmonie onder
de Ingezetenen, zoo zeggen zij: dat wereldkundig
was, dat zodanige Genootschappen niet schroom-
den, zich te immisceren (dat is: te bemoeijen)
in de bestelling der publiccque zaaken en binnen-
landsche dissentien, in zoo verre zelfs, dat zij
bij circulaire Brieven en Advertentien in de
Nieuwspapieren, zoogenaamde, Stedelijke en Pro-
vinciaale Vergaderingen bij een riepen, en poin-
ten van beschrijving afzonden, inhoudende voor-
stellingen tot beschikkingen der publiccque za-
ken,*

ken, die niet dan zeer bedenkelijk kunnen zijn, en zich aldus aanmatigden een gezach, waar toe zij geene de minste bevoegdheid hadden, en dat niet dan verwarring kan verwekken, tegenstrijdig met alle goede orde en gesteldheid van Regeering. (*) Dan het baatte luttel: het Voorstel bleef zonder gevolg: het meerderdeel der Leden, dat zich zoo naarijverig betoonde, om hun Souverain gezach te doen blijken, tegen den Stadhouder, in zoo veele nieuwe verordeningen, als dag op dag te voorschijn kwamen, vondt geen smaak in hetzelfde, of liever, hadt geen fermitieit genoeg, om te beletten, dat hun de wet werdt voorgeschreven, door lieden die daar toe geene roeping, en uit dien hoofde geheel onbevoegd waren. Welk eene tegenstrijdigheid ontwaart den nadenkenden, den bedaarden Vaderlander niet, in de handelingen en besluiten van lieden, aan wien men, (hoe men ook over de zaaken denkt,) geen gezond verstand, en inzien in de toekomst onzeggén kan. Wat was ook meerder geschikt, om de reeds verwarde en bedenkelijke toestand des Vaderlands, nog verwar-
der,

(*) Propositie der Amsterdamsche Gedeputeerden, gedaan op den 5 Julij 1786, in de *Origineele en gedrukte Stukken Hun Ed. Gr. Mog. Vergadering concernerende*, onder dien datum te vinden.

der te maaken, en alles uit zijn geheel te brengen, dan het toelaaten, en niet krachtdadig belletten, van zoo veele ondermijningen van hun gezach, in de overdrevendste eischten, gepaard met bedreigingen, waar van de Schandschriften van dien tijd, dag op dag, vervuld werden?

Het Fransche Hof, dat (zoo als uit den loop onzes verhaals gebleken is) als de voornaame oorzaak van 's Lands bittere rampen en onheilen moet aangemerkt worden, en niet onkundig bleef van alles wat hier te Lande voorviel, scheen zelfs tot achterdocht te komen, en werd op middelen bedacht, om den uitgeslagen brand, was het mogelijk, te blusfen. Immers, wanneer men de Nota van den Franschen Gezant aan H. H. Mogende, te dien tijde ingeleverd, aan den gunstigsten kant beschouwd, dan moet men besluiten, dat de zaaken verre boven des Konings inzichten en verwachtingen gedreven werden: want, naa dat den Gezant, uit naam van zijnen Meester, de sterkste betuigingen van diens vriendschap en toegenegenheid gedaan, en de Staaten van zijner Majesteits onveranderlijke verkleefdheid, aan de onlangs geslotene Alliantie verzekerd hadt, gaf hij te kennen: *dat de Koning wenschte, dat men toetradt, tot het herstellen der abuizen, welken tot de inwendige verdeeldheden in de Republiecq aanleiding mogten gegeven heb-*

hebben, en dat haare rust hersteld mogt worden, op beginselen, ontleend uit den waaren aart der Constitutie. (*) Het stuk werdt spoedig in de verplichtendste en dankbaarste termen, voor 's Konings tedere zorg voor het welzijn deezer Landen, beantwoordt, maar dit was het ook alles, en men zette het begonnen werk op den ouden voet door. De Gewapende en Ongewapende

(*) Zie de *Nota van den Marquis de Verac aan H. H. Mog.* overgeleverd, den 21 April 1786, te vinden in de zoo even aangehaalde *Origineele Stukken*. — 'Er zijn 'er, die het inleveren dezer Nota van het Fransche Hof, min gunstig beschouwen, en aanmerken, als eene strekking hebbende, om het begonnen werk aan te vuren. Het was ten allen tijde een moeilijk werk, om de waare bedoelingen van dat Hof te leeren kennen, uit de opentlijke Stukken, die het door deszelfs Ministers deedt overhandigen, en de ondervinding leerde dikwijls, dat men, onder dubbelzinnige bewoordingen, het waare oogmerk meesterlijk wist te verbloemen. Dan, wij voor ons, geloven, dat men in *Frankrijk* begon te begrijpen, dat men hier te Lande *te verre* ging, en daarom de zoo even gemelde aanbieding noodzaaklijk keurde. De gronden, waar op wij dus denken, meenen wij gelegen te zijn, in de verwarringen, die zich te dien tijde reeds in dat Rijk openbaarden, en *Lodewyk de XVI* had geen microscoop nodig, om te zien, dat, wanneer men op het begonnen spoor doordraafde, *Pruisfen* en *Engeland* geene bloote aanbouwers blijven zouden.

pende Genootschappen, bemerkende, dat zij voor niets te vreezen hadden, zoo lang zij verzekerd waren van de geringe meerderheid, die haare begunstigers tot nog toe gehad hadden, namen, even als een hollend paard, toom en breidel op den rug, en dreigden allen die hun tegenstonden, met de geduchtste wraake, terwijl de Collegien van Burger-Gecommitteerden en Geconstitueerden, die thans alomme aangesteld waren, een waakend oog hielden op alle de bedrijven en besluiten der Vroedschapsvergaderingen. Wanneer men met het een of ander ontwerp, ter bevordering van eene zogenaamde *Grondwettige Herstelling*, zwanger ging, zag men het gewoonlijk in de Dagbladen als nuttig en heilzaam aangeprezen, en kwam het tot een voorstel in de Staatsvergaderingen, dan was men niet alleen ijverig in de weer, om het in de Vroedschapsvergaderingen door te dringen, maar men was bijzonder bezorgd, om te bewerken, dat de Afgevaardigden ter Vergadering, uit zulke lieden bestondt, van wiens bereidwilligheid, om in alles toe te stemmen, men volkomen verzekerd was. (*) Wanneer

(*) Het nageslacht, 't welk wij hartelijk wenschen, dat, uit de voorbeelden van deeze beroerde dagen, tot meerdere bedachtsaamheid zal gebragt zijn! zal het nauwelijks geloven kunnen, welke middelen men in het werk wist

neer men dit in het oog houdt, dan valt het niet moeilijk te begrijpen, dat alles naar den wensch, der zogenaamde Patriotten, en tot grievend

wist te stellen, om de te neemene besluiten, naar eigen zinnelijkheid te doen uitvallen, en het gebeurde niet zelden, dat Perfoonen, daar toe geheel onbevoegd, en van wien men zulks het minst vermoeden zou, de doordriftigsten en voorbarigsten waren. Uit veele voorbeelden, die wij, ter staaing van dit gezegde, hier konden bijbrengen, zullen wij ons slechts vergenoegen met één voorbeeld, dat wij met onze ooren te *Haarlem* hoorden, en ter onzer *memorie* dadelijk aantekenden. Het was in de eerste helfte der maand September 1786, dat de Vroedschappen in de Steden besluiten moesten, op het Rapport van de Gecommitteerden tot het Groot Besoigne, rakende de suspensie van den Stadhouder, als *Capitein-Generaal*; veelen in die Stad beschouwden dit als een wenschelijke zaak, en stelden niet weinig belang, dat de Afgevaardigden, op den Dagvaart, eenen toestemmenden last ontvingen. Toen de Vroedschap gescheiden was, stonden een aantal Perfoonen voor het Stadhuis, om den uitslag te verneemen. Een uit hen, eenen der Gedeputeerden ter Dagvaart in het oog krijsende, spreekt denzelfven aan, en vraagt: *Wel nu! wat houdt je last in?* De ander, zichtbaar ontzet over die vraag, zegt: *Wij hebben faciele last op de voornaamste punten.* De eerste, niet vergenoegt hier mede, zegt daar op: *Dat is niet genoeg gezegd: met al die faciele lasten worden wij bed....., zeg op, heb je last, om voor de afzetting van Willem te stemmen?* Het Vroedschapslid, al meer

vend-leed, van het overig deel der Natie, dat op het gebruiken van zulke inconstitutioneele middelen terug bleeft, doorgedrongen werd. Daar aan was toe te kennen, dat, met 15 stemmen, bij de *Staatē van Holland* het besluit genomen werd, om den Stadhouder, (uit hoofde van het voldoen aan het verzoek der Geldersche Staatē, in het verleenen van patent aan eenig Krijgsvolk, ter stilling van de onlusten in hun Gewest,) dadelijk te ontzetten van zijnen
Post

in 't naauw gerakende, antwoord: *Het staat mij niet vrij, om het geresolveerde aan elk bloot te leggen, maar sijn u gerust, het zal zich alles wel schikken, de last is faciel. Nu,* (antwoorde den ander,) *dat behoort ook zoo, of wij zouden het u en anderen wel leeren. Wij laaten ons niet meer met zulke complimenten afzetten!* Het remarquabelste van dit geval, is, dat dien onbeschaamden Vraager, een Stedelijk Beampte was, die, uit hoofde van den verachterden toestand zijner Finantien, met een *Makelaarsplaats in Carens* begiftigd was, daar hij bevorens zelve een Fabriqueur was. Had zoo iemand, die voor eenige weinige proCtos met zijne Crediteuren geaccordeerd hadt, niet wel een bijzonder belang, om te dringen op opening van het geresolveerde ter Vroedschap? Was zulk een gedrag overeenkomstig met die welvoeglijkheid en ondergeschiktheid, die 'er tuschen Regenten en Ingezetenen behoort plaats te hebben, en zonder welke geene Maatschappij kan staande blijven?

Post als *Capitein-Generaal*, en de Resolutie ten dien einde op den 8 Maart 1766, bij eenparigheid van stemmen genomen, buiten effect te stellen, terwijl zij de begeëving der Militaire Charges, aan hunne Vergadering toekenden, met uitlichting van dat gedeelte van den Eed der Officieren, waarbij deeze gehoorzaamheid aan den Capitein-Generaal beloven moesten.

Naatwlijks was dit veruitziend besluit genomen, of het werdt door de meeste Genootschappers, op de uitbundigste wijze, als cordaat, en recht vaderlandsch toegejuicht. Van alle kanten kwamen Dankadresfen te voorschijn, waar bij de Onderteekenaars op de plechtigste wijze verzekerden goed, en bloed, en leven voor hunne Souverainen veil te hebben, wanneer deze daarom eenige moeilijkheden ondervinden mogten. Men hebbe slechts die Stukken in te zien, om met den geest van die woelzieke dagen bekend te worden, waarin zich, van stap tot stap, de waare bedoelingen van derzelve Stellers opentlijk ontwikkelden. Een derzelve, dat door 350 inwoonders van den *Haage*, op den 1 December aan de *Staaten van Holland* ingeleverd werdt, strekte, voor allen, ten kennelijken bewijze, tot welk eene hoogte de wraakzucht in sommiger zielen tegen den Stadhouder gestegen was, en wat men eigentlijk bedoelde en begeerde; want,

naa dat zij dien Vorst, als een MEINEEDIGER en DWINGELAND, zonder eenigen grond van bewijs, afgeschilderd hadden, verzochten zij, aan de Staaten, *dat het hen behagen mogt, den Erfstadhouder in die hooge Charges, die hij gedurende eenen reeks van Jaaren, TEGEN EED EN Plicht, en ten verderye van het geduldig en te lang verdruchte Vaderland, hadt aangewend, zoodanig te bepaalen, dat hem, voor wien het beste en verlichte deel der Natie alle liefde en vertrouwen verloren hadt, en die nu reeds de straffen van zijn WANGEDRAG in de harten van alle braave Burgeren, zoo wel als in zijn eigen GEWISSE vondt, alle macht benomen werde &c.* Zou het nageslacht zoo iets wel geloven kunnen, wanneer in de Authentique Staats-Stukken van dien tijd, zulke staalen van onbezonnen drift en opgeruilde hartstochten ontbraken? Het schijnt ook onbetwistbaar zeker, dat dergelijke onbehoorlijke stappen, die den weg tot eene volstrekte Democratie of Volksregeering, en eindelijk tot Regeeringloosheid, baanen moesten, eenige Leden der Regeering, die zelfs in de gunst der Genootschappers stonden, op middelen bedacht deedt worden, om den geweldigen stroom van 's Volks driften te beperken, daar zij op onderscheidene tijden en plaatsen bij een kwamen, en eindelijk eene door 79 van hun onder-

tee-

teekende *Acte van Verbindtenis*, der wereld mededeelden, waar uit men, onzes inziens, duidelijk bemerken kon, dat alle de bemoeienissen der Gewapende en Ongewapende Genootschappen, hen maar matig bevielen, en dat het meer met hun plan overéénstemde, om den nu vernietigden invloed des Stadhouders, voor zich te verzekeren, dan dezelve in handen van gewapende Burgers te zien overgaan. Het stuk is zoo kunstig ingericht, en het baarde zoo veel opziens bij verstandigen, dat het der moeite wel waardig is, om 'er eenige oogenblikken bij stil te staan. (*)

De

(*) Deze *Acte van Verbindtenis*, die naderhand door veelen der Onderteekenaars, plechtig herroepen is, ten einde wederom in aanzienlijke Posten geplaatst te kunnen worden, werdt bij de Oranjepartij met de haatelijkste kleuren afgeschilderd, als strekkende, om niet alleen de Regeeringsvorm, maar ook den vastgestelden Hervormden Godsdienst uit te rooijen, en om dit te staaven, ontbrak het niet aan zulken, die een vervalscht Affchrift van die Acte fabriceerden, en onder het publiccq verspreiden deden. Even gelijk het in de meeste gevallen gewoonlijk gaat, ging het ook met deze *Acte*, het kwaad gerucht, dat men 'er van verspreidde, vondt gereeden ingang bij eenvoudigen, die belang in het behoud der Constitutie, en der zuiverheid van den Hervormden Godsdienst stelden, en het gaf niet weinig voedsel aan de verbittering, die reeds in veeler harten huisvestte. De grootste en onkundige hoop der Genootschappers daar en te

De Ondertekenaars verklaarden daar in, *dat zij, uit overweging van den jammerlijken en diep vervallen toestand des Vaderlands, met die Verééniging en Correspondentie, niets anders bedoelden, dan het daarstellen en handhaven van eene waare Republikeinsche Regeeringsvorm bij Repræsentatie des Volks, gegrond op den aart der Constitutie en Privilegien van de bijzondere Gewesten en Steden, volgens de Unie van Utrecht, met een daar aan ondergeschikt Stadhouderchap, erflijk in het huis van Oranje, voor zoo verre het met de waare gronden van 's Lands en der Ingezetenen onafhankelijkheid en welzijn niet strijdende was. Zonder immer te zullen medewerken tot, of gedogen het invoeren eener*

ALLEENHEERSCHING, of eene FAMILIE-

RE-

tegen, beschouwde die *Acte* als een Bolwerk voor 's Volks Vrijheid, en scheen de waare bedoeling van het stuk niet te vatten, dat geen ander was, dan een slagboom te stellen aan de overdrevene zucht, van veelen, om de daaden en besluiten hunner Regenten, naar eigen zinnelijkheid te bepalen en te doen uitvallen, waar door deeze zich belemmerd vonden, en het gezach, waar naar zij zoo zeer haakten, niet weinig beperkt werdt: zij waren zoo min gesteldt op den dwang des Volks, als op de invloed van den Stadhouder. Over alles te beschikken, terwijl het Volk zich met den snaphaan als, met een speelpop, vermaakte, ziedaar hunne bedoeling.

REGEERING, zoo min als eene VOLSTREKTE DEMOCRATIE OF VOLKSREGEERING ZONDER REPRESENTATIE, als houdende deeze drie wijzen van bestuur, hoogstverderffelijk voor Land en Volk, belovende die met raad en daad, en door alle gepaste middelen, tegen te gaan en te weeren, met betuiging, geene andere bedoeling te hebben, dan de waare Christelijke Gereformeerde Godsdienst, zoo als dezelve hier te Lande geleerd wordt, en die zij hielden voor een der onschatbaarste vastigheden van Neêrlandsch Staatsgebouw, met allen ijver te zullen handhaven, zonder mede te werken, of te gedogen, dat dezelve gronden op eenigerhande wijze onderwijnd werden. Ten slotte, elkander allen bijstand en hulpe toezeggende, wanneer hen ter zaake voorschr. eenigen hinder of nadeel, mocht toegebracht worden &c. Men ziet dus duidlijk, dat de aantijging, van eene vernietiging van den vastgestelden Regeeringsvorm en den Hervormden Godsdienst, van allen grond ontbloomt was, voor zoo verre men uit den *woordelijken inhoud* der Acte besluiten kan, en dat, wanneer men den heerschenden Geest van die dagen in aanmerking neemt, het geheele stuk voornamelijk ingericht was, om op eene onmerkbaare wijze, een slagboom te stellen tegen die overdrevene begrippen van een aantal beethoofden, die 'er opentlijk voor uitkwamen,

dar

dat het aan hun, zich noemende het Volk, stondt, om de Regenten niet alleen aantestellen, maar ook, om die zoo dikwijls weg te jaagen, en door anderen te doen vervangen worden, als het met hunne grilligheid overéénkwam: en in zoo verre was het een daad, die niet te misprijzen was. Dan, denkt men op dat stuk door, en neemt men in aanmerking, dat de Onderteeke- naars lieden waren, die men (zonder hun het grootste onrecht aan te doen) als niet ontbloof van gezond verstand beschouwen kon, dan luid het wonder vreemd, dat zij eene Constitutie, *ge- grond op de Unie*, beloofden te zullen handha- ven, ten zelfden tijde, dat zij den band der *Unie*, dag aan dag, ontfoerden en losmaakten. Hadden zij, die dit betuigden, en meestal in *Holland* t' huis hoorden, de *Unie* in het oog ge- houden, zij zouden zoo veel moeite niet aange- wend hebben, om den Stadhouders van zijne Waardigheden in dat Gewest te ontzetten, maar integendeel, volgens de *Unie* zijnen invloed in- geroepen hebben, om de verdeeldheden in huff eigen Vergadering, en met de Staaten der onder- scheidene Gewesten, door zijne tusfchenkomst uit den weg te ruimen. Dit was één der voornaam- ste qualiteiten, die bij de *Unie*, aan de Heeren Stadhouders in der tijd, en dus ook aan WIL- LEM DE V, was opgedragen. De Stadhouders
maak-

maakten een deel van die Regeering uit, die bij de *Unie* vastgesteld werdt, en onze Voorvaderen hadden op dien tijd geen begrip van een Stadhouderloos bestuur, veel min, dat zij het ooit zich als mogelijk zouden voorgesteld hebben; dit blijkt uit het geheele stuk. Al verder: hadden zij de *Unie* in het oog gehouden, zij zouden zich wel gewacht hebben, de inwendige twisten in andere Provinciën aan te stookten, door de ééne partij, met Geld, met Krijgsvolk, met gewapende Burger-Corpsen, te hulp te komen, en de andere partij te onderdrukken. Nog eens: hadden zij de *Unie* in het oog gehouden, dan zouden zij zich zorgvuldig gewacht hebben, om zulke willekeurige besluiten, omtrent het emplooi van de Militie, ter hunner betaling staande, te neemen, waar door de Militaire macht niet alleen verlamd, maar geheel nutteloos gemaakt, en veele, anders braave Officieren, in den hevigsten tweestrijd gebracht werden, wat zij *doen*, wat zij *laten* moesten? Alle Militairen waren door hunnen eed, verplicht om de ordres, niet alleen van de Provinciaale en Stedelijke Regeeringen, alwaar zij zich bevonden, te respecteeren, maar ook die, van den Capitein-Generaal, die niet minder gehouden was, om Militaire macht te zenden, aan hen die ze van hem eischten, en om dat hij aan dien plicht voldeed, ontzette men

men hem in *Holland* van zijnen post. Wie weet niet, in welk eene ongelegenheid de meeste Officieren geraakten, daar zij niet wisten wat, en hoe zij handelen moesten. Volgden zij de bevelen van hunnen Capitein-Generaal, op eene *lijdelijke* wijze, (dat de ziel van de Militaire discipline is,) dan stondt hen het gemis van betaling, en dus de armoede voor de deur, dewijkt men (als Betaalsheeren) hun bedreigde met inhouding van soldy: en werden zij, alsdan, in *Posten*, *Kruijers*, *Couranten*, en andere Schandschriften, als het uitvaagsel; als slaaven van eenen Despoot, der wereld ten toon gesteldt: weigerden zij de ordres van den Capitein-Generaal, dan gevoelden zij maar al te zeer, dat zij tegen de luide inspraak van hun geweten handelden, dat haar hunnen gedaanen eed herinnerde, op het zelfde tijdstip, dat zij door vrees voor armoede en gebrek, denzelven overtraden. Het willekeurig gebrtik, het afdanken, en aanstellen van Regimenten; het betaalen, of niet betaalen, van het verschuldigde aandeel in de ingewilligde kosten voor de Armée, was immers bij de *Unie* niet bepaald? even min stondt het die van *Holland* vrij, de Souverainiteit van andere Gewesten (die bij de *Unie* bepaald en vastgesteld was) den bodem in te slaan, en de wet aan hunne Bondgenooten voor te schrijven, ten zelfden tijde, dat zij

zij hunne eigene Souverainiteit van elk wilden erkent en geëerbiedigd hebben. Wie gevoelt hier niet de grootste ongerijmdheid en tegenstrijdigheid in woorden en daaden? En dit zoo zijnde, wie ziet dan niet, dat die geheele *Acte van Verbindtenis*, geen ander dogmerk hadt, dan om aan den eenen kant, zich te ontheffen van den willekeurigen dwang der Gewapende Genootschappen, die verder gingen, dan men immer vermoedde, toen men zoo zeer de hand leende, om hen op de been te krijgen; aan den anderen kant, om den Stadhoudcr tot eest bloot figuur, een *non ens*, te maaken; eindelijk alle Regenten in kleine Stadhouders, over hunne Steden en Districten, te transformeeren; en, dus doende, eene *onbehoorlijke Aristocratie* ten zetel te doen stijgen. (*) Laaten wij nu, naa deeze uitstap,

(*) Wij zeggen *onbehoorlijke Aristocratie*. — Aan de woorden *Aristocraat*, *Aristocratie*, heeft de onkundige menigte, in het tijdvak dat wij behandelen, en ook in laater dagen, zulk eene hatelijke betekenis gegeven, dat het genoeg was, om iemand, zelfs bij de Fransche Broeders, in den haat te brengen, door dezen in het oor te luisteren: *Het is een Aristocraat*. Een spreekend bewijs, dat men den waaren zin niet vatte, van een woord, dat bij veelen zeer gebrekkijk uitgesproken, en nog veel minder verstaan werd. Wij hebben in den tijd, waar vast wij thans spreken, toen het *Grondwettig*

onzen afgebroken draad weder opvatten, en zien hoe

Herstel, zoo ijverig begeerd werdt, herhaalde proeven genomen, die ons de onkunde van de grootste Schreewers duidelyk kennen leerde: zij wisten niet, dat het geene zij zoo ijverig begeerden, eigentlijk niet anders was, dan een *Aristocratisch* Bestuur, bestaande uit de *besten*, *voornaamsten*, *aanzienelyksten*, *notabelsten*, *ryksten*, en *vroedsten* der Burgeren; en het klonk veelen als een wonderpreuk in de ooren, wanneer wij hun zien deden, dat aan een *Grondwettig Herstel*, de *Aristocratie* onaffcheidelyk verbonden was, dat alle de oude Handvesten en Privilegien, (waar voor men zoo onbedenkelyk veel eerbied en achting toonde,) *Aristocraten* wilden aangesteld hebben: om dat de Graaven, in die dagen reeds begrepen, dat een bewind, uit de heffe des Volks saamgesteld, de deur openzette tot de schandelykste misbruiken, door *onkunde*, *omkoopingen* &c. Waarlyk, men behoeft niet veel onderzoek aan te wenden, om overtuigd te zijn, dat Lieden, die niets te verliezen hebben, ook lichtelyk veel waagen durven. Hoe zou het heil des Vaderlands ook bij zulken de hoogste wet kunnen zijn, daar zij steeds bedacht zijn, om een beurs te maaken? die, onder het gezwets van waare Volksvrienden, en eeuwige bestrijders van *Aristocratie*, *laage Eigenbelangzoekers* zijn, die zich vet mesten met het bloed en zweet der Ingezetenen? Lieden van dien stempel zijn niet geschikt tot regèeren: zij trekken zich de onheilen des Volks niet aan, wanneer zij maar onbezorgd leeven kunnen. Goederen te bezitten, maakt iemand bij zulken misdadig. *Frankryk*, leverde ten tijde van *Robespierre*, bewijzen voor de waarheid van dit gezegde.

hoe zeer men de ingeslagen loopbaan vervolgde, en hoe eindelijk alles in duigen spatte, door den inmarsch van vreemde Macht, dat het Vaderland op tonnen schats, een deel der Ingezetenen op bloed en tranen, te staan kwam, en den grond gelegd heeft tot dien rampzaligen Oorlog, welks beschrijving het voornaame deel onzes Geschiedverhaals uitmaaken moet.

Tot hier toe hadt de ijver zich slechts bepaald tot het inleveren van de buitensporigste eischen, waar door men alles naar zijden wil bestuurd hebben wilde; maar nauwlijks hadt het Jaar 1787 eenen aanvang genomen, of men veroorloofde zich tot de buitensporigste bedrijven, onder begunstiging van eene Gewapende Burgermacht. De vrije deliberatien der Vroedschappen, te belemmeren; de vrijheid van het gaan en komen aan derzelvet Leden te beletten; Regeeringsleden, zelfs geheele Collegien, uit hunne posten te jaagen, onder het voorwendfel van het vertrouwen des Volks verloren te hebben; en nieuwe Regeerings-Reglementen, met verwerping van oude Handvesten en Privilegien, eigener autoriteit in te voeren, dit waren de gebeurtenissen van den dag. Ontbrak het in sommige plaaden, aan zulken, die te veel geweten en eerlijkheid behouden hadden, om zulke overdrevene stappen te ondernemen, dan vondt men elders de eene

roervink of den ander, die het werk volvoerde: Men denke hier aan eenen *Fredrik Adriaan van der Kemp*, die door het uitspreeken en opentlijk uitgeven van zijne *Rehabeams Predicatie*, bliken gaf, dat hij, schoon een Bedienaar van het zachtmoedig Euangelie, geheel vervreemd was van den waaren aart deszelven; want, naa dat hij de zaaken te *Wijk bij Duurstede*, in de grootste verwarring gebragt hadt, vertrok dien Apostel der Muitzucht, naar *Heusden*, bewerkte, door eene oproerige Aanspraak, aan de vergaderde menigte, dat de wettige Regeering van hunne Posten ontzet werdt, en hadt zelfs de onbeschaamdheid, om het stuk woordelijk te doen plaatsen in de *Leydsche Stads-Courant!* (*) Men denke ondertusfchen niet, dat zulke daaden slechts in kleine Steden ondernomen werden, integendeel de grootste, de machtigste Stad des geheelen Vaderlands, leverde een bewijs op, wat vreemdelingen niet al ondernemen durfden, om de wettige Regeering dier Wereldstad de wet te stellen. Den 26 Februarij, dag, waarop de Vroedschap der Stad *Amsterdam* besluiten zou, over de veel geruchts makende Propositie van *Haarlem*, aangaande den invloed, die den Stadhouder behoorde toegestaan te worden; ook over het voorstel

van

(*) *Leydsche Courant* van 1 Januarij 1787.

van diezelve Stad, om het Haagsch Guarnifoen met het Corps van den *Rhijngraave van Zalm* te versterken, het welk sommige Leden van *Holland* wilden afgedankt hebben, zag men de buitensporigste toneelen van willekeurigen dwang aldaar ten toon stellen. Een ontzettend aantal lieden van allerlei stand, vervulde de ruime zaal van 't Amsterdamsche Raadhuis, en sommigen uit dezen eischten, op de onstuimigste wijze, dat men, van Stads wege, in die voorlagen ter Vergadering van *Holland* bewilligde. De oude Burgemeester *Hoofst* speelde op dien dag zulk eene rol, dat men waarlijk in twijffel gebragt wordt, of het meer aan een kwaad oogmerk, dan wel aan gebrek van zielsvermogens, veroorzaakt door zijne hooge Jaaren, toeteschrijven was. Zijne aanbieding, om, zelfs met zijn bloed, de belangen der saamgevloede menigte, te willen bevoorderen, bragt te weege, dat men dien ouden Grijsaart vergoodde, terwijl zijne medeleden *Beels* en *Dedel* op de schandelijkste wijze uitgejouwd werden. Eenen uit den saamgeschoolden hoop, de Luthersche Predikant, *Hendrik Bergh*, die met de Armenkas van *Deutschem* was doorgestaan, te *Wijk bij Duurstede* alles in rep en roer hadt helpen zetten, en eindelijk ook van daar verjaagd geworden was, spraidde hier zijne welspreekendheid ten toon,

door de vergaderde menigte, in verscheidene Aanspraaken, tot bereiking van het voorgestelde plan op te winden, en, schoon hij niet slechts als een Vreemdeling, maar als een voortvluchtig Schender van de publicque trouw, aan te merken was, was hij onbeschaamd genoeg, om in een openbaar Nieuwspapier zich te beroemen, in zoo verre in het vertrouwen der saamgevloide menigte, op het Stadhuis zich toon bevonden hebbende, gedeeld te hebben, dat zij hem, HENDRIK BERGH, gecommiteerd hadden, om hunne belangen bij de Regeering waar te neemen, en dorst op zijn WOORD VAN EER verklaren, dat hij op dien dag zeer veel hadt voorgekomen, Wie gevoelt niet het bloed in de aderen een sneller loop aanneemen, wanneer hij zulke voorwerpen, op hun woord van Eer, op hunne Vaderlandsliefde, en zucht tot waare Vrijheid hoort snoeven? — wanneer hij Bedienaars van den Godsdienst, het snoodste voorbeeld van oproerigheid ziet geeven, en de Eerwaardige van hunne heilige bediening verachtlijk maaken, in de oogen van hen, die den Christelijken Godsdienst een vijandig hart toedragen? Het is buiten allen twijfel, dat zulke handelingen moesten gepaard gaan, met eene volslagene Ongodsdienstigheid, die zelfs tot het Godslasterlijke oversloeg, en de Nieuwspapieren werden zelfs gebruikt, om dien Godsdienst-

diensmaat te doen dienen ter bevoordering van het begomnen werk. Wij zullen, ter staaving van dit gezegde, aan den voet deezer Bladzijde, daar van een bewijs opgeeven, en het gordijn vallen laten, voor alle die schandelijke daaden, die te dien tijde binnen het wereld-beroemde *Amsterdam* uitgeoeffend zijn geworden; (*) om
ver-

(*) Dat bewijs vinden wij in een schandelijk misbruik van de *XII Artykelen*, van het *Christelijk Geloof*, die men, in die dagen, in openbaare Nieuwspapieren geplaatst zag, om de haat en wraak, die in de zielen van veelen, tegen het Hof van *Berlijn* en den Stadhouder huisvestte, aan den dag te leggen. Dus luid het: *Ik geloove aan Fredrik Wilhelm, den machtigen Beheerscher der Pruisfische Staaten; en Willem Prins Erffstadhouder, zijnen eenigen Zwager; die ontfangen is van den Nassauwschen Geest; geboren uit het bloed van Oranje; die geleeden heeft onder de Staaten Generaal; die gevaren is naar zijn Lustfot het Leo; weder opgestaan te Hattum en Elburg; afgevaren naar Nymegen; zit ter rechters hand zijnes Zwagers, van waar hij komen zal met Pruisfische Troupen, om te oordeelen de vijandige en halstarrige Patriotten. Ik geloove eene algemeene verëeniging der VII Provincien; opstanding der Oranje-kleuren; eene algemeene vergeevtinge der geenen die tot den Prins te rugge keeren; en eene eeuwige Ruste. Amen.* De Jaarboekschrijvers hebben, door dit Stuk te plaatsen, het zelve, voor de vergetelheid bewaard, en doen 'er te gelijk den geest der tijden uit kennen. Zie Jaarb. 1787, pag. 269.

verder het oog te wenden op meer gewelddadige ondernemingen, die vervolgens ondernomen werden.

Te vergeefs hadt de *Koning van Pruisen*, door het zenden van eenen buitengewoonen Gezant, beproefd, om de verwarringen, door den weg van minnelijke schikkingen te doen eindigen, dan, het was vruchteloos: het vertrek van den *Graave van Goëtz* en den Heer *de Rayneval*, naa het afbreken hunner onderhandelingen, scheen het seim te geeven, om het uiterste te beproeven. Het was op verzoek van dat gedeelte der *Utrechtsche Staaten*, dat zich te *Amersfoort* onthieldt, dat de Stadhouder een aantal Krijgsvolk, naar den omtrek dier Stad afgezonden hadt, en dië aldaar gecampeerd lagen: dit gaf aanleiding, dat de meerderheid der Staaten van *Holland* daar en tegen die Troupen, die ter hunner betaling stonden, onder de onmiddelijke bevelen van den Generaal-Major *van Rysel*, een Cordon deden trekken langs de grenzen van hun Gewest, strekkende van de *Zuiderzee* tot aan de *Maaze*, ten einde voor alle overrompeling van het *Prinselijk* leger gedekt te zijn; doch, daar sit alles niet toeging zonder veel tegenspraak van de *Minderheid*, vonden de Afgevaardigden van *Amsterdam* nuttig en dienstig, om ter Staatsvergadering den voorslag te doen, tot het benoemen

eener

gener Commissie van eenige weinige Leden, aan wien het onmiddelijk bewind over het Cordon, en alle andere middelen van defensie, behoorde te worden opgedragen, en dezen voordragt vondt zoo veel bijval, dat op den 13 Junij reeds vijf Personen, door 11 Leden van *Holland* daar toe benoemd werden, te weten: *D. J. Canter Camerling*, Vroedschap te Haarlem; *F. G. Blok*, Schepen te Leyden; *J. de Wit*, Schepen te Amsterdam; *M. van Toulon*, Vroedschap te Gouda, en *C. van Foreest*, Vroedschap te Alkmaar, die *Mr. H. Costerus*, Advocaat in den Haage, tot Geheimschrijver, verkozen, en op het Kasteel te *Woerden* hunne residentie houden zouden, ten einde op alles een wakend oog te hebben. Ongemeen uitgestrekt was de macht, die aan deeze vijf Personen verbleven werdt, daar zij de bestelling ontvingen, over het emplooi van alle middelen van Defensie, zonder met iemand der Staaten, dan alleen eene Personeele Commissie, in het voorig Jaar benoemd, deswegens eenige ruggespraak te houden, om des geheimhoudings wille. Behoeven wij te zeggen, dat de macht aan hen verleend, die van den Souverain overtrof, daar zij, met de Militie, de Magazijnen, de Waterstaat, enz. naar goedvinden handelen konden. Zij werden, bij hunne aankomst te *Woerden*, met de uitbundigste eerbetooningen

verwelkoomt, en even, als waren het Vorsten, met het losbranden van het geschut begroet, terwijl de bloem van Neêrlandsch Jongelingschap, dat zich, op de Leydsche Hoogeschoole, op de beoeffening der weetenschappen moest toelleggen, die loopbaan verliet, en het Defensiewezen ten Lijfwacht strekte.

Spoedig ontwaarde men, dat de Leden dier Commissie zich beijverden, om aan het oogmerk hunner bestemming te beantwoorden. Onbedenklijk mild en edelmoedig waren zij, in het geeven van beloningen, aan zulke Militairen, die zich ter volvoering van hunne bevelen bereidvaardig toonden. Dankten zij de wederstrevigen af, zij ontzagen geene kosten, om door het uitloven van aanzienelijke præmien, was het mogelijk, andere Regimenten aan te werven, en sommige vreemde Gelukzoekers vonden 'er eene goede rekening bij. Deferteurs, Vreemdelingen, en andere Zwervers, werden met opene armen ontfangen, en door aanzienelijke handgelden tot den dienst gelokt. En daar men niet alleen uit de nabijheid van het te *Amersfoort* gecampeerd liggend Legertje, maar ook uit de zekere berichten, dat de *Koning van Pruïssen*, eenige Troepen in beweging deedt brengen, en het voornemen hadt om door dezelve, in plaats van door Memorien en Nota's, (die toch vruchtloos be-

wonden werden) een einde aan het werk te maaken, zoo oordeelde de Commissie geene schatten te moeten spaaren, om *Holland* voor allen aanval te beveiligen, en het dreigend onheil aftewenden, door het armeerden van een aantal gewapende Vaartuigen, zoo op de Zuiderzee, als elders, door het doen opwerpen van een aantal Batterijen, en boven al, door het formeeren van Innundatien, en het versterken van *Amsterdam*. Dat wij hier niet te veel zeggen, bewijzen de importante Sommen, die deeze lustervolle Commissie, gedurende een tijdverloop van slechts *drie maanden*, dat zij bestondt, aan den Lande te staan kwam, die, ingevolge de opgegevene Balans van Ontfangst en Uitgaave, niet minder dan $f\ 762,011:3:10$ bedroegen, (*) waar bij $f\ 20,845:12:-$ tot voldoening van Daggelden en Vacatien, ten behoeve van de Commissie, niet vergeter^d was.

Terwijl /dit alles binnen *Woerden* en in de tuitgestrektheid van het Cordon, gebeurde, zat men

(*) Het blijkt uit de Balance van Ontfang en Uitgaave, door den Secretaris van het Defensiewezen te *Woerden* opgegeven, en op den 30 October 1787, ter Vergadering van *Holland* ingekomen, dat de Uitgaave slechts $f\ 11:3:10-$ meerder was, dan de Ontfang, ten bewijze, dat zij ten tijde der Révolutie niets in *Cassa*
ove-

men in *Zuid- en Noordholland* niet stil. In beide die gedeeltens van dat Gewest, werden zoogenaamde *Vliegende Legertjes* opgericht en tot stand gebragt, die nu door kanon en musket, het *Grondwettig Herstel*, bevoorderen moesten. Deze beide gemengde hoopen, die uit niet anders

overig hadden. Men deed de rekening onder deze navolgende respecten of hoofden:

Douceur voor de Officieren	f 163,649: 5: 10
Extraordinaire Douceuren	3,424: 4: —
Dag-gelden en Vacatien	20,845: 12: —
Geheime Expeditien	1,208: 5: —
Recruiit-gelden en wat daar toe behoort	78,851: 1: 8
Geld aan diverse Personen ter goede rekening gegeeven	50,402: 6: 10
Geldleening aan de Stad Utrecht	39,000: —: —
Betaling aan de Burger-Corpsen	27,000: —: —
Onkosten, aan de Defensie op de Rivieren &c.	140,000: —: —
Defensie-wezen te Amsterdam	207,791: 13: 6
Premien voor aangeworvene Deferteurs en Vreemdelingen	22,711: 10: —
Diverse respecten	7,127: 5: 8
	<hr/>
	f 762,011: 3: 10

De brief was slechts door *Costerus* alleen, en de Balans door 3 Leden onderteekend. Zie de *Nederl. Jaarboeken* 1787, pag. 5263.

ders dan uit Leden der Gewapende Genootschappen, van alle oorden saamgeschoolt, bestonden, oordeelden zich gerechtigd, tot de gewelddadigste middelen. Naauwlijks kondschap gekregen hebbende, dat men in de eene of andere Stad, eene geheele verandering van bestuur begeerde, trok de bende derwaards, legerde zich in de nabijheid der plaats, maakte zich meester van Poort en Raadhuis, zette Regenten af, en stelde andere aan. Het anders stil en vreedzaam *Delft*, schoon in de nabuurschap van der Staaten Residentie gelegen, ondervondt den moedwil en het geweld van ééne deezer horden, op eene geduchte wijze. Zich meester van de Stad gemaakt, en de Regenten gevangen gezet hebbende, trok een gedeelte dier Bende, onder bevel van eenen Leydschen Schilder en Glazemaker, naar *Overschie*; en pleegde aldaar het schandelijkst geweld. Van *Delft* trok men naar het vruchtrijk *Westland*, en zette het begonnen werk voort. Op even die zelfde wijze was de tweede Bende in *Noord-holland* werkzaam, en niemand zette aan dien euvelmoed paalen. De Courantiers beijverden zich, om het bedrijf deezer Vliegende Legers, ten hemel toe te verheffen, terwijl elks hart van weêdom wegkromp, over zoo veel ramps en leeds, dat nog vermeerdert werdt, door de vrees, dat welhaast de vruchtsaazte Landen in eene
zee

zee herfchappen konden worden, door het foormeeren van Innundatiën, waar aan men met allertijver werkzaam was, en waar van men, tegen de waarheid aan, (*) verzekeren dorst, dat zij buitengewoon effect deden.

Ter

(*) 'Er is geen *leugen* zoo lomp, geen *gevoelen* zoo ongerijmd, of de eerste vindt geloof, en het andere, zijne verdedigers. Dit bleek duidelijk in die dagen; want, schoon de ongemeene drooge zomer, en de aankondende oostelijke winden, het water in de Rivieren tot eene buitengewoone laagte gebragt hadden, en uit dien hoofde het doorsteken der Dijken, in dien stand, geen water op de Landerijen brengen kon, zoo maakte men echter geen zwaarigheid, om stout en ferm te zeggen: *de Innundatiën werken schoon*. Het algemeen gevoelen was, dat de *Koning van Pruisen* zich wel wachten zou, om zijne troupen naar de Republiec te doen marcheeren, die zulks toonde te geloven, of te hoopen, liep spoedig in het oog, bij de doldriftigsten, doch anderen, die 'er voor vreesden, vertrouwden op de hulp van een Fransch Legertje, dat men zeide bij *Givet* gecampeert te zijn. *Prins Fredrik August van Brunswijk*, over dit blind vertrouwen op Fransche hulp, te dien tijde, sprekende, in eenen brief dien hij van *Mandrikkon* schreef, spotte met de bedrijven in de laatste dagen voor de Omwenteling, ook met die ongegronde verwachting; dus redekavelende: „ *Men laat zich door* „ *Fransche beloften misleiden; de Koning van Pruisen,* „ *vraagt, met reden, voldoenting voor de belediging: men* „ *verzekt. Hij kondigt u van, dat hij Troupen moet*
aan

Terwijl dit alles gebeurde naderde al vast het tijdstip, dat alles beslissen moest. Eene reize door de *Prinsesse van Oranje*, van *Nymegen* naar den *Haage* ondernomen, onder voorwendfel

„aanrukken: gij twijfelt 'er aan. En waarom? Om
 „dat Frankrijk u zegt: hij zal niet durven, WIJ TREK-
 „KEN NAAR GIVET, hij zal op de grenzen haite
 „houden. Niets van dat alles. Gijlieden verwacht de
 „Franschen nog, terwijl de Pruisfische Troupen zich reeds
 „voor de poorten van Amsterdam bevinden. De Schrij-
 „ver der *Leydsche Courant*, moedigt de Stad Amsterdam
 „nog aan, om zich te verdedigen, dewijl de Franschen
 „haar niet zouden laten zitten. Men zendt, men vliegt
 „naar Givet; men vindt, daar, in plaats van een Camp,
 „vier Fransche Officieren (gelijk men wil, dat de *Ketzer*
 „reeds had gezegd) die zich vermaakten met spreukjes te
 „vertellen, terwijl Amsterdam capituleert, en Pruisfische
 „en Hollandsche bezetting inneemt.” Intusfchen werd de
 zekerheid van het aanrukken der *Pruisfen* in die zelfde
 evenredigheid ontkend, als de zekere hulp, en aanmarsch
 der *Franschen*, verzekerd werd. Dat gevoelen, was zoo
 diep in de ziel van veelen ingedrukt, dat zelfs, toen de
Pruisfen reeds op het Territoir van de Republiecq zich
 bevonden, en 'er geen Fransche Troupen te *Givet* te be-
 speuren waren, men dwaas genoeg was, om de eene Na-
 tie met de andere te verwafren, en de vorderingen der
 Fransche Legerbenden, door aangeplakte Billietten, be-
 kend te maaken. Kan men ooit sterker bewijs van de
 kracht der vooroordeelen? of liever, van de menschelij-
 ke zwakheid, in het gehoor geeven aan Volksbedrie-
 gers?

fel om aldaar eene asfopatie te bewerken, maar die (onzes inziens) opzettelijk bedacht was, om eene proeve te neemen, in hoe verre het Defensiewezen, te *Woerden*, gaan zoude, was het middel waar van men zich bediende. Met een gevolg van eenige Edellieden en bedienden, gezeten in verschillende rijdtuigen, nam men de reize derwaards aan: uit de orders eenigen tijd bevorens uitgevaardigd, om op onderscheidene plaatsen een aantal wisfelpaarden gereed te houden, gaf men een sprekend bewijs, dat men die reize niet geheim doen wilde, en daar het Gezelschap zoo nabij het verblijf van het Defensiewezen, den weg nam, bleeven deszelfs Leden 'er niet onkundig van. Van alle kanten werden nu Piquetten en Wachten uitgezet, om het reizend Gezelschap op te wachten, en toen het aan de *Goejanverwelen Sluis* genaderd was, werdt op goedvinden van het Defensiewezen, der Vorstinne aangezegd, dat zij haar oogmerk niet bereiken zou, maar terug keeren moest, uit vreeze, dat haare komst in den *Haage* de rust stooren zou. Het ontbrak niet aan zulken, die deeze maatregel, als hoogwijs en voorzichtig, goedkeurden; even min als aan anderen, die dezelve als dwaas en onbezonneni wraakten (*), terwijl doorzichtigen

ge-

(*) Zij beschouwden het als eene dwaasheid, dat men

genoeg begrepen, dat die daad gewichtige gevolgen naa zich slepen moest. Hoe dit zij, naa een kort verblijf in één der geringe huizen van dat gehucht, alwaar men het Gezelschap met ontblootte Sabels wel zeer nauwkeurig bewaakte, nam het de terugreize aan, zonder twijfel heimelijk vergenoegd over het wel gelukken des gemaakten ontwerps, terwijl de gewapende Genootschappers niet minder wel te vreden waren over het verrichte, dat zij, en veelen met hun, als eene groote heldendaad beschouwden.

Het is genoegzaam bekend, dat dit geval een geschikte gelegenheid aan den *Koning van Pruisen* gaf, om nu niet slechts als Vriend en Na-
buur,

mén het reizend Gezelschap, van eenige weinige Personen, aanhieldt, uit vrees voor opstand, in een plaats daar zich zulk een sterk Garnisoen bevondt, dat vanden wenk van Gecommitteerde Raaden afvloog. Zij vroegen, of men geene middelen had behoren te gebruiken, die alle pogingen tot oproer verijdelen *moesten*? Was de reize in stille ondernomen geworden, dan had men kunnen overrompeld worden, maar dit was het geval niet. Men wist, dagen bevorens, dat de Prinses komen zou, en wat belètte dan het neemen van gepaste maatregelen? Men oordeelde des, dat men het Gezelschap deszelfs reize had moeten laten volvoeren, en op die wijze, het ontworpen plan van den Minister *Hurstberg* moest verijdeld hebben.

bour, zijne goede diensten ter bemiddeling aanbieden, maar dat hij, om dat meer dwaas dan gewelddadig bedrijf, zijner Zuster aangedaan, wel spoedig van toon veranderde, en *Satisfactie* deswegens begeerde: niet minder is het bekend, dat de Staaten van *Holland*, het gedrag der Commissie goedkeurende, den inmarsch der Pruisische Troupen, als 't ware, zelve bevoorderden, en dat, in het begin van *September*, een Corps van omtrent 20,000 man, *de Waal* passeerende, langs drie verschillende wegen, op het grondgebied van *Holland* aantrok. Was 'er ooit een tijdstip geweest, waar in *Lodewyk de XVI* verplicht was, zijne Vrienden en Aanbidders ter hulpe te spelen, het was juist toen, daar het gereedlijk gehoor geven aan zijne vleiende verzoeken, en het bevoorderen van zijne bedoelingen en inzichten, dezelve in eenen benarden toestand gebragt hadt, en voor de grootste onheilen bloot stelde. Maar het was 'er zoo verre van af, dat het trouwlooze Fransche Hof, deszelfs herhaalde verzekeringen van vriendschap en hulp gestand deedt, dat zelfs den Gezant *Verac* in allerijl den *Haage* verliet: zoo spoedig zelfs, dat hij zich de tijd niet gunde, om de *contra-vizite* van H. H. Mog. afewachten, terwijl hij de deerlijk misleide Patriotten, nog een riem onder het

het hart steeken wilde, door de toezegging, dat den *Ridder de St. Priest* zijn gemis vergoeden zou, en dat de Koning hunne goede zaak, niet zou vaaren laten. Kranke zoost zeker in zulk omstandigheden, daar al vast het Pruisisch Krijgsvolk aanrukte, en de zoo zeker verwacht wordende Franschen, nog ver te zoeken waren. Dan! de hoop deedt leven: slechts weinige dagen, of ook die, begaf zich geheel, en men ondervond ook toen, hoe slecht het Fransche Hof zijne beste Vrienden kon belonen, daar het dezen ten prooie gaf, aan de wraak van een getergd Koning, en aan den moedwil van hebzuchtige Soldaaten, die in den waan verkeerden, dat de straaten der Hollandsche Steden met goud en zilver bedekt, de boomen met kleinodien beladen waren. De Franschen lieten hunne Aanbidders en Vereerers in de loop, steldenze bloot aan den moedwil, of bespotting der wel eer vertrapte, doch nu zegepraalende partij, of voor de gestrengheid der wetten, die zoo zeer geschonden waren. De inmarsch der Pruisische Troupen gaf eene geheele verandering aan alle zaaken; dien inmarsch verhinderde de volkomene daarstelling van het beraamde plan, om zich voor eeuwig van het Stadhouderlijk dwangjuk te bevrijden. Met eene schijnbaare onderwerping, schikte men zich naar

den gang des werks, doch het opzet, om t'eenigen tijde het gestaakte werk weder op te vatten, werdt op allerlei wijzen levendig gehouden, zoo als wij in het volgende Boek verder overwegen zullen.

DERDE BOEK

I N H O U D.

*K*orte overzicht van het afgehandelde in de Twee voorgaande Boeken. — Schets van het geene in dit Boek te behandelen valt — Het niet behoorlijk aanwenden van de beste middelen, door de beide partijen, de bron van nieuwe onheilen. — Stijfzinnigheid, en Wraakneeming, bederft veel goeds — Schets van den intocht der Pruisen in Holland. — Tegenstand hun geboden, doet veel kwaad, en geen nut — Gornichem strekt 'er ten bewijze van — Utrecht in stilte verlaten — Verraderlijk gedrag van den Rhijngraave van Zalm aldaar. — Onderhandelingen tuschen hem en het Defensiewezen te Woerden — Amsterdam word de algemeene wijkplaats van Militairen en Auxiliairen — Komst van het Vliegend Burgerleger te Haarlem — Ook het Legioen van Sternbach — Hunnen ellendigen toestand — Het Defensiewezen te Woerden vlucht naar Amsterdam — Besluit om die Stad tot het uiterste te verdedi-

digen — Nutteloos afbranden van de Liebrug — Eenige bijzonderheden deswegens — Amsterdam van rondomme versterkt — De Posten worden gelijklijk aangevallen, en naa een bloedig gevecht bemachtigd — Schandelijke wegvoering der gevangene Auxiliairen naar Wezel — Roverijen van een aantal Pruisen — Plunderingen en mishandelingen in sommige Plaatsen — Onderzoek waarom zulks niet belet werd — Satisfactie aan de Prinsesse van Oranjo gegeven — Verschillende manier van Rechtsoeffening over onzekrige daaden, in onderscheidene Gewesten, doet den haat vermeederen — Isorzaak dat veele het Land verlaten, en in Vrankrijk en elders samenspannen tot een tegenoverwenteling — Buitengewoone verandering der Regeeringen in alle Gewesten — Aanmerkingen over de wijze waar op dat werk uitvoerd werd. — Maatregelen door het nieuw Besluit genomen, vermeederen de Partij-schappen. — Toestand van 's Lands Finantie in 1787. — Vrijwillige Geldheffingen bepraefd, doch mislukken — Oorzaken daar van — De 25 Penning in Holland gevorderd. — Ongtuoegen deswege — Denkwijze van veele over dien maatregel. — Employ van dezelve — Het Stadhouderschap, tot een wezentlijk deel der Constitutie verklaart —

Klaart — Eed op de Constitutie, gevorderd en afgelegd. — Garantie van de Constitutie door de Hoven van Londen en Berlijn — Ongenoegen bij veelen daar door veroorzaakt. — Schets der onlusten in Vrankrijk — Aanleidende oorzaken tot dezelve — De Secte der Illuminaaten, en haare Grondbeginselen geschetst — Zij ontwikkelen hun plan openlijk in Vrankrijk — Het Koningschap aldaar afgeschapt — Schrikbewind onder Robespierre geschetst — Weiffelend gedrag van Lodewyk de XVI — Hij zoekt hulp bij de buitenlandsche Mogendheden — De Keizer en de Koning van Pruissen, verbinden zich te Pilnitz, om de Monarchij in Vrankrijk weder te herstellen — De Zuidelijke Vorsten van Europa, treden toe tot die Verbindtenis. — De Staaten worden genodigt tot de Coalitie — Zij weigeren zulks — Geeven verscheidene bliken van de stiptste Neutraliteit — Middelen door de Franschen gebezigd, om den opstand in andere Landen algemeen te doen worden — Pogingen door de Uitgeweekenen, en hier te Lande, aangewend om dat plan te bevoorderen — Door verscheidene voorbeelden gestaapt — De Hoven van Weenen en Berlijn, zenden een Leger in Vrankrijk, om de onlusten te stillen — De Koning van Vrankrijk neemt de vlugt —

Hij word aangehouden en gevangen gezet — Tot de doodstraf verwezen, en eindelijk vermoord — Gruwelijke mishandelingen aan zijn lijk — Uitwerking van dien moord in Engeland en andere Landen — De Koning van Engeland ontzegt zijn gebied aan den Franschen Gezant te Londen — Uitvoerig verslag van de begonnen Onderhandelingen in den Haage, om de Onlusten in Vrankrijk ten einde te brengen — Zij worden eensklaps afgebroken, door de moord aan den Koning gepleegt — De Franschen trachten die op nieuw te doen hervatten — Trouwlooze handel van het Fransche Gouvernement — Het verklaart den Oorlog, aan den Koning van Engeland, en aan den Stadhouders der Veréénigde Nederlanden — Blijdschap over dien stap bij de Uitgeweeenen in Vrankrijk — Aanmerkingen hier over — Bekommering over de Oorlogsverklaring der Franschen, bij de weldenkenden hier te Lande — Inzichten der Franschen met het doen der Oorlogsverklaring — De Algemeene Staaten schrijven een brief over dezelve aan de Staaten der onderscheidene Gewosten — Aanmerkingen deswegens.

DERDE BOEK.

Wij hebben, zoo wij vertrouwen, in het *Eerste* der twee voorgaande Boeken, door het schetten van een aantal gebeurtenissen, zoo uit de vroegere als latere tijdperken van 's Lands Historie, ten overvloede bewezen, dat de voornaame bron, waar uit de meeste Oorlogen, en binnenlandsche twisten en verdeeldheden, die het lieve Vaderland ten deele vielen, ontsproten, voornamelijk te zoeken was, in de verschillende begrippen over de *nuttigheid* of *schadelijkheid* der Stadhoudelijke Waardigheid; wij hebben doen zien, dat, toen die Waardigheid, door de Erflijkerklaring deszelfs, als voor allen aanval en ondermijning *voor altoos*, beveiligd schein, zulks

aan derzelver tegenstreevers gelegenheid gaf, om dezelve met nieuwe, met ongehoorde, wapenen aan te vallen, en het hun, door buitenlandsche macht en invloed gesterkt, gelukte, daar in verbazende voortgangen te maaken: wij hebben daar op, in het *Tweede Boek*, door eene meer omstandige voordracht van het gebeurde, sints het voeren van den verderffelijken Oorlog tegen *Engeland*, doen zien, dat de keuze, ten aanzien der verdere middelen die men bezigde, om dat ontwerp tot stand te brengen; alles in duigen wierp; dat de reeds zieltogende Voorstanders van het Oranjestad, door het zenden van een aantal Pruisisch Krijgsvolk, eene wending van zaken in hun lot in het oog kregen, op een tijdstip, dat zulks het minst, door veelen verwacht of geloofd werdt; dat eindelijk de zich noemende Patriotten, die Fransche hulp verbeidden, door hunne Vrienden deerlijk misleid, aan de schroemelijkste onheilen van eene wraakneemende partij overgelaaten werden, en dat de Pruisische Legerbenden, langs drie verschillende wegen, den gang naar *Holland* namen. Laaten wij nu ons voetspoor volgen, en, zoo kort ons mooglijk is, aantoonen, dat, hoe zeer die plotselinge omwending van zaken, die oogenblikkelijke verandering van Toneel, ook schijnen mogt, om de Aanhangers van het Oranjestad, voor altoos, van de

Erf-

Erfstaderlijke Waardigheid, (als een waarborg voor eene tegenomwenteling) te verzekeren, en de overwonnene partij, alle hoop op derselver vernietiging te doen ontvallen; echter, het niet in acht neemen van de bekwaamste, en beste middelen, aan de zijde der triumpheerende partij, de nu overwonnene, gelegenheid gaf, om met nieuwen ijver, (wat zeggen wij?) met verdubbelde woede, aan te spannen, om, het koste wat het wilde, het groote doelwit te bereiken. Poogingen, waar door alleen dien Oorlog geboren werdt, die het Hoofd-onderwerp dezer Geschiedenis moet opleeveren.

Het is voor een verstandig en opmerkzaam Lezer onnodig, hier te herinneren, dat wij geen oogmerk hebben, om de manier, waar op de omwenteling van zaken ten Jaare 1787, hier te Lande, ten uitvoer gebracht werdt, op eene uitvoerige wijze, eene plaats in te ruimen of te verdedigen: slechts zóó veel, als nodig is, om te doen zien, dat *onverzettelijke stijfhoofdigheid* aan den eenen, en *te gereede gehoorgeving aan wraakzuchtige inboezemingen*, aan den anderen kant, als de waare oorzaaken moeten beschouwd worden, van alle die onheilen en rampen, waar over elk rechtgeaart liefhebber van het Vaderland, zoo dikwerf tranen plengen moest, zal genoegzaam zijn, en elk welgeplaatst hart, leeds
t'over

t'over verschaffen. Die beide oorzaken, veranderden eene Omwenteling, die slechts, als een Electricque schok, wel gevoelig, maar echter kortstondig (*) was; die, (wanneer dezelve overeenkomstig het oogmerk waar toe zij dienen moest, *wél bestuurd*, en tot een nuttig einde was aangenomen en gebezigd geworden) tot eenen wezentlijken zegen voor Land en Volk zot gestrekt hebben; doch nu tot een bron van onberekenbaar veele onheilen voor beiden aan te merken is: wijl het tegenwoordig Geslacht nimmer de verwijtingen van het volgende zal ontgaan, wanneer het op den duur gevoel hebben zal, van alle die gevolgen, die dezelve veroorzaakt heeft.

Het Pruisfisch Leger, omtrent 19, of 20,000 man sterk, trok zonder eenigen tegenstand te vinden, met toestemming der Staaten van *Gelderland*, het schriklijk verdeeld, en twistend *Holland* binnen: de *Hertog van Brunswijk*, aan wien het opperbevel over den tocht opgedragen was, verdeelde de Troupen onder zijn bevel, in drie

(*) De snelheid van een groot aantal veranderingen, in alle Steden en Plaatsen, bij deeze Omwenteling, gaat alle verbeelding te boven. De Heer *Martinet*, over dezelve spreekende, roept 'er klaagend over uit: *zoo wordt in Zeven Dagen alles afgebroken, waar over men Zeven Jaaren hadt gebouwd!*

drie deelen, waar van het éene door hem zelve, de beide anderen, door den *Generaal-Luitenant von Lottum*, en den *Generaal von Waldeck*, gecommandeerd werden. Een groot aantal afdrucken van eene *Waarschouwing* aan de Ingezetenen van *Holland*, om geen tegenstand aan hem Hertog, en zijne Troupen te bieden, maar de wapenen neder te leggen, en zich te onderwerpen, werd vooraf gezonden, en daar bij beloofd, dat ingeval men zich stil gedroeg, en tegen den intocht niet verzette, dat alsdan, een goede krijgs-tucht in acht genomen, en niemand eenige schade zou toegebracht worden, doch, zoo men zich verzette, geweld gebruikte, en vijandelijkheden begon, dat ook alsdan geweld gebruikt zou worden. Het is buiten alle bedenking, dat wanneer men, (bij ontstentenis van gehoopte Fransche hulp; bij de vrees die zich reeds openbaarde; voor den verraderlijken *Rhijngraave van Zalm*; bij de zichtbare verwarring die alomme heerschte, en die men niet ontkennen kon plaats te hebben,) aan dien raad gehoor gegeven, en zich gewillig onderworpen hadt, 'er in dat geval veel onheils verhoed, en het storten van menschenbloed zou zijn voorgekomen geworden, maar, hier hadt men geene ooren naa, want toen de *Hertog* met eenig volk in de nabijheid van *Gorinchem* gekomen was, werd hij, op ordre van den gewezen

Ka-

Kamerheer *van der Capellen*, die de bezetting der Stad geboodt, met kanonschoten begroet. Oogenbliklijk werd toen, ingevolge de gedaane Proclamatie, order tot eenen geweldadigen aanval gegeven, en de Stad opgeëischt, met bedreiging van een bombardement, ingeval van weigering: doch toen schoot men op den trompetter, en dus verhaastte men het bombarderen der Stad, waar in ijlings eenige Bomben geworpen werden, die op verscheidene plaatsen brand veroorzaakten. Spoedig zag men de witte vlag van den tooren wapperen, en de voorsien sterc Commandant *van der Capellen*, gaf niet alleen de Stad, maar ook zich zelve, en de geheele bezetting als krijgsgevangenen over. Dien *nutteloozen* tegenstand, verbitterde de Pruisfische Soldaten, die in hunne onkunde zich verbeeld hadden, in elken Patriot, een geveesde duivel te zullen ontmoeten, en nu moesten sommigen dezer, den moedwil der eersten maar al te deerlijk ondervinden. De schrik en verwarring, die den snellen voortgang, der van alle kanten aannaderende Pruisfen veroorzaakten, gaat alle verbeelding te boven: de angst, waar mede veelen huis en have in de loop lieten, elders een goed heenkomen zoekende, gaf aan den behoefigen Soldaat de gelegenheid, om alles, wat hem aanstondt, of van eenige waarde scheen, ondanks het ge-

ven

van verbod, te rooven. *Utrecht*, het hoofdtoneel van de bitterste burgerwisten, opgewuld met Militairen en Gewapende Genootschappers, leverde een mengeling van hartstochtelijke aandoeningen op, die nimmer weêrgaë hadt. De *Rhijngraaf*, die men aldaar als een Afgod vereerde, op wiens trouw en kunde, men een onbepaald vertrouwen stelde, hieldt zijnen last, door het Defensiewezen te *Woerden* gegeven, (*) om
Us

(*) Er is veel in die dagen te doen geweest, over het afschrift van eenen brief, die door den *Rhijngraaf*, aan het *Defensiewezen te Woerden*, zou geschreven zijn, en welk afschrift door de Heeren *Wasenaar tot Wasenaar* en *Bentinck*, ter Vergadering van *Holland* bekend gemaakt, doch als toen voor een valsch stuk, verklaard werd, uit hoofde dat daar uit bleek, dat men den *Rhijngraaf* volkomen volmacht gaf, om ten aanzien van het verlaten van *Utrecht*, naar *goedvinden* te handelen. Men hieldt het voor een uitvinding van de Oranjepartij, en poogde, dus doende, de gemoederen gerust te stellen. Het bleek echter al spoedig, dat dien brief waarheid behelde, want, in het bericht, dat de Commissie, uit *Amsterdam*, naar de Staaten zondt, blijkt, dat eenige Leden van hen, (zijnde *Camerling* en *Toulon*, de Uitleggers gaan monstren) op den 14 September, het besluit namen, om den *Rhijngraaf* te qualificeeren, om bij aanmadering van *Pruissische Troupen*, zoopra zulks, NAAR ZIJN OORDEEL, de hoogste nood vorderen mogt, de *Stad Utrecht* te verlaten. Wijders, dat de *Rhijngraaf* de zwa-
 rig.

Utrecht te verlaten, *wanneer hij zulks nodig bordeelde*, tot het laatste oogenblik geheim; liet in het holst van den donkeren nacht, alarm slaan, en ontdekte dien op het onverwachtst. Hij zelfs plaatste zich aan het hoofd der bezetting, en druizenden volgden hem, terwijl de woede, de wanhoop, de droefheid, de blijdschap, een wonderlijk mengfel van aandoeningen verroonde. De beide vliegende Burgerlegertjes, die zoo veel verwarring en geweld aangerecht hadden, verlieten ook nu hunne legerplaatsen: dat uit *Zuid-Holland*,

righeid opperde, dat hij weligt met de Regeering verschil krijgen kon, *wanneer de hoogste nood aanwezig was?* en daarom verzocht om een nadere Authorisatie van de *Commissie*, waar in hij gelast werdt, om op ontfangt derzelve, de Stad *Utrecht* te verlaten. Dat hem daar op zulk eene qualificatie gegeven was, *zonder invulling van den Datum*, om te kunnen gebruiken als hij goedvondt. Dit deed den Gelukzoeker ook, want in den namiddag van den 15 September, van *Woerden* in de Stad komende, voerde hij dien last 'snachts uit, liet de Stad in de loop, toen 'er nog geen Pruis te zien was. Dus verraderlijk nam hij de wijk naar *Amsterdam*, latende alles in de loop. Het Woerdsche Vijstal verliet *Woerden*, en vluchtte insgelijks naar *Amsterdam*, en nu werdt deeze Stad de algemeene Wijk- en Zamelplaats van allen, die als nog op Fransche hulp vertrouwden; en het opzet namen, om liever alles op te offeren, dan voor de overmacht te buigen.

hand, en een gedeelte van het Legioen van *Sternbach*, (dat uit een mengfel van Luikerwaalen, Landlopers, en dergelyk bijeengeraapt volk bestondt, en waar van de meesten in linnen kielen, zonder kousen of schoenen, uitgedoscht waren,) kwam in de grootste verwarring te *Haarlem* aan, even als een verstrooide kudde schaapen. Eenige Burgers diet Stad, een Commissie van Defensie uitmakende, stilden hier, op ordre der Stadsregeering, den honger en dorst, die deeze werktuigen des gewelds kwelde, en op den Droogberg eener Linnenblekerij, in het naburig *Overveen*, vleidden zij zich ter ruste, tot den volgenden morgen, toen zij naar *Amsterdam* togen. Aldaar veréénigde zich de *Stads-Commissie*, ter defensie van de Stad aangesteldt, met de *Staats-Commissie* die van *Woerden* gevlucht was, en nu werdt besloten, om de Stad van rondomme te verdedigen door een aantal Batterijen, die op de voornaamste toegangen aangelegd werden, terwijl men, schoon vruchtloos, alles beproefde, om het omgelegen Land, onder water te zetten. Intuschen dat men de aannadering der Franschen als onfeilbaar aankondigde, zoo door aangeplakte Billietten, als in de Dagbladen, was elk op zijne wijze dapper in de weer, om de toegangen naar de Stad, voor de aannaderende Pruisen bezwaarlijk te maaken, waar door somtijds de

onnodigste Geldverspillingen en Schadens, zonder eenig nut, veroorzaakt, en de onkunde van hen, die het ten uitvoer deeden brengen, zichtbaar werd. Tot een bewijs voor de waarheid van dit gezegde, kunnen wij niet nalaten hier aan te haalen, het ruineeren van de kostbaare *Liebrug*, die over een weleer doorgebroken gedeelte van den *Trekweg*, tusschen de Steden *Haarlem* en *Amsterdam*, omtrent 700 Roeden van de eerst-gemelde Stad lag. Men hadt op het zoogenaamde *Halfwegen*, verscheidene Batterijen opgericht, om meester van den *Sparendamschen Dijk* en de *Sluizen* te blijven, ook lagen aldaar een aantal *Militairen* en *Genootschappers*, om dien post te verzekeren. De tijding van het overgaan der meeste Steden in *Zuidholland*, deedt de vrees ontstaan, dat de *Pruisfen* zich meester van *Haarlem* gemaakt hebbende, den marsch, langs de *Trekweg* neemen moesten, en in dat geval stondt de bezetting aan *Halfwegen*, voor den eersten aanval bloot. Men schein onkundig te zijn, dat de *Hertog van Brunswijk*, die zijn *Hoofdkwartier* te *Alphen* hadt, en voorts naar *Leymwyden* verplaatste, gelegenheid te over hadt, om over *Osdorp* en *Slooten*, de post op *Halfweg* aan te vallen, en hij de geheele *Lisbrug*, ter volvoering van zijn plan niet nodig hadt; in den waan verkeerende, dat hij echter van den kant van

Haar-

Haarlem opdagen moest, wernit befloten, in alerijl, de *Liebrug* aftebranden, en door verbrakingen, den weg van daar tot aan *Halfwegen*, onbruikbaar te maaken: eenige Schuiten, gevuld met takkebosen, en rijkelijk voorzien met pik en andere brandbaare stoffen; werden onder de vele openingen die de brug hadt, geplaatst, en aangestoken, waar door in weinig uren tijds, die kostbaare brug (die meer dan een Tonnet Gouds gekost hadt,) tot aan het water afgebrandt was. Toen velde men de boomen langs de Vaart, en wierp dezelveu dwars over den Rijnweg, waar tit men op eenige afftanden de Steenen genomen hadt, ook plaatste men, hier en daar, eenige zogenaamde Vriesche Ruiters op den weg. In korten tijd was alles verricht, en nu waande men de Post op *Halfweg* wel zeer beveiligd. Maar het vervolg deed zien, dat de *Hertog* langs den hier bovengenoemden weg, een veel gereeder toegang vondt, toen hij, de *Osdorper* weg afkomende, de Post in weinig oogeblikken van achteren overmeesterde, en de Genootschappers, die zulks van dien kant niet verwachtten, op sene zeer onzachte wijze uit den slaap wekte, die allen krijgsgevangen, genomen werden. — Dat dit onnodig verbranden die kostbaare brug, en de verdere schade aan den Straatweg toegebracht, niet op ordre van hen, die

in *Amsterdam* het bevel voerden, maar op authoriteit en gezach van een of ander onkundig voorwerp moet geschied zijn, is in volgenden tijd gebleken, want, naa dat de zaaken weder hunnen gewonen loop begonden aan te neemen, was men al spoedig bezorgd om de *Liebrug* hersteld te krijgen, dewijl door het afbranden derzelve, de Communicatie tusschen de beide Steden niet alleen, maar zelfs van bijna de geheele Provincie gestremd was. De Regeeringen der beide Steden waren van oordeel, dat de *Staten van Holland* zulks moesten doen, vooronderstellende, dat het werk op ordre van de gewezene *Staats-Commissie* verricht was, maar deze ontkent zulks, dit deedt ook de gewezene *Stedelijke Commissie* van Defensie. Toen begreep men in den *Haage*, dat de beide Steden het geruïneerde herstellen moesten, en dus bleef het werk steeken, tot dat eindelijk de Regeeringen der beide Steden besloten, om ten koste der Stedelijke Kasfen, ten minsten de Communicatie te herstellen, door het leggen van eene *Noodbrug*, die nog heden ten dage ten bewijze strekt, van de dwaaze en willekeurige bedrijven van dien tijd, en niet zelden een ruime stof tot gesprek oplevert in schuiten en rijdtuigen, die langs en over dezelve pasfeeren. Laaten wij, naa deezen uitstap, nu verder voortgaan.

In

In korte dagen waren de Pruisfifche Troupen meester van het geheele Land, en met eene ongelooftelijke snelheid, kreeg alles eene andere gedaante, de Stadhouder werdt door even die zelfde Lieden, die hem zoo vijandig geweest hadden, in zijne hem ontnomene Waardigheden hersteldt, en hij zelve door hen genodigd, om met den meesten spoed, in den *Haafe* te komen: doch *Amsterdam* alleen bleef volhouden. De *Hertog*, zijne benden al nader en nader doende avançeerēn, beproefde door onderhandelingen het uiterste voortekomen, dat veel heen- en wederpraak veroorzaakte; eindelijk werdt bij hem besloten, dat, zoo de Stad zich vóór den *Eersten October* niet onderwierp, hij door middel van het Kanon, een einde aan de zaak maaken zou: en, daar men binnen de Stad volhieldt, lichte naauwlijks de schemering van dien, vóór veelen zoo nootlottigen dag, aan, of eenige Kanonschoten gaven het fein tot eenen algemeenen aanval op alle de Voorposten. Hevig en nadruklijk werden de gegevene orders des *Hertogs* ten uitvoer gebragt, maar de Pruisfen ondervonden ook op veele plaatfen den geduchtsten tegenstand. Maakte hun Kanon en Lood, in weinig tijds, een aantal Weduwen en Weezen, wier Mannen en Vaders hier hunne onbedachtzaame gehoorgeving aan onbezonnen raad, met den dood boeten

moesten; veele Pruisfen vonden ook hier hun graf. Omftandigheden, die de wraak in de zielen van beide de partijen, zoo aanvallers als verdedigers, ontvlammen deedt. Eer de Zon den middag teekende, was het lot der groote We-reldftad beflist. De ftrijdende Genootfchappers verloren de eene Post voor, de andere naa, de Stad moest bukken voor de overmacht: en ten flijke daar van, werdt de Leydsche Poort slechts alleen door hen bezet. Ingevolge de voorafge-zondene verklaring van den Pruisfifchen Veldheer, werden nu een aantal gewapende Burgers, die krijgsgevangen gemaakt waren, onder geleide van eenige Husfaren, naar *Wezel* vervoerd, daar zij in de walgelijkste gevangeniften opgesloten, naauwlijks van het nodig voedsel tot onderhoud van het leven verzorgd werden.

Wiens haren rijzen niet te berge, wanneer hij zoo veel menschen-ellende in het weleer vreedzaam Nederland verneemt? Wiens hart krimpt niet van weêdom weg, wanneer hij zich verbeeldt een aantal Huisvaders, Jongelingen, zelfs Oomondigen, (*) die voorheen de zaligheden des ge-

(*) Niemand duide het ons euvel, dat wij hier de gevoelens van ons hart, over het deerlijk lot der wegge-drevene Burgers naar *Wezel*, te kennen geeven. Wij vonden dien maatregel, wreed en fchandelijk, daar dezelve

gezelligen levens, in den kring hunner Familien genoten, nu, van alles beroofd, te zien voortdrijven, door onbarmhartige Husfaren, die, onder een gestadig dreigen, met den uitgetogen Sabel,

en

zoo zeer strekte, tot een oorzaak van den bittersten haat, en niets bijdroeg tot bevoordering van het heil des Vaderlands. Overreedt, dat verre het meerderdeel der Gewapende Genootschappers, door anderen, (die, door verandering, hunne eigene grootheid bedoelden,) tot dat bedrijf aangepoord werden, door beloften, bedreigingen, voordeelige toezeggingen, of gevreesde ontneming van kostwinnings; waren zij, bij ons, eerder voorwerpen van beklag, dan van wraak, en men hadt den Koning van Pruisen nimmer de vrijheid moeten gelaten hebben, om Nederlanders, in zijne Citadel evangelijsk weg te voeren. Het is bekend, dat onder de alzoo weggedrevenen, zich een aantal onmondige *Weeskinderen* bevonden, die door den dwang of toelating hunner Regenten, geen keuze hadden, om in dat bedrijf *al* of *niet* deel te neemen. Uit de onderscheidene *Haarlemsche Godshuizen*, zagen wij met onze oogen, een aantal ouderlooze Kinderen naar *Utrecht* en elders heenen voeren, alwaar zij als Canonniërs op de Batterijen gebruikt werden. Eenigen van hun, trof het noodlot om naar *Wezel* gevoerd te worden, en hoe veele moeite had het niet in, om hun ontslag te bewerken? Zoo mijn geheugen mij niet bedriegt, verwierven deeze Kinderen hunne vrijheid niet, dan, naa dat een Losgeld van 70 of 80 Ducaaten voor elk betaald was, en welke Sommen door vermogende Lieden, werden bijeen gebragt. Is men, door zulk

en een gedurig schelden voor *Spitsboef*, en andere benamingen meer, den deerniswaardigen hoop van misleide Ingezetenen, van Stad tot Stad voortdrijven, en eindelijk in een kerkerhol zoo veel rusts verleenden, dat zij hun bitter lot, en dat van hunne achtergelatene Panden, betreuren konden? Daar dit alles plaats had, en zulks niet ontkent kan worden, wie moest dan in die dagen ook niet afkeuren, wanneer hij een aantal zijner Landgenooten, zich verheugen zag, over zoo veel leeds en verdriets, en zulke misleide ellendelingen nog een erger lot hoorde waardig keuren? Wanneer hij de mishandelingen aan Personen en Goederen zag, die, ondanks het scherpst verbod, nog hier en daar door een wuft Gemeen (dat doorgaands ijvert voor de bovendrijvende Partij) gepleegd, en als met een blijk van genoe-

een voorbeeld, niet genoodzaakt, om te geloven, dat het wegvoeren van zoo veele Burgers, met geen ander oogmerk is geschiedt, dan om de beurs van eenige Officieren te vullen? Want, zoo 's Konings Schatkist, met dien bloedprijs vermeerderd is geworden, wordt het stuk nog schandelijker. Daar wij het laatste niet geloven, zijn wij verplicht het eerste als zeker te stellen, en wie gevoeld dan niet met ons, het schandelijke van zulk eenen handel, die hen, die 'er voordeel van trokken, nog verachtelijker maakt, dan eenen gouddorstigen Afriçaanschen Slavenhandelaar?

noegen, door meer aanzienlijken, ftilzwijgende goedgekeurd werden? Dit waren de ellendige uitwerkfelen van den diepingekankerden haat, over voorheen ondervonderie beledigingen, dit maakte de Omwenteling hatelijk. Wat mag toch de oorzaak geweest hebben, dat het plunderen van Huizen, het rooven en steelen van roerende Goederen, het mishandelen van Perfoonen, zelfs in den *Haage* en andere Plaatsen, daar men een sterke bezetting hadt, zoo fchandelijk den gang ging? Dezelfde Lieden, die voorheen hun gezach zoo wel wisten te handhaven, tegen allen, die slechts de Oranjekleur, in bloemen of andersints, vertoonden, die middelen wisten te gebruiken, om geheele Wapengenootschappen van Oranjegezinden uit een te drijven, deeze hadden immers nog de macht in handen, om zulke euvel-daden te beletten? (*) 'Er zijn 'er, die zich ver-

(*) Wanneer men het hier ter nedergestelde aandachtig overweegt, dan moet men zich ten hoogften verwonderen, dat in de *eerfte dagen* na de Omwenteling, zoo veele ongeregeldheden niet krachtdadig belet wierden. Waarom liet men de handen flap hangen, ten aanzien van zulken, en van zoo veelen, die, om des vuil gewins wille, de geroofde goederen, van de Pruisfische Soldaten voor een bagatel afkochten, en aanleiding tot nog meerdere dieverijen gaven? Toen zulks te *Haarlem* plaats hadt, wist men het wel te beletten: want ééne

verbeeld hebben, dat men dus slappelijk te werking, om naderhand een voorwendfel te hebben, om de Omwenteling in een haatelijk daglicht, te kunnen plaatsen, en het niet beletten van zulke schenddaden op rekening van het nieuw aangesteld Bestuur te stellen, dat echter dien euveldmoed niet beletten kon, gemerkt dit eerst vier maanden naa de Omwenteling in functie tradt. Hoe dit zij, laten wij in het midden; met meerder zekerheid kunnen wij de latere gebeurtenissen van dien tijd beoordeelen, door in een onpartijdig onderzoek te treden, aangaande de gevolgen van deeze plotselijke omwenteling van zaaken. Gebeurtenissen, die (onzes inziens) ongemeen veel hebben bijgedragen, tot dien geest van tegenstand, die zucht *naar*, en pogingen *tot* eene tegenomwenteling, die ons Vaderland zoo veel onheils berokkend heeft.

Slechts

ondeugende Knaap, die bij een zeker Grosfier in sterken drank, de glazen en flessen stuk sloeg, de kraanen uit de vaten trok, en meer andere baldadigheden pleegde, liet men daadlijk bij de kop vatten, en deed hem zijn misdrijf aan den Geesfelpaal boeten. Een welbekend Opkoper van oud ijzer en afbraak, maakte zijn werk om de goederen, die de Pruisfische Soldaten, aan den *Overzoom* gestolen hadden, op te koopen, doch het werd hem belet. Kon men dat voorbeeld niet op andere plaatsen ook gevolgd hebben?

Slechts weinig dagen na de terugkomst van den Stadhouder in de Hofplaats, kwam zijne Gemalinne met haare Kinderen aldaar aan. Niets was natuurlijker te verwachten, dan dat men haar vroeg, *welk eene Satisfactie zij begeerde voor den loon die haar aangedaan was?* haare Satisfactie bepaalde zich tot den eisch, dat een getal van 18 Perfoonen van het Bewind ontzet, en voort altoos van het Hof verwijderdt werdt. Indedaad, beschouwd men dien eisch, aan de zijde dier Heeren, dan zeker hadden zij geene rede van onvergenoegdheid te hebben, over dien eisch, vermits zij door denzelfven ontslagen werden, van een Bewind, waar in zij geene uitzichten hebben konden, om met eenige vrucht te kunnen werkzaam zijn. De Personeele haat tegen het Stadhouderlijk bewind, die zij zoo duidelijk aan den dag gelegd hadden, in het voorstellen en door-drijven van veele besluiten, maakten hen ongeschikt tot de waarneeming hunner Posten, en daar van onthéven te worden, bevrijdde hen van eene daaglijksche kwelling. Daar nu de geheele Satisfactie, die de Princesse *op dien tijd* begeerde, in niets anders dan in het ontslag van hunne Ampten bestond; daar geen rechterlijk onderzoek over de gehoudene Directie, geen verantwoording van de besteedde Schátten, geen vergoeding voor de toegebragte Schadens, door de Prin-

Princesse gevorderd werdt, was het billijkerwijze te verwachten geweest, dat de nieuw aangestelde Leden van hoogere en lagere Rechtbanken, in veele Plaatsen dat voorbeeld gevolgd, en zich onthouden zouden hebben, van zoo veele gerechtelijke vervolgingen, opentlijke straoeffeningen, confinementen, verbanningen, en het afvorderen van geldboetens, zoo als men op de eene Plaats meerder, op de andere minder, heeft zien ten uitvoer brengen. De ongelijkheid in het uitoefenen van dat alles, die, voor elk, die zijne oogen niet willens voor de waarheid sluit, zichtbaar is, maakte het beletten, tot een plicht voor den Stadhoudcr, en gaf een spreekend bewijs, dat men de uitspraaken van het heilig en onkreukbaar recht, niet in het oog hieldt, bij het beoordeelen en straffen van veeler daaden. De minste afwijking van dien noodzakelijken regel in het straffen van misdaden, op welks inachtneming de geringste, zoo wel als de aanzienlijkste Ingezeten aanspraak heeft, is onrechtvaardigheid. En daar dit niet kan wetersproken worden, zoo moeten wij hier vraagen, wat men dan te denken hebbe, van het vervolgen en straffen des eenen, en minschuldigen, terwijl men den anderen, en meerschuldigen, vrijliet, het zij dan uit hoofde van eenen voorheen bekleeden aanzienlijken Post, het zij om een hooge Geboorte, of

Fa-

Familiebetrekkingen? Dat misdadig en strafbaar is in *Vriesland*, en *Utrecht*, moet zulks ook in *Holland* zijn. Toen men onkundige menschen, die als instrumenten gebruikt waren, tot het volvoeren van de oogmerken van anderen, straffte, toen hadden de Ontwerpers althans niet vrij moeten blijven: en die wraakoeffening hadt maar al te veel plaats, bijzonder in de twee eerstgenoemde Gewesten. Wij zouden dit met voorbeelden kunnen staven, maar verkiezen zulks niet, om haatelijkheden te vermijden. Het was (onzes inziens) billijk geweest, wanneer men straffen wilde, geene uitzonderingen te maaken; en zoo men dit, om eenen der bovengemelde redenen, of om de algemeenheid der misdrijven, naliet, dan hadt eene *algemeene* en *tijdige* vergiffenis, kwijtschelding en vergetelheid, van alles wat bedreven was, één van de onderwerpen behooren te zijn, die men overwogen, en dadelijk tot stand gebragt moest hebben. Wanneer men dien weg, in het generaal, bewandeld hadt, dan zeker zou 'er geene straf aan een geheele Stad zijn uitgeoeffend geworden, zoo als men in die dagen, in *Vriesland* zag gebeuren, alwaar men de wraak in zoo verre den teugel vierde, dat de Deuren der Stads Poorten, de Hekken, en Boomen, der Stad *Franquer*, op het Choor der Kerke, aan ketenen gesloten werden. Belachlijke straf voorzeker, wanneer

neer men dezelve in het afgetrokkene beschouwd; zij was ook ongepast en niet beantwoordende aan het oogmerk, dat bij alle straffen moet bedoelt worden, namelijk verbetering te bewerken; zij was onrechtvaardig; daar men den stillen burger, met den driftigen woelgeest gelijk stelde, en het waró te wenschen, dat de Stadhouder, of zijne Gemaalinne, zulks belet hadden, zij zouden dan bevrijdt gebleven zijn, voor de naspraak van veelen, die nu zulke daaden van Wraakoeffening, op hunne rekening gesteldt hebben. Hoe veele oorzaken tot klachten zouden niet weggenomen zijn geworden? Hoe veelen onzer Landgenóoten zouden niet in het Vaderland gebleven hebben, die nu naar *Frankrijk*, en elders de vlucht namen, en aldaar met de Revolutionaire Grondbeginselen der Jacobijnsche Factie, meer en meer bekend werden, en die zoo veel toegebracht hebben, om het Vaderland door Fransche Legebenden te doen overstromen.

Zoo dikwijls wij over dit onderwerp peinsden, onderzochten wij, wat wel de rede zijn mocht, van deeze zoo zeer verschillende behandeling, omtrent één en het zelve aangelegen onderwerp, als het straffen van misdadige bedrijven is? en wij schromen niet te zeggen, dat wij die alleen vinden, in de verschillende hartstochten van hen, die na de Omwenteling, tot het gewichtig

Rech-

Rechteramt zijn aangesteld geworden, die als nu, tén blijk van hunne erkentelijkheid voor hunne bevoordering, bewijzen van eenzijdigheid gaven, waar van de naafpraak op den Stadhouder nederkwam, om dat hij het niet verhinderde. Het is deeze aanmerking, die ons ongevoelig, en als van zelve leid, tot de beschouwing van dit belangrijk gedeelte, der plaats gehad hebbende verandering van zaaken te dien tijde.

Het buitengewoon veranderen der Stedelijke Regeeringen, door de Stadhouders, is eene gebeurtenis, die herhaalde reizen in het Vaderland plaats hadt. Toen onze Voorvaderen den Dwingeland *Philips* afzwoeren, en dit Land tot eene vrije Republiecq hervormd werdt, veranderde WILLEM DE I de Collegien: dit was een maatregel hoogstnoodzaaklijk, om den Spaanschgezinden aanhang buiten allen invloed te krijgen. Naa het stillen der Remonstrantsche en Contra-Remonstrantsche Kerktwisten, en den val van *Oldenbarneveldt*, werdt zulks ook door MAURITZ verricht. Toen WILLEM DE III aan het bewind kwam, volgde men dat voorbeeld, om den aanhang van *de Witt* den voet te ligten; en in het Jaar 1748 werdt WILLEM DE IV gemachtigd even het zelfde te doen, om aan den wensch van veelen genoegen te geeven, die de oorzaken van 's Lands onheilen toeschreven, aan het

het slecht gedrag, en de Franschgezinde denk-
wijze der Regeering. Toen WILLEM DE V. het
bewind aanvaardde, bleef alles op den ouden
voet, en hadden de onzalige twisten, die wij
hier voren vermeld hebben, geen stand gegre-
pen, hij zou voorzeker, ontheven zijn gebleven,
om dien moeilijken en hatelijken taak op zich te
neemen, die nu ook voor hem onvermijdelijk
werdt.

Kort naa 's Prinzen terugkomst in den *Haage*,
deden de Gedeputeerden der Stad *Schoonhoven*,
het voorstel, om den Stadhouder te machtigen,
tot het buitengewoon veranderen der Regeerin-
gen, en schoon de Afgevaardigden van *Haarlem*
het afkeurden, die van *Amsterdam* 'er ongereed
toe waren, en die van *Alkmaar* de verandering
flechts bepaald wilden hebben tot Steden, die
zulks begeerden, zoo werdt korte dagen daar
naa, met eenparigheid van stemmen, ingevolge
het voorstel, besloten, den Stadhouder te autho-
rificeeren tot het veranderen der Stedelijke Regee-
ringen. Nu werden, in navolging van voorige
tijden, eenige Personen door den Stadhouder ge-
kozen, om, in zijnen naam, dat werk ter uitvoer
te brengen, en nauwlijks had het Jaar 1788
een aanvang genomen, of deeze gingen van Stad
tot Stad, den hen opgedragen last volvoeren.
Het valt niet moeilijk te bevatten, dat in zulk
een

een geval als het tegenwoordige , onbedenklijk veel afhing van de keuze des Stadhouders , ten aanzien der Personen , die dit werk verrichten zouden . Kunde in 's Lands wezentlijke belangen ; menschenkennis ; een rijp oordeel ; een hart bevrijdt van alle personeele haat ; en een onbesproken zedelijk gedrag , dit waren hoedanigheden , die bij het doen der keuze behoorden in aanmerking te komen . Menschen , van sommigen dier opgenoemde vereischten ontbloot , konden niet geschikt geoordeeld worden , tot het kiezen van Regeeringsleden , die dag op dag zouden bloot staan , voor de overdrevendste aanzoeken van zulken ; die vervuld waren van wrok en wraak , over wezentlijke of gewaande beledigingen , en de uitkomst leerde in verscheidene plaatsen , dat 's Prinses Gemachtigden , bij gebrek van genoegsaame kundigheid omtrent de inwendige gesteldheid der Steden , niet zeer gelukkig waren , in de keuze der Voorwerpen die behoorden ontslagen te worden , of van zulken die zich tot Regenten aanboden . Om nu niet te zeggen , dat verscheidene oude Regenten , die in den beginne veel aandeel in de voorige twisten genomen hadden , op wiens voorgang veelen tot de onbedachtste stappen vervoerd geworden waren , in hunne eereposten gecontinueerd werden , en daar en tegen anderen , die zulks niet verdiend hadden ,

den, van dezelve ontzet wierden, (iets, dat tegen de billijkheid en rechtvaardigheid streedt) zoo werden veele plaatsen vervuld met Voorwerpen, die zelfs bij naam onbekend waren in die Steden, tot welks bestuur zij aangesteld werden. Dit gaf oorzaak tot veele rechtmatige klachten, en aanleiding tot het daarstellen van verordeningen, en het inwilligen van verzoeken, die nimmer hadden behoren toegestaan te worden. Men hadt bij de proef gezien, hoe veel onheils het oprichten van Societeiten, onder een aantal Ingezetenen veroorzaakt hadt; men was van derzelver schadelijk misbruik, in veele opzichten overtuigd, en daar men deeze, met het grootste recht, uit elkander deedt gaan, en het bijéénkomen krachtadig belette, daar gaf men ten zelfden tijde vrijheid tot het oprichten van zoogenaamde *Oranje Societeiten*, welker Leden nu, (schoon in eene omgekeerde rede) dezelfde daaden zich veroorloofden, die zij bevorens in anderen wraakten. In deeze nieuwopgerichte bijeenkomsten, maakte de een den ander het hoofd warm, door de grilligste voorstellen, ter voldoening van wraak, of ter bejaging van eigen voordeel, ten koste van anderen: men vondt er lieden onder, die met éven dezelfde stoutheid, als weleer de thans onderleggende partij, zich bemoeiden met het bestuur van zaaken, en er op toelagen, om hunne

Re-

Regenten de wet voor te schrijven. Dat moest *die*, om vorige bedrijven, uit zijn post gezet; dan wederom *deze*, uit hoofde van zijne verkleefdheid aan de oude Constitutie, bevoorderd worden! *Dan* voerde men klachten over ongeoorloofde bijeenkomsten der zogenoemde Patriotten, die men wilde uit één gejaagd; *dan* weder over verborgene bewaarplaatsen van een aantal Geweeren, die men wilde opgespeurd hebben! en wanneer alles wel onderzocht werd, liep het op een louter niets uit. Dit waren oorzaken, dat de zaaden van ongenoegen, die in veeler harten verborgen lagen, van tijd tot tijd, ontkiemden, welke dien geest van onwil en tegenstreving deed geboren worden, of aanwakkeren, die zoo algemeen zichtbaar was bij het nemen van zulke maatregelen, als het nieuw Bestuur nodig en dienstig oordeelde, zoo als wij nu in eenige gevallen zien zullen.

Het buitengewoon veranderen der Regeeringen in de Gewesten, tot stand gebragt, en alles op den ouden voet hersteld zijnde, werd het verblijf der Pruisische Troupen onnodig geoordeeld, en dien ten gevolge, zag men dezelve in het begin van *Mey* des Jaars 1788. den terugtocht aanneemen. Hoe kort hun verblijf ook was, het veroorzaakte echter eene buitengewoone uitgave van tenige Millioenen, waar toe 's Lands Kas niet

toereikende was, die door verscheidene Negotiatien, gedurende de zes jongstverlopende Jaaren, zich in den bekommerendsten toestand bevondt. (*)

Uit

(*) Het zal hier ter plaatse niet onvoeglijk kunnen geoordeelt worden, het volgend *Rapport* een plaats in te ruimen, waar uit men zien kan, in welken benarden toestand de Finantie geraakt was, gedurende de hooggaande twisten en verdeeldheden, van de jongstverlopende Jaaren. De Staaten beproefden wel, om door eene vrijwillige Negotiatie de zaaken dragende te houden, tot dat het werk der Revizie van de Gemeene Middelen afgelopen was, doch het was vruchtloos, en dus werden zij gedwongen tot het afvorderen van den 25 *Penning*, die zoo veel stof tot klachten opleverde. Dus luidt het zoo even genoemde Staats-Stuk:

RAPPORT van Gecommitteerden tot de zaaken van de Finantie, van dato 21 December 1787.

„ Uit de gedetailleerde opening van wegens de Heeren Gecommitteerde Raaden gegeven, was volkomen
 „ gebleken, dat in het tegenwoordig tijdstip Twee zeer
 „ onderscheidene Objecten in aanmerking kwamen, namelijk in de *Eerste plaats* de intrinsique staat der Finantie, bestaande in de noodzaaklijke Jaarlijkse Lasten, vergeleken tegen de Inkomsten, reeds bij Hun
 „ Ed. Gr. Mog. geconsenteerd, en welken tot goedmaking van het te kort nog zouden behoren geconsenteerd te worden. En in de *Tweede plaats*, de
 „ oogenblikkelijke benodigdheid van de Cas, tot vol-
 „ doe-

Uit den staat der Finantie te dien tijde opgemaakt, bleek, dat fints het Jaar 1781 tot 1787, niet minder dan 42 Millioenen Schats, door de
Staa-

„ doening van de groote Sommen, welken aan diverse
 „ respecten te betaalen staan, en die zonder benadeeling
 „ van 's Lands Credit, niet kunnen uitgesteld worden.

„ Dat ten aanzien van het *Eerste* Object, niet in
 „ twijfel kan getrokken worden, dat de zwaare en bo-
 „ venmaate kostbaare Negotiatien, welken voornamelijk
 „ gedurende de laatste binnenlandsehe onlusten zijn ge-
 „ daan, de Finantien op zulk eene exesive wijze heb-
 „ ben aangetast, dat tot derzelver gaande houding, niet
 „ alleen de Continuatie der in train zijnde extraordinaire
 „ Middelen onvermijdblijk wordt vereischt, maar dat der-
 „ zelve herstel, van niets anders, dan van eene aller-
 „ naauwkeurigste oplettendheid op de sources van 's Lands
 „ inkomsten, en van eene meer dan gewoone spaarzaam-
 „ heid in de Uitgaven kan worden gewagt. Dat nog-
 „ thans, wanneer deeze maatregelen in agt genomen
 „ worden, en onafgebroken gevolgt, de staat der Finan-
 „ tie, schoon wel verre van die welgestelde gedaante te
 „ hebben, waar in dezelve zich voor dezen heeft ver-
 „ toond, egter niet van dien aart is, dat haare redding
 „ onmogelijk, of zelfs moelijk is.

„ Met opzicht tot het *Tweede* Object, namelijk de te-
 „ genwoordige benodigdheid van 's Lands Cas, om suf-
 „ ficient te zijn, tot betaling van zeer groote en krij-
 „ tende Schulden, waar mede de Provincie, niettegen-
 „ staande de exorbitante en kostbaare Geldlijgingen, nog
 „ is belast gebleven, als gevolgen van de jammer-

*Staat*en van *Holland* waren genegodeerd geworden, waar door de Jaarlijkse Uitgave voor de toegezegde Renten, gerekend tot 4 pCt., met ruim

21 lijke beroerten, die, gelijk zó den Staat op den oever
 22 van zijnen ondergang gebragt hebben, nu zelfs, naa
 23 de Omwending van Zaaken, nog den verderffelijken
 24 naástep. voor de Finantien agterlaaten. Dat, hoe zeer
 25 het præcise Quantum van dat benodigde niet wel kan
 26 worden opgegeven, om dat de duurzaamheid van som-
 27 mige bezwaren nog onzeker was, of, zelfs ophouden-
 28 de, door bezwaren van gelijken aart kan worden ge-
 29 volgt, men echter met volkomen fiducia, en zonder
 30 vergrooting kan affirmeeren, dat alle die Schulden, te
 31 samen genomen, zeer important zijn; en ettelijke Mil-
 32 lionen belopen. — Dat ondertuschen niet alleen
 33 het *publicq Crediet*; maar ook, *het belang van veele*
 34 *Ingezetenen, die uit hoofde van gedanne Leverantien*
 35 *en Verschotten, om betaling zuchten*, ten hoogsten
 36 vereisichen, dat 's Lands Cas door prompte en toerei-
 37 kende middelen werde in staat gestelt, om aan deeze
 38 vorderingen te voldoen, nadien de Admiraliteits-Col-
 39 legien, zonder voldoening der agterstallen, buiten
 40 staat zijn, om de nodige Equipagien tot protectie van
 41 de Commercie te doen, nog ook de veiligheid van
 42 den Staat, zoo binnen als buiten 's Lands, zonder
 43 fournifement op de Geconsenteerde Petittien kan wor-
 44 den verzorgt; terwijl de Gecommitteerden, reflectee-
 45 rende, *op den nooit te voren gehoorden voet, op welke*
 46 *de laatste Negotiatie van Penningen voor de Provin-*
 47 *cie gedaan was*, als mede het important en en perma-
 48 ,, nent

ruim vijftien tonnen Schats vermeerderdt werd, zonder dat men voor een Fonds gezorgd hadt, waar uit die vermeerdering van Interesfen zou gevonden worden. Hoe groot de zoo evenge- noemde Som van 42 Millioenen ook wezen mogt, het nieuw Bestuur ondervondt al spoedig, dat zij echter niet toereikende geweest was, ter goedmaking van veele Uitgaven. De verbazende Sommen, die besteed waren aan het *Defensie- wezen te Woerden*; aan de *buitengewoone Com- missien, over de zaak van Brest*, en de *Rotter- damsche Onlusten*; de Schatten, die door den

ver-
 „ nent bezwaar, welke door zulke Negotiatiën, *zonder*
 „ *fonds voor de Interesfen, of aflossing van het Capi-*
 „ *taal*, op de Financien zouden worden gelegd, geene
 „ vrijheid vonden, in dat tijdstip, tot eene nieuwe Ne-
 „ gociatie *zonder Fonds* te adviseeren; en naauwlijks
 „ eenig ander middel zig konden voorstellen, dan dat
 „ een extraordinair en cordaat effort, worde gedaan,
 „ afgescheiden van de ordinaire Finantien, waar door
 „ aan de eene kant de Cas uit de oogenblikkelijke be-
 „ hardheid kan worden gered, en in eene behoorlijke
 „ ruimte gesteld, terwijl aan de andere kant, dit met
 „ promptitude en voorzichtigheid gedaan wordende, het
 „ gevolg daar van zoude zijn, dat het Credit van het Land
 „ zich op eenmaal zoude herstellen, en de Provinciaale
 „ Effecten tot haare voorige waarde rijzen, waar door
 „ andere Operatiën van Finantie zouden worden gefa-
 „ ciliteerd.”

verraderlijken *Rhijngraave van Zalm*, verfpild waren, *in het nutteloos uitgebrekt Cordon van Defensie van Holland*; en eindelijk, de *Voorfchotten die men aan de Provincie en Stad van Utrecht deedt*, om met haare Quota betalende te blijven; dit waren de afgronden, waar in alles verzonken was, en naauwlijks had het nieuw Beftuur de teugels van het bewind ter hand genomen, of het werdt aangemaand, om de voldoening van een aantal krijtende Schulden, die nog onbetaald gebleven waren. Al spoedig werdt bij *Holland* eene Perfoneele Commisfie benoemd, ten einde door eene herziening en verhoging van de Gemeene Middelen, 's Lands Kas te ftijven, en het Credit te herftellen, maar, daar dit werk van eenen grooten omvang was; veel tijds en overleg vereifchte; en eene oogenblikkelijke bijftand noodzaaklijk was, om verwarring voor té komen; beflooten de Staaten op den 27 *Maart* 1788, (alvorens tot extraordinaire middelen te befluiten) tot eene Geldligting van 5 Millioenen in Conftanten, en 10 Millioenen in oude Obligatien. De Staaten vleiden zich, *dat wanneer men eenen ruimen overflag maakte van de meest prefante betalingen, en de Provincie, onder Gods zegen, bewaard bleef voor ongelukken, en* WANNEER MEN DE MIDDELEN NIET TE VEEL DECLINEERDE, *men onderftellen mogt,*
dat

dat gedurende het Jaar 1788, de zaaken met voorzichtigheid zouden kunnen gaande gehouden worden; doch de ondervinding leerde, dat die hoop ijdel was, want, welke middelen aangewend werden, om de Negotiatie vol te krijgen, het was vergeefs: men hieldt de beurs gesloten, niet zoo zeer uit hoofde van onvermogen; als wel, om het nieuw Bewind te kwellen, en een blijk van wedervergelding voor het gepasseerde, ten tijde der Omwenteling, en vervolgens, aan den dag te leggen. In deezen stand der dingen werden door de Admiraliteits-Collegien, van de *Maaze* en te *Amsterdam*, bij Missives van dato 11 en 25 Januarij 1788, de hevigste klachten over gebrek aan Gelden, en den last der Schulden, waar onder zij gebukt gingen, aangeheven: hier kwamen de klaagliederen van de Bewindhebberen der Oost-Indische Compagnie bij, die opentlijk declareerden, dat, zoo men der Compagnie niet *dadelijk* ter hulpe kwam, met 15 Millioenen Contanten, deszelfs val onvermijdelijk was, uit hoofde van haaren veragterden toestand, sints den rampzaligen Oorlog met *Engeland*. (*) Goede raad was hier duur: de

(*) Om van den toenmaligen toestand der Compagnie te kunnen oordeelen, zij het genoeg hier te melden, dat de Personeele Commissie van *Hun Ed. Gr. Mog.*, tot

de Staaten, overtuigd, dat het *Zeewezen*, en de *Maatschappij*, twee Lichamen waren, aan welks behoud, niet alleen den welvaart van veele duizenden der Ingezetenen, maar zelfs, die van het geheele Vaderland onafscheidelijk verbonden was, moesten toen, (ondanks hunnen wil,) tot het afvorderen van den 25 *Penning*, of 4 pCt. van der Ingezetenen Bezittingen, besluiten; een maatregel, die, hoe onvermijdelijk en noodzaaklijk dezelve ook wezen mogt, de grootste tegenstand ontmoette, bij hen; die alle de maatregelen van het Bestuur in een ongunstig licht beschouwden. Het ontbrak niet aan zulken, die opentlijk te kennen gaven, dat de gevraagde Last, veel eer strekte, om den *Stadhouder* en zijne *Afhangelingen*, vet te mesten, en de *Schatkist des Konings van Pruisen* te vullen, dan in den hoogen nood van het *Zeewezen* en der *Ooster-Maatschappij* te voorzien. Van hier, dat veelen zich onttrokken, om hen in dezen van hunnen plicht jegens het Vaderland naar behoren te kwijten, en een oordeel Gods over het Land bragten, uit hoofde van de veelvuldige valsche eeden, die zij in hunnen naam en zielen deden zweeren, in den waan
zijn-

de zaaken van de O. I. C. adviseerde, om de gevraagde Onderstanden tot *Drie-en-dertig Millioenen*, en *Zesmaal honderd vijf-en-dertig duizend Guldens* te bepalen.

zijnde, dat zulks geene misdaad was jegens een Gouvernement, dat men als onwettig beschouwde. Het gezegde moge in sommiger ooren hard klinken, maar dit beneemt echter de waarheid van hetzelfde niet. Om dit te staaven, zal het volgende toereikende zijn. Men weet, dat niet alleen alle Ingezetenen, onder de f 2500:-:- ge-
goed, van deeze belasting *vrij gesteld* waren, maar dat ook nog boven dien, veele uitzonderingen bij het Placaat vermeld werden, die duidelijc deeden zien, dat men het gewicht van dien Last, door de meest gegoedden wilde gedragen hebben. Het is ook niet minder bekend, dat het Gouvernement zich, aan den eenen kant, onbevoegd rekenende, om met den waaren staat van elks Bezittingen bekend te worden, aan den anderen kant, ook zeker zijn wilde, dat elk naar zijn vermogen, en ter goeder trouwe, zich van zijnen plicht gekweten hadt, en daarom bepaalde, dat elk, *af in Persoon, of door Volmacht op anderen*, bij Solemneelen Eede verklaren moest, het verschuldigd aandeel betaald te hebben. Dit gaf aanleiding; tot willekeurige uitleggingen van den waaren zin des Placaats, en opende een deur tot veele *valsche eeden*, waar op men zich zelfs beroemde. Wij zouden te uitvoerig worden, wanneer wij hier alles bijbragten, wat hier over, door ons, kon gezegd worden. Slechts één be-
wijs

wijs zal hier alles afdoen. — 'Er was onder anderen bij het Placaat bepaald, *dat de Ingezetenen in het maaken van den overslag hunner Bezittingen*, daar van konden uitsluiten, *alle werktuigen of gereedschappen, die zij, tot het exerceeren hunner Kostwinnigen, Fabrieken of Trafiquen, nodig hadden.* Zou men nu wel ooit hebben kunnen denken, dat men lieden zou gevonden hebben, die *Windmolens*, onder zulke werktuigen of gereedschappen, rangschikken zouden, als door den Wetgever bedoeld werden? en evenwel dit deedt men niet heimelijk, maar openlijk, en het is den Alwetenden alleen bekend, van hoe veele *Hourzaag-, Olie-, Papier-, Verf- en Koornmolens*, nimmer een heller of penning, ter voldoening van deezen buitengewonen Last, is betaaldt geworden. Niettegenstaande dien Last gevorderd werdt, van alle *onroerende Goederen*, zoo ontdooken veelen den letter der Wet, door een *Molen* gelijk te stellen, met losse Werktuigen of Gereedschappen, die bij het Placaat vrijgesteld waren, en men maakte geene zwaarigheid, om zich daar mede gerust te stellen, zóó zelfs, dat men den Eed deedt, in alles ter goeder trouwe gehandeld te hebben. (*)

Wie

(*) Het geheugt ons zeer wel, dat wij in die dagen, te *Amsterdam* op eene publicque plaats, door een

Zaan-

Wie ziet niet, dat zulk eene uitlegging alfins gedrongen was, en onbestaanbaar met Plicht en Eed? De Eigenaars van zulke Molens, waren immers niet onbewust, dat zij, ten tijde van de aankoop derzelve, den Veertigsten Penning, en de Tiende Verhoging, even als van alle vaste Goederen, hadden moeten betalen? dat zij Jaarlijks de gewoone 100 en 200 Penning voor dezelve opbrengen moesten? dat 'er *Scabinaale* Verbanden of Hypothequen op gevestigd werden? Met dit alles, zwoer men

Zaandams Koopman, de zoo even opgegeevene uitlegging aan het Placaat van den 25 Penning, hoorden geven, met verzekering dat niet alleen hij, maar de meesten zijner handelaaren, aan den *Zaankant*, het aldus verstonden. Op onze vraag: *hoe men het dan stelde met den Eed op het Placaat, dat alle vaste Goederen, en dus ook alle Molens, aan de belasting subjecteerd?* kregen wij ten antwoord: *O! den Eed; een Procuratie van 12 st. op de eene Kruijer, of den ander, neemt alle zwaarigheid weg: die moet weeten wat hij bezweert, wat gaat dat mij aan? hij trekt 'er zijn loon voor.* Is het wonder, dat daar zulke huismiddeltjes, in 1788 gebruikt waren, men naa het Jaar 1795, het doen van Eeden, op de richtige voldoening, der onderscheidene geforceerde Geldheffingen, niet vertrouwde, en men daarom *Commissien van Onderzoek* allerwegen aanstelde, die bevoegd waren, om den staat en bezittingen van elk en een tijder te onderzoeken? Wij, voor ons, hebben den grond, tot het aanstellen dier *Onderzoekers*, aan het gebeurde in 1788, toegeschreven.

men getustelijk voort, en vermeerderde het onnoemlijk aantal van *Eeden*, welken in die dagen, maar al te rockeloos en lichtzinnig afgevorderd, en gedaan werden, tot eene ontzettende hoogte.

De herdenking aan het schandelijk misbruik van den Eed, eenen der plechtigste onderhandelingen van het redelijk scheepsel, met den hoo-gen God, en die, onzes inziens, nooit anders dan in de onvermijdelijkste gevallen behoord plaats te hebben, leidt ons, als van zelve, tot eene andere omstandigheid, die naa het herstel van zaken plaats hadt, wij bedoelen de algemeene afvordering van den *Eed op de Constitutie*. Een maatregel, die geheel nieuw in soort was, die veelen met een dubbelzinnig hart, en tegen hunnen zin, aflagen, en niet weinig toebragt tot het aanwakkeren van den trek, om t'eenigen tijde, zich van alle banden los te rukken. Om dit gezegde in deszelfs waare bedoeling voortstellen, zal het nodig zijn, de aanleidende oorzaak tot het afvorderen van dien Eed, hier kortelijk optegeeuen.

Men zou eene volstrekte onkunde, in den toenmaligen Regeeringsform, aan den dag leggen, wanneer men onkundig was, dat de eerste Minister, de *Raadpensionaris der Staaten van Holland*, ten allen tijde eenen grooten invloed had op de handelingen en besluiten van die Ver-

gadering. De Heer *van Bleiswyk*, die ten tijde der hooggaande geschillen zich zoo zeer kennen deedt, als een tegenstander van het Stadhouders-lijk bewind, kon dus, bij de groote verandering van Zaaken, toen hij alle zijne oogmerken verijdelen zag, en de herstelling van den Stadhouder daargesteld was, met geen vrucht in zijnen Post werkzaam blijven. Hij verzocht dus al spoedig zijn ontslag, en, op voorstel van den Stadhouder, werdt de kundige, en zich, door zijne geleerde Schriften, als zodanig beroemd gemaakt hebbende Raadpensionaris van *Zeeland*, Mr. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL, door de Staaten van *Holland*, tot *Bleiswyk's* Opvolger aangesteld. De Heer *van de Spiegel*, ten allen tijde bekend voor een ijverig en verstandig Voorstander eener Staats- en Stadhouders-lijke Regeeringsform, oordeelde, dat, wanneer men de Bron, waar uit alle de voorheen plaats gehad hebbende, doch nu geëindigde Staatstwisten, voor altoos stoppen wilde, men nu (uit hoofde van de Erfelijkverklaring dier Waardigheden in het Huis van Oranje) die Waardigheid nog vaster maaken moest, door dezelve *Staatsgewijze* bij alle de Gewesten te doen verklaren, als een *wezenlijk en essentieel deel van 's Lands Constitutie*. Hoe zeer de Geest van de *Utrechtsche Unie*, blijken deedt, dat men, in die vroege dagen,

gen, geen denkbeeld hadt, van een Regeering zonder Stadhouder, zoo hadt echter de onder- vinding geleeraard, dat zulks plaats nam, en, behalven de tijden van WILLEM DE III en WILLEM DE IV, hadden de jongste twisten doen zien, dat het gezag der Stadhouders altoos wankel stondt, en zulks het Vaderland aan de droevigste twisten blootfelde, zoo lang die Waardigheid aan geen vaster band gelegd was. Met die gevoelens beziel, nam deezen Staatsman den hem opgedragen Post, op de schouders, en spande alle zijne kundigheden en vermogens in, om de Staats en Stadhouderlijke Regeerings- form, op den duur, bestendig te maaken, niet alleen, door dezelve als zoodanig bij de Staaten der onderscheidene Gewesten te doen verklaren, en aanneemen, maar ook, om die alzoo aange- nomen Constitutie, te doen Guarandeeren en Waarborgen, door de Hoven van Londen en Berlijn, als welke beiden, uit hoofde van Fam iliebelang, niet onverschillig zijn konden, om- trent de instandhouding, of vernietiging der Erf- stadhouderlijke Waardigheid. — Het was ter vol- voering van dit Plan, dat in den Zomer des Jaars 1788, dit ontwerp tot stand kwam. De Koning van Pruisen zich in eigen Persoon naar het Loo, gelegen in Gelderland, begeven heb- bende, werdt aldaar, door hem, met den Eng-
gel-

gelfchen Gezant ter eener, en eenige Gemachtigden uit de *Staaten Generaal*, ter anderer zijde, bepaalt, dat de *Stadhouderlijke Waardigheid voortaan als een esentieel deel van 's Lands Constitutie en Regeeringsform zou beschouwd worden, terwijl die beide Hoven, zich als Guarandeurs en Beschermers van dezelve, tegen allen aanval, verklaarden.* Zulk eene inrichting, van eenen geheel nieuwen aart, vorderde nu ook eene andere, die geheel vreemd en onbekend was: want nauwlijks was deeze Garantie alzoo tot stand gebragt, of men oordeelde nodig, de nu op nieuws vastgestelde Staats- en Stadhouderlijke Regeeringsform, door elk Lid der Regeering niet alleen; maar ook door alle mindere Beambten en Officianten, mitsgaders door alle Gilden, en andere Corporatien, ook door de Leden der Schutterrijen, en hen, die in vervolg van tijd tot dezelve geroepen werden, door eenen plechtigen Eed te doen bezweeren. — Wanneer men nu in aanmerking neemt, alles wat wij bevorens omtrent de denkwijze van veelen hier te Lande aangekend hebben, dan valt het niet moeilijk te bevatten, dat deeze solemneele verklaring, een onderwerp van bezwaar opleverde, bij veelen van 's Lands Ingezetenen. Allen, die de Stadhouderlijke Waardigheid als hoogstnodig aanmerkten, deden dien Eed met zekere driftvervoering:

L. DEEL.

R

maar

maar zij, die aandeel in de vorige twisten genomen hadden, en zich den eernaam van *Patriot* aanmatigden, beschouwden denzelfven als een dwangmiddel, waar door zij genooddrongen werden, om van twee moeielijke zaaken, ééne te kiezen, dat is: zij moesten dien Eed afleggen, om hunne Burgerlijke voorrechten te behouden; of, wanneer zij zulks weigerden, zich getroosten met deszelfs verlies. Daar het eerste, hen aan gebrek of armoede blootfelde, verkoos men het laatste, en veelen deden den Eed op de Constitutie, met eene gedwongene houding. Het geen zij met den monde bezwoeren, keurden zij met hunne harten af; en dit was ook de oorzaak, dat men veelen, in volgenden tijd, vierkant strijdig met dien Eed zag handelen, en dat dus een aantal valsche en lichtvaardige Eeden, de Nationaale ongerechtigheden niet weinig vermèerderden deden, waar toe hen de bedoelingen van het Fransche Hof, en de gebeurtenissen in dat Rijk, te dezen tijde plaats hebbende, eene gereede aanleiding schiepen aan de hand te geeven, tot welks beschouwing wij thans, (in zoo verre dezelve op ons tegenwoordig Geschiedverhaal betrekking hebben,) nu kortelijk overgaan.

Het zou in eene Geschiedenis van dien aart, als de tegenwoordige, die het verhaal der gebeurtenissen van eenen Oorlog, ons lieve Vaderland
door

door de Franschen aangedaan, ten oogmerke heeft, vreemd inkomen, wanneer wij ons verdiepen wilden, in één verhaal van alle die verwarringen en schrikbaarende Toneelen, die het nabuurig *Vrankrijk*, te dien tijde, begonden te beroeren. Wij zullen ons daarom slechts vergenoegen, met de opgave eener doorlopende schets van de eerste en voornaamste oorzaken, die den weg baanden tot de daarstelling van een Schrikbewind, dat Koning *Lodewyk de XVI*, en zijne Gemaalinne, op een Straffchavot van het leven beroofde, en dolzinnig genoeg was, om aan den Stadhouder den Oorlog te verklaren.

Wij hebben reeds in de Inleiding tot dit Werk (bladz. 6.) in weinig woorden gezegd, dat *Lodewyk de XVI*, bij zijne komst tot den throon en aan het diep bedorven Fransche Hof, bewijzen gaf, dat hem de rampen des Volks niet onverschillig waren; dat hij, in tegenoverstelling van zijnen voorzaat *Lodewyk de XV*, met den deerniswaardigen staat zijner Onderdaanen, die onder het juk van de Geestelijkheid en den Adel als gebukt gingen, bewogen werdt, en eene Nationale Vergadering bij één riep, om, met diens behulp, alle schreeuwende mishandelingen paal en perk te stellen. Hoe edel die poging ook was, het bleek al spoedig, dat de zoo algemeen toe-

gejuicht wordende Grondbeginselen en Leerstellingen van *Voltaire*, *Rousseau*, *Diderot*, *d'Alembert*, en andere Predikers van het Ongeloof, inderdaad geene andere strekking hadden, dan het ondermijnen van alle Regeeringsformen, en het omverre werpen van alle Throonen, onder den schoonschijnenden naam van Vrijheid, en Herstelling van den Mensch in zijne Oorspronkelijke Rechten. De kortzichtige, en geen erg vermoedende *Lodewyk*, had nauwlijks aan den vuurigen wensch zijner ziele voldaan, of hij ondervondt den geweldigsten tegenstand in hen, die hij ter bevoordering zijner weldadige oogmerken tot zich geroepen hadt, en dat men, in plaats van zijne oogmerken te ondersteunen, 'er heimelijk op toelag, om hem van zijn Kroon en Throon te ontzetten. De zoo even genoemde Apostelen van het Ongeloof, die, de eene meer, de andere minder, eenen onverzoenelijken haat tegen den Christelijken Godsdienst in de ziele voedende, het stout ontwerp smeeden, om alle Rijken en Staaten in *Catoniansche* Republicquen te hervormen, vonden door hunne verleidende Schriften eenen verbazenden bijval, aan de meeste Hoven van Europa niet alleen, maar verscheiden Vorsten zelfs, werden hunne navolgers, beschermers en bewonderaars. De ongemeene achting en vriendschap, die *Fredrik de II*,

Ko-

Koning van Pruisen, aan den bitteren haater van het weldadig Christendom, aan *Voltaire*, bewees, vormde dien Vorst tot eenen Christushaater, en zijn voorbeeld deed de Ongodsdienstigheid onder zijne Hovelingen, tot een verbazende hoogte stijgen. De Secte der *Illuminaten*, of *Verlichten*, nam zijnen oorsprong op *Sans-Souci*, en vondt navolgers te *Verfailles*, te *Petersburg*, en aan andere Hoven. Groote Schatten werden verspild, om, door het verspreiden der gevaarlijkste Schriften, de verwoestendste Leerstellingen voortteplanten en smakelijk te maaken, onder het voorwendfel, dat men het Bijgeloof bestrijden, en eene zuivere Wijsgeerte, in deszelfs plaats stellen wilde. Een Systema, waar van men openlijk te kennen gaf, dat het nergens anders toe strekte, dan tot der menschen geluk; doch dat de Eigenliefde ongemeen streefde; den hoogmoedigen mensch nog opgeblazener maakte; en in den waan bragt, dat alle Vorsten en Regeerders *heerschzuchtige Despoten* waren. Leerstellingen, juist geschikt, om alle banden in de menschelijke Maatschappij van één te rukken, en de Aarde tot een Hel te hervormen. Geen Volk was, uit hoofde van deszelfs lichtzinnig en levendig Character, meerder geschikt tot het aannemen dier snoode Grondbeginselen, dan het Fransche, en mogelijk, bestond 'er ook geene Natie, die met meer-

der recht op eene algemeene reforme in alle de deelen des bedorven Bestuurs, aanspraak maaken kon, dan de Fransche, en van daar, dat die verleidende leer der *Illuminaten*, zulk eenen algemeenen opgang in dat Rijk maakte. Uit dat gezichtspunt, het Fransche Volk beschouwd zijnde, ten tijde, dat *Lodewyk de XVI* het opzet nam, om zoo veel misbruiken, als alterwege in zijn Rijk plaats hadden, weg te neemen, dan behoeft men zich niet te verwonderen, dat het Fransche Volk, in beweging geraakte, toen de Koning zijn voornemen begon ter uitvoer te brengen. Maar, wie ziet dan ook niet, dat even dat zelfde middel, dat de Koning tot heil zijner Onderdaanen bezigde, de schoonste gelegenheid aan de Hoofdbeleiders der *Illuminaten* verschafte, om aan de omverwerping van den Franschen Throon, de eerste proef te nemen, en den anders goedhartigen *Lodewyk*, tot het slachtoffer van hunne helsche woede te stellen? Hoe dit ook zij, de ondervinding leerde al ras, dat een ontzettend aantal van hinderpalen in den weg geworpen werden, waar door des Konings oogmerken geheel te leur gesteld, en de grootste verwarringen onder alle Standen veroorzaakt werden. De overdrevene denkbeelden, die zich bij veele duizenden dier Natie, dag aan dag, ontwikkelden, deden duidlijk zien, dat men vrijheid met losbandig-

digheid verwarde, en onder het masque, van Dweeperij en Bijgeloof te bestrijden, niets anders bedoelde, dan allen Godsdienst uit de menschelijke zielen te verbannen. De Jaarboeken der Fransche Omwenteling, leveren in eenen *Orleans*, een *Robespierre*, een *Marat*, een *Couthon*, een *Collet d'Herbois*, en zoo veele andere Monsters, de treurigste bewijzen op, tot welke gruweldaden menschen vervallen kunnen, die den Godsdienst voor een aapenspel; de beloning en straf in een volgend leven, voor eene onmogelijkheid; het aanwezen van eene allesbestuurende Voorzienigheid, voor een harsfenschim, houden, en steeds toelaggen op het uitgebreidst genot, van zinnelijke vermaaken. Die zelfde Jaarboeken, geeven eene geduchte les, aan Koningen en Staatshervormers, hoe ligtelijk de rampzaligste gevolgen geboren worden, uit inrichtingen, die men als nuttig en weldadig beschouwde: want het is buiten alle bedenking, dat de allereerste Bewerkers of Aanraders van de noodzaakelijke verbeteringen in *Vrankrijk*, waar onder een *Necker*, een *Mauray*, een *Mirabeau*, en andere Vernuftten van den eersten rang, te tellen waren, zich nimmer hebben verbeelden kunnen, dat dezelve zulke geduchte gevolgen veroorzaken zouden. De ongeregeldheden, die zich al spoedig in de bijeenkomsten der eerste Nationale Verga-

dering vertoonden, en al ras tot het plegen der fnoodfte gruweldaden en moorderijen, in verfcheidene oorden des Rijks, overfloeg, deedt overtuigend zien, dat de bovengenoemde Vernuftten, de kragt van hun geliefkoosd Systema zelve niet kenden, dat, ook zij, te veel ingenomen waren met de leerbegrippen der Vrijgeesten en zogenaaemde nieuwe Hervormers, die ten koste van de waarheid, strijdig met hunne eigene ondervinding, en die van alle eeuwen, den diep verdorven mensch, niet befchouwen *zoo als hij waarlijk is*, maar, *zoo als hij behoorde te zijn*. De Koning zelve, met het hem voorgelegde Plan te veel ingenomen, gaf een spreekend bewijs, dat het hem aan genoegzaame mensch- en wereldkennis mangelde: dat de diepleggende springveeren der Ondernijners van Throonen en Altaaren, voor zijn oog verborgen waren, en dat hij, maar helaas! te laat, overreed werdt, eenen verkeerden weg te hebben ingeflagen. Zoo dikwijls men over het Character van *Lodewyk de XVI* met ernst nadenkt, is men genoodzaakt te geloven, dat hij de man niet was, om onder eene zoo talrijke, en zedelijk bedorvene Natie, die groote hervormingen eensklaps in te voeren, die hem zoo noodzaaklijk als beminlijk voorkwamen. Hem ontbrak het noodzaaklijk doorzicht, in de toekomst, waar door den diependenkenden Wijsgeer,

geer, in de meeste gevallen, van de oorzaak tot het gewrocht leert besluiten: dit gebrek deedt hem den toevlucht neemen, tot tegenstrijdige, en onvoldoende maatregelen, waar door zijne Vijanden de schoonste gelegenheid verkregen, om hem als een dubbelhartig Veinsaart, en een Onderdrukker van 's Volks Vrijheid, ten toon te stellen. Die aantijging, hoe valsch en onwaarachtig zij ook wezen mogt, verkreeg nog meerder schijn van waarheid, toen de Koning, ziende dat het Volk zijne oogmerken miskende; dat het, even als een hollend paard, toom en breidel op den rug nam, zijnen toevlucht nam tot het zoeken van buitenlandsche hulp. Toen, werdt de Natie, als door een Electricque schok, eensklaps in beweging gesteldt. Het Jacobijnsche Moordrot scholdt en vloekte de Man, die bevorens den Afgod der Natie was, voor eenen Verrader en Despoot, en deszelfs bloeddorst werdt niet eerder verzadigd, dan toen den ongelukkigen Vorst, onder de noodlottige Bijl, zijn leven eindigde.

De stap, die *Lodewyk* deedt, om de hooggaande twisten in zijn Rijk, door buitenlandsche hulp, te dempen, was niet alleen noodlottig voor hem, maar ook voor ons Vaderland. Hoe gering het verband, tusschen het een en het ander, in den eersten opslag, ook schijnen moge, zoo is het echter zeker, dat die daad, gelegen-

heid gaf, dat het Gouvernement hier te Lande, in laater tijd, een werkelijk aandeel nam in de Coalitie, die zich als een gevolg van *Lodewyks* aanzoek, in verscheidene Rijken en Staaten, tot demping van de Fransche Onlusten, en tot handhaving van het Koninglijk Gezag, vestigde. Het kwam echter toen niet tot dien stap, dan, naa dat men in *Vrankrijk* dezen Staat vijandelijk aangevallen hadt. Eene handelwijze, strijdig met voorheen gedaane betuigingen, en grootdeels toetschrijven aan de ophitzingen van uitgeweekene Nederlanders, die niets vuriger begeerden, dan hun Vaderland, door Fransche Legerbenden overstroomd te zien. Het zal daarom der moeite wel waardig zijn, dat wij de aanleidende oorzaken tot deeze Gebeurenis, waar aan alle de volgende Rampen en Onheilen, die het Vaderland bejegenden, hunnen oorsprong verschuldigd zijn, eenigfints uit elkander zetten.

De Revolutie hadt in korten tijd, door geheel de uitgestrektheid des Franschen Rijks, de verbazendste voortgangen gemaakt. Onder voorwendsel, dat men *Vrijheid, Gelijkheid, en Broederschap*, bevoorderen, dat men *de Rechten van den Mensch* (door eenen Staatkundigen Dweeper, den befaamden *Paine*, ontworpen) der Natie terug geeven wilde, plantte men de Vaan des Opstands, niet alleen door de geheele Monarchij,
maar

maar men hadt ook het stout en zineloos ontwerp, om zulks in andere nabuurige Landen en Staaten te bewerkstelligen. De geestdrift, die deeze Wereldhervormers, of liever Wereldberoerders, bezielde, was zoo buitenspoorig, dat zij, ter bereiking van hun heilloos plan, in naam des Franschen Volks, verklaaren durfden, *dat alle Volken Slaaven waren, en zij de Helden, die, door de veranderingen in hun eigen Land, de Vrijheid aan alle Europische Volken wedergegeven zouden.* (*) Dat dit slechts eene brommende groot-

(*) Wanneer men deeze openbaare Verklaring, in het afgetrockene beschouwd, wie ziet dan niet, dat zij in de daad regt geschikt was, om den Standaart des Op- roers in alle Landen te planten, en alle Regeeringsfor- men omverre te werpen? Het was een gefuikert vergif, dat men de Natien ingaf, om hen, die als de Verlosfers der Wereld te voorschijn traden, bevoorderlijk te zijn, in hun heilloos plan, om niet alleen, door het vernietigen van alle wettig gezach, zich de Heerschappij aan te ma- tigen, maar ook om den mensch te ontzetten van dien troost, die hem den Godsdienst verschafft, in de hoop en verwachting van eenen toekomenden staat. Het zal voor de volgende Geslachten een onoplosfelijk raadfel blijven, hoe het in eene verlichte Eeuw, (zoo als de 18de met volle recht genaamd mag worden,) mooglijk was, dat het menschedom zoo dwaas was, om aan dien Syreenenzang, zoo algemeen gehoor te geeven. De bloed- en moordtoneelen, die het rampzalig *Vrankrijk*,
te

grootspraak, en juist het tegenovergestelde hun opzettelijk doel was, bleek duidelijk uit hunne daaden en bedrijven, want niemand was in *Vrankrijk*, op dien tijd, bijna een oogenblik zeker van zijn leven en bezittingen: de kundigste, de nuttigste Ingezetenen, stonden der moordlust dag op dag ten doel, daar een aantal beulen onophoudelijk werkzaam was, om het dierbaar menschenbloed, door de *Guillottine*, als water te doen stroomen; en het is aan die snoode handelingen en gruwelijke moorderijen, die men eerder van woeste *Cannibaalen*, dan van eene beschaafde Natie, verwachtten zou, voornamelijk toeteschrijven, dat de *Keizer*, en den *Koning van Pruissen*, het opzet namen, om aan het verzoek van *Lodewyk* gehoor te geeven, en eenen inval met hunne troupen, onder bevel van den *Hertog van Brunswijk*, in *Champagne* te doen. *Spanje*, *Napels*, en *Toscaanen*, voegden zich bij hen, de *Rijks-Standen* in *Duitschland* namen 'er ook deel in; en ziedaar een aantal verbondene Machten, in rep en roer, tegen ééne Natie, die door de ongehoordste maatregelen, door

te dien tijde, opleverde, moesten immers deeze Volksverleiders logenstraffen? Niets was meér geschikt, om de bedriegerij te zien, en echter het vondt geloof, en in alle Landen Voorstanders!

derzelve Overheerschers in het werk gesteld, en door het uitnemend succes der pogingen van hunne Zendingen, veele Landen, met eene geheele omkeering bedreigden. *Engeland*, de *Noordsche Hoven*, en ook deeze *Republiecq*, waren de eenigen die alles aanzagen, en zich in dien gevaarlijken strijd als nog niet inwikkelden.

Tot het daadlijk inwilligen en gehoor geeven aan *Lodewyk's* verzoek, zoo door de *Keizer* als de meeste Zuidelijke Machten van *Europa*, was meer dan ééne drangrede; want behalven het *Familie-belang*, konden zij niet onverschillig blijven, omtrent het geen te dien tijde in *Vrankrijk* omging: niets was natuurlijker, dan dat de aandagt van alle Mogendheden zich vestigde, op eene Verklaring, zoo zichtbaar strekkende tot ondermijning van hun gezag, en dit schijnt ook wel de voornaamste drangrede geweest te hebben, waarom het Hof van *Berlijn*, in dit geval, zoo zeer met dat van *Weenen* samenspande, zich zoo werkzaam betoonde, om de geest der Revolutie in *Vrankrijk*, ware het mogelijk, ten ondertebrenge. De *Illuminaten* hadden, onder de begunstiging van den Koning, eenen verbazenden aanhang in de Staaten des *Konings van Pruissen* gemaakt; was 'er een Land in *Europa*, dat rijp geworden was voor eene Revolutie, als die der
Fran-

Franschen, het was *Pruisfen*, daar niet alleen de Fransche modes en manieren, maar ook dezelve Godsdienstige en Staatkundige begrippen, bij duizenden gereedlijk aangenomen en gevolgd werden, die reikhalzend uitzagen naar het tijdstip, waar in de Fransche Revolutie, ook in *Pruisfen* tot stand komen zou. De Koning, dat voorbeeld voor zich hebbende, en voor het verlies zijner Kroone, met rede beginnende te duchten, was uit dien hoofde bijzonder ijverig, om met de *Keizer* eene afwending ten voordeele van *Lodewyk* te maaken, weshalven zij beiden, op den 27 *Augusty* 1791, te *PILNITZ* eene overeenkomst sloten, waarbij bepaald en vastgesteld werdt, *dat de hooge Contractanten, de omstandigheid, waar in zich de Koning van Vrankrijk bevondt, als een onderwerp van gemeenschappelijk belang, voor alle Souverainen en Staaten beschouwden, en dat zij dienvolgens alle krachtige middelen, en zelfs Wapenen, in het werk zouden stellen, om de Fransche Monarchy weder te herstellen, als beschouwende zulks te strooken met de rechten der Souverainen, en met het welzijn des Franschen Volks.* Het duurde ook niet langer, dan tot den 7 *Februarij* des volgenden Jaars, dat de beide hooge Contractanten, in gevolge de *Conventie te Pilnitz* gesloten, zich tot

tot dat einde nader verbonden door een Definitief Tractaat, waar bij alles nader bepaald en geregeld werdt.

Nu duurde het tot den 24 April, dat de Algemeene Staaten, door den Pruisfifchen Gezant, een Affchrift van het gefloten Tractaat in handen kregen, waarbij te gelijk eene Nota gevoegd werdt, strekkende om *H. H. Mogenden* te verzoeken, tot die Verbindtenis toe te treden, en werkelijk aandeel in die Coalitie tegen *Vrankrijk* te neemen; het zelfde verzoek werdt kort daar op ook door het Hof van *Weenen* gedaan. Dan, daar men hier te Lande eene volftrekte Neutraliteit verkoos in acht te neemen, vonden de Staaten goed, om aan den Keizerlijken Minister *de Büöl*, een Antwoord toe te fchikken, waar uit duidelijk bleek, dat zij het toetreden tot de geflootene Verbindtenis, tuffchen de *Keizer*, en den *Koning van Pruisfen*, als hoogst gevaarlijk voor den welstand des Vaderlands befchouwden. De Staaten waren van oordeel, dat zij zich zorgvuldig wachten moesten, voor alles wat aanleiding tot moeielijkheden, met het Fransch Bewind geeven kon, niet onbewust zijnde, welke kruipende en dringende Vertogen, van tijd tot tijd, door de hoofden der uitgeweekene Nederlanders, aan de Nationaale Conventie werden overgegeeven: Vertogen, geene andere
strek-

strekking hebbende, dan om, door Fransche hulp, eene verandering van zaaken in deeze Gewesten te bewerken, en waar toe deeze geene middelen onbeproefd lieten. Het zal onze Lezeren, die met ons de waarheid hulde doen, niet onaangenaam zijn kunnen, dat wij het hoofdzaaklijke van dat Antwoord hier plaats geeven, ten einde daar door de aantijging te logenstraffen, als of men hier te Lande zich den Oorlog op den halze haalde, door dadelijk deel te neemen aan de Coalitie, die te *Pilnitz* tegen *Vrankrijk* besloten werd. Het tegendeel blijkt uit het Stuk zelve, daar in wordt met duidelijke woorden gezegd: „ *Dat* „ *H. H. Mog. oordeelden, dat de toetreding tot* „ *zodanig eene Verbindtenisse, in deeze omstan-* „ *digheid, ten aanzien van de Republiecq, veel* „ *eer eene offensive, dan defensive Mesure zoude* „ *zijn, alzoo dezelve dan onmiddelijk zoude moe-* „ *ten worden gevolgd; door eene meerdere of min-* „ *dere deelneeming aan eenen reeds ontvlamden* „ *Oorlog. Dat het, ondertusfchen, noch met de* „ *belangen van de Republiecq, noch met haar* „ *vredelievend systhema convenieert, in dit oog-* „ *blik door nieuwe Alliantien, of dadelijke Praes-* „ *tatiën, aan eenige Mogendheid offensie te gee-* „ *ven: en dat zij, derhalven, zijne Apostolische* „ *Majesteit verzoeken, hen ten goede te willen* „ *houden, dat zij de eer van in defensive enga-* „ *ge-*

„ gementen met Hoogstdezelve te treden, moe-
 „ ten uistellen, tot het gelukkig tijdstip, dat
 „ het gebuteerde oogmerk van zulk eene respec-
 „ tabele Alliantie, tot maintien van de herstelde
 „ Vrede kan bereikt worden.” Het vervolg
 leerde niet minder, dat de Staaten bij dit hun
 genomen besluit bleven volharden, want, naa dat
 de Koninglijke Waardigheid in *Vrankrijk* afge-
 schaft was, en het Credentiaal van den Ambasfa-
 deur *van Berkenrode* (dat aan den Koning inge-
 richt was) daar door nutteloos, en des Ambasfa-
 deurs rappél noodzaaklijk geworden was, verkle-
 ren zij nogmaals, „ dat de *Republiecq* vastelijk
 „ besloten hadt, zich te zullen houden aan de
 „ Grondbeginselen van Onzijdigheid.” Hier bleef
 het niet bij: want volgens Resolutie van 14 *Novem-
 ber* 1792, werdt den Gouverneur van *Maas-
 tricht* gelast, alle *Fransche Vluchtelingen*, die
 zich binnen die vesting onthielden, te insinuee-
 ren, dat zij dezelve dadelijk zouden hebben te
 verlaaten. Twee dagen daar naa, vaardigden zij
 een Placaat uit, waar bij het verblijf der *Fransche
 Emigranten*, in alle de Landen van de
Generaliteit verboden werdt. En om te toonen,
 dat men alle gelegenheden tot klachten aan de
Franschen voorkomen wilde, zoo werdt het ver-
 zoek des Oostenrijkschen Generaals, om het be-
 nodigd brood voor de *Armee* binnen *Maastricht*

te mogen doen bakken, vlak af, geweigerd. Het een en ander overtuigde de Fransche Gezaghebbers zoo zeer, van de stipste Neutraliteit der Republiecq, dat zij door hunnen Gezant, aan Milord Grenville, Secretaris van Staat te Londen, verklaaren deden: „*Vrankrijk moet en wil de onafhankelijkheid van Engeland niet alleen, maar ook van Engelands Bondgenooten eerbiedigen, met welken het niet in Oorlog is: de Ondergeteekende is diensvolgens gelast, om rondelijk te verklaren: DAT VRANKRIJK HOLLAND NIET ZAL AANTAËSTEN, zoo lang die Mogendheid zich van haare zijde houden zal, binnen de paalen van eene stipse onzijdigheid jegens Vrankrijk.*” Dan, wat baaten de plechtigste verklaringen, wanneer de daaden aan dezelve niet beantwoorden? Wat zekerheid was ook in dezelve te stellen, daar die gedaan werden, door Lieden, die zich op de onwettigste wijze van het Bewind meester gemaakt hadden, wiens gezag geen schaduw van duurzaamheid hadt, en die dag op dag in gevaar stonden, om de eer der Zitting in de Nationaale Conventie, te verwisfelen met de schande van een straffchavot? De geschiedenis van die dagen, heeft geleerd, dat, in dat Rijk, de eene Revolutie de andere volgde, en het bestuur van zaaken allengs in slechter handen kwam. Men zag de

de verachtelijkste Voorwerpen, langs een bloedig pad, nog rookende van onschuldig menschenbloed, en opgevuld met vermoorde lijken, ten zetel stijgen, en de willekeurige daaden uitoefenen, die men zich immer verbeelden kan. Voorwerpen, die, onder het voorwendfel van 's Volks belangen te behartigen, zich in korten tijd de grootste Schatten wisten te bezorgen, zich baadden in wellust en vermaken, terwijl zij ongevoelige aanschouwers bleven, van de dag aan dag toeneemende ellenden des deerlijk misleidden Volks.

Niettegenstaande zulke schandelijke bedrijven, bij elk, die gewoon is redelijk te denken, de grootste afkeer had behoren te verwekken, zoo leerde echter de ondervinding; dat het in de meeste Landen en Staaten niet mangelde, aan een groot aantal menschen, die de Gebeurenissen in *Vrankrijk*, niet een inwendig genoeg vernamen, dezelve bewonderden, en als de begeerlijkste zaak zich voorstelden. Het ontbrak in de meeste Landen, ook in ons Vaderland, niet aan zulken, die door en langs alle middelen en wegen werkzaam waren, om het voorbeeld van *Vrankrijk* gevolgd te krijgen, en de komst der Franschen te bevorderen. Wie, die zich die dagen herinnert, geheugt het niet, dat, terwijl men in den *Haage* zich alle moeite gaf, om de

Fransche Natie de sterkste bewijzen van onzijdigheid te geeven, en het Vaderland voor den geesfel des Oorlogs te bevrijden, de Uitgeweekenen in *Vrankrijk*, niets onbeproofd lieten, om hen, die zich, in dat rampzalig Rijk, in het Bewind gezet hadden, aan te spooren, om door de Wapenen, aan hunnen wensch, en die van hunne agtergelaatene Vrienden, in hun Vaderland, (met wien zij verstandhouding hielden) te voldoen? Wie geheugt niet met ons, hoe de laatstgenoemden, verftendigd van alles, wat tot dat einde ondernomen werdt, op de opentlijkste wijze het tijdstip bepaalen durfden, waarop den *Vrijheidsboom*, ook hier te Lande, alomme geplant zou worden? Wie, die niet geheel onbekend bleef met het geen 'er omging, is onbekend gebleven, dat Lieden, bevoorrecht met Ampten en Bedieningen, geheel strijdig met den Eed van trouwe, die zij in het Jaar 1788 aan de Constitutie gezworen hadden, daaglijks, op een gezet uur, den beker te boorde toe vullen lieten, en denzelven op den voorspoed der Franschen, niet alleen, maar ook op derzelve spoedige aankomst, ledigden? Het is buiten alle bedenking, dat de meeste geheime opstookingen der uitgeweekene Nederlanders, om het Vaderland door Fransche Legerbenden te overstroomen, onder die geheimen behoren, die als nog, en welligt eeuwig, met eenen

on-

ondoordringbaaren sluizer bedekt zullen blijven; maar het is niet minder zeker, dat wij, ter staaving van ons gezegde, de onwraakbaarste bewijzen gevonden hebben, in een aantal Adresfen, Smeekfchriften, Aanspraaken, en andere Stukken, die, in later tijd, zijn bekendt geworden, en wie gevoelt niet een glóed van verontwaardiging in het aanzicht ftijgen, wanneer hij de Spreekers, ter bereiking van hun oogmerk, den toevlucht ziet neemen tot de fchandelijkfte logentáal? Wanneer hij haar den toenmaligen toefland van het Vaderland hoort affchilderen, met de hatelijkfte kleuren? Wanneer hij *Nederland* hoort affchetfen, als een Land allerwegen verwoest door de Moord en Plunderzucht? daar men gebukt ging onder het ijzer juk van willekeurige Despoten, die van de hand eenes gehaaten Dwingelands, den Stadhouder, afvlogen? In eene Memorie, die zij ten Jaare 1791 aan de Nationaale Conventie inleverden, noemen zij zich, *Republikeinen, uit hun Vaderland verjaagd, door het heerschzuchtig geweld van den eerften Staatsdienaar: door Vuur, het Zwaard, Bannisfementen, en Plunderingen van hunne Haardfteden en Altaaren verwijderd, weenende op de puinhoopen van een Vaderland, dat, door het geweld, uit den rang der Republieken uitgewischt was.* Zij zeggen: dat het Despotisme van den Stadhouder, en de

Aristocratie van den Adel en Patrijze-Familien, zich veréénigd hadden uit haat voor de Gerechtigheid, en door het afgrijzen, dat hen het denkbeeld van Vrijheid inboezemde. Dat de openlijke geweldenaarijen, en de aanvallen op de eigendommen der Burgeren zich veréénigd hadden, om de bloeddorstige gemoederen van de Vijanden des Vaderlands te verzadigen. Dat alle braave Burgers gelijkelijk bukken moesten onder de slagen van hunne verraderlijke Overweldigers. Dat Doodstraf, Geesfeling, Bannissement, Gevangenis, Verbeurtverklaring van Goederen, veroordeeling tot zwaare Boeten, het waardig loon waren voor de Vrienden der Vrijheid. Zij verklaren, dat Brand, Plundering, Vervolging en Moord, als in een oogenblik, als eens verwoestende pest de geheele Republiek doorliepen, en de wraak van den Stadhouder alomme ten toon voerden. Op den 19 Januarij 1792, toen éenen der Uitgeweekenen, de Heer d'Averhouts, weleer Regeeringslid te Utrecht, het Voorzitterschap in de Fransche Conventie bekleedde, maakten zij zich bij het begin hunner Aanspraak bekend, als Leden van een vrij Gemeenebest, door het willekeurig geweld des eersten Staatsdienaars, uit hun Vaderland verdreyen, door het Staal, het Vuur, de Banyonnissen, de Plunderingen, vette van hunne haardsteden verstrooid, en zeg-

gen,

gen, ter bevoordering hunner wenschen, dat zij het tegenwoordig oogenblik waarnamen, als waar in de Rechten der Volken onderzocht, en hunne Verbindtenissen gewogen werden; waar in Vrankrijk aan de geheele Aarde het voorbeeld geeft, dat de Zedekunde zich met de gezonde Staatskunde kan veréenen; dat de deugd en de goede trouw van het eene Volk, voor iets wezenlijks gehouden worden, en den Voorzitter, (die zich zelve, eenigen tijd daar naa, uit wanhoop voor den kop schoot, en van het leven beroofde,) gaf hen dit zwellend antwoord: *Bataaven! gij, wier schrandere vlijt zelfs de Aarde schiep, die gij bewoont; die het Romeinsche Volk met deszelfs vriendschap vereerde, gij zult, ten allen tijde, de Bondgenooten van het Fransche Volk zijn, zoo lang gij Vrienden der Vrijheid zult weezen.* Wij zouden een aantal bladzijden vullen kunnen, wanneer wij nog meerder staalen van dien aart bijbrengen wilden; dan, zulks ons niet gelustende, zullen wij de bijgebragte als genoegzaam aanmerken, om den Lezer te doen zien, hoe ijverig men in de weer was, om t'eenigen tijde, door Fransche Macht gerugsteund, het Vaderland aan alle de onheilen van den Oorlog bloottestellen.

Het is bekend, dat, ingevolge het geene tusschen de Keizer, en den Koning van Pruisen, te Pilsitz besloten was, een aanzienlijk Leger,

door die beide Mogendheden bij een gebragt, het Franfche Grondgebied betrakt, in den beginne verbazende voortgangen maakte, doch naderhand met overhaasting den terugtocht aanneemen moest: en dat de Koning van *Vrankrijk*, die zoo veele bewijzen van een weiffelend en dubbelhartig gedrag aan den dag gelegd hadt, het besluit nam, om, met zijne Familie, het be-roerd en door Factien verdeeld *Vrankrijk* te ontvluchten. Wij weten, dat hij te *Varennés*, nabij de grenzen, door een Kaarsfenmaker herkend en aangehouden zijnde, als eenen gevangenen naar *Parijs* te rug gevoerd, aldaar in eene gevangenis, *de Tempel* genaamd, opgesloten werdt, en dat de Nationaale Vergadering de onrechtvaardigste Procedures tegen hem ondernam, die men immer hoorde. Niet te vreden, dat men de Koninglijke Waardigheid vernietigd, en den ongelukkigen Vorst van zijne Vrijheid beroofd hadt, dorste men ook, op de wraakgierigste wijze, naar zijn bloed, en, met eene meerderheid van slechts *vijf Stemmen*, in eene Vergadering, die uit 721 Leden bestondt, werdt hij, op den 18 *Januarij* des Jaars 1793, tot de Doodstraffe verwezen. Slechts acht dagen naa het aflopen der Verhooren, en de overgifte der Beschuldigingen ten zijnen laste, werdt hem vergund, om zijne Verdediging te doen instellen, waar toe zich eenen

kun-

kundigen en eerlijken Rechtsgeleerden, de Heer *Defese*, aanbodt; dan, het kon den Vorst luttel baaten. Hoe zeer de Koning betuigde, *dat de ingestelde verdediging niets dan volmaakte waarheden bevatte*, de stem der waarheid werdt niet gehoord: het Moordrot haakte, met eene onbeschrijflijke woede, naar het oogenblik, waar in zij de maat van hunne euvel daden, door het plegen van eenen gruwelijken Koningsmoord, vol maaken zoude, en *Lodewyk* bleef geen en anderen troost over, dan zijn gerust geweten. *Wat baaten betuigingen en bewijzen* (sprak hij) *bij eene Partij, die naar niets, dan bloed verlangt? die elk oogenblik van verwijl nog woedender maakt? Bij eene Partij, die, door allerlei kunstenaarijen, haare onmenschelijkheid aan het Volk wist mede te deelen, en thans de magtigste is?* Drie dagen naa het vellen van dit schandelijk dootvonnis, voerde men den ongelukkigigen Vorst, naar het met bloed besmeurde Straffchavot, alwaar het doodlijk werktuig, de *Guillottine*, (weleer door hem zelve in gebruik gebragt, met het weldadig oogmerk, om het verbeurde leven van Misdadigen spoedig te doen eindigen) was opgericht: en het Fransche Volk, dat weleer eene Afgodische eere aan zijne Koningen bewees, zag, met een helsch genoegen, het gezalfde hoofd van *Lodewyk's* lichaam scheiden, die

met de fierheid van eenen Koning, en met de ootmoed van eenen stervenden Christen, in de eeuwigheid overstapte. De ontzinde menigte, hier mede nog niet te vrede, en wissende de overdrevendste blijken van haat tegen het Koninklijk Gezag aan den dag leggen, keurde het stofelijk overschot, de stille rust in den schoot des Grafs onwaardig: eenige treden van het Schavot liet men een kuil graven, vulde dien gedeeltelijk met levendige kalk, en wierp 'er het ontzielde Lichaam in. Wiens hairen rijzen niet te berge over zulke gruwelen, gepleegd door zulken, die zich lieten voorstaan, het menschdom te stellen in 't bezit van deszelfs onvervreemdbare Rechten?

De maare van dit moorddadig bedrijf, verspreidde zich welhaast in alle omgelegen Landen, en wordt met zeer verschillende hartstochtelijke aandochtingen vernomen. Hier te Lande werd de zelve bij veelen met zichtbare blijken van goedkeuring en toejuicing ontfangen, door zulken, die *Lodewyk de XVI*, siats eenige Jaaren, als een halve Godheid geëerbiedigd hadden. De weldaden, die hij aan de Uitgeweekenen bewezen hadt, waren ras vergeeten, en het ontbrak niet aan veelen, die de vreugdebetooningen over zijnen schandelijken dood, als eene zwarte ondankbaarheid aanmerkten. De tijding in *Engeland* ge-

gekomen zijnde, verwekte aldaar de ontzettendste sensatie; want des Konings geheimen Raad bijéengeroepen zijnde, besloot men in dezelve, aan den Franschen Gezant *de Chauvelin*, door eenen brief te doen weten, dat het *Character*, waar mede hij tot hier toe bekleedt, en in Engeland erkend geworden was, thans een einde genomen hadt, door den droevigen dood van zijne Allerchristelijkste Majesteit, dat de Koning zijn verblijf in het Rijk niet langer dulden kon, en hem daarom gelastie, binnen acht dagen het Rijk te verlaten: voorts werdt Mylord *Auckland*, gewoonen Gezant bij *H. H. Mog.*, gelast, om des Konings gevoelens over de gebeurtenissen in *Vrankrijk* bloot te leggen, ten welken einde hij eene uitvoerige *Nota* overleverde. (*) Die zelfde verbaasd,

... (*) Het Stuk is te uitvoerig om hier geheel geplaatst te worden, waarom wij ons vergenoegen moeten, uit hetzelfde eeuwige trekken te ontleenen, die duidelijk doen zien, dat men in *Engeland* nimmer eene offensieve houding zou aangenomen hebben, zoo men in *Vrankrijk*, te midden van de onderhandelingen tot eene schikking van zaken, de trouweloosheid niet gepleegd hadt, om alles in duigen te werpen, door de overhaaste Koningsmoord. De Engelsche Gezant zegt: „ *Het is nog geen vier Jaaren geleden, dat eenige Ellendelingen, zich den naam van Philosophen aanmatigende, de verwaandheid hadden, zich bekwaam te oordeelen, om een nieuw stelsel* „ van

baasheid hadt ook aan de overige Hoven plaats, vooral aan dat van *Weenen*, en *Berlin*, als mede in geheel *Italien*, alwaar men door banden van Bloedverwandschap gedreven, niet onverschillig blijven kon, over den moord, die reeds aan den Koning gepleegd was, en als nog zijne Weduwe bedreigde. Dit alles bleef in *Vrankrijk* niet onbe-

„ van Burgerlijke Maatschappij in te voeren, en getracht
 „ hadden, die ijdele harsfenschim, bij alle Natien, al-
 „ waar Ondergeschiktheid, Godsdienst, en Zeden, plaats
 „ hebben, in te voeren, en alles om te keeren.” Hij
 „ zegt: „ dat de Gebeurenissen, die elkander zoo spoedig
 „ opvolgden, in gruwelijkheid overtroffen, alles wat ooit
 „ de Geschiedenissen opleverden. Dat de Eigendommen,
 „ de Vrijheid, en het Leven, het speeltuig geworden wa-
 „ ren van toomlooze Driften, Roofzucht, Haat en Heersch-
 „ zucht. De Koning, getrouw aan zijne Grondbeginfelen,
 „ hadt echter niet van zich kunnen verkrijgen, om zich
 „ met de binnenlandsche zaaken eener vreemde Natie in
 „ te laten, en zou nooit van die Onzijdigheid hebben
 „ afgegaan, zoo niet het Plan van eene Uitbreiding van
 „ Heerschappij, nadeelig voor de rust en zekerheid van
 „ Europa, erkend was, en men alle krachten ingespan-
 „ nen hadt, om, ook in Engeland, de Maatschappijelijke
 „ order te verbannen. Dat daarom de Koning nodig
 „ hadt geoordeeld, toebereidselen te maaken, geëvenredig
 „ aan de omstandigheden, en eindigde met de verzeke-
 „ ring, dat hij zou trachten, in allen gevalle, de Eer
 „ en Onafhankelijkheid van den Nederlandschen Staat
 „ te helpen handhaven.”

bekend , en daar de vrees voor eene geduchte wraakneeming door de Veréénigde Machten van *Europa*, bijzonder door *Engeland*, de hoofdbeleiders bekreop, beproefden zij dat onheil af te weeren, door den weg van Onderhandelingen, die wij nu kortelijk zullen nagaan.

Het was in het najaar van het Jaar 1792, ten tijde dat *Lodewyk* op den Tempel gevangen zat, dat men *hier te Lande*, en in *Engeland*, met eenige gematigde Leden uit de Nationaale Conventie, in werkelijke Onderhandelingen tradt, om, ware het mogelijk, eene bevrediging te bewerken. Men heeft alle redenen, om te moeten vooronderstellen, dat de drijfveeren hier toe in *Engeland* geene andere waren, dan den gevangen Koning bij het leven te bewaren, en dat men hier te Lande zich daar toe verledigde, om het dreigend gevaar, van eenen vijandelijken inval der Franschen, afteweeren. Hoe dit zij, dit is zeker, dat 'er, te dien tijde, geheime handelingen plaats hadden, tusschen den Engelschen Gezant *Auckland*, den Franschen Gezant *de Maulde*, en den Raadpensionaris *van de Spiegel*, met kennis en toestemming niet alleen van eenige Leden der Conventie in *Vrankrijk*, maar ook van den Koning van *Engeland*, en eenige Leden van *H. H. Mog.* en *Edel Groot Mog.* De Generaal *Dumourier*, die het Fransche Leger aan den

den kant van *Brabant* en *Vlaanderen* geboodt, was mede tot dien handel toegelaten, die op den 23 *Januarij* des Jaars 1793, en dus twee dagen naa de moord aan den Koning, eenen brief uit *Parijs* afzondt aan Mylord *Auckland*, waar uit men den staat dier *Onderhandelingen*, eenigfints kan opmaaken. Hij zegt in dien brief:

„ *De Fransche Gezant in den Haage, de Heer*
 „ *DE MAULDE, heeft mij onderricht, dat gij*
 „ *in veele gesprekken met den Heer VAN DE*
 „ *SPIEGEL, hem hoogachting en belangstelling*
 „ *in mij betuigd hebt, die ik door mijn zedelijk*
 „ *gedrag zal trachten te verdienen. — Zou*
 „ *het niet mogelijk zijn, dat wij alleen, of met*
 „ *ons beiden, en VAN DE SPIEGEL, een mond-*
 „ *gesprek houdende, iets nuttigs bewerkten voor*
 „ *Engeland, voor de Veréénigde Nederlanden,*
 „ *voor Vrankrijk, voor de Menschelijkheid, en*
 „ *voor geheel Europa? Ik onderwerp dezen voor-*
 „ *slag aan uwe voorzichtigheid, en aan uwe*
 „ *liefde tot den Vrede, die bij elk eerlijk man,*
 „ *in den grond zijns harten, moet huisvesten.*
 „ *Ik zal den 5osten te Antwerpen zijn, en daar*
 „ *uw antwoord afwachten.*” Men ziet uit dit
 schrijven, welke de hoofdbedoelingen van *Du-*
mourier waren, en hoe veel rechts hij deed, aan
 het vredelievend *Systema* van het *Engelsché*
Hof. Dat het intusfchen bij geene bloote gezeg-

den

den en plichtplegingen bleef, maar dat men reeds zoo verre gevorderd was, dat 'er eenige voorloopige punten ontworpen en bepaald waren, die tot een grondslag voor verdere handelingen over eenen algemeenen Vrede, zouden gediend hebben, blijkt nog klaarder, uit het geene ons den hier bovengenoemden Raadpensionaris *van de Spiegel* verhaalt, (*) zeggende: „ *Ik had*
 „ *door toegeeflijkheid en beleefdheid, in zoo ver-*
 „ *re de vriendschap van den Franschen Minis-*
 „ *ter (de Heer DE MAULDE) gewonnen, dat*
 „ *verscheidene vertrouwelijke Conferentien tus-*
 „ *schen Lord AUCKLAND, den gemelden Mi-*
 „ *nister, en mij gehouden zijn, alle ten oog-*
 „ *merk hebbende, het behouden van den Vrede. —*
 „ *In de daad hadden wij die zoo verre gebragt,*
 „ *dat men de beste verwagting kon hebben van*
 „ *eenen goeden uitslag. ENGELAND en ON-*
 „ *ZEN STAAT, zou de Fransche Republiek er-*
 „ *kend hebben — de stiptste Neutraliteit zou*
 „ *bevestigd zijn geworden, en de twee eerstge-*
 „ *melden zouden haare Mediatie aangeboden*
 „ *hebben, tot herstel van den algemeenen Vrede,*
 „ *of, bij weigering daar van, in gemeenschap*
 „ *met Vrankrijk, maatregelen genomen hebben,*
 „ *hoe-*

(*) .Zie v. D. SPIEGEL, Nadenking van eenen Staatsman.

„ hoedanig den Oorlog best te doen eindigen. —
 „ Deze waren de voornaamste Artykelen van
 „ eene Conventie, welke wij den Franschen Mi-
 „ nister hadden voorgeslagen, en die daar mede
 „ naar Parijs vertrok, in de maand December
 „ (1792) en in het einde van Januarij 1793 te-
 „ rugkwam, met de stellige verzekering, dat
 „ alle de Leden van den Algemeenen Raad in
 „ Vrankrijk, zeer wel voldaan waren over het
 „ gehandelde. — Dat zij eenparig besloten had-
 „ den, met ONS en ENGELAND niet te bree-
 „ ken, zoo dat men nu niet anders te doen had,
 „ dan te zien hoe wij best de laatste hand aan
 „ onze vertrouwelijke Affpraak konden leggen,
 „ en dat de Generaal DUMOURIER wenschte
 „ in persoon daar over met ons te handelen.”

De ondervinding deedt echter al spoedig zien,
 dat de Heer VAN DE SPIEGEL zich met eene
 vergeeffsche hoop, op het herstel van den Vrede,
 gevleid hadt, want, terwijl men in den *Haage*
 aan dat heilzaam werk arbeidde, was eene bloed-
 dorstige bende te *Parijs* werkzaam, om alles af-
 tebreeken; door met de grootste overhaasting het
 begonnen Proçes tegen den Koning doortezetten,
 ten einde te brengen, en zijn bloed te plengen.
 Wij hebben hier boven gezien, welk eene uit-
 werking de tijding van dien godlozen handel in
Engeland deedt, en nauwlijks hadt men het be-

bevel van de terugzending van den Franschen Gezant, in *Vrankrijk* vernomen, of het *Comité van Algemeene Verdediging* trok de alarmklok, en stelde, op eene onbeschaamde wijze, de aanstaande Vredebreuk, op rekening van het Engelsch Ministerie. „De Leden gaven breed op, van de ronde en heusche pogingen van de Fransche zijde aangewendt, tot behoud van den Vrede: de Fransche Republiek (zeggen zij) zal zich geene verwijtingen te doen hebben; daar zij alle middelen, met haaire waardigheid strokende, heeft uitgeput, alvorens tot zoo droevige uiterstens overtegaan.” Met de stoutste logentaal, gaan zij verder voort, en zeggen: „Het Britsch Ministerie, vergetende, 't geen het zoo dikwijls beloofd hadt, van zich niet met onze Huishouding van binnen te bemoeijen, heeft gelegenheid genomen, uit de rechtmaatige gestrengheid op den laafsten onzer Koningen uitgeoeffend, om deszelfs kwaadwillingheid tegen het Fransche Volk, ten hoogsten toppunt optevoeren. De noodzaaklijke dood eens Tyrans, is voor de Engelschen het Signaal van een publieke rouw, de Oorzaak van eene vermeerdering van Vijandelijke toerusting, en het Voorwendfel van eené beleediging, aan welken geen glimp is bij te zetten.” Wanneer men alles, wat wij tot hier

I. DEEL. T toe

toe gezegd, en, door de onwraakbaarste bewijzen, bewezen hebben, in deszelfs geheelen omvang, onpartijdig nagaat en overweegt, wie staat dan niet verbaasd over de trouweloze handelwijze, die in dit alles uitblinkt? over de onbeschaamdste logens, die hij hier op een ziet stapelen, om de gepleegde gruwelen voor het oog der wereld te bedekken? Zij durven (op dat wij bij de Stukken, het laatste bewijzen) zich flatteren, *geene verwijtingen te vreezen te hebben, als alle middelen, met haare Waardigheid strokende, te hebben uitgeput*: wie moet niet glimlachen over de waardigheid van voorwerpen, die in hunne onstuimige Vergaderingen, geen de minste orde in acht namen? Zij duiden het euvel, dat de Koning van *Engeland*, den Gezant van *Vrankrijk* zijn gebied deed ruimen, voorwendende, *dat hij zich met hunne inwendige Haiskouding bemoeide*; dit doen zij, op een tijdstip, dat zij zelve zich beijveren, om in alle Landen eene Revolutie, gelijk aan die der Franschen, te bewerken; op een tijd, dat zij den ondergang en den dood van alle gekroonde Hoofden besloten hadden; op een tijdstip, dat zij een Complot omgekochte Moordenaars, naar alle oorden van *Europa*, afgezonden hadden, om dat godloos plan uit te voeren; op een tijdstip, dat zij alomme hunne Zendingen uitgezonden hadden,

om

Om de vaan des oproers in alle Landen en Schaa-
ten op te richten! Was dit geen bemoeijen met
anderer inwendige Huishoudingen? Van wien toch
hadden de Fransche Overheerschers, het Privile-
gie ontfangen, wie maakte hen bevoegd, om de
wereld in rep en roer te stellen, en de Regee-
ringsvormen in alle Landen op den leest van
hunne Revolutie te schoeijen? Kon, zulks te wil-
len belèttē, aan *Engeland*, of aan eenige an-
dere Mogendheid, ooit mer rede euvel geduid
worden?

Dit bleek echter zeer duidelijc, toen op den
1 *Februarij* 1793, eene opentlijke Oorlogsver-
klaring der Nationaale Conventie, niet alleen te-
gen *Engeland*, maar ook tegen den *Stadhouder*
der Veréénigde Nederlanden, in het licht kwam:
Een Stuk, zulk eene Vergadering waardig, dat
niet slechts als een samenstel van leugens, maar
ook als een voorbeeld van de grootste onge-
rijmidheid in de Staatkunde, zal moeten aan-
gemerkt worden; bij de volgende geslachten:
Het is niet, dan met eene zekere tegenzin, bij
ons zelve te ontwaren, dat wij de moeite nee-
men, die Oorlogsverklaring geheel afgeschrijven,
en in dit werk eene plaats te verleenen. Zij was
das luidende: „De Nationaale Conventie, ge-
„hoord hebbende het verslag van deszelfs Com-
„mitté van Algemeene Verdediging, betreklijk
„, het

„ het gehouden gedrag van *Engeland* omtrent
 „ *Vrankrijk*, en in aanmerking neemende, dat
 „ de *Koning van Engeland*, niet opgehouden
 „ heeft, voornaamlijk zederd den tienden van
 „ Oogstmaand, aan de Fransche Natie blijken te
 „ geeven van zijne kwaadwilligheid, en van zijne
 „ verknochtheid aan de Verbindtenis der gekroon-
 „ de Hoofden.

„ Dat hij, op dat tijdstip, aan zijnen Afgezant
 „ te *Parijs* bevel gezonden heeft, om te vertrek-
 „ ken, om dat hij niet wilde erkennen den Pro-
 „ visioneelen Uitvoerenden Raad, door de Wet-
 „ geevende Vergadering ingesteld.

„ Dat het Cabinet van *St. James*, van dat
 „ zelfde tijdstip af, heeft opgehouden, te hande-
 „ len met den Franschen Gezant te *Londen*, on-
 „ der voorwendfel van de opschorting des ge-
 „ wezen Konings der Franschen.

„ Dat het, zederd de opening van de Natio-
 „ naale Conventie, niet heeft willen antwoorden,
 „ op de gewoone Correspondentie tuschen de
 „ beide Staaten, of de macht van deeze Con-
 „ ventie erkennen.

„ Dat het geweigerd heeft den Afgezant van
 „ de Fransche Republiek te erkennen, schoon
 „ met Geloofsbriefen op naam der Republiek
 „ voorzien.

„ Dat het getracht heeft te stremmen verschei-
 „ „ de.

„ dene aankopen van Graanen, Wapenen, en an-
 „ dere Goederen, die in *Engeland* gedaan wa-
 „ ren, zoo door Fransche Burgers, als door de
 „ Agenten van de Fransche Republiek.

„ Dat het heeft doen aanhouden verscheiden
 „ Schepen en Vaartuigen, beladen met Graanen
 „ voor *Frankrijk*; terwijl het, tegen het Trac-
 „ taat van het Jaar 1786, den Uitvoer naar an-
 „ dere Landen zijnen gang heeft doen gaan.

„ Dat het al verder, om nog krachtadiger
 „ den loop der handeldrijvende belangen van de
 „ Republiek in *Engeland* te stremmen, door
 „ eene Acte van het Parlement, den Omloop
 „ der Assignaten heeft doen verbieden.

„ Dat het, door dat zelfde Parlement, tot
 „ schending van het *vierde Artykel* des Trac-
 „ taats van 1786, in Louwmaand laatstleden, eene
 „ Acte heeft doen uitgaan, waar door het alle
 „ Fransche Burgers, gaande naar *Engeland*, of
 „ hun verblijf aldaar houdende, heeft onderwor-
 „ pen, aan de allerkwellendste, gevaarlijkste, en
 „ gewelddadigste maatregelen voor hunne zeker-
 „ heid.

„ Dat het, gelijktijdig, en tegen den inhoud
 „ van het Eerste Artykel des Vredestractaats van
 „ 1783, bescherming en onderstand in Geld
 „ heeft toegeestaan aan Emigranten, en zelfs aan
 „ de Hoofden der Rebellen, die reeds tegen

„ *Frankrijk* waren opgestaan; dat het met de-
 „ zelve gehouden heeft eene geregelde Corres-
 „ pondentie, klaarblijkelijk ingericht tegen de
 „ *Fransche* Omwenteling, en dat het desgelijks
 „ de Hoofden der Rebellen van de *Fransche*
 „ Volkplantingen in de *West-Indiën* ontfangen
 „ heeft.

„ „ Dat het Cabinet van *St. James*, met 'den
 „ zelfden geest, zonder dat 'er noodzaaklijkheid
 „ toe was, en terwijl alle Zee-Mogendheden
 „ met *Engeland* in Vrede waren, eene aanmer-
 „ kelijke uitrusting ter Zee, en eene vermeerde-
 „ ring van deszelfs Landmacht bevolen heeft. —
 „ Dat die uitrusting gelast is, op het oogenblik,
 „ dat het *Engelsch* Ministerie met woede ver-
 „ volgde, allen, die, in *Engeland*, de grondbe-
 „ ginselen der *Fransche* Omwenteling aankleef-
 „ den, en tevens van alle mooglijke middelen
 „ gebruik maakte, zoo in het Parlement, als
 „ daar buiten, om de *Fransche* Republiek met
 „ schande te overladen, en op dezelve de ver-
 „ foeijing van de *Engelsche* Natie, en zelfs van
 „ geheel *Europa*, te doen vallen. — Dat men
 „ het oogmerk van die uitrusting, als tegen
 „ *Frankrijk* bestemd, opentlijk erkend heeft.

„ „ Dat, schoon de Provisioneerende Uitvoerende
 „ Raad van *Frankrijk*, middelen heeft gebruikt,
 „ om den Vrede en de Broederschap met de

„ En-

„ Engelsche Natie te onderhouden, en niet geant-
 „ woord heeft, op de Lasteringen en Schendingen
 „ der Tractaten, dan door Weder-eischen,
 „ gegrond op de regelen van rechtvaardigheid,
 „ en uitgedrukt met de grootmoedigheid van
 „ vrije menschen, het Engelsch Ministerie ech-
 „ ter bij deszelfs Systema van kwaadwilligheid
 „ en vijandelijkheid gebleven is, de uitrustingen
 „ voortgezet, en een Vlootdeel naar *de Schelde*
 „ gezonden heeft, om de verrichtingen van
 „ *Vrankrijk* in het *Belgische* te verontrusten.

„ Dat, op de tijding der Executie van L O-
 „ D E W Y K , de belediging tegen de Fransche
 „ Republiek zoo verre is gegaan, dat men, aan
 „ den Gezant van *Vrankrijk*, order gezonden
 „ heeft, om het Grondgebied van *Groot-Brit-*
 „ *tannien*, binnen acht dagen, te ruimen.

„ Dat de Koning van *Engeland* zijne ver-
 „ knogtheid aan de zaak van dien Verrader, en
 „ zijn oogmerk, om die te ondersteunen, duide-
 „ lijk getoond heeft, door verscheidene besluiten,
 „ op het oogenblik van diens dood; zoo door
 „ het benoemen van Generaals voor zijne Land-
 „ macht, als door het vraagen aan het Parle-
 „ ment van *Engeland*, om eene aanmerkelijke
 „ vermeerdering van Land- en Zeemacht, gelijk
 „ ook door het uitrusten van Kanonneersloepen.

„ Dat de heimelijke samenspanning met de

„ vijanden van *Frankrijk*, en voornaamelijk met
 „ den *Keizer*, en *Pruisfen*, bevestigd is gewor-
 „ den, door een Tractaat, in Louwmaand laast-
 „ leden met den eerstgemelden gesloten.

„ Dät hij in die zelfde samenpanning heeft
 „ getrokken, den *Stadhouder der Veréénigde*
 „ *Gewèsten*; dat deeze laaste, wiens slaafsche
 „ verknogtheid aan de Cabinetten van *St. James*
 „ en *Berlijn*, maar al te zeer gebleken is, ge-
 „ duurende den loop der Fransche Omwente-
 „ ling, in weérwil van de Onzijdigheid, die hij
 „ voorgaf, de Fransche Agenten heeft behan-
 „ deld met veragting, de Emigranten ontvangen,
 „ de *Fransche Patriotten* gekweld, hunne ver-
 „ rigtingen gedwarsboomd, de Maakers van val-
 „ sche Assignaaten, tegen het gewoon gebruik,
 „ en tegen den eisch van het Fransch Ministe-
 „ rie, ontslagen; en dat hij, in dezen laatsten
 „ tijd, om met de vijandelijke oogmerken van
 „ het Hof van *Londen* mede te werken, eene
 „ uitrusting ter Zee bevolen, een Vlootvoogd
 „ benoemd, en aan de *Hollandsche Schepen* be-
 „ vel gegeven hadt, om zich te voegen bij het
 „ *Engelsch Vlootdeel*; eene Geldlichting, tot
 „ goedmaking der kosten van den Oorlog, geo-
 „ pend; den uitvoer der Graanen naar *Frankrijk*
 „ belet, en de voorziening der *Pruisfische* en
 „ *Oostenrijfsche Magazijnen* begunstigd hadt.

„ Over-

„ Overwegende, eindelijk, dat alle de omstan-
 „ digheden geene hoop meer aan de Fransche
 „ Republiek overlaaten, om, door den weg van
 „ vriendelijke Onderhandelingen, herstelling dier
 „ bezwaren te verkrijgen, en dat alle bedrijven
 „ van het *Brische Hof*, en van *Holland*, vijande-
 „ lijk zijn, en gelijk staan, aan eene Verklaring
 „ van Oorlog; zoo besluit de Nationaale Verga-
 „ dering:

„ *Voor eerst:* De Nationaale Vergadering;
 „ verklaart, in naam van de Fransche Natie;
 „ dat, ingevolge van de bovengemelde vermenig-
 „ vuldige Vijandelijkheden, en Aanrandingen,
 „ de Republiek in Oorlog is, met den *Koning*
 „ van *Engeland*, en den *Stadhouder der Ver-*
 „ *eenigde Provinciën.*

„ *Ten tweeden:* De Nationaale Conventie ge-
 „ last den Provisioneelen Uitvoerenden Raad, van
 „ al de macht, die dezelve noodzaaklijk zal oor-
 „ deelen, gebruik te maaken, ter afkeering van
 „ de Aanrandingen, en ter handhaving van de
 „ Onafhangelijkheid, de Waardigheid, en de Be-
 „ langen der Fransche Republiek.

„ *Ten derden:* De Nationaale Conventie mach-
 „ tigd den Provisioneelen Uitvoerenden Raad, te
 „ beschikken over de Zeemacht van de Repu-
 „ blik, naar dat het belang van den Staat zulks
 „ zal vereisfchen, en herroept alle bijzondere

„schikkingen, welken, ten dien opzichte, bij
„vorige besluiten gemaakt zijn.”

Het zou eene geringe oplettendheid, in onze Lezers, vooronderstellen, wanneer wij hen met veel omflag van woorden verhaalen wilden, met welk eene uitgelaatene blijdschap, deeze singuliere Oorlogsverklaring, aan den *Koning van Engeland* en den *Stadhouder* tevens, door de Uitgeveenen, vernomen werdt, die nu den dag hunner wraakneming meenden geboren te zien. Eeninge Afgezondenen uit hun midden, vervoegden zich in de Conventie, en ontlasteden hun hart, van de denkbeelden en gevoelens, die hetzelfde vervulden. Als ontaarte Kinderen, die de borsten van eenę weldadige Moeder, die haar zoogde, van een krabden, verheugden zij zich over den ramp, die hun Vaderland dreigde, zeggende: *Het besluit, in de gedenkwaardige Zitting van den Eersten van Sprokkelmaand genomen, zal voor altoos gaan beslissen over het lot van Europa. Het is de doodsteek voor alle Despoten: uw naam zal voor hetzelfde geplaatst worden in den eersten rang van de Weldoeners des Menschdoms. Wij komen, in den naam onzer Broeders, onzen lof, onzen bijval, en onze medewerking, zoo veel in ons is, toebrengen, aan den gewichtigen maatregel, welken gij genomen hebt. — De verlossing van ons Vaderland, zal de*

de grootste voordeelen aanbrengen aan onze zaak, aan de algemeene zaak der Volken. Onze Vlooten, onze Geldspeciën, onze Magazijnen, onze Soldaten, onze Matrozen, die zijn iets om u een goeden uitslag te verzekeren. — Wij belijden voor u, dat het geluk der Menschen aan deeze Grondbeginselen (de Vrijheid en Gelijkheid) hangt. Wij spreken den vloek uit, over allen, die zich daar van verwijderen, en de herschikpen Bataaven, zich berdemende afstammen van de Gauzen der Zestiende Eeuwe, zullen zich waardig betonen, om met de Sans Culottes van Walmis en Gemappe opterrekken, onder de Banier van de Rechten van den Mensch. — Zoo dacht, zoo sprak, men over den toestand, waar in men zijn Vaderland beschouwde! Met zulk een mengelmoes van leugen en waarheid, gaf men zijne vreugde daar over te kennen, en dien toon in *Vrankrijk* opgeheven, werdt met driftvervoering opgevangen en voortgezet, door veelen, die de zegeningen van dit goede Land genoten, en, eenige weinige Jaaren daar naa, de voorzegging der Uitgeweekenen, tot hunne schade, bewaarheid vonden, dat, namelijk, onze Vlooten, onze Geldspeciën, onze Magazijnen, onze Huizen, onze Tafels, onze Legersteden, de voorraad onzer Koornschuuren, onzer welvoorziené Winkelten, en wat niet al? van zoo veel aanbelangs door

door de Franschen gerekend werd, dat zij zich van dezelve op een meesterlijke wijze bedienden, als eenen geëvenredigden loon, voor de onschatbaare voorrechten, die zij ons waanden aan te brengen.

Vondt deeze stap, zoo veel bijvals en goedkeuring bij heerhoofdigen, en onkundigen, zij gaf niet minder stof tot nadenken aan allen, die niet onverschillig dachten over hun eigen belang, en dat des algemeenen Vaderlands. Wierpen zij het oog op den inwendig verdeelden, en uitwendig weêrlozen toestand des Lands, dan vonden zij maar al te veel gronden van vreeze, dat de Fransche Legerbenden, die zich in de nabijheid der grenzen bevonden, welhaast het Vaderland overstromen zouden, en dat alsdan de Schatten der Hollanderen, voor Fransche Assignaaten zouden verwisfeld worden. Het was hen niet onbewust, dat zij, die in *Vrankrijk* het roer van zaaken in handen hadden, reeds, meer dan TWEE DUIZEND, DRIEHONDERD, EN ZEVEN-EN-TACHTIG MILLIOENEN, aan Assignaaten, in omloop gebragt hadden, en dat zij, om aan de behoeften van den nieuw verklaarden Oorlog te kunnen voldoen, nu op nieuws het besluit namen, om nog AGT-HONDERD MILLIOENEN van die papieren Munt te doen verwaardigen. Zij beschouwden het dreigend onheil,

als

als een uitnemend redmiddel voor het behoeftig en uitgeput *Vrankrijk*, om, voor bijna niets waardig papier, van het grootste deel der *Constante Specien*, meester te worden, en zij wierden niet weinig in die gedachten versterkt, toen hun bekend werdt, dat even dit, het doelwit der *Fransche Conventie* was. *De Oorlogsverklaring aan Holland*, (hoorde men aldaar, der Conventie tot roem, zeggen) *is de doodelijkste slag in het Finantieele, dien gij onze Vijanden hebt aangedaan, want het is in Holland, dat de Keizer, de Koning van Pruissen, en de Keizerin van Rusland, hun toevlucht hebben, om Geldligtingen te doen, ten einde de kosten van hunne Hoven goed te maken. Holland, ondersteund door Commercieele handelingen, het Crediet van Engeland. Wel nu (vervolgde men) indien uwe overwinnende Legers in Amsterdam trekken, zijn alle hunne Finantieele resources vernietigd, en gij zult die Despoten dwingen, om de Egaalheit der Rechten, en de Souverainiteit des Volks, te erkennen. Zoo weten Dwingelanden eene der beste zegeningen van een weldadig Opperwezen, tot een vloek te maaken!*

Zulk eene vreemde en nooit gehoorde Oorlogsverklaring, uit naam eener geheele Natie van 25 Millioenen menschen gedaan, aan één Man, die alles behalven Souverain der *Nedertanden* was,

was, verdiende ook eene buitengewoone beha-
 deling. De Algemeene Staaten, in wiens naam,
 bij gewoone Oorlogen, de Tegenverklaringen ge-
 daan werden, oordeelden in dit geval, van den
 gewoonen regel te moeten afwijken; en verge-
 noegden zich, met het schrijven van eene rond-
 gaanden brief aan de Staaten der onderscheidend
 Gewesten, waar in zij het logenachtige, het on-
 gerijnde, en tegenstrijdige van alle de punten
 van bezwaar, in de Oorlogsverklaring aan den
 Stadhouder vermeld, aan de Bondgenoten ver-
 toonden, en de geschöndene eer van dien Vorst
 manlijk verdedigden. Hoe gaarne wij dien
 brief, die, door sommigen, aan de meesterlijke-
 pen van den kundigen Raadpensionaris VAN DE
 SPIEGEL toegekend wordt, hier, in deszelfs ge-
 heel, plaatsten, zoo zullen wij ons slechts met
 eenige trekken uit dezelve vergenoegen, die elk
 welgeplaatst en waarheidlievend hart zal overtuig-
 en, dat H. H. Mog. het stuk behandelden op
 eene wijze, die hetzelfde met het volste recht
 verdiende.

„Gheel Europa (zeggen zij) moet verbaasd
 „staan; zulk eene aanéenschakeling van Absur-
 „diteiten, te zien voortkomen uit den boezem
 „sener Vergadering, die zich opdoet als de
 „Wetgevers, de Verlichters, de Hervormers
 „van haare Natie te zijn, en die haare Prin-

„ cipes aan andere Natien, als de uitvloeisels
 „ van wijsheid, en de sources van menschelijk
 „ geluk aanprijst.

„ Oorlog te verklaren aan den STADHOU-
 „ DER DER VEREENIGDE NEDERLANDEN,
 „ die geen Souverain is van deezen Staat, maar
 „ een Illustre Personadie, aan den Staat geat-
 „ sacheerd, door de hooge Waardigheden, wel-
 „ ke hij in dezelve bekleed, onder de Souveraini-
 „ teit van de Staaten der Provinciën, wiens
 „ verééniging de Souverainiteit van het geheele
 „ Bondgenootschap repræsenteert, (*) wat is dat
 „ anders, dan de diepste onkunde toonen, aan-
 „ gaande de Regeering van een Staat, van wel-
 „ ken men oordeelt belediging ontyangen te heb-
 „ ben?

„ Immers (dus vervolgen zij) is 'er geen en-
 „ kele van deeze redenen, die den Stadhouder
 „ zou aangaan, sommigen van die zijn van al-
 „ len grond van waarheid ontbloot, en voor zoo
 „ ver-

(*) Wij kunnen ons niet herinneren, ergens, zulk
 gene korte, duidelijke, en volledige explicatie van de
 nu vernietigde Staats- en Stadhoudelijke Regeeringswij-
 ze, van ons Vaderland, aangetroffen te hebben, als in
 deeze weinige regels: zij strekt niet weinig ter bescha-
 ming van de onkunde, die de Leden der Conventie, in
 hun Manifest, aan den dag gelegd hebben.

„ verre 'er eenigen zijn, die Materiaal waar-
 „ heid, en alleen valsch in de Explicatie, zijn,
 „ zoo zijn het zaaken van dien aart, dat eene
 „ Independente Mogendheid daar van, aan gee-
 „ ne vreemde Regeering rekenschap verschuldigd
 „ is. Zouden de Leden der Conventie zich bele-
 „ digd achten, dat de Republiecq Troepen ar-
 „ meerde, en preparatiën maakte tot haare
 „ verdediging? Dat deeze of geene Provincie,
 „ om daar toe in staat gesteld te worden, eene
 „ Geldleening opende? Verder: De Republiecq
 „ heeft, zoo min als de Stadhouder, gehandeld
 „ met de vijanden van Vrankrijk. Zij heeft
 „ omzigtigheid gebruikt omtrent het admitte-
 „ ren der Emigranten. Waar zijn ergens de
 „ Fransche Patriotten geopprimeerd? Zij zijn
 „ intogendeel te zagt behandeld, naar maate
 „ van het kwaade zaad, dat veel en hunner,
 „ onder de Ingezotenen hebben verspreid. — Wij
 „ wéeten niet, dat ergens in deezen Staat Fa-
 „ briqueurs van valsche Asignaaten zijn losge-
 „ laaten, maar wel, dat 'er Corporeele Straffen
 „ zijn geïnfligeert, zoodra de beschuldiging be-
 „ wezen was. — De Republiek heeft de stipste
 „ Neutraliteit in acht genomen, verzekert, zich
 „ met de Troubles van Vrankrijk niet te zullen
 „ bemoeijen. Ondertuschen is, tegen de trouw
 „ der

„ der Tractaaten, het Territoir van den Staat
 „ gevioleert, door het openen der Schelde, met
 „ gewapende Schepen. — De Conventie per-
 „ missteert injukieuse petitiën tegen den Staat
 „ en het Gouvernement, en neemt onder haar
 „ bescherming, Nederlanders, die openlijk zeggen
 „ een Comité Revolutionair der Bataaven, uit
 „ te maaken, die de Republicq vervullen met
 „ Geschriften zoo stout, als ongerijmd. Terwijl
 „ Europa zich verwonderde over ons gedulde en
 „ Complaisances voor Vrankrijk, breekt de Fran-
 „ sche Regeering alle banden los, en declareert
 „ den Oorlog in schijn tegen den Stadhouder,
 „ maar in realiteit tegen de bezittingen der In-
 „ gezetenen van den Staat. Met smect moesten
 „ zij het dreigend onheil ter kennis van de Bond-
 „ genoten brengen, en naa gevraagd te hebben:
 „ Wat is 'er nu voor ons te doen? antwoordden
 „ zij: „ Vertrouwen te stellen op (den GOD onzer
 „ Vaders, die deeze Republicq dikmaals mi-
 „ raculeus bewaarde; voortt met kloekmoedig-
 „ heid, standvastigheid, en bedaardheid, gebruik
 „ te maaken van die middelen van verdediging,
 „ die de staat, en de kracht van het Land in
 „ handen zouden geeven; en eindigen, met eene
 „ aanspooring aan de Natie, om zich als één
 „ éénig man te vereenigen, tot handhaving der
 „ L. DEEL V

„ *Constitutie*, om hart en handen in één te
 „ *staan*, om zich zelve, en hunne bezittingen,
 „ te verdedigen tegen het onrechtvaardig Geweld,
 „ Niemand, welk eens denk wijze hij ook volgde,
 „ moest zich voorstellen, dat hij boven anderen
 „ de algemeene wanorde, beroering en verwoes-
 „ ting zou ontkomen, die de gevolgen zijn van
 „ eene omkeering van zaaken in een Land. Zij
 „ wijzen die Ingezetenen, die, door het misbruik
 „ van den schoonen naam Vrijheid, en het be-
 „ drieglijk schilderij van Gelijkheid, uitgelokt
 „ waren geworden, op alle Natiën, die zich
 „ daar aan vergaapt hebben; en laaten het
 „ aan derzelver onderzoek over, of die Natiën,
 „ sints dien tijd, wijzer, deugdzaam, of be-
 „ schaafder zijn geworden? Of de Nationaale
 „ welvaart 'er door vermeerderd, of de inwen-
 „ dige rust en veiligheid 'er door bevestigd zijn
 „ geworden.” (*)

In hoe verre Neêrlandsch Ingezetenon, aan de
 vele en groote waarheden, in dezen rondgaanden

Brief

(*) Daar elk welgeplaatst, en van bitteren wrok en
 haat ontledigd hart, met ons, de *waarheid* en *bondsigheid*
 van deeze ronde Nederlandsche Taal, gevoelt, wie moet
 zich dan niet met ons verwonderen, dat een Geschied-
 boeker van dezen tijd, naa de *Waarheden*, in dit Stuk
 vervat, in vergelijking gebragt te hebben, met de *Logen-
 taal*

brief vervat, gedacht; welk een gebruik zij van den hier gegebenen raad gemaakt; en welke pogingen zij in het vervolg in het werk gesteld hebben, om de oogmerken van 's Lands Staaten, en den Stadhouder, te bevorderen; of te dwarsboomen en verijdelen, zal ons in het *Geschiedverhaal* zelve in het oog vallen, waar mede wij in het volgende *Vierde Boek*, een aanvang maken zullen.

tael der Fransche Conventie, dit geschrift der Algemeene Staaten noemt: een wonderlijk mengsel van spottwijze en schimpenden voordragt, en van ernsthaftigheid?

VIERDE BOEK.

INHOUD.

Korte herinnering van het afgehandelde in de voorgaande Boeken, en overgang tot den inhoud van het tegenwoordige — *Gevolgen van het Verdrag tusſchen de Hoven van Weenen en Berlijn te Pilitz geſloten — De Staaten, verzocht zijnde daar in deel te neemen, wijzen zulks beleefdelijk van de hand — Oorlogsverklaaring dier beide Hoven tegen Vrankrijk — Plan van aanval door hen beraamd — Aanmerkingen over het belangrijke en gewichtige dezer onderneeming. — Proclamatie des Hertogs van Brunswijk aan de Fransche Natie, wegens zijn oogmerk — Dezelve doet eene geheel tegenſtrijdige uitwerking bij de Franschen — Zij is het middel, waar door die Natie in vuur en vlam gezet wordt. — Dumourier tot Generaal van het Noordelijk Leger aangesteld — Ellendige toestand, waar in hij zich, benevens zijn Volk, bevondt — Middelen door hem aangewend, om den moed onder zijn Volk aan te spo-*

spooren — Uitwerking, die dezelve veroorzaakte — De Hertog gedrongen, om met verlies den terugtocht aan te neemen — Manifest door Dumourier aan de Brabanders ingericht — Aanmerkingen over den verschillenden inhoud der Manifesten van Brunswijk en Dumourier — Overwinningen van den laatstgenoemden, en besluit van de Conventie, daar op genomen — De Franschen openen de Schelde, om het Kasteel van Antwerpen te bemachtigen — Maatregelen deswegens door de Staaten genomen — De uitgeweekene Bataaven komen te Antwerpen — De Staaten trachten Neutraal te blijven. — Verbieden het werven van Krijgsvolk voor vreemden — Ook het opkopen van Paarden — Zij versterken hunne Frontiersteden — Gecommitteerde Raaden van Holland schrijven eene voordeelige Negotiatio uit — Stand der Oostenrijksche, Pruisische en Staatsche Legermachten — Verdedigings-middelen voor de Provincie Holland beraamd — Veertien-daagsche Bedestonden vastgesteld — Hoe dezelve geviert en misbruikt werden — Waarschouwing van de uitgeweekene Bataaven aan de Nederlanders — Welke uitwerkselen dezelve hadt op veeler gemoeden — Geringe macht van Dumourier, en werkeloosheid hier te Lande — De Franschen trekken in

de Generaliteits-Landen, en slaan het beleg voor Breda — De Stad wordt door Byland slappelijk verdedigd, en gaat bij Capitulatie van den Vijand over — Aanmerkingen hier over — Buit aldaar door de Franschen vermeerderd — Deeze stelt de Franschen in staat om verdere progresfen te doen — Byland gearresteerd, en gestraft over zijne lafhartigheid — Ook de overige Officieren — Schets der ongeregeldheden door de Bataaven binnen Breda aangericht — Dumourier stuit dien euvelmoed — Schandelijke aanspraak van Blok aan de Burgerij — De Regeering aldaar veranderd, door de Bataaven — Drie voornaame Ingezetenen als Gijzelaars naar Antwerpen vervoerd — Geertruidenberg belegerd — Verdedigd — Bij Capitulatie overgegeeven — Twee Gijzelaars van daar vervoerd — De Klundert stormenderhand ingenomen — Kloekmoedig gedrag van den Commandant von Kropff — Deerlijke mishandeling aan zijn Lijk gepleegd — Middelen beraamd, ter verdediging van Holland en Zeeland — Klingsbergen verkrijgt het Opperbevel over dat alles — Zijne uitgebreide Commissie — Opgave van de wijze, waarop men zich te Land en te Water, tegen allen inval des Vijands in Holland en Zeeland, wapende — Verklaaring van

*Van den Stadhouder aan de Algemeene Staaten over
 den nood des Vaderlands — De Willemstad door
 de Franschen belegerd — Bijzonderheden rakende
 dat beleg — De Stad wordt opgeëischt — Boetse-
 maar's moedig antwoord — De Stad gebombard-
 eerd — Word wederom opgeëischt, doch het word
 andermaal afgeslagen — Tweede Bombardement, en
 uiterste ellende der Stad — De Vijanden breeken
 het beleg op — Opgave van de schade die Stad
 toebragt — Voordeelen, die deeze kloekmoedige
 verdediging te wege bragt — De Stad Maastricht
 belegerd — Vruchtloos opgeëischt, geweldig bescho-
 ten, en eindelijk verlaaten — Steenberg en Venlo
 voor de Staaten behouden — De Oostenrijkers trek-
 ken naar Maastricht — Clairfait levert een veldslag
 bij Aldenhoven — Coburg behaald een overwin-
 ning — Vlucht des Franschen Legers — Aken,
 Luyk, Brugge, Namen, en andere plaatsen, door
 de Oostenrijkers bemachtigd — Schrik en verbazing
 over dit alles bij de Conventie — Dumourier's plan
 om de order van zaaken in Vrankrijk te herstellen,
 met behulp der Oostenrijkers — Hij word door de
 Conventie van verraad beschuldigd — Aanmerkin-
 gen hier over — Hij schrijft aan de Conventie —
 Hij doet een Proclamatie uitgaan aan de Natie —*

*Vier Commisfarijfen uitgezonden, om hem te arre-
teeren — Hij neemt hen gevangen, en zend hen
naar den Prins van Coburg — Zijn Leger staat
tegen hem aan het muiten, waar door zijn plan
mislukt. — Manifest van Coburg tegen de Fran-
schen — Uitwerking, die dezelve veroorzaakte —
Het Staatfche Leger omgingeld Breda — Die Stad,
en Geertruidenberg, aan de Staatfchen ingeruimd —
Inhoud der Capitulatie — Schreeuwende mishande-
lingen de vijf gevangene Gijzelaars te Antwerpen
aangedaan — Onderzoek naa het geheurde in Bre-
da — De Regeering vrijgesprooken — Aanmerkin-
gen over het voortzetten des Oorlogs door de Staaten.*

*

V I E R D E B O E K.

Tot dus verre hebben wij de voornaamste aanleidende *Oorzaaken*, tot het uitvaardigen der singuliere Oorlogsverklaring, tegen den Stadhouder, nagegaan, en opgegeeven; wij hebben, door eene getrouwe en volledige mededeeling van het Manifest, door de Nationaale Conventie in *Vrankrijk* uitgevaardigd, onze Lezeren in staat gesteld, om over de waardije van het Stuk niet alleen, maar ook over de Wederlegging van hetzelfde, door de mededeeling van den rondgaanden brief der Algemeene Staaten, te kunnen oordeelen; thans eischt de order des Geschiedverhaals, dat wij overgaan tot de beschouwing van die gewichtige Gebeurenissen, die sints dat noodlottig

Tijdstip, zoo op de Grenzen, als binnen den Omtrek van dit Gemeenebest, zijn voorgevallen. Alvorens wij hier toe overgaan, zal het van belang zijn, dat wij ons eenen terugtred veroorloven, om de gevolgen naa te gaan, van de Verbindtenis, die te *Pilnitz*, tusfchen de Hoven van *Weenen* en *Berlijn*, tot stand kwam, en waarvan wij in het voorgaande Boek (bladz. 270.) gewag gemaakt hebben; eene Verbindtenis, tot welkers toetreding de Staaten Generaal, (zoo als wij gezien hebben) wel eijnsig aangezocht werden, doch waar van zij zich op een beleefde, en voorzichtige wijze onthielden, terwijl zij, ten blijke van de ftiptfte Neutraliteit in acht te willen neemen, zoo ten aanziene van *Vrankrijk*, als van de beide genoemde Hoven, door het neemen van gepaste beftuiten, aan geheel de wereld blijken gaven, dat zij zich buiten den twist hielden wilden. Wenschefijk ware het geweest, dat de beide genoemde en alle andere Mogendheden, dien zelfden weg bewandeld hadden; dat zij, in plaats van stof tot ongenoegen aan de Franfche Gezagvoerders te geeven, zoo door het openlijk protecteeren der Emigranten, als door andere maatregelen, dat ongelukkig Land, aan zich zelve overgelaaten hadden; dat zij, in navolging van *Engeland*, en *dezen Staat*, hunne zorg alleen bepaald hadden, tot het bevveiligen van hunne

ne

ne grenzen, en bezittingen. Zij zouden zich, dus doende, ten minsten bevrijdt hebben, van de beschuldigingen, waar van men hen niet vrijspreeken kan, en die nu de schoonste gelegenheid aan de Franschen gaf, om, ingevolge hunne gedaane aankondiging aan alle Natien, den Oorlog aan het huis van *Oostenrijk* te verklaren, zoo als dan ook op den 21 *April* des Jaars 1792 plaats hadt.

Het was natuurlijk, dat, ingevolge het verhandelde te *Pilnitz*, eerst de *Keizer*, en daar na de *Koning van Pruïsen*, eene opentlijke Oorlogsverklaring tegen *Vrankrijk* in de wereld zonden; waarin zij, ma eene wederlegging van de beschuldigingen der Franschen, aan geheel *Europa* de gronden bloot lagen, waarom zij de wapenen opvatten, die in geene andere bestonden, dan in eene veréénigde poging ter herstelling van de *Fransche Monarchy*; de bescherming van hunne Rijken, en die van alle andere Vorsten, tegen het verderflijk *Systema*, dat men in *Vrankrijk* had ingevoerd. De beide Vorsten hielden kort daarop een mondesprek binnen *Mentz*, en aldaar werdt het plan en de wijze, waarop men de zaaken in *Vrankrijk* herstellen wilde, vastgesteld. Volgens hetzelfde zou den aanval langs drie verschillende wegen, te weteen de *Oostenrijksche Nederlanden*, het *Hertogdom*
Lo-

Lotharingen, en den Elzas, geschieden: men zou de voornaame en sterkste Vestingen geblokkeerd houden, terwijl het groote gros des Legers, op Parijs zou aanrukken; men zou aldaar de Conventie uit één jaagen, een nieuw Congres, saamgesteld uit den Koning, den Adel, en de Geestelijkheid, bij een roepen, en, met diens behulp, eene nieuwe Constitutie bewerken. Groot en gewichtig ontwerp! dat veel gemaklijker te ontwerpen en vast te stellen, dan ten uitvoer te brengen was, zoo als de ondervinding daar na geleeraard heeft: want, schoon verscheidene Rijksvorsten, de Keizerin van Rusland, de Koningen van Sardiniën, en Napels, zelfs het Opperhoofd der Roomsche Kerk, zich tot dat zelfde einde tegen Vrankrijk verbonden, zoo vuurde dit de geestdrift der Franschen zoo geweldig aan, dat het geheele ontwerp in duigen spatte. Vier Legebenden, die met elkander niet minder dan 180,000 man uitmaakten, en over welks hoofddeel de Hertog van Brunswijk; het bevel voerde, trokken spoedig bij één, om den aanval te onderneemen, terwijl geheel Europa het oog gevestigd hieldt, op den uitslag deezer gewichtige en belangrijke Onderneeming. Eene Onderneeming, van welks uitslag het spoedig herstel van rust en order, of eene algemeene verspreiding van de bitterste rampen des Oorlogs, afhing

Al-

Alvorens echter de Hertog zich aan het hoofd des Legers plaatste, had hij een Manifest gereed gemaakt, en een groot aantal van hetzelfde doen verspreiden, in zich bevattende de redenen waarom men dien tocht ondernam, en die men zeide alleen te bestaan, „om den Koning en zijne Familie te redden uit den staat, waar in zij zich bevonden. Daar men alleen Vrankrijk's geluk beoogde, kon men verzekeren, geen oogmerk te hebben om veroveringen te maaken; in het binnenlandsche Bestuur wilde men zich ook niet mengen. Zij, die in Vrankrijk het bewind voerden, werden verantwoordelijk gesteld voor alle geweldadige handelingen: die zich aan den Koning onderwierp, werd gunst toegezegd; zij, die zich te weere stelden, daar en tegen met straffen bedreigd. De Ingezeten van de Stad Parijs, werden inzonderheid verantwoordelijk gesteld, voor alle mishandelingen, die men zich jegens den Koning veroorloven mogt, en zij, benevens de geheele Stad, in dat geval met eene geduchte Wraake en Omkeering, door Militaire Executie, bedreigd.”

Was ooit een maatregel geschikt, om het reeds gistend bloed der Fransche Natie aan het kooiken te helpen, en den ongelukkigen Lodewijk, voor wien men zich zoo bezorgd toonde, in dien af-

afgrond van rampen te storten, die zich reeds in het verschiep voor hem opende, het was juist deeze; die niet alleen *Onstaarkundig* was, maar ook een *gebrek aan Menschkunde*; aan den dag lag. Waarlijk, men behoeft geene groote vorderingen in die beide vakken gemaakt te hebben, om overreed te zijn, dat, zelfs in gewoone gevallen van het gemeene leven, de storm van opgeruide driften in den menschelijken geest, althans niet gestilt, maar veeleer nog heviger in beweging gezet wordt, door trotse en befedigende uitdrukkingen; door eene dreigende en zijne partij vernederende houding, of door de zekere toezegging van eene geduchte wraakoeffening. Dit is veelal olie, in plaats van water, in de vlam te werpen, waar door het vuur der driften voedsel gegeven, en de verbazendste uitwerking veroorzaakt wordt. Het kon aan de beide Vorsten, in wiens naam de *Hertog van Brunswijk* sprak, niet onbekend zijn, tot welk een *Enthusiasme* de Fransche Natie reeds opgewonden was, en nog daaglijksch opgewonden wierdt, door de overdrevendste Voorstellen, Proclamatiën, Advyzen, Aanspraken, en andere Strukken, waar in men de ontegenzeggelijke en algemeen erkende waarheid, van het Godlijk Albestuur, in de lotgevallen van Landen en Volken, uit het oog verloor, en geheel wegedenterde;

waar

waar in men, vertrouwende op de veréénigde macht van 25 millioenen menschen, zich zelve beschouwde als de Schepper van zijn geluk, en ter bereiking van het ééns opgevatte voornemen, de ongebaandste wegen insloeg, en de ongehoordste middelen gebroeken dorst. In dien toestand, en tegen eene Natie, zoo als de Fransche op dien tijd was, zulk eene taal te voeren, was het rechte middel, om het Fransche Volk, als een éénsig man, in beweging te zetten; en in het harnas te jaagen. Die wraakvoorispellende Proclamatie, zette, als 't ware, de bazuin aan den mond van het Fransche Schrikbewind, om eiken Franschman, te wapen te roepen, ten einde zijn Vaderland ter hulp te snellen, zijne have en bezittingen te verdedigen, tegen de aanrukkende Legerbenden, die als stroomende Horden, als Uitvoerders van den wil der snoodste Despoten, met de sterkste kleuren, als reeds opdagende, afgeschilderd werden. De kreet van het Schrikbewind: *Franschen! het vaderland is in gevaar! Franschen! wreekt u op de Tyrannen!* klonk van het eene einde des Rijks, tot aan het andere, en zette, met eene snelheid, gelijk aan die van den Blixem, alle harten in beweging. Elk vloog te wapen, schoon de meeste, en zelfs de noodzaaklijkste behoeften, tot het voeren van eenen Oorlog, ontbraken; schoon de kundigste

en dapperste Generaals, dien het bevel over de spoedig bij een gebragte, en van uur tot uur aanwasfende Legers in handen kregen, den opdagen den Vijand te gemoette gezonden wierden, met een hoop volks, dat zonder klederen, zonder kousfen, zonder fchoenen, zonder geld, zonder wapenen, en zonder brood, onder het zingen van het bekende en gewoone Air, *a ça ira*, voortrok, dat de grootfte gevaren trofsteerde, en alles te boven kwam, door eene aangevuurde geesdrift, die door behoefte aan de eene, en door het uitzicht op de fchatten van het rijk en bijgelovig *Vlaanderen en België*n, aan de andere zijde, gedurig voedsel kreeg, (*) en het is daar

en de eerste maal en om de eerste maal aan-
-fchouwde dat men, in de fchikking der legers, de

(*) Het zou eene halfhartige ontkenning van de waarheid, gestaafd door de ondervinding, mogen geheten worden, wanneer men deeze ruuwe trekken, van den berooiden toestand der Franfche Legers, ten tijde van het uitbarften des Oorlogs, in twijffel trekken wilde, wanneer men het geduld, en de ondergefchiktheid, (die Bijnaa tot eenen graad van slaafche onderwerping fteeg) in het opvolgen van de gegevene bevelen, verdonkeren wilde. Schoon de berichten, bij de eerste optocht der Franfchen, ons, en veelen, in den twijffel bragten, of 'er niet te veel overdreevends, te veel wonderbaars, onder gemengd was, zoo heeft ons echter, in volgendertijd, de ondervinding geleerd, wat dit volk vermagt, dat alle zijne wenfchen en begeertens, in één punt ver-

aan (naat ons inzien) voor een groot deel toe te schrijven, dat de *Hertog van Brunswijk*, naa eenen kortstondigen voorspoed, naa het doen van eenen stroom op het Fransche Grondgebied, wel spoedig gehoodzaakt werdt, den terugtocht aanteneemen, ten einde het overschot zijner Legermacht, voor een totaal verderf te bewaren. De schrik en verbaasdheid, die doorgaands een vluchtend

aanigde. Het is de vraag niet, of die wenschen en begeertens billijk? Of de daaden en bedrijven van het Fransch Bewind prijswaardig waren? Van het tegendeel overreed zijnde, zoo moesten wij ons echter ten allen tijde verwonderen, over de gewilligheid in het opvolgen van de moeilijkste bevelen, die zoo aanhoudend onder de Fransche troupen plaats hadt. Wie had dit immer zich kunnen verbeelden van menschen, die van hunne gewoone bedrijven, tot den dienst gedwongen werden? Zonder dat, hadden ook de Franschen nimmer die daaden kunnen verrichten. Het is waar, dat de toezeggingen, die hunne Aanvoerders hen dedden, en de hoop dat zij wel spoedig hun gebrek in overvloed verwisfeld zien zouden, veel hebben bijgedragen, tot het uitvoeren van de moeilijkste onderneemingen, maar het is niet minder waar, dat de Opsteller van des *Hertogs* Proclamatie, een bewijs van onkunde, aangaande het Character der Franschen, verraadde, toen hij den toon aannam, of het slechts aan den wil van den *Hertog* stondt, om de oogmerken van zijne Meesters uittevoeren. De uitkomst leerde spoedig het tegendeel.

zend of terugtrekkend Leger vergezeld, en voortdrijft, hadt ook in het Oostenrijksch en Pruisisch Leger plaats. *Brunswijk* ruimde het vijandelijk Grondgebied oneindig spoediger, dan hij het bemachtigd hadt; het Fransche Leger verjoeg ook de Oostenrijkers voor zich heenen, naar *Vlaanderen* weg, en volgde hen zoo lang op de hielen, tot dat het de goudgeele graanlanden van het vruchtrijk *Braband* in het oog kreeg, dat den moed der Soldaten niet weinig aanwakkeren deedt. De dappere en onderneemende *Dumourier*, volgde nu, op zijne beurt, het voetspoor van *Brunswijk*, in het uitvaardigen van een *Manifest* aan de Brabandsche Ingezetenen, die reeds Jaaren bevorens in opstand geraakt waren, door de willekeurige bedrijven van Keizer *Josephus*, die, onder het voorwendfel van het Bijgeloof uit te roeijen, de Schatten der Kloosters en Kerken tot zich nam, en daar door dien tuimelgeest in dat rijk en gezegend Land deedt gebooren worden, waar door het rijp geworden was, voor eene Revolutie. *Dumourier* te *Valenciennes* zijn Hoofdkwartier genomen hebbende, daar hij met het gebrek en de behoefte zijner Soldaten zoo veel strijds te voeren hadt, vaardigde een *Manifest* aan de *Belgen* uit, niet opgevuld met bedreigingen van straf en wraak, of van eene totale verwoesting, door eene Militaire Executie,

maar

maar een Manifest, gestemd op eenen inncemenden en veel heils voorspellenden toon. „ *Dapere*, „ *pere Belgen!* (dus liet hij zich hooren) „ *Dapere*, „ *pere Belgen!* *Wij* zullen onmiddelijk op uw „ grondgebied trekken; wij trekken 'er op, om „ u den *Vrijheidsboom* te helpen planten, zonder „ ons in iets met de *Constitutie*, die gij „ zult aanneemen, te bemoeijen! Indien gij de „ *Souverainiteit des Volks* wilt vestigen, en afziet om onder eenen *Despoot* te leven, dan „ zullen wij uwe *Broeders*, uwe *Vrienden*, uwe „ *Steunen* zijn: wij zullen uwe *eigendommen*, „ en uwe *wetten* eerbiedigen; de *strikste Krijgs* „ *ondergeschiktheid* zal in de *Fransche Armeeën* „ *heerschen.*”

Met zulk een wapentuig viel het *Dumourier*, *Custine*, *Kellerman*, en andere *Generaals*, niet moeilijk, om het gemaakt ontwerp van overmeestering, der schoonste en rijkste Landen van *Europa*, van den oever der *Middenlandsche Zee* af, tot aan de *Schelde* toe, ten uitvoer te brengen, en met de *Schatten* en *Rijkdommen* van derzelver *Ingezetenenen*, de behoeften der noodlijdende *Franschen* vervuld te krijgen. Het duurde slechts tot den 15 *November* 1792, of de voorzeggende verzekering van *Dumourier* werdt, in zoo verre bewaarheid, dat de *Franschen* in *Brabant* trokken, en aldaar den *Vrijheidsboom* plan-

ten zouden. (*) Naauwlijks was de maare dies gewichtige onderneeming, waar aan *Lodewyk de XIV*, ook *Lodewyk de XV*, in vroeger dagen te vergeefs onberekenbaare Schatten verspild, en stroomen van menschenbloed vergoten hadden, in *Parijs* bekend, of den Provisioneele Uitvoerende Raad bepaalde, *dat den Commandant der Belgische Expeditie, geen rust aan de Vijanden laaten, maar hen vervolgen moest, zelfs tot op het Hollandsch Grondgebied, ingevalle zij daar op mogten retireeren.* Een sprekend bewijs van het trouweloos gedrag der Franschen, die, niet-
 tegenstaande zij, op dat tijdstip met onze *Republiek*

(*) Wij zeggen *in zoo verre*. Want de ervaring heeft geleerd, dat alle de overige betulgingen, die *Dumourier*, in zijn Manifest deedt, *van zich niet te zullen bemoeijen met het verkiezen eener Constitutie*, op niets uitliepen, en dat in korten tijd, geheel *Brabant*, naar het Fransch model van bestuur georganiseerd was. Wat het *eerbiedigen van Eigendommen en Bezittingen* aanbelangt: ook in dat opzicht, hebben de wispeluurige *Flamingen* en *Belgen* het tegendeel ondervonden, toen zij de *Kostbaarheden en Schatten van zoo veele Kerken en Sacristyen*, zelfs de *Lieve Vrouwe van Loretto*, die *Josephus*, hun nog overgelaten had, door de Franschen overweldigden en wegvoeren zagen. Hoe menigen traan moet dat niet geperst hebben, uit de oogen van waarlijk devote Catholyken, die al dien Kerkpraal tot het voorwerp van hunnen Godsdienst stelden?

Wiek en *Engeland* in werkelijke Onderhandelingen, tot eene asfopiatie, getreden waren, (zoo als wij in het voorgaande Boek bladz. 286. gemeld hebben) geene zwaarigheid stelden, om zulk een schending van Territoir te bevelen.

De Fransche Legermacht zich nu in *Brabant* bevindende, en in de meeste Steden met de uitbundigste eerbetooningen, en toejuichingen der misleide menigte, binnen gehaald zijnde, werdt het gevaar voor ons Vaderland, om in den twist ingewikkeld te worden, dag aan dag grooter. De Regeering der Stad *Antwerpen*, de poorten voor de Overwinnaars geopend hebbende, trokken dezen daar binnen, doch de bezetting van het *Kasteel* wilde zich verdedigen. *Dumourier*, wel wetende, dat het bezit van *Antwerpen* voor hem van geen belang was, zoo lang de *Oostenrijkers* meesters van het *Kasteel* bleven, besloot gereedlijk om hetzelfde tot de overgave te dwingen, aan den kant van de *Schelde*: doch om dit uittevoeren, vónd hij geene geringe hinderpaal, daar de Staaten, volgens het Tractaat van *Munster*, die Vaart gesloten hielden, en hij, zonder hunne bewilliging, geene Schepen tot aan het *Kasteel* brengen kon. Niettegenstaande dit beletsel, kwamen al spoedig twee Kanonneerbooten, van *Oostende* afgezonden zijnde, voor *Rammekens* ten anker. De Bevelhebber over dezelve,

vervoegde zich bij den Raadpensionaris der Staaten van *Zeeland*, en opende zijnen last, hem door *Dumourier* gegeven, niet minder behelzende, dan, met die Schepen de *Schelde* optevaa- ren, en het *Kasteel* te bemachtigen. Evenwel, hij moest eerst de zachtste weg verkiezen, en aan *H. H. Mog.* verzoeken, dat dezen, den Gezagvoerder van het Wagtschip, dat voor het Fort *Bath* gestationeerd lag, om allen doorgang te beletten, de nodige orders en bevelen gaven, om de Kanonneerbooten, te laten pasfeeren. De Staaten van *Zeeland*, dien eisch naar den *Haage* hebbende doen overbrengen, oordeelde men het verzoek te moeten weigeren, als zijnde het toestaan van hetzelfde, volstrekt strijdig, met de Tractaaten, en tegen alle denkbeelden van Neutraliteit. De Algemeene Staaten echter, alle mooglijke menagementen willende gebruiken, gelasteden den Bevelhebber van het Wagtschip, dat, ingevalle de Franschen den doortocht ondernemen wilden, hij geen geweld moest gebruiken, maar slechts tegen die daad protesteeren. Dit was een wapen, veel te zwak, om de *Schelde*, door welks opening den Koophandel dezer Landen zoo veel schade bedreigde, gesloten te houden. Wat baatte zulk een protest, tegen het toenmalig Fransch Gouvernement, dat de plechtigste Tractaaten met voeten tradt, en, zelfs tegen deszelfs plechtige verzekering aan, zich van

van alles meester maakte? Het duurde niet langer, dan tot den 1 *December*, dat een aantal andere gewapende Fransche Vaartuigen, zich bij de twee eersten vervoegden, die bevel ontfangen hadden, om de *Schelde* optezeilen. Offchoon de Commandant van het Wagtschip, den Luitenant *van Grotenraay*, daar tegen protesteerde, het baatte luttel, de Franschen zeilden door, onder betuiging, *hier mede geene vijandelijkheden tegen de Republiek te bedoelen, of de Schelde te willen openen, als willende alleen hunnen Vijand vervolgen.* — Ongemeen groot was de sensatie, die dit willekeurig bedrijf verwekte, niet alleen aan de Hoven van *Weenen* en *Londen*, maar ook in den *Haage*. — De Keizerlijke Gezant *van Stahrenberg*, beklaagde zich hier over in de sterkste uitdrukkingen, en bragt den Staaten het belang onder het oog, om hun wettig recht op het sluiten der *Schelde*, tegen allen inbreuk, te handhaven. (*) Het Engelsche Hof, hoorde die
maa-

(*) De klachten en herinneringen van het *Weener* Hof, moesten in der daad vreemd voorkomen, aan elk, die kennis droeg, welk eene schandelijke rol, eenige Jaaren bevoorrens, Keizer *Josephus* gespeeld hadt, om met nog minder grond, als nu de Franschen deden, de Staaten te ontzetten van hun wettig recht op het sluiten der *Schelde*, hen zoo plechtig toegestaan, bij het Tractaat

maare ook met geen minder verbazing, en; geen verrekijkers nodig hebbende, dat het Toneel des Oorlogs, door de Franschen, wel spoedig op der Staaten Territoir zou overgebracht worden, besloot men, in dat geval, eenen aanzienlijken bijstand derwaarts te zenden, bewust zijnde, van den zwakken toestand, waar in der Staaten Land- en Zeemacht zich bevondt. Een bedrijf, dat de Fransche woede tegen *Engeland* ontvlammen deedt, en een van de hoofdbeschuldigingen van eerstbegonnene vijandelijkheden, korten tijd daar naa, opleverde. Het is hier de vraag niet, of het gerceddijk verleenen van bijstand, door het En-

van *Munster*. Toen oordeelde de *Keizer* recht te hebben op iets, dat hij nu alleen aan de Staaten toekende, en hij vondt geene zwaarigheid, om die oorzaak, met eenige Millioenen, zijne Schatkisten te vullen. Wie staaf niet verbaasd over de Staatkunde van de Hoven, die de plechtigste Tractaaten verbreken of inroepen, naar maate zij derzelyer inhoud meer of min belangrijk rekenen, ter bereiking van hunne bijzondere oogmerken, of plaatshebbende omstandigheden? *Josephus* wilde de *Schelde* openen, toen hij met den Staat in den diepsten Vrede was; de Franschen, daar en tegen, vorderden dit, om zich op hunnen verklaarden Vijand te wreken. Wie gevoelt hier niet het groot verschil in handelwijze? en hoe zeer verzwakte dit de gronden niet, waar op den Keizerlijken Gezant zijne klachten bouwde?

Engelsch Ministerie, in der daad geschiedde, uit een waare belangneeming in den benarden toestand, waar in zich ons Vaderland toen bevondt, en uit kracht der Guarantie van 'sLands Constitutie, die bij den intocht der Franschen zoo zeer gevaar liep? ook niet, of de Engelschen dien bijstand verleenden, om het belang dat zij hadden, in het gesloten houden van de *Schelde*? maar de groote vraag is, of het ooit een rede tot vijandelijkheid kon opleveren, aan de Fransche zijde, om den Stadhouder den Oorlog te verklaren? De willekeurige opening der *Schelde*, was eene vijandelijke daad tegen deze Republiek, en was geheel niet strookende, met de last, die den Uitvoerenden Raad van *Frankrijk* aan *Dumourier* gaf, om de stipste onzijdigheid tegen den Staat der *Vereenigde Nederlanden* in acht te neemen, op het zelfde tijdstip, dat zij, onder het voorwendsel, van het recht der Volken te handhaven, het Territoir der Staten violeerden, en den doodsteek gaven, aan den Koophandel dezer Landen. — Niet minder groot was de bekommring hier te Lande over dit gedrag der Franschen. De Landmacht van den Staat was verdeeld, door de noodzakelijkheid van veele Guarnizoenen in de meeste Steden, men had te strijden met veele onéénigheden van binnen, die

dag op dag toenamen, door de nabijheid van het Fransche Leger, waaronder zich het *Legioen Etrangere*, of het *Legioen Bataaven*, bevondt, die het naast aan de Grenzen zich ophielden, en niet weinig verstandhouding hielden, met hunne agtergelatene Vrienden hier te Lande, en alles tegenwerkten wat de Staaten ondernamen, om het onheil des Oorlogs te vermijden.

In deezen toestand was men hier te Lande, toen de flauwe hoop op het behoud van den Vrede eensklaps verdween, door de Oorlogsverklaring aan den Stadhouder, die wij hier voren (bladz. 291.) woordelijk medegedeeld hebben. Eene Oorlogsverklaring, die wel niet zoo zeer tegen de Natie, als wel tegen den Stadhouder, ingericht was, maar die even daarom een veel zorgelijker uitzicht opleverde, dan wanneer dezelve op den gewoonen leest ware geschoeid geweest. In dat geval toch, had men op het voorbeeld van vroeger dagen, toen het verderf en ondergang den Staat aangrimde, op den veréénigden bijstand der Natie mogen vertrouwen, maar, daar de Eendracht ontbrak, de Partijschap geduurig aanwies, en de komst der Franschen van veelen reikhalzende te gemoete gezien werdte, daar was dien bijstand verre te zoeken. Laaten wij nu nagaan, welke middelen door de Staaten in

in

in 't werk gesteld werden, om het onheil afte-
wenden, zoo wel als de pogingen van buiten en
binnen, om dezelve te verijdelen.

Sints eenen geruimen tijd, ontbrak het hier te
Lande, zoo min aan Ingezetenen, als Vreemdelin-
gen, die zich beijverden, om een aantal Krijgs-
volk te werven, of te ligten, voor en op naam
van vreemde Heeren, of Corporationen; die alle
pogingen in het werk stelden, om het Volk van
Oorloge, zoo te water als te lande, van der
Staaten dienst af te trekken. Nog anderen lagen
zich bijzonder toe, op het koopen, en naar bui-
ten voeren, van groote getallen van Paarden,
twee bedrijven, regtstreeks gefchikt, om niet al-
leen de Staaten te ontzetten van de voornaamste
behoefden tot het voeren van den Oorlog, die
dag aan dag waarschijnlijker werdt, maar ook
om de vijandelijke macht, die daar toe gebruikt
zou worden, in die eventedigheid te versterken,
als die der Staaten moest verzwakken. Van hier;
dat, reeds in het begin van *Januarij* 1793, het
eerste op doodstraf, en het andere, op eene
geldboete van vijfhonderd guldens, door de Staa-
ten verboden werdt. (*) *Maastricht, Bergen*
op den Zoom, Venlo, Graue, den Bosch, de
Wil-

(*) Zie Resolutien van H. H. Mog. van dato 8 en
24 *Januarij*.

Willemstad, werden versterkt. De Staaten van *Holland*, met rede, beducht, dat de onheilen van den Oorlog wel spoedig zich in hun Gewest verspreiden zouden, waren ook in tijds bedacht tot het bijéénbrengen van de daar toe benodigde Sommen. Zij machtigden hunne *Gecommitteerde Raaden* in de beide Quartieren, tot het doen eener Negotiatie van een onbepaald getal Millioenen, tegen eene Rente van Vier ten Honderd: en om de waarde der oude Schuldbrieven, niet te zeer te verminderen, konden de Deelnemers twee derde van de Sommen, waarvoor zij intekenden, met oude Obligatien, en het overige derde deel met klinkende Specie, voldoen, in welk geval zij drie pCt. vrij geld genieten zouden, boven en behalven nog eenige andere voordeelen, die daarbij toegezegd werden. (*) Naauwlijks was de Oorlogsverklaring tegen den Stadhouder gedaan, of de Staaten van *Holland*, met die van *Utrechts*, waren bedacht, om de Linie aan de *Greb* aanmerkelijk te versterken. De *Hertog van Brunswijk* plaatste zijne Troupen in *Cleefslant*, houdende zijn Hoofdkwartier te *Kempen*; de Oostenrijksche Generaal *Clairfait*, die het zijne te *Nuys* verkoos, hieldt daar door

(*) Zie Resolut. van Gecommitt. Raaden in de beide Quartieren, van dato 2 *Januarij*.

door de Communicatie met de Pruisen open, terwijl een aantal Kanonneerbooten en eenige Engelsche Vaartuigen de Stroomen bezet hielden, waarover den Admiraal *van Kinsbergen* het opperbevel in handen kreeg. Prins *Fredrik van Oranje*, kreeg het bevel over een klein Legertje, dat in den omtrek der Stad *Grave* bij een trok, en gedeeltelijk uit *Staatsche*, gedeeltelijk uit *Anspachsche* en *Zwitserfche* troupen bestondt. Meer binnenwaards, was men ook ook bedacht om de Provincie van *Holland* te dekken, door het formeeren van Innundatiën, waarom de Staaten bij openbaaren Placaate zulks bekend maakten, verbiedende aan elk en een iegelijk, dat werk op eenigerhande manieren te verhinderen, of te beletten, met belofte van eene behoorlijke vergoeding voor de schade, die daar door aan de Landerijen of Bezittingen der Ingezetenen zoude veroorzaakt worden. Rondom de Stad *Gorinchem*, werden alle boomen geveld; een Dam, dwars door de Rivier *de Linge* gelegd, belette den toegang van alle Vaartuigen naar de Stad, en stopte den loop des waters derwijze, dat alle Landerijen onder water stonden. Door het doorsteken der Kadijken, en het openzetten der Sluizen, werd het land van *Altona*, het benedenland van *Heusden*, benoorden de *Oude Maas*, al mede geinnundeerd; ook werd eene doorgraving in
den

den Hoogen Maasdijk, tusfchen *Woudrichem* en *Rijsdijk*, gemaakt, waar door men, in geval van nood, in weinig uren tijds, het geheele omgelegen land, met de oppervlakte der Rivier, gelijk maaken kon. Op veele plaatsen ten platten Lande booden een aantal braave Ingezetenen vrijwillig hunnen dienst aan, om met de wapenen hunne haardsteden te helpen beschermen, wanneer den Vijand mogt doordringen &c. — En daar men begreep, dat alle aangewende middelen van verdediging vruchtloos waren, wanneer den Zegen der Hemelsche Voorzienigheid ontbrak, zoo werdt alomme het houden van plechtige Bedestonden bepaald, ten einde de medehulpe Gods, ten goede van Volk en Vaderland, plechtig aftefmeeken. Terwijl men dus in de weere was, om den vaderlijken grond tegen allen vijandelijken aanval te beveiligen, werden niet alleen door veelen hier te Lande, maar ook door de Vijanden van buiten, zoo Franschen als uitgeweekene *Bataaven*, alle pogingen in het werk gesteld, om dien aanval te bevoorderen. — De deelneeming in de Negotiatie door Gecommitteerde Raaden van *Holland* geopend, beantwoordde in geenen deele, aan de verwachting, die men, door de beloofde voordeelen, daar van hadt. De Innundatien vonden ook veel tegenstand, door de opruijingen, die men allerwege in
het

het werk stelde. *Dumourier* brandde van verlangen, om den Staat te overrompelen, en beloofde de Natie in een Manifest, even als hij aan de Brabanders deedt, bergen van goud. Terwijl het *Legioen Bataaven*, dat zich te *Antwerpen* ophieldt, zich de ongehoordste stappen veroorloofde, ter voldoening van deszelfs wraake, tegen het Land hunner geboorte. De Jaarboeken van dien tijd, leveren, ter hunner beschaming bij het nageslacht, een aantal staalen van hunne gezinningen, op, die ten spreekenden bewijze strekken, tot welke buitenporigheden den anders redelijken mensch vervallen kan, wanneer hij zich toegeeft aan het bot vieren zijner opgeruide driften. Slechts één van die allen, zal genoegzaam zijn, om elk onbevooroordeelde van de waarheid van ons gezegde te overtuigen, waar toe wij verkiezen eene *Waarschouwing* of *Proclamatie*, die zij op den 18 *Januarij* 1793, te *Antwerpen* opstelden, en van daar bij duizenden in het Vaderland verspreiden deden, met geen ander oogmerk, dan om de gemoederen met angst en schrik te vervullen, en elken Ingezetten afkeerig of bevreesd te maaken, om aan de *Negotiatie* deel te neemen. Zij, die 'er de hoofdbeleiders van waren, hadden de stoutheid, van eene taal in hetzelfde te voeren, overeenkomstig
met

met die der Souverainens. Uit de hoogte, en op eenen trotschen en gebiedenden toon, spreekende, was het: *wij bevelen; wij waarschowwen; wij gelasten; wij gebieden; wij verklaren!* Wat? hooren wij hun zelve, dus luid het van woord tot woord:

„ *Het Comité Revolutionair der Bataaven,*
 „ *allen de geenen, die deze zullen zien of hooren,*
 „ *salut!*

„ *Alzoo ter onzer kennis is gekomen, dat de*
 „ *gemeene Vijanden des Vaderlands en der Volks-*
 „ *vrijheid, uwe gezworene Onderdrukkers en Ty-*
 „ *rannen, uit het waarachtig gevoel van het*
 „ *nabij zijnde geduchte oogenblik van hunnen*
 „ *wisfen val, en welverdiende straffen, als nog*
 „ *niets willen onbeproofd laten, om zich tot het*
 „ *laatste oogenblik toe, ten kosten van het goed*
 „ *en bloed van braave Burgers en Ingezetenen;*
 „ *in den zetel des Gewelds en der Overheersching*
 „ *te blijven vestigen; en, daar 'er de gemeene*
 „ *welvaart van den Lande, en het geluk des*
 „ *Volks, ten hoogstex aan gelegen ligt, dat door*
 „ *de efficacieuste middelen, die GOD en de Na-*
 „ *tuur een vrij Volk in handen gesteld heeft;*
 „ *die gevloekte menees worden tegengegaan en*
 „ *verrijdeld, en al het Volk, als één ééning man,*
 „ *op*

„ opkome en zich vereenige, om aan die Pesten
 „ van den Staat alle mooglijke afbreuk te doen,
 „ hen uit te roejen en te verdelgen.

„ Zoo is het, dat wij daarom bij dezen 1°. al-
 „ len en een iegelijk wel ernstig vermaanen, in
 „ geene Geldligtingen hoegenaamd, aan wie, en
 „ op wat voorwaarden ook, eenen Penning, of
 „ zelve, of door anderen, direct of indirect, te
 „ fourneeren, noch die opentlijk of heimelijk be-
 „ voorderlijk te zijn; neen maar, dezelve, als
 „ zichtbaar ten verderve van Land en Volk in-
 „ gericht, volgens eed en plicht ten nadrukke-
 „ lijksten af te raaden; verklarende alle die
 „ Geldligtingen voor nul en van onwaarde, en
 „ van geene de minste verbindende kracht, en
 „ tegen de Contraventeurs, Deelneemers, en Uit-
 „ schrijvers, als aan hoogst strafbaare misdaad
 „ tegens het Volk zich schuldig makende, de
 „ straffe des doods statueerende.

„ 2°: Bevelen wij aan alle Ontfangers, Re-
 „ kenmeesters, Hoofdgaarders en Commisfen, en
 „ alle die verder met eenige publieke Ontvangst
 „ van Lands of Stads Penningen, onder wat
 „ tytel van Impositien, Lasten, Ongelden, Stads
 „ of Lands Inkomen, die ook geheven mogen
 „ worden, zich gechargeerd vinden, geene de
 „ minste afgifte van alle zoodanige Penningen te
 „ doen, maar die, als het onyervreemdbaar ei-

„ gendom des Volks, onder zich te houden; op
 „ pene van in deszelfs Persoon en Goederen daar
 „ voor aanspraaklijk te zijn, en wel rigoureu-
 „ selijk naar exigentie van zaaken, zelfs aan
 „ den lijve, als Spoliateurs van 's Lands Kas,
 „ te worden gestraft.

„ 3°. Waarschouwen en interdiceeren wij al
 „ mede bij deezen, alle Gouverneurs, Comman-
 „ danten, en verdere Militairen van den Staat,
 „ zoo ter zee, als te lande dienende, geene or-
 „ dres hoegenaamd, het zij van de prætense
 „ Staaten Generaal, Raad van Staaten, Staa-
 „ ten der bijzondere Provincien, derzelyer Ge-
 „ committeerde Raaden der respectieve Admirali-
 „ teiten, of Stedelijke Regeeringen, zoo min als
 „ van Willem den Vijfden, in eenigen zijner
 „ prætense Qualiteiten, of van wie het ook an-
 „ ders mogte zijn; te respecteeren of obediëeren,
 „ om anze goede oogmerken en onderneemingen,
 „ tot heil van Land en Volk, eenigfints hinder-
 „ lijk te zijn, veel min zich daar tegen gewa-
 „ penderhand te verzetten, op pene, dat allen,
 „ die zich daar aan schuldig maaken, daar
 „ voor, op verbeurte van hun hoofd, zullen res-
 „ ponsabel zijn, en als opentlijke Traiters, Ver-
 „ raders, en gedeclareerde Vijanden des Vader-
 „ lands, dadelijk, zonder de minste form van
 „ Proces, met den dood zullen worden gestraft,

„ en boven dien derzelve Goederen en Bezittingen, aan het Volk en den Staat vervallen en verbeurd zijn.

„ 4°. Verklaren wij al verder alle Hypothecatiën; Overdrachten, Transporten, Cessien, Donasien, Verköpingen en Aliënatiën, van roerende en onroerende Goederen, onder wat titel het ook zij, ter kwader trouwe, of tot zichtbaar nadeel van den Lande geschiedende, door hen, die voor, in, en naa den Jaare 1787, ten verderve van Land en Volk gewerkt; de braaffte Voorstanders van dien geweldadig mishandeld en gebannen, en den Staat, zoo wel als de door hen geruïneerde Burgers en Ingezetenen, enorme verliezen en schadens hebben toegebracht, en de rechtvaardige vergoeding van dien, door dergelijke Aliënatiën zouden willen eludeeren, van nu af aan te houden voor nul en van omwaarde, en dat allen, die zulks gedaan, of daar aan de hand, in 't minste of geringste, te hebben geleend, niet alleen opentlijk aan het Volk zullen bekend en aangeklaagd worden, ter behoorlijke strafoeffening, maar daar en boven alles wat uit dien hoofde in andere handen mogte zijn overgegaan, even zoo zeer als de Goederen en Bezittingen van hen, die, met verzaking van eed en plicht, tot zoo een

„ Landverderffelijk einde zullen werkzaam zijn,
 „ aan het Volk en den Staat verbeurd zijn.

„ 5°. Verklaren wij eindelijk op het aller-
 „ ernstigste, alle mishandelingen, hoe gering
 „ ook; die aan de Persoonen, Goederen, of Fa-
 „ milien van braave en cordaate Patriotten, on-
 „ der wat praetext ook, zullen aangedaan wor-
 „ den, honderdvoudig te zullen wreeken; als ook
 „ de gezegende nagedachtenis van hen, die on-
 „ der zodanig geweld mogten omkomen, als Man-
 „ nen die aan het Vaderland wel verdiend heb-
 „ ben, niet alleen te vereeren, maar ook bij-
 „ zonderlijk derzelve Vrouwen en Kinderen, in
 „ de speciaale bescherming van den Staat te nee-
 „ men, en ten koste van dien, des nodig, op
 „ eene honorabele wijze te souteneeren: en zal
 „ dit laatste ook plaats hebben omtrent alle
 „ braave Militairen, die zich aan den arm des
 „ gewelds onttrekken, en aan onze zijde voegen,
 „ om de geheiligde rechten van den Mensch in
 „ de gerechte zaak der Vrijheid en Gelijkheid
 „ te helpen handhaven, en te doen zegepraalen.

„ En op dat van deeze onze ernstige inten-
 „ tie, en van de pænen tegen de Overtreders en
 „ Vilipendeurs daar bij bepaald, niemand eeni-
 „ ge ignorantie zal kunnen praetendeeren, zal
 „ deze gedrukt, alomme geaffigeert, en gedestri-
 „ bueerd worden: daar het ons mogelijk zijn zal.

„ Al-

„ *Aldus gedaan en besloten in het Comité
 „ Revolutionair der Bataaven, binnen Antwer-
 „ pen, den 18 Januarij 1793, het eerste Jaar
 „ der Fransche Republiek.*

„ (Getekend)

„ J. C. DE KOCK, H. SCHILGE,
 „ en J. F. R. VAN HOOFF.”

Op deeze wijze spraken de Uitgeweekenen, (die omtrent een getal van 2000 uitmaakten,) tegen eene Natie van Twee Millioenen menschen! Was dit niet wel eene achtbaare Volkstemme? en met dat alles, door zulke middelen werkten zij alles tegen! Wie moet zich hier over zulk eene taal niet verwonderen? De ondervinding leerde ook, dat het de bedoelde uitwerking hadt, op de gemoederen van veelen, die, het zij dan uit toestemming in die daaden, of door vreeze, aan dien raad gereedlijk gehoor verleende; de beurs gesloten hielden. En wat de *Bedestonden* betreft, ook deeze werden door veelen schandelijk misbruikt, afgekeurd, of bespot. Niet alleen dat zij, die van die statelijke bijeenkomsten gebruik maakten, der bespotting ten doel stonden, wanneer zij zich kerkwaards begaven; niet alleen, dat men zich niet onthield

van het drijven zijner Negotie of Handwerk, gedurende het staatig Bid-uur, maar zelfs ontbrak het niet aan Bedienaars van den Godsdienst, die, zichtbaar blijken deden, dat het honden van Bedestonden hen tegen de borst stiet, en, zoo het aan hun stondt, zij veel gereeder zouden geweest zijn, de Hemel te danken over de aankomst der Franschen, als Gode te bidden, om derzelve verwijdering. (*)

Ge-

(*) Het zou zeer liefdeloos zijn, wanneer men die gezegde; op alle Geestelijken toepassen wilde. Zoo zeker als het is, dat 'er waren, die, met den grootsten ernst en aandrang, om de Goddelijke hulpe smeekten, en hunne Gemeentens daar toe aanspoorden, door gepaste en ernstige Voorstellen en Gebeden, even zoo zeker is het ook, dat het niet mangelde aan zulken, die alles, behalven een Bedestond, hielden. Zou men het kunnen geloven, (en echter wij hoorden het met onze ooren;) dat een Hervormd Leeraar, in een der Bedestonden, *de zonde van David met Bathseba*, ten onderwerp nam, en het uur verspilde met een geleerd onderzoek, naar de tijd *wanneer*, de plaats *waar*, en de wijze *waarop* David het Overspel bedreef? De Leeraar was zoo desattent, dat hij niet alleen verzuimde, den nood der armen aan de Gemeente te herinneren, maar hij verzuimde zelfs, in zijn kort Gebed, om voor den voo:spoed der Wapenen, en voor het behoud der Legerbenden, te bidden. Was dit niet wel stichtelijk Bedestond vieren?

Geduurende dat dit alles gebeurde, bleef men hier te Lande in de grootſte onzekerheid, waar het den Vijand op gemunt hadt. Niet minder onkundig bleef men ook van de waare ſterkte van het Vijandlijk Leger, men floeg te ligt geloof aan 's Vijands opgave, die het viermaal ſterker opgaf, dan hij naderhand zelfs erkende. Zoo men de uigegeevene Memorien van *Dumourier* geloven mag, dan beſtondt zijn geheele macht uit niet meer dan omtrent 14,000 de Uitgeweeſten daar onder gerekend; vier 12 Ponders; acht 8 Ponders; vier Mortieren; even veel Houwitzers; en 20 kleine Mortieren voor Granaten. De Voorhoede dezer macht, zondt hij, onder bevel van den Generaal *Berneron*, naar de Generaliteits-Landen; *Daandels* rukte met 900 man naar de *Moerdijk*; een ander deel moest zich van *Zevenbergen*, tot aan den *Ouden Bosch*, en de Stad *Breda*, nederſlaan, en met het Volk, dat aan den *Moerdijk* lag, door eene brug, over de *Merwe* geſlagen; gemeenſchap houden. Onbegrijpelijk was het, dat men van deeze geringe macht des Vijands hier te Lande onkundig bleef, want, hadt men de Guarnizoenen van *Breda*, *Bergen op den Zoom*, en 's *Hertogenbosch*, met elkander veréénigd, en den Franſchen op het lijf gevallen, men hadt hen tot den terugtocht gedwongen. Dan nu, bleef men lijdelijk wachten,

en *Dumourier* kreeg daar door gelegenheid, om de Vesting *Breda*, eene Heerlijkheid, in eigendom behorende aan den Stadhouder, te belegeren. Opzettelijk verzuim om mondbehoefstens binnen de Stad te brengen, waar voor niet in tijds door den Commandant gezorgd was; eene bezetting van slechts 2000 Man; en waarom ook niet eene heimelijke trek, om van Heer te veranderen? deedt de Regeering besluiten, om aan den *Prinse van Oranje*, (wiens Aanhangers de bedreigde Vesting ontruimd hadden) den voorslag tot het aangaan van een Verdrag te doen: dan, dien Vorst hadt 'er geene ooren naa. *Verdrag tot overgave, kwam (naar het oordeel van Zijne Hoogheid) eerst te passe, wanneer 'er Bres in de Capitaale Wal geschoten was, en niet thans, daar den Vijand zich maar in de nabijheid der Stad vertoonde.* Vier dagen, naa de terugkomst van den Schepen *Luzac* uit den *Haage*, (in welken tusschentijd, den Vijand de Stad genaderd was,) werdt de Vesting, uit naam van *Dumourier*, opgeëischt: een weigerend antwoord van den *Graave van Byland*, die de Bezetting gebodt, hadt een Vijandelijk Bombardement ten gevolge, den nacht maakte 'er een einde van, doch het, werdt den volgenden morgen hervat, waar door verscheidene huizen in brand geraakten, één man gedood, en nog een ander, benevens

vens. ééne vrouw, gekwets werden. Naauwlijks hadt de Zon den middag getekend, of *Duinou-
zier* deedt éene tweede opeisfching, gepaard met bedreigingen, om, ingeval van weigering, alles te vuur en te zwaard te zullen vernielen; dit deedt den *Graave van Byland* besluiten, tot het houden van eenen Krijgsraad, waar in hij met veel omslag van woorden vertoonde, *dat, hoe zeer het de plicht van elken Krijgsman was, om de hem ganvertrouwde Post te verdedigen; het echter roekeloos en dwaas was, tegenstand te bieden, bij gebrek van de nodige middelen, en de geringe hoop op ontzet. Het kwam hem veel verkiesfelijker voor, in tijds het hoofd te buigen, en Volk en Stad voor dood en verderf te behoeven, dan eenige dagen tegenstand te bieden, en zich dan op discretie te moeten overgeven: nu kon men honorabele Conditiën verkrijgen &c.* Zulk een præ-advys kon niet wel anders, dan van éene toestemming door de meerderheid der overige Leden gevolgd worden, en dus vertrok eenen Majoor, vergezeld van een Tambour, naa het scheiden des Krijgsraads, naar den Vijandlijken Generaal: den geheelen nacht werdt bij deeze besteedt, om de wijze van de overgave te bepalen, en toen de 25 dag van *Februarij* aanlichtte, kwamen de Afgevaardigden Stadwaards, met de voor de *Burgenen* zoo aangenaame tijding,

dat tot de Overgave befloten was. ()* Ingevolge het Verdrag, trok het Guarnizoen in den middag, met alle eeretekenen, de Vesting uit, met vrijheid om den Staat te mogen blijven dienen, en zelfs tegen de Franschen. Alvorens deeze vertrokken, waren reeds eenige Franschen, onder een heerlijk muzyk, binnen gekomen, die spoedig door nog ruim 7000 gevolgd werden. De Courantier dier Stad, verhaalt in zijne Courant van den 5 Maart, dat, *niestegenstaande de veelheid der Soldaten en Bagagie, waar mede de Stad vervuld werdt, alles in de grootste order*
ge-

(*) Dit zijn de eigen woorden van den *Vervolger op WAGENAAR, Vaderl. Hist. XXV. Deel, Bladz. 399.* Toen wij het eerst deeze uitdrukking onder het oog kregen, moesten wij ons zelven vragen: *Waarom was deeze tijding zoo aangenaam? Was het uit blijdschap, dat de Stad geen onheil meer te duchten had van een Bombardement?* Dit zou men natuurlijk in den eersten opslag denken; maar waarom was men dan zoo onwillig om, daags te voren, de handen uit te steeken tot stuiting van den brand? *tóen ieder in kelders en kluizen zich verborg, uit vrees voor een Bom?* De blijdschap moet dan eene andere oorzaak hebben, en die kan niet wel anders zijn geweest, dan de zekere hoop, dat men nu zóó zóó, zijne Vrienden zou zien binnen komen, en waare Vrijheid erlangen. Het vervolg zal ons echter leeren, dat zoo wanneer dit de oorzaak hunner blijdschap was, dezelve wel ras in droefheid veranderde.

geschiedde, dat de Franschen oogenbliklijk, met behulp der Burgers, een VRIJHEIDSSTAAK (zeker een Vrijheidsboom,) plantten, en dat zij met hunne Broeders, veréend, hand aan hand om den Staak danstten, onder het speelen van het Vrijheid ademend Air: a! ça ira; dat de lucht van het geroep Vivat de Vrijheid! en de Egalité! weergalme; dat elk de driekleurige Cocarde opzette; dat de Franschen bij de Burgers geïnkwaartiert, en door hen, als Broeders en Vrienden, ontfangen werden. Wanneer men dit bericht inziét, dan dient men bijnaa te geloven, dat het gebrek aan Voorraad, waar over Byland zoo zeer beducht was, zoo groot niet moet geweest hebben, als hij waande: want, om 8000 Gasten als Vrienden te logeren in eene Stad; daar geen Voorraad is, luid wonder vreemd. Trouwens, het zal met het gebrek van de Mondkost, gelegen zijn geweest, als met die van de middelen van Defensie, ook die ontbraken (zegt men) aan den Commandant, en deedt hem advyzeeren voor de Capitulatie, en met dat al, is het waarachtig, dat de Franschen, bij het bemachtigen dier Stad, dezen aanzienlijken buit ten deele viel: 210 stukken Kanon, van 8, 12 en 24 pond; 100 Hóuwitzers; 50 Mortieren, van different Caliber; 300,000 Kogels; 10,000 Bomben; 6,000 Snaphanen; en een zeer wel
voor-

voorzien Kruid-Magazijn. (*) De waarde van dit alles, werd door deskundigen, op eenige Milliöenen Schats berekend, en stelde de Franschen en Bataaven eensklaps in staat, om hunnen tocht op *Holland* door te zetten.

Dus, spoedig en noodlottig, wierdt het lot der sterke en beroemde Vesting *Breda* beflist, tot ongemeene blijdschap der Vijanden, en allen die hunne komst verbeidden, maar tot bittere smerte van allen, die waare liefde voor het Vaderland in den boezem koesterden! Zoo werd die sterke
en

(*) De Lezer gelieve deeze onzachtlijke Voorraad te vergelijken met de Ammunitie, die *Dumourier* medebragt, die wij hier boven opgaven, en dan laten wij aan zijn oordeel verblijven, hoe veel waarheid 'er is, in het sprookje, dat ons zeker Historiefchrijver opdischt, dat 'er gebrek aan *Monarchieften en Magazijnen te BREDA* was. Kon men met zoo veel Geschut en Kogels, met zoo veel Bomben, Houwitsers, Kruid en Geweeren; de 12 Stukjes Geschut, de 4 Mortieren, 4 Houwitsers, en 20 kleine Mortieren voor Granaten der Franschen, niet tot flarden geschoten, ten minsten tot zwijgen gebragt hebben? Moet men zich niet schaamen, wanneer men een Historiefchrijver, door partijzucht, zoo verre vervoeren ziet, dat hij zich zelve, rechtstreeks, tegen spreekt, zo als wij zouden kunnen antonen?

en welvoorziené Vesting, die in de dagen onzer beroemde Voorvaderen, zoo lang en mannelijk verdedigd werdt, op eene laffe wijze aan den Vijand in handen gespeeld! Was dit nu eene behoorlijke erkentenis van *Byland* aan het Vaderland, en aan den Stadhouder, voor alle de Eereposten en Voordeelen, die hij 30 Jaaren lang genoten en bekleed hadt? Zeker, zij waren bij hem als opgehoopt! Onder zijne tytels mogt hij praalen met die van *Generaal Major van de Infantery*; *Luitenant Collonel effectief van een Regiment Infantery*; *Adjutant Generaal van Zijne Hoogheid*, en *Major Commandant van Breda*. Ten blijke van het vertrouwen, dat den Stadhouder in hem stelde, zij het genoeg aantemerken, dat den *Erfprins van Oranje*, den werkelijken Gouverneur over dit zijn Vaderlijk Erf, hem het bewind toevertrouwde, toen dien Prins, naar elders, vertrekken moest. Hoe hoog in Eer en Aanzien verheven, moest hij echter spoedig zijne lafheid met het verlies van zijne vrijheid boeten, want, in den *Haage* komende, werdt hij gearresteerd, en voor eenen hoogen Krijgsraad te recht gesteldt. Wanneer men de Sententie, tegen hem geveld, onpartijdig nagaat, ziet elk, dat hij, in allen opzichte, zijnen plicht uit het oog verloren hadt; dat hij vóór, en geduurende het beleg

leg der hem toebetrouwde Stad en Vesting, alles verzuimd hadt, wat men in een beleg gewoon is in acht te neemen, niet zorgende voor eene tijdige proviandeering der Stad, verzuimende den Vijanden alles, wat mogelijk was, te onneemen, en alles aan hen ten prooije latende. Men ziet 'er uit, dat hij de duidelijke en herhaalde Ordres van den Stadhouders, halfstarrig, in den wind sloeg, en in het geeven zijner Antwoorden, zich behielp met uitvluchten en tegenstrijdigheden, die het opzettelijk plichtverzuim buiten alle bedenking stellen. Men kan dus niet anders dan billijken, de straf, waartoe hij verwezen werdt, namelijk, *vervallen verklaard van alle zijne Charges, gecondemneert om naar Breda vervoerd te worden, en aldaar op de Capitaale Wal, met het zwaard over het hoofd gestraft te worden: voorts verwezen tot gevangenis, en gecondemneerd in de kosten van het Proces.* De Prins betoonde hem nog gunst, door de publieke straf, met het zwaard over het hoofd, te remitteeren; dus bleef hij voor die schande bevrijdt, maar het kon hem niet bevrijden voor de grootste oneer en schande, die ooit een Officier treffen kan, namelijk die van Ongehoorzaamheid, Onachtzaamheid, en opzettelijke Verwaarloozing van zijne Plichten, in het verdedigen van eene Stad

Stad en Vesting, die, als 't ware, de Franschen den Sleutel van *Holland* in handen stelde, en teffens eene buit, waar mede zij de overheering van den Staat voltooiën konden. De Overste der Ingenieurs, die al mede zijn aandeel hadt, in het schandelijk overgeven der Vesting, werdt als een eerlooze uit den dienst gejaagd, terwijl Zeventien andere Officieren, die voor de Overgave gestemd hadden, tot een Arrest van een Jaar en zes weken verwezen werden. De meergenoemde Schrijver, den afloop des rechtsgedings tegen *Byland* verhaald hebbende, vertelt: *dat het Vonnis de mompelende afkeuring van veelen niet ontging, die hem beschouwden als een toonbeeld van Stadhouderlijke wraak.* Met zekerheid weet hij 'er bij te voegen, *dat de Burgerij van Breda, blijken van misnoegen gaf over het Vonnis, en van hunne verknochtheid aan den Gestraften: dat zij gedachtig was aan zijne Burgerliefde in 1787 betoont, dat zij thans op nieuw het behoud van hunne bezittingen aan hem verschuldigd rekenden &c.* Laaten wij eens beziën, in hoe verre dit laatste is bewaarheid geworden, door een kort overzicht van het gebeurde binnen *Breda*, naa dat het zoo schandelijk overgegeven was.

Onder het groot aantal Volks, dat op den dag der

der overgave de Stad introk, was ook het *Legioen Bataaven*: wij hebben hen reeds als brannende van wraak, binnen *Parijs*, en *Antwerpen*, doen kennen: thans waren zij in de gelegenheid om dezelve den teugel te vieren. Naauwlijks ter Stad ingekomen zijnde, moest het der Kerke ontgelden: zij, benevens eenige Husfaren, bestemden dat gebouw tot een Hospitaal; hetzelfde overweldigd hebbende, stontt alles der roof en plunderzucht ten doel. Voorstanders van de *Gelijkheid*, en Vijanden van alles wat naar onderscheiding zweemde, was het niet te verwonderen, dat men oogenbliklijk, op alle plaatsen, de Wapens van de Stad, en van den Stadhouder, afrukte, aan stukken sloeg, en openlijk verbrandde; maar hier bleef het niet bij. Het kostbaar Orgel, werdt vernield; de Bijbels, en andere Kerkboeken, troffen hetzelfde lot, en, om den Cannibalen in woede zelfs te overtreffen, beging men de snoodste schennis, aan de prachtige Graftombe, waar in de Asche van *Engelbert van Nassau*, eeuwen lang, in stilte rustte. Toen deze Kerkroof gestuit werdt door het plaatsen van een Militaire Wacht, aan den ingang der Kerke, holde men de Stad door, en schond een ontzettend aantal van Gebouwen, door het

uit-

uitrukken, en afhakken van derzelve Cieradien. Men kan tot de algemeenheid dezès schandelijken bedrijfs besluiten, wanneer men in aanmerking neemt, dat de Generaal *Dumourier*, geen kans zag om hetzelfde te stuiten, dan door het oprichten van een Galg op de groote Markt, naast den Vrijheidsboom, met bedreiging, *dat de eerste Schurk, die zich onder zijn gevolg bevond; stout genoeg, om den Franschen naam te ontzieren, zonder genade, aan denzelven zou opgehangen worden.* (*) Dien moedwil aldus beteugeld zijnde, door de wijze maatregelen des Franschen Gezaghebbers, oordeelden de Bataaven zich bevoegd en gerechtigd, tot het invoeren eener Order van Zaaken, geheel en al geschoeid op den leest der Fransche Revolutie. Een hunner, de bekende BLOK, te *Enkhuyzen* weleer woonachtig, spreidde zijne welsprekendheid, te gelijk met zijne helsche wraaklust, ten toon, toen hij
der

(*) Wanneer men de korte maar krachtige afkondiging van den Generaal *Dumourier* leest, ziet men duidelijk, dat hij het pleegen van alle die schenddaden, niet toekend aan de Franschen, *maar aan Schurken, die zich onder hen mengden*, en dus den Franschen ontzieren. En dit zoo zijnde, wie is dan niet gedrongen, om te besluiten, dat al dien moedwil, door sommigen der Uitgeweekenen, bedreven is?

der vergaderde Burgerij toeriep: *Gij zijt vrij! ontslagen van de knellende ketenen van den Dwingeland; uwen zoogenaamden Baron! — Doet afstand van alles, wat u nog aan den Dwingeland gebonden houdt! Zweert hem, de zijnen, en allen die hem voorstaan, eenen eeuwigen haat! Zoo 'er nog onder u zijn, die zich zijner aanneemen, die nog ten zijnen voordeele spreeken durven, drukt hen den dolk in het hart! ieder woord, ter verdediging van den Tyran, is eene lastering voor de Vrijheid en de Gelijkheid.* Als oppermachtige Bestuurders, van eene Stad en Burgerij, (die echter aan de Franschen overgegeven was,) gelastten zij het Volk in Grondvergaderingen optekomen, ontsloegen elk van zijnen Eed, en deden eenen anderen zweeren. Zij veranderden de Regeering, bepaalden den Cours van het Fransche Geld, en hitsten *Dumourier* op, om drie braave en eerlijke Mannen, namelijk, de *Burgemeester TARRÉ*, den *Schepen REIGERSMAN*, en den *Rentmeester PELS* gevangen te nemen. Het was op hunne begeerte, dat deeze Heeren, van hunne waardste Panden afgerukt, naar het Kasteel van *Antwerpen*, gevangelijk weggevoerd werden, onder het voorwendfel, dat men dit deed om eenen *Vilattes*, en nog drie anderen, die, uit hoofde van bedre-

vene misdaden, gevangen zaten, in vrijheid te doen herstellen. (*) Op die wijze herstelde men der Burgerij van *Breda* in het genot der Rechten van den Mensch! Op die wijze was men werkzaam in het respecteeren van Eigendommen en Bezittingen; dat men zoo plechtig beloofd en bezworen hadt! Was het wonder, dat, naa het bot vieren aan de uitbundigste vreugdeblijken, ten tijde der overgave van de Stad, dezelve opgevolgd werden, door eene sombere stilte, zelfs bij Illuminatien en andere opentlijke Feesten? en dat het oprichten van *Clubfen*; waar toe zoo veel moei-

(*) Wij zeggen: *uit hoofde van Misdaden*. Of was het niet een misdadig bedrijf van *de Vilattes*, dat hij, schoon geplaatst in eenen aanzienelijken Post, te *Amsterdam*, en niettegenstaande hij den Eed op de Constitutie afgelegd hadt, zich echter veroorloofde, tot het helpen bewerken eener Contra-Revolutie? dat hij zich aan het hoofd eenes Eedgefpanns tot dat einde plaatste, en een ontzettend aantal *Paarden*, en andere middelen, naar den Vijand zondt? Wat onrecht was 'er in gelegen, dat hij in de Herberg *de Dorstige Kuil*, in de nabijheid van *Haarlem*, door den *Drofsaard van den Hove*, met assistentie van den *Bailluw van Kennemerland*, opgeligt werdt, met alle zijne Papieren, waar uit dien onbehoorlijken handel ten overvloede bleek? Is het niet de geheiligde plicht van alle Regeeringen, om Conspirateurs tegen hun Vaderland, Verbrekers van hunnen plechtigen Eed, in die bedrijven te stooren?

moeite aangewend werdt, geen voortgang hadt? Hoe dit zij, het verlies dezer gewichtige Vesting was geducht voor het Vaderland! Het stelde den weg naar deszelfs beste en rijkste gedeelte, voor den Vijand open: laaten wij hem op het voetspoor volgen, en zien hoe het *Geertruidenberg* en *de Klundert* verging.

Het eerstgenoemde Steedje, alwaar den Generaal-Major *Bedaulx*, (een Grijsaart van ruim 80 Jaaren,) het bevel voerde, over eene zwakke bezetting, stondt voor den eersten aanval des Vijands bloot. Reeds op den zelfden dag dat *Breda* overging, kreeg men bericht, dat de Franschen zich in twee bijgelegene Dorpen vertoonden. In tegenoverstelling van *Byland*, bleef *Bedaulx* hunne komst niet werkeloos verbeiden, maar zond in allerijl eenige Dragonders hen te gemoette, die hen uit eenen der Dorpen, *Was-pik* genaamd, verdreven. Aan het *Raamsdonksche Veer* raakte een deel der uitgetogene Bezetting de twee volgende dagen ook handgemeen, schoon het eene verdere nadering niet belette. Het gelukte de Franschen, door overmacht van Volk, eene Batterij bij *Steehoven* op te werpen, ondanks een hevigen tegenstand uit de Stad, die nu al spoedig opgeëischt werdt. *Bedaulx*, een weigerend antwoord gegeven hebbende, verwachtte nu wel spoedig een Bombardement, waarom
hij

hij de straaten der Stad gedeeltelijk deed opneemen, of met mest bedekken, en nu werdt de Stad vier dagen achter een, bij tuschenpoozen, beschoten, waar door op sommige plaatsen brand ontstondt. De Stad ten tweedenmaale opgeëischt wordende, sloot men een Verdrag, overeenkomstig met dat van *Breda*, en op den *4den Maart* was zij in 's Vijands handen. 150 Stukken Geschuts, 400 Geweeren, een partij Kruid en Lood, en eenige voorraad van Levensmiddelen, viel de Franschen weder ten buit, die, door het bemachtigen dier Stede, geene geringe voordeering bespeurden in hun gemaakt ontwerp; gemerkt zij daar door eenen gebaanden weg, over de ingedijkte Polders van den verdronken *Zuidhollandschen Waard*, naar *Dordrecht* meenden gevonden te hebben. Even als in *Breda*, ontroofde men twee Regeeringsleden aan hunne Familien, daar men hen als Gevangenen naar het Kasteel van *Antwerpen* voerde.

Ten zelfden tijde, dat *Breda* in 's Vijands handen gegeven was, werdt de weerlooze *Klundert* door den Vijand bedreigd. Een Guarnisoen van slechts 20 Man Infantry, en 20 Artilleristen, was rede genoeg, om het Steedje, met eene zekere trotsch, op te eischen. Een Capitein, onder het Regiment van *Bosc de la Calmette*, den Baron VAN KROFFF, voerde over hetzelfde be-

vel, en sloeg den eisch af, waarop een geweldig Bombardement begon, dat door het Guarnifoen, geduurende acht uren, niet onbeantwoord gelaten werd. Alstoen besloot de Vijand, met zijne overmacht, het Steedje stormenderhand te overmeesteren, en deedt eenen geweldigen aanval aan den kant van de Waterpoort. De Luitenant *Cokhoff*, die op de Batterij het Commando hadt, ziende, dat de Stad verloren was, vernagelde het Kanon, en werd met zijn Volk krijgsgevangen gemaakt, maar *Kropff*, nog 40 man van zijn Volk overig hebbende, en zich niet aan de Franschen *villende* overgeeven, nam het besluit, om op de *Willemstad* te replieëren. Geduurende den storm, trok hij derwaarts, doch aan de Tonnenkreek genaderd zijnde, vondt hij nieuwen tegenstand, niet alleen van een aantal Volks, maar ook van eene Batterij, op de *Oostdijk* aangelegd. Hier was het, dat hij besloot, zich tot het uiterste te verdedigen: hij liet een *Quarré* formeeren, en maakte eene geweldige slachting onder de Vijanden. Dan! wat baatte het? de overmacht des Vijands deedt hem bukken! Een uitgeweeken Bataaf, *Boogmans* genaamd, die wel eer het Vaderland als Artillerist gediend hadt, schoot den dapperen Bevelhebber door het hoofd, terwijl zijn bijhebbend Volk, al strijdende, werd neêrgehouden. De woede werd hier zoo verre

den

den teugel gevierd, dat het ontzielde Heldenlijk, baldadig met wonden overdekt werd; en, ten blijke dat men hetzelfde eene eerlijke begraaffenis onwaardig keurde, bondt men het eenen zwaaren steen om den hals, fleurde het, even als een kreng, naar het water, en liet het in dien stand onder eene brug liggen, van waar het naderhand opgevischt, en op eene statelijke wijze in de *Willemstad* begraven werd.

Nu lag de *Willemstad* aan de beurte. Dan, de order der Geschiedenis noopt ons, om het oog naar elders heen te wenden, alvorens wij het lot dier Stad, en andere Plaatsen, vermelden.

De overgave van *Breda*, *Geertruidenberg*, en *Klundert*, deedt de vrees voor meerder onheilen bij de *Staten van Holland* dag aan dag vermeerderen. Van hier, dat zij eene Publicatie afkondigden, dat alle Schepen en Vaartuigen langs den Zuid-oostelijken oever der Rivieren, van boven *Heusden* af, tot aan den *Dintel* toe, moesten weggenoomen, en aan de Noord-westzijde overgebracht worden. Op het *Bergsche Veld* werd een Vlottende Batterij van 25 Zijdsche Bomben, en twee stukken Kanon, geplaatst. *Schoonhoven* en bijgelegene Plaatsen werden ook versterkt. De *Ersprins van Oranje*, ging in eigen persoon de voornaamste Posten bezichtigen; *Nymegen* kreeg versterking van Garnisoen, ook zondt de

Prins van Coburg (die te *Heidelberg* een *Cor-*
don geformeerd hadt, om de Franschen het door-
dringen te beletten) 7000 Man aan den *Gene-*
raal Clairfait, die als nog zijn hoofdkwartier te
Nuis, en met de Pruisische troupen, onder be-
vel van den *Hertog van Brunswijk*, gemeen-
schap hieldt. De grootste zorg en oplettendheid
werd dus vereischt, om het eiland en de Stad
Dordrecht, ook de Provincie *Zeeland*, voor al-
len aanval te beveiligen, het zal daarom der
moeite wel waardig zijn, dat wij de wijze, waar-
op dit werk uitgevoerd werdt, eenigzints omstan-
dig te boek slaan,

Al kort naa het doen der Oorlogsverklaring,
was de *Prins van Oranje*, op middelen bedacht,
om het Vaderland in staat van verdediging te
stellen, aan dien kant, van waar men het meeste
gevaar duchtte. — De buitengewoone kunde,
dapperheid, en onbezweeken trouw van den *Rid-*
der van Kingsbergen, oordeelde Zijne Hoogheid
te behoeven, tot volvoering van dat nuttig werk,
weshalven hij dezen ten Hove ontboodt, en, in
bijzijn van den kundigen *Generaal du Moulin*,
en eenige andere van 's Lands Hoofd-Officieren,
een Plan van Defensie, zoo te lande als te wa-
ter, beraamde. Drie punten werden toen vast-
gesteld; zij waren deeze volgende. 1. *Het ei-*
land van Dordrecht te versterken. — 2. *De*

nodige Immundatien te maaken, en de Linie op te neemen, aan de zijde van het Hollandsch Diep, welke zich 10 mijlen van de Hoornsche Hoofden tot de Kille uitstrekt. — 3. De nodige Batterijen op het eiland van Overstacquee, aan Ooltjesplaat, te vervaardigen. Dan, de onverwachte en spoedige overgave van Breda, de geheele overmeestering van Brabant en Luyk, maakte aanmerkelijke verandering in dit alles, en deedt Kingsbergen besluiten, om de Provincie Holland bijzonder te versterken, aan den kant van het Hollandsch Diep, en den Biesbosch, terwijl de Verdediging van Zeeland, niet uit het oog verloren werdt. Schoon veele noodwendigheden tot dit alles ontbraken; of in geene genoegsaame hoeveelheid voorhanden waren, was men alomme werkzaam, om het mankeerende aan te schaffen, door het aankopen, of huuren, en in het bemannen der nodige Schepen en Vaartuigen, met dat gevolg, dat in ééne maand tijds, een aantal Batterijen, en gewapende Vaartuigen, in order gebracht waren. Reeds op den 3 Maart ontving den Vice-Admiraal het Opperbevel over de geheele Expeditie, door deeze volgende uitgestrekte Commissie.

„ Zijne Hoogheid last en ordonneert hiermee,
 „ de den Vice-Admiraal van Kingsbergen, om

„ tot nader ordre, op zich te neemen het Com-
 „ mando over alle 's Lands Schepen en Vaar-
 „ tuigen, leggende op de Rivier de Maaze, en
 „ verdere Stroomen binnen de Provincie van
 „ Holland en Westfriesland, als mede over alle
 „ de geenen, welke op de Schelde, en de Stroo-
 „ men der Provincie Zeeland zijn gestationeers:
 „ en zulks met expresse last, om dezelve zoda-
 „ nig en in diervoegen te employeeren, als hij
 „ ten meesten dienste van den Lande, en tot de
 „ meeste afbreuk van den Vijand, zal dienstig
 „ordeelen.

„ En word hij Vice-Admiraal hier mede nog
 „ gelast, om goede Correspondentie te houden
 „ met Z. H. den Heere Generaal van de Infan-
 „ tery, WILLEM FREDRIK, Erfprins van Oran-
 „ je, commandeerende 's Lands Troupen in het
 „ Nymeegsche Quartier, in de Graaffschappen
 „ Buuren, Culemborg en Leerdam, en in het
 „ gedeelte van Holland en Westfriesland, gele-
 „ gen bezuiden de Lek en de Maaze; als mede
 „ met den Generaal-Major de Braauw, com-
 „ manderende de Troupen van den Staat in de
 „ Provincie Zeeland.

„ En zal hij Vice-Admiraal aan de respec-
 „ tive Admiraliteits-Collegien kunnen vraagen,
 „ al het geene hij voor zijne onderhebbende Sche-
 „ pen en Vaartuigen, met derzelver Equipa-
 „ gien,

„ gien, mogt benodigd hebben, om den meesten
 „ dienst aan den Lande te præstoeren, ten wel-
 „ ken einde hij, met alle de Collegien ter Admi-
 „ raliteit, en bijzonder met die van de Maaze
 „ en Zeeland, goede Correspondentie zal moeten
 „ houden, gelijk hij zulks ook zal moeten hou-
 „ den met de Heeren Gecommitteerde Raaden,
 „ zoo in Holland, als in Zeeland. Zullende hij
 „ Vice-Admiraal voorts nog gehouden zijn, om
 „ aan Z. H. van al het geene zo op de Stroomen,
 „ als op de Vaartuigen, onder zijne Ordres ge-
 „ rangeerd, mogt voorvallen, kennis te geeven,
 „ en, zoo het belang der zaaken het vordert,
 „ zulks ten spoedigsten moeten doen, daar van
 „ tevens rapport doende, aan H. H. Mog. wan-
 „ neer het zaaken van aanbelang zijn.

„ Laatstelijk zal hij eene exacte discipline
 „ aan boord van zijne onderhebbende Schepen en
 „ Vaartuigen moeten doen onderhouden, zorge
 „ dragende, dat dezelve faciliteeren en behulp-
 „ saam zijn, aan de Pasfagie van alle zodanige
 „ Vaartuigen, als ten dienste van den Staat,
 „ 't zij met Troupen, Levensmiddelen, als an-
 „ derfints, worden afgezonden.

„ En word aan hem Vice-Admiraal overge-
 „ laaten, om op eene dier Schepen of Vaartui-
 „ gen overtegaan, of aan Land te blijven, en
 „ van daar zijne Ordres te geeven; zoo als ook
 „ „ aan

„aan hem word vrijgelaaten, of hij zijne Vlag
 „op een derzelve Vaartuigen zal hijsfen of
 „niet.”

Met zulk eenen uitgestrekten, doch teffens noodzaakelijken last voorzien, vertrok *Kingsbergen*, in gezelschap van den *Hertog van York*, (die met een aantal Troupen, Schepen, en eenige Kanonneerbooten, uit *Engeland*, bevorens was aangekomen) den *Erfsprins van Oranje*, en den *Generaal du Moulin*, naar *Gorinchem*, ter bezorging en voltooiing van het grootte en uitgestrekte plan, dat bevorens gemaakt was. Men moet, met ons, ooggetuige geweest zijn, van alles wat in *éene maand* tijds, zoo te land als te water, verricht is geworden, om een recht denkbeeld te vormen, van den geduchten staat, waar in het bedreigde *Holland*, in weinig dagen gebragt was, door de onvermoeide pogingen van hen, die het beleid van zaaken in handen gesteld was. Het gaf een bewijs, wat *Eendracht*, en *liefde tot het Vaderland*, vermag, wanneer het den Mensch waarlijk ernst is, om als een eerlijk man, zijnen post te roer te staan. Zie hier eene opgave van het een en ander, ter staving van het gezegde.

BATTERIJEN te Lande: in *Holland.*

N. 1.	te Sleewijk, gemonteert met 2 Stukk.		
2.	te Werkendam	9	— 1 Houwitz.
3.	op den Dufenschen Dijk	2	—
4.	aan de Bakkers Kil	4	—
5.	drie Posten op den Dijk, samen	6	—
6.	op de Waard te Werkendam	10	—
7.	te Hardinxveld	4	—
8.	op het Kerkhoofd	1	— 1 Houwitz.
9.	op het Lange Hoofd	4	—
10.	op den Dijk	6	—
11.	te Giesendam	9	—
12.	te Sliedrecht	6	—
13.	aan het uitkomen van de Bak- kers en Steure Kil	12	—
14.	op de Kop van het Dordsche eiland	14	—
15.	op den hoek van de Prinse- polder	10	—
16.	aan het Nieuwe Veer	8	—
17.	aan den Dijk	2	—
18.	aan de Mond van de Kil	6	—
19.	aan dit meer voorwaards	6	—
20.	aan het Stryensche Sas	8	—
21.	aan de Naslaudam	6	—
22.	aan de Haven van Esen	5	—
23.	aan het Hoogezand	7	—
24.	aan de Schuringfche Haven	4	—
25.	aan de Buitenfluis	5	—
26.	aan den Hitzert	6	—
27.	op den hoek van Flacqué	12	—

Sterk-

Sterkte der POSTEN onder bevel van de
Overste *Westerloo*.

	Cavallery.	Infantry.	Artilleristen.
N. 1. de Buitenfluis . . .	1 Detachem.	4 Comp.	3
2. Schuringen . . .	—	2 —	4
3. Hogezaad . . .	—	2 —	3
4. Essensche Haven . . .	—	2 —	3
5. Stryensche Sas . . .	1 Esquadron	—	5
6. Mond van de Kille . . .	—	3 —	40

GEWAPENDE VAARTUIGEN.

		Stukken.	Koppem.
Voor de Steenbergfche.			
Vliet	1 Gaffelschip . . .	8	24
Voor den Dintel . . .	} 1 Brik 6 2 Gaffelschepen . . .	6	30
		16	80
Oosthoek van Flacqué	1 Kotter	14	70
Tusfchen de Willemstad en Buitenfluis . . .	1 Hoeker	16	90
Tusfchen de Buitenfluis en Hitzert	1 Engelsche Brik . . .	8	50
Aan het Hitzertfe Gat	1 Kotter	14	80
Voor het Spuy	1 Engelsche Kotter . . .	20	120
Aan de Hoornsche Hoof- den	1 Gaffelschip	8	40
Voor Hellevoetsfluis . . .	} 1 Wachtschip 20 1 Engelsch Fregat . . .	20	130
		36	220
Voor de Noordschanf	1 Gaffelschip	8	40
Voor het Stryensche Sas	1 Brik	6	30
Tusfchen 't Sas en de Buitenfluis	10 Engelsche Kanonneerbooten.		

		Stukken.	Koppen.
Aan de Kille . . .	{	1 Kielligter . . .	14 80
		1 Bom . . .	2 20
		1 Gewapende Poon —	15
		11 Kanonneerbooten.	
Aan het Nieuwe Veer	3 Gaffelschepen	16	30
Aan de Kop van het Dordsch Eiland . . .	{	1 Gaffelschip . . .	8 40
		6 Kanonneerbooten.	
In de Werkendamfche Killen.	{	1 Gaffelschip . . .	8 40
		2 Bomfchepen . . .	4 40
		4 Kanonneerbooten.	
		25 Gewapende Pinken.	
Op differente plaatsen	{	1 Hoeker . . .	14 60
		1 Gaffelschip . . .	8 40
		Dubbele Kanonneerbooten.	
		Gewapende Hengsten.	

Op deeze wijze oordeelde men zich in staat, om den Vijand het doordringen in *Holland*, zoo niet te beletten, ten minsten zeer moeilijk te maaken, en hem den *Vaderlandschen* grond voet voor voet te betwisten. Ondertusfchen werdt de *Provincie Zeeland* en de *Schelde* niet uit het oog verloren: laaten wij zien, hoe men zich, ook aldaar, in staat van tegenweer stelde.

BATTERIJEN ter defensie van *Zeeiland*.Te *Veere*.

N ^o .	op de Courtine N. Zijde	Getal & Calib.	Houwitf.	Veldst.
	Bastion Orange	6 a 24		
2.	op het Bastion Orange . .	8 a 6		
3.	— — Molen Bastion . . .	3 a 6		
4.	— — Bastion Maurits . . .	1 a 6	I	4
5.	— — Fort den Haak	8 a 12		

Te *Westkapelle*.

6.	— de Batterij Zuidkant	6 a 24		
7.	— en in Westkapelle	4
8.	— de Vijgeneeter	6 a 18		

Te *Vlisfingen*.

9.	op de Witte Muur	} 4 a 24 2 a 12	I Rooster.	
10.	— — Leugenaar			3 a 24
11.	— — Westdijk	} 2 a 18 8 a 12		
12.	— het Rondeel of Vischmarkt		2 a 8	
13.	— — Bastion Oranje	2 a 24	I Rooster.	4
14.	— — Fort Zeeburg	} 6 a 12 2 a 6		
15.	— — Fort de Bathsekade . .		4 a 24 10 a 12	I Rooster.
16.	— — Noordoosthoek	10 a 12	I Rooster.	4
17.	— Yrfeke	2
18.	— Bruinisse	2 a 12		
19.	— Oud Vosmeer	4
20.	Te Tholen	} 6 a 12 9 a 8 12 I Batt. Stukken.	} I Houwitf. 5 Roosters.	20

SCHEPEN EN VAARTUIGEN op de Stroomen:

Voor *Vlissingen*.

Namen der Schepen.	Stukken.	Braatbasen.	Koppen.
Gelderland	64		350
Zeepaard	26		150
Meermin	48	4	70
Zeemeeuw	8	4	25

Voor *Bath*.

Waakzaamheid	24		150
Meduza	20		200
Walcheren	24		150
Maasnimph	12	2	75
La Mefiante	4		49
St. Lucie	3	4	30

Voor *Oosterschelde*:

Spion	8	4	60
Sophie Elifabeth	8	6	60

Voor de *Kieskasfen*:

La Levrette	4		49
-----------------------	---	--	----

In het *Slaak*:

Vrouw Adriana	8	6	40
-------------------------	---	---	----

Voor *Oostduiveland*:

Flora	10	8	40
Dolphyn	10	8	30
Vergenoegen	16		40
Triton	14	2	40
Veere's Welvaren	8	6	30

Voor *Rammekent*:

De Wilhelmina	36		230
-------------------------	----	--	-----

Sterkte der GUARNISOENEN in Zeeland.

	Comp. Infantry.	Arilleristen
Middelburg	4 Comp.	
Vlisfingen en Rammekens	10 ———	50
Veere en Fort de Haak	10 ———	33
Zuidbeveland	13 ———	48
Schouwen en Duiveland	7 ———	17
Tholen	12 ———	29

Ons bestek gedooft niet, dat wij het bijzonder gebruik, dat de dappere *Kingsbergen* van deeze zoo spoedig bijéengebragte macht maakte, aan onze Lezeren mededeelen: de menigvuldige Ordres, Instructien, Rapporten en Brieven, door dien edelen Ridder, uitgevaardigd, en aan hem gericht, geeven de kennelijkste blijken van 's Mans kundè, ijver, en hartelijke deelneeming in den algemeenen nood des Vaderlands, en zullen altoos tot bewijzen strekken, dat de behandeling, hem in later tijden aangedaan, hoogst onbillijk en ondankbaar was. Door zijn edel voorbeeld aangespoord, was elk getrouw aan eed en plicht: zijne werkzaamheden en beleid gingen alle verbeelding te boven, daar dezelve zich niet alleen bepaalden tot de verdediging van het Vaderland, maar ook tot bescherming van de Zeevaardige, die inmiddels niet uit het oog verloren werd. De gelukkige keuze op zulk een Man, en het uitmuntend gebruik van de onbepaalde macht, die hij

hij in handen kreeg, deedt den Stadhouder eere
 wan, zoo ook de gevoelens, die deze laatste ten
 toon spreide, in zijnen Voordracht aan *H. H.*
Mog. op den 28 *Februarij*, dus spreekende:

„ *Het gewichtig aandeel in de publicque Ad-*
 „ *ministratie, hetwelk mij, in mijne onderschet-*
 „ *dene Politicque en Militaire betrekkingen, door*
 „ *U Hoog Mogenden, en de Heeren Staaten der*
 „ *respective Provinciën, is toevertrouwd, verbiedt*
 „ *mij het stilzwijgen te bewaren, in de omstan-*
 „ *digheden, waarin de gemeene zaak des Vu-*
 „ *derlands zich bevind.*

„ *U Hoog Mogenden hebben zekerlijk recht ge-*
 „ *daan aan mijne gevoelens en gedragingen,*
 „ *wanneer zij dezelyen, zoo in eene Misstive aan*
 „ *de Staaten der Provinciën, als in de Decla-*
 „ *ratie op het Manifest van den Generaal Du-*
 „ *mourier, tegen den laster en leugentaal der*
 „ *Vijanden hebben gevindiceerd. Maar ik ben*
 „ *schuldig aan U Hoog Mogenden, aan de Stad-*
 „ *ten der Provinciën, aan de Nederlandsche Na-*
 „ *tie, voor welken mijne Voorouders hun bloed*
 „ *gestort hebben; ik ben schuldig aan de ge-*
 „ *trouwe Geallieeerden van den Staat, die in*
 „ *dit critique oogenblik tot hulp zijn toegescho-*
 „ *ten, om, met ons, voor de Republiek te strij-*
 „ *den; ik ben schuldig aan geheel Europa, welke*

„ het oog op dezen onrechtvaardigen aanval ge-
 „ slagen heeft; en ik ben het niet minder schul-
 „ dig aan mij zelve, om niet alleen open te leg-
 „ gen mijne bedoelingen, maar ook de gronden
 „ van mijn vertrouwen.

„ De Staat is geattacqueerd op de onrecht-
 „ vaerdigste wijze; de Generaliteits-Landen zijn
 „ geinvadeerd; op het onverwachtste, hebben de
 „ Wapenen der Vijanden eenen voortgang ge-
 „ hadt, die zij tot binnen de stemmende Provin-
 „ cien zouden kunnen uitstrekken, en waar van
 „ de gevolgen onberekenbaar zouden zijn.

„ Deeze zijn, Hoog Mogende Heeren! de ge-
 „ vaaren, die ons reeds drukken, of nog boven
 „ het hoofd hangen. Ik wil dezelve geensints
 „ ontveinzen. Ik wil zelfs mij niet vleijen, dat
 „ de reeds gelede verloren de laatste zullen
 „ zijn. Het is niet ongewoon, dat deeze Repu-
 „ blicq, in het begin van eenen Oorlog, zwaare
 „ schokken ondergaat, maar onder deeze ram-
 „ pen beurt zij het hoofd op, even als of de
 „ verliezen haaren ijver opwekken, haaren moed
 „ ondersteunen, en haare kracht verdubbelen
 „ moesten.

„ Zoo weinig als men het gevaar mag ont-
 „ veinzen, zoo min moeten ook de voordeelen en
 „ hulpmiddelen van den Staat miskend worden.
 „ De geheele gesteldheid van het Land, doorsne-

„ den

„ den met Rivieren, Canaalen, en Meiren, le-
 „ vert *avantages*, die eenen *Vijand* het *Terrain*
 „ kunnen betwisten, zelfs, al waren zijne suc-
 „ cesfen nog grooter. De *Trouw* en *Vaderlands-*
 „ *liefde* der *Ingezetenen*, is geen minder sterkte
 „ van eenen *Burgerstaat*. De *Troupes* van de
 „ *Republiek* zijn vol moed, en branden om hun-
 „ ne krachten, ter verdediging van *Haardsteden*
 „ en *Altaaren*, te beproeven. De *Zeelieden* zijn
 „ nog van denzelfden geest bezielt, die de *Ne-*
 „ *derlanders* altoos met zoo veel eer heeft doen
 „ uitmunten op de *Zee*, hun eigen *Element*,
 „ daar zij zoo dikwijls den overmoed van eenen
 „ *Vijand* hebben gefnuikt. Eindelijk mag ik
 „ vertrouwen, dat niet alleen de *Geallieerden*
 „ van den *Staat*, maar alle *Mogendheden*, die
 „ met de *Republiek* een gemeen belang, en eenen
 „ gemeenen *Vijand* hebben, hunne krachten met
 „ ons veréénigen zullen, om het geweld en on-
 „ recht van onze *Grenzen* af te weeren; maar
 „ allermeeft, *Hoog Mogende Heeren*, stelle ik
 „ mijn betrouwen op den *Almachtigen Bestuur-*
 „ *der der Waereld*, die *Nederland* uit kleine
 „ beginselen heeft groot gemgakt, als door ge-
 „ duurige *Wonderwerken* bewaard, en den arm
 „ van mijne dappere *Voorzaten* gesterkt heeft:
 „ die *God* is de *Eeuwiglevende*; zijne *Almagt*,

„ zijne *Wijsheid*, zijne *Goedheid* is dezelve, en
 „ Hij wil nog zijn, de hulp der geenen, die op
 „ Hem betrouwen.

„ Op deze gronden steunende, verklaare ik
 „ voor het oog der gantsche Wereld, dat ik, wel
 „ verre van den moed te laten zinken, tot mijn
 „ laatste oogenblik voor de *Defensie* van den
 „ Staat zal blijven waaken: dat, gelijk reeds
 „ een gedeelte van mijn *Goed* en *Domeinen* door
 „ den *Vijand* geoccupeerd is, ik het overige nog
 „ veil hebbe, voor den dienst van den Staat, zoo
 „ wel als mijn bloed en leven. In die gevoelens
 „ ben ik opgevoed, zij waren de kenmerken mij-
 „ ner *Voorouderen*; en derzelve doorluchtige
 „ voorbeelden, hebben de *Prinses*, mijne waarde
 „ *Gemaal*, en ik, aan onze *Kinderen* inge-
 „ prent, en zij blaaken reeds van den zelfden
 „ ijver om dat loffelijk voetspoor te betreden.

„ Laat de *Natie* zich opmaken; laat zij zich
 „ met mij vereénigen, tegen eenen *Vijand*, die
 „ haare *Vrijheid*, haare *Onafhankelijkheid*, en
 „ *Bezittingen*, belaagd; zij zal mij altoos, hoo-
 „ pe ik, aantreffen in de loopbaan van eer en
 „ liefde voor het *Vaderland*. En daar ik geene
 „ andere grootheid kenne of zoekte, dan die van
 „ het *Vaderland*, zoo zal ik mij gelukkig ach-
 „ ten, indien de *Hemel* mijne pogingen daartoe
 „ dienstbaar gelieft te maaken en te zegenen!”

Die

Die stille hoop, dat zeker vertrouwen, zoo van den Stadhoudcr, als van allen, die het welzijn des Vaderlands ter harte ging, werd ook niet verijdelc: de voorspoed, die den Franschen Generaal *Dumourier* zoo zeer toelachte, in de overmeestering van *Breda* en *Geertruidenberg*, verwandelde in tegenspoed, gedurende den tijd, dat hij zich alle moeite gaf, om de *Willemstad* (gelegen aan het *Hollandsch Diep*, dat *Brabant* van *Holland* afscheid) te bemachtigen. Wanneer men de ligging van deeze kleine Vesting in oogenschouw neemt, dan was de bemachting derzelve voor *Dumourier* van groot gewicht; hadt hij hier dien flauwen wederstand ontmoet, als voor het sterk *Breda*, wie zou de gevolgen hebben kunnen berekenen? Het zal des de moeite wel waardig zijn, dat wij het Beleg en Verlaaten, van deeze bevorens nooit aangevallen Vesting, wat nader van nabij beschouwen.

Reeds eenige dagen vóór het veroveren van de *Klundert*, zag men uit de schikkingen des Vrijands, dat hij de Stad attacqueeren wilde, en gaf 'er kennis van in den *Haage*, van waar op den 20 *Februarij* order kwam, om de Stad, zoo veel mogelijk, ter defensie gereed te maaken, door het formeeren van Innundation. De *Ruigenhilfsche Sluis*, gelegen een half uur buiten de Stad, wérdt ten dien einde dicht gemaakt, en verder

alle nodige schikkingen beraamd, om den Vijand
 • afte wachten, en duchtig wederstand te bieden.
 Het Guarnisoen, bestaande uit één Bataillon van
Saxen Gotha, en 20 Artilleristen, kon niet be-
 letten, dat de gezegde Sluis, in den nacht van
 den 21sten, vermeesterd werdt, waar door de
 Innundacien gestremd werden. Den Fijnaart, de
 oude Molen, ook de Noordschans, werden spoed-
 dig door den Vijand bezet. Verhakkingen te
 maaken aan den Straarweg, om de toegang te
 beletten, werden nu ondernomen, en, om de
 werklieden tegen allen hinder te dekken, trok de
 Luitenant *Bellamy*, met 29 man derwaards, met
 last, zich, in geval van aanval, niet te waagen,
 maar Stedewaard te trekken. De ijver, die *Bel-*
lamy bezielde, deedt hem die order overtreden,
 hij geraakte met den Vijand handgemeen, en
 werdt, met vier van de zijnen, gevangen geno-
 men, naa dat hij één Officier en 8 Franschen
 hadt doen sneuvelen. Groot was de schrik, die
 dit geval in de Stad verwekte: de Collonel
 SCHEPERN, die het Commando over de Ves-
 ting hadt, zag, in den avond van dien dag, het
 zwakke Guarnisoen versterken, door twee Grena-
 dier-Compagnien van *Bosc de la Calmette*, en
 kort daar op, kwam de BARON van BOET-
 SELAAR, beschreven in de Ridderfchap van *Hol-*
land, aan, om, in qualiteit als Gouverneur, het

Op:

Opperbevel op zich te neemen. Dit, en het bezoek, dat den *Ridder van KINGSBERGEN* op den 25 *Februarij* aan de bedreigde Vesting gaf, deedt den moed der Bezetting en Burgerij herleeven, en elk besluiten, de Stad tot het uiterste te verdedigen. Naauwlijks was de *Klundert* veroverd, of de Vijand zond eenen Trompetter naar de Stad; die dezelve mondeling op'eischte. Op de vraag, of *BOETSelaar* de Stad *Jaa!* dan *Neen!* wilde overgeeven, gaf deeze een kort en alles afdoend *NEEN!* ten antwoord, waarop den Trompetter zich wegmaakte; doch op den 28 *Februarij*, werdt de Vesting formeel opgeëischt door den *Marchaal de Camp BERNERON*, en uit zijne manier van schrijven, valt het niet moeilijk op te maaken, dat hij de *WILLEMSTAD* te zullen overmeesteren, als een besluchte zaak aanmerkte. „*Bespaar u den spijt, die een kwalijk geplaatste halstarrigheid u voorbereid! — Zijt naarijveriger om te behouden, dan stoutmoedig zonder vrucht te zien! Zoo gij mij noodzaakt, de macht en middelen, die ik in handen hebbe, te gebruiken, zult gij, te midden van de puinhoopen en vlammen, met uw hoofd betaalen, de rampen, waar van gij de bewerker zijt!*” Op zulk eenen snorkenden, soms ook vertrouwelijken toon, beproefde *BERNERON* het recht oud Hollandsch

Ridderlijk hart, van BOETSelaar, om te zetten: dan, hij klopte aan een doofmans deure: „Zonder acht te kunnen slaan op eenige bedenkingen, zal ik de plaats, aan mij toevertrouwd, als een MAN VAN EER verdedigen:” dit was het antwoord, dat deze hem gaf, en nu begon BERNERON de Stad op eene vreesfelijke wijze van eene Batterij, opgericht aan de Hel, bezuiden de Stad, te beschieten. De vierde Kogel trof niet alleen het huis van den Stads Secretaris van Oldenburg, maar nam ook een man van de Bezetting een been weg. Men had de Kerk tot een Hospitaal in gereedheid gebragt; maar dewijl den Vijand dat gebouw hevig beschoot, moest men de geblesseerden in de Cafernen overbrengen. Meer dan 500 Kogels, (waaronder van 24 ponden,) werden op de Stad afgeschoten, doch zonder vrucht: naa eenen stilstand van 2 uren, begon het geweld op nieuw, en toen voegde 'er den Vijand een aantal gloeiende Kogels en Houwitfers bij, die van eene Batterij op den *Westdijk* afgeschoten werden: ook dit werdt doorgestaan, toen de Vijanden met klein geweer eene attacque ondernamen, die echter nadruklijk werdt te keer gegaan. Inmiddels had de Vijand eene derde Batterij aan den *Straatweg* in gereedheid gebragt, en teisterde de Stad, ook van dien kant, door allerlei moord-

moordtuig, waar door de Kerk en het Kruitmagazijn in brand geraakte, doch hetwelk door de vigilantie der Burgerije, in tijds gebluscht werd. Den volgenden dag ging het werk den voorigen gang: een vierde Batterij, aan den *Westdijk* opgeworpen, vermeerderde het gevaar, en naa dat een Wachthuis in de lucht gesprongen was, met allen die 'er zich in bevonden, ontdekte men op veele plaatsen brand. De dood en verwoesting waarden langs de straaten van de benaauwde Vesting, en de Stads straaten waren als bezaaid met Bomben, Kogels, Houwitzers en Granaten. In dien toestand flect men zeven bange dagen, gedurende welke, den Vijand nog eenige Batterijen opwierp, en ziende, dat zijne pogingen zonder effect bleven, zondt hij, op den 7 Maart, eenen Officier en Trompetter Stadswards, dezelve ten derdenmaale opeischende, uit naam van *Dumourier*. „ *Zes dagen* (schreef BERNERON) „ *hebt gij de onvoldoende middelen doorgestaan,* „ *die genoegzaam hadden moeten zijn, om u* „ *tot esne eerlijke Capitulatie te doen besluiten,* „ *doch nu ben ik geen meester meer van mijne* „ *bewegingen. Zoo gij menschelijk zijt, vorderd* „ *de eer, dat gij uw Guarnisoen, en de Bur-* „ *gerij, redt; zoo niet, weet dan, dat u den* „ *afstocht te water belet is.*” Dan, het had geene andere uitwerking op de ziel van BOETSE-

LAAR,

LAAR, dan dat hij hem antwoordde: *niets te voegen te hebben, bij het antwoord ten tijde van de eerste sommatie.* Toen begon het Bombardement met eene verdubbelde woede, en duurde bij korte tusschenpoozen nog 8 dagen, gedurende welken tijd, de Stad deerlijk gereisterd werdt, zoo door brand als andere onheilen, waar door de nood allengs hooger wies. Men had intusschen van den Kerktoren bespeurt, dat de Vijandelijke macht allengs verminderde, schoon het geweld der Batterijen even sterk bleef; dit deedt den Gouverneur besluiten, om gebruik te maken, van het aanbod, door de Vaandrighs COLTHOFF, en ROST, benevens den Sous-Luitenant der Artilleristen, MULLER, om eenen uitval te onderneemen. 53 Vrijwilligen uit de Bezetting booden daartoe hunnen dienst aan, en naauwlijks was de 15de dag van *Maart* aangelicht, of men voer in een Schip tot buiten de Waterpoort. Aldaar aan land gestapt, trok men naar den *Westdijk*, en overviel den Vijand in zijne Loopgraaf, met zulk een gewenscht gevolg, dat men, van de 40 man, die zich in dezelve bevondt, ruim 20 doodde, en 9 krijgsgevangen maakte, 3 Stukken werden vernageld, en keerde het Detachement, zonder één man verloren te hebben, Stadwaards, voorzien met eenen aanzienelijken buit. De Vijand, vervuld van spijt, over deeze

stou.

stoute onderneeming, begon nu de Stad nog ééns op eene hevige wijze, van alle kanten, te beschieten, met Bomben van 110 tot 120 ponden, ten blijke dat hij, door woede aangedreven, de Stad tot een puinhoop maaken wilde; maar het was te vergeefs. De Goddelijke bewaring was duidelijk zichtbaar, daar niemand bij dit vreeslijk Bombardement van het leven beroofd werd.

Naauwlijks had de 16de dag van *Maart* eenen aanvang genomen, of men bespeurde, dat de Vijand zich tot den aftocht gereed maakte: en eer het middag werdt, ontving men 'er de zekere tijding van, tot onuitspreeklijke blijdschap van allen, die zich in de benaauwde Vesting bevonden, die nu, naa het doorstaan van zulk een streng beleg van 16 dagen, de eer mogten ondervinden, dat zij den trotsch der Vijanden gefnuikt hadden, die zulk eene manmoedige verdediging niet verwacht hadden.

Al spoedig trok de Onder-Major LANG, met ruim 60 man, ter poorte uit, om van alles in het zekere onderricht te worden: aan de Vijandelijke Legerplaats gekomen zijnde, vonden zij dezelve verlaten, en maakten eenen aanzienlijken buit, van Kanonnen, Mortieren, en ander Oorlogstuig, dat de Franschen achtergelaaten hadden. Zij voerden het in triumph naar binnen, waar door men van het opbreken dezes strengen Belegs

legs ten vollen verzekerd' werdt. In allerijf, werdt de aangenaame tijding naar den *Haage* overgebracht, door den Luitenant ESAU, die 'er eene beloning van 100 Ducaaten voor ontving, terwijl den volgenden dag het weldadig Opperwezen de dankbaare hulde werdt toegebragt, door eene staatige Godsdienstoeffening, die door den Veldprediker van het Regiment van *Saxen Gotha*, den Heere *Lux*, in praesentie van den Edelelen BOETSELAAR, en alle de overige Officieren en Gemeenen van het Guarnisoen; benevents de Burgerij, verricht werdt. Behoeven wij te zeggen, dat de kloekmoedige Bezetting, uit naam van den Stadhouder, en die der Hooge Staatsvergaderingen, op de vereerendste wijze, bedankt werden voor hunne dapperheid en trouwe? dat zij door aanzienelijke belooningen en bevoorderingen in den dienst, de erkentenis van 's Lands Staaten en den Stadhouder ondervonden, en niet alleen in de welverdiende achting van dezen, maar ook van allen, die het heil des lieven Vaderlands ter harte namen, rijkelijk deelden.

Zulk eenen uitslag hadt het streng beleg van de WILLEMSTAD! Slechts voorzien met eene Bezetting van 500 Man, weêrstandt men aldaar, in tegenoverstelling van *Breda*, de pogingen van meer dan 8,000 Belegeraars, en het vreeselijk vuur, van niet minder dan zes Batterijen! Naar
eene

eene gemiddelde berekening, kan men het getal der Kogels tusfchen de 9 en 10,000, en dat der Bomben, Houwitzers, en Granaten, op 500 bepaalen, door welks geweld de Stad derwijze geteisterd was, dat men maar één huis kon aantoonen, dat vrij gebleven was. De fchade aan de Gebouwen werdt op 80,000 Guldens begroot, behalven die, welke door de Innundation veroorzaakt waren. Aanmerkelijk is het ondertusfchen, dat, niettegenftaande zulk eene strenge belegering, deeze Stad de zichtbaarfte blijken van Goddelfijke bewaring opleverde, als zijnde in al dien tijd, slechts 11 Militairen en 4 Bangers gedood, en niet meer dan 13 gekwetst. Het fier en onverschrokken gedrag van hen, die de WILLEMSTAD zoo lang en dapper verdedigden, was, in deszelfs gevolgen, van een onberekenbaar nut voor het geheele Vaderland: niet alleen dat het den trotsch der Vijanden, en de uitzichten van veelen hier te Lande, (die hunne komst met vreugde te gemoette zagen,) verijdelde, maar boven al veroorzaakte dit langduurig beleg, dat de Vijand hier te vergeefsch tijd en vermogens verfpilde, terwijl de Veréénigde Bondgenooten, de grootfte progresfen maakten. Het Krijgs-geluk, dat *Dunroarier* zoo zeer gediend hadt, begon hem den nek toe te keeren, en werdt hij
niet

niet alleen genoodzaakt *Bergen op den Zoom* en 's *Hertogenbosch* ongemoeid te laten; om het beleg van *Maastricht*, *Venloo*, en *Steenbergen* op te breeken; maar ook de overwonnene plaatsen aan de Troupen van den Staat interuimen, en van der Staaten Territoir terug te trekken, langs den weg van waar hij gekomen was, zoo als ons nu te vermelden staat.

De ligging der sterke Vesting *Maastricht*, was, sinds de komst des Franschen Legers, eene geweldige hinderpaal aan den Generaal *Dumourier*, in het voortzetten van zijn groot en uitgestrekt Plan, ter overmeestering van den Veréénigden Staat. Vóór dat de Oorlog aan den Stadhouder verklaard was, verzocht hij reeds, om zijne Leermacht door die Stad te mogen doen trekken, doch het werdt hem afgeslagen. Het was dus niet te verwonderen, dat zoodraa die Vijandelijke Verklaring aanwezig was, het plan van dien Veldheer daarheenen liep, die Stad Vijandelijk aantasten. Een groot aantal Troupen hadt, sinds de overmeestering van *Braband*, in den omtrek dier Stad rondgezworven, dus was het hem weinig werks, om, naa het begin der Vijandelijkheden, een genoegzaam geral bij één te brengen, dat het beleg voor de Stad sloeg, terwijl hij het Commando opdroeg aan den Generaal *Miranda*, die reeds

reeds op den 22 *Februarij*, (en dus nog vóór het inneemen van *Breda*) de loopgraven voor die belangrijke Vesting opende. Daar de Staaten dit alles te gemoete zagen, hadden zij met den Commandant der Stad, *Prins FREDRIK VAN HESSEN*, de nodige maatregelen genomen, om den Vijand eenen nadrukkelijken tegenstand te bieden. Het geweldig vuur, dat van de Wallen der Stad op de Belegeraars gemaakt werdt, bragt den Franschen niet weinig hinder toe, in het opwerpen der Batterijen: die, naa verloop van drie dagen, den Commandant der Vesting, op eene trotsche wijze, tot de overgave sommeerden.

„ Zoo gij de onvoorzichtigheid hebt, om eene
 „ nuttelooze en vermetele Verdediging te wa-
 „ gen; zoo gij u verzet tegen de overgifte van
 „ den bijgaanden brief voor de Magistraat; zoo
 „ gij het antwoord op denzelyen onderschept,
 „ zal uwe misdadige stoutheid ten strengsten
 „ worden gestraft, en ik zal mij verplicht vin-
 „ den, om alle Officieren van de Bezetting over
 „ de kling te doen springen.” Dit was de snor-
 kende opeisching, die *Miranda* aan den *PRINS VAN HESSEN* deedt. De brief, waar van hij gewaagde, en voor welks bezorging hij zoo zeer bevreesd was, was aan de Magistraat gericht, en op eenen malschen en vertrouwelijken leest geschoeid. „ *Wij willen de handen der Bataaven*

„*verbreken: wij zullen bij u inkomen als Broe-*
dors en Vrienden: het is niet tegen, maar
 „*voor u, dat wij den Oorlog voeren.*” Dus
 hilde dien Syreenenzang, en of dit alles nog
 niet genoeg ware, bestonden de uitgeweekene
Bataaven, op eenen hoog-geftemden toon, de
 overgave der Vesting, van Bezetting, en Burgerij,
 te eischen. Even als waren zij Souverainen van
 het Vaderland, schroomden zij niet zich te noe-
 men: *het Committé Bataaven, repræsenteerende*
het vrije Volk der Veréénigde Gewesten, en on-
derhoorige Landen. Na dat zij de dood en ver-
 woesting bedreigd hadden, aan allen, die zich
 tegen de overgave der Stad stellen zouden, eisch-
 ten zij, *dat den Commandant zijne onderhorigen*
dadelijk zou hebben bij één te roepen, om aan-
dezen, hunnen wil bekend te maaken, hem ver-
antwoordelijk stellende, voor alle de schadens, die
veroorzaakt zouden worden. Belachlijke groot-
 spraak voorzeker van zulke gewaande Souverai-
 nen! die, door zulk eene taal te voeren, een be-
 wijs gaven, dat zij niet gedachtig waren, aan het
 waarachtig zeggen van één der snodeste Konin-
 gen van den ouden tijd, de godlooze *Achab*,
 zeggende: *Die zich ten strijde aangordt, beroe-*
mè hem niet, als die zich losmaakt. (*) Trou-
 wens;

(*) I Koningen XX vers II.

Wens, het dreigen en vleijen vondt ook geen in-
gang in de harten van Guarnisoen en Burgerij:
de Commandant keurde het gezwets der *Bataa-
ven* geen antwoord waardig; maar op den eisch
van MIRANDA, gaf hij dit kort en goed be-
ticht: „*Dat hij het bevel van H. H. Mog;*
„*bekomen; en aan hen den Eed gedaan heb-*
„*bende; zijn Eer en Leven daar aan verbond*
„*den was; en hij de Stad verdedigen zou.*”
Het gevolg was, dat de Vesting drie dagen ach-
ter één; op de violentste wijze, met een hagel-
bui van Bomben, gloeiënde Kogels, Houwitzers,
en Granaten, beschoten werdt; door welks ge-
weld de dood en verwoesting alomme door de
benaauwde Stad waarde, en de ijsfelijkste Tonee-
len veroorzaakte. Toen volgde eene tweede
Sommatie tot overgave, die door eene volstrekte
weigering beantwoord wierdt; met bijvoeging:
„*dat Bezetting en Burgerij volkomen samen-*
„*stemden; ter handhaving hunner Constitutie;*
„*en van den Eed van getrouwheid aan hunner*
„*wettigen Souverein gedaan.*” Woedende van
spijt, over zulk een onthaal, begonden de Vijan-
den de benaauwde Vesting met eene verdubbelde
woede, gedurende vier dagen, te beschieten;
zelfs met Bomben van 150 pond zwaarte, doch
met geen ander gevolg, dan dat zij in den nacht
van den *tweeden Maart*, het beleg opbreken;

en den aftocht aanneemen moesten. Ook hier zag men de bewaringe Gods voor zoo veele zielen, als gedurende de zeven dagen dezès hevigen aanvals, voor de woede van meer dan 6,000 Bomben, behalven het overige moordtuig, bloot stonden; niet meer dan 9 dooden, en 23 gekwetsten, kon men tellen, in een Stad, die naar een puinhoop geleek, waarin ontelbaare reizen brand ontstondt, en waarin de meeste Gebouwen, zoo openbaare als bijzondere, deerlijk beschadigd geworden waren. *Steenbergen* volgde het loffelijk voetspoor van *Maastricht*: *Venloo* werdt ook dapper door de Pruisen verdedigd; door alle welke gebeurtenissen, den moed der Vijanden gefnuikt, en daar en tegen dien der waare Liefhebbers van het Vaderland niet weinig opgebeurd werdt.

Men denke ondertusschen niet, dat de tegenspoeden der Franschen, zich alleen bepaalden, tot het geene wij tot hier toe vermeld hebben. Het waren slechts de gevolgen van grootere lotwifelingen, die hen elders bejegenden, en die veroorzaakt werden, deels door de slechte directie van het Schrikbewind in *Vrankrijk*, dat zich omtrent de bezorging van het Noordelijk Leger niet bekommerde; deels door de schandelijke handelwijze der Franschen in het overwonnen *Brabant*, alwaar zij alles beroofden, en de woede

de der Ingezetenen tegen hun gaande maakten; doch meest door de progresfen der faamverbondene Machten, die hen geduchte nederlagen toebragten. De *Hertog van Brunswijk*, de *Prins van Coburg*, de Generaals *Clairfait*, en *Wurmfer*, de beide *Prinsfen van Orange*, de *Hertog van York*, en andere Aanvoeders der Gecombinneerde Machten, van het een zoo min als van het andere onbewust blijvende, en ziende, dat *Dumourier* zijnen tijd verspilde voor *Maastricht*, en andere plaatfen, beraamden een Ontwerp, om, ten voordeele van het bedreigde *Holland*, eenen inval in *Braband* te onderneemen, *Mentz*, *Aken*, en andere plaatfen, te herwinnen, en eenen regelmaatigen Oorlog tegen de Franschen te beginnen. Het was ingevolge dit Plan, dat de *Prins van Coburg*, met het grootfte deel der Oostenrijksche Macht over den *Rhijn* trok, met oogmerk om *Aken* te herwinnen, en *Maastricht* te ontzetten; een deel van het Pruisfisch Leger rukte langs de *Beneden-Maaze* naar de *Generaalsiteits-Landen*, en moest, met de *Hesfen*, *Mentz* insluiten, terwijl *Wurmfer*, den *Elzas* zou onrusten. De spoed, waar mede dit Plan ondernomen werdt, was buitengewoon: zonder eenen noemenswaardigen tegenstand te ontmoeten, drong *Coburg* door, tot in de nabijheid van *Maastricht*, en *Clairfait* geraakte op den 1 *Maart*,

te *Aldenhoven*, met den Vijand in een bloedig gevecht, waarin de Franschen de nederlaag kregen. Twee duizend dooden, gekwetsten, en gevangenen, 12 Stukken Kanon, 13 Wagens met Ammunitie, en de geheele Fransche Krijgskas, viel den Oostenrijkeren ten buite. Dit was voor den Vijand de voorbode van meerder onheil, want twee dagen daar naa, tastte *Coburg* de Franschen aan, en behaalde eene compleete Overwinning. Met agterlating van 4,000 dooden, 1,600 gevangenen, en meer dan 100 Stukken Geschut, werden de Franschen uit *Aken* verdreven, en retireerden, in de grootste confusie en verwarring, tot in *Luik*. Ten zelfden tijde werden zij aan eenen anderen kant door den *Hertog van Brunswijk* bestookt, die, naa het vermeesteren der Batterijen te *Zwalme*, hen een verlies van 2,000 dooden en gevangenen te *Brugge* toebrengt, en de Vesting *Roermond* innam. De Generaal *Beaulieu* voegde 'er *Namen* bij: door welke verliezen de Franschen niet alleen de linker oever der *Maaze* verlaten, maar ook naar *Brabant* de vlucht neemen moesten. De schrik en verwarring, die dit alles in het Fransche Leger veroorzaakte, gaat alle verbeelding te boven. Het gros des Legers, dat zoo lang in deszelfs behoeftigen toestand, door groote beloften, misleid geworden was; dat ooggetuigen was van de roo-

ve-

verijen en dieverijen, die alomme plaats hadden, zonder dat het iets van dien buit ten deele viel, nam in allerijl de vlucht naar *Vrankrijk*; en wat moeite *Dumourier* ook aanwendde, om het tot staan te brengen, het was vergeefs. *Miranda*, de nederlaag bij *Aldenhoven* vernemende, moest, zijnes ondanks, het beleg van voor *Maas-tricht* opbreken, en poogde, tusschen die Stad en *Tongerén*, den voortgang der Oostenrijkeren te keeren, maar ook dit mislukte: de schrik hadt de Franschen zoo zeer overmeesterd, dat zij hunne Artillerij, Magazijnen, en de Stad *Luik*, ten prooie der Overwinnaars, lieten. De voortrukkende Pruisen en Hessen, vermeerderden de angst aan eenen anderen kant: *Roermonde*, het *Fort St. Michiel*, en *Stevenswaard*, werden verlaten, en onder de vervloeking der Brabanders, en de bespottung der Vlamingen, zetten zij den gang naar hun rampzalig Vaderland.

Nu werdt *Dumourier*, zijnes ondanks, genooddrongen zijne uitzichten, op de overmeestering van *Holland*, vaarwel te zeggen. In allerijl snelde hij dáár, waar hij door zijnen moed nog alles hoopte te herstellen. Door eene onbegrijpelijke werkzaamheid, hem alleen eigen, hadt hij zoo veel Volks en Geschut bij één gekregen, dat hij zich in staat rekende, om eenen slag te waagen. De 18de *Maart* had naauwlijks aanvang geno-

men, of *Dumourier*, spoorde, door eene korte maar krachtige Aanspraak, zijn Leger aan, en brak op de Oostenrijkers los. In schijn van het middenpunt der Vijandelijke Armée te willen bevechten, had hij het voornaamlijk op de Linkervleugel toegelegd, en meende daar door zijnen Vijand in wanorde, en tot wijken te brengen: dan die list mistukte. Schoon hij herhaalde reizen met geslotene gelederen, en eenen ontzettenden toestel van Geschut, op de Oostenrijkers instortte, zijn oogmerk kon hij niet bereiken. Van 's morgens ten 7 uuren, tot 5 uuren in den namiddag, werd 'er woedend gevochten, toen *Clair-fait* ter goeder ure opdaagde, de wanorde herstelde, en de overwinning, ten nadeele der Franschen, besliste. Groot was de slachting op dien moorddadigen dag, bijzonder voor de Franschen, die nu, met een aanmerkelijk verlies, door de geheele Oostenrijksche Ruitery op de hiel gevolgd werden, en niet eer tot stand kwamen, dan in de nabijheid der Stad *Leuven*, in een terrein, dat, door Boschen en Vaarten, eenen nieuwen aanval moeilijk maakte: doch het duurde niet langer, dan tot den 22sten *Maart*, toen *Coburg* hen, naa een gevecht van drie uuren, noodzaakte terug te trekken, met dat gevolg, dat *Leuven* den 23sten overmeesterd, en *Brusfel* en *Mechelen* den volgenden dag door de Franschen

ont

ontruimd werd. „ *Het is met veel droefheid;*
 „ *(schreef Dumouriet aan den Oorlogs-Minister,)*
 „ *dat ik u verslag doe, van den doodelijken te-*
 „ *genspoed, die ik geleden hebbe. — De aftocht*
 „ *is in wanorder geschied, tot achter Tirlemont,*
 „ *en nog verder. Wij hebben in dien aftocht,*
 „ *of liever vlucht, veel Volk en Kanon verloren.*
 „ *Het kwaad, Burger-Minister! is ten hoogsten*
 „ *toppunt! ik vrees doodelijker gevolgen van de-*
 „ *zen aftocht, in een Land, waar van wij de*
 „ *Bewoonders tegen ons hebben gaande gemaakt,*
 „ *door plundering en gebrek aan krijgstuft.*”

Weinig woorden voorzeker, maar die niet te
 min veele waarheden behelsden, en de ware
 oorzaken van zoo veel onspoeds, en het ontrui-
 men van *Holland* en *Belgiën*, in zich bevatten.

Wie staat, met ons, niet verbaasd over zulk
 eene spoedige ommekeer van zaaken? Hoe groot
 de vreugde en blijdschap bij allen welmeenenden
 hier te Lande ook zijn mogt, die grootheid kon
 niet haalen, bij die van de schrik en verbazing,
 die de maare van alle die rampspoeden in *Frank-*
rijk verwekte. De driekleurige Vlag werdt in-
 gehaald, en eene zwarte in deszelfs plaats ge-
 steldt, ten teken dat het Vaderland in gevaar
 was: en schon het ondengend Bewind de groot-
 ste aanleiding tot het slecht en moedeloos gedrag
 der Troupen gegeven hadt; was het onbeschaamd

en ondankbaar genoeg, om alles als een gevolg van een schandelijk Verraad uit te krijten. De zelfde *Dumourier*, die, door zijn stoutmoedig gedrag, het rijke *Brabant* bemachtigde, en de armoede en behoefte in *Vrankrijk* door deszelfs schatten lenigde; die reeds zulke groote stappen deedt, tot de overheering van *Holland*; en die daarom nog kort geleden, als een halve Godheid, vereerd werdt, was nu, in de oogen van het godloos Schrikbewind, eenen snooden Verraader; aan hem was alles te wijten: door Vijandelijk goud omgekocht, stak hij de Vrijheid naar het hart. Dit alles kwam *Dumourier* wel ras ter ooren, die nu niet naliet om de schandelijke bedrijven, van zijne ondankbare Meesters, in het helderst daglicht te plaatsen, in eenen Brief aan de Beheerschers van de deerlijk misleidde en ongelukkige Fransche Natie. Een Brief, die op alle de scherpe aanmerkingen, die onze penne in den loop onzes Geschiedverhaals ontglipten, het zegel der waarheid drukt, waarom wij ons de moeite getroosten zullen, eenige trekken uit denzelfen hier eene plaats interuimen. „ *Gij weet,*
 „ *(zegt Dumourier,) tot welken staat van ont-*
 „ *binding en gebrek de Legers van België ge-*
 „ *komen zijn, door een Minister en Comptoirren,*
 „ *die Vrankrijk op den oever van deszelfs ruïne*
 „ *hebben gebragt. Zij zijn veranderd, maar*
 „ *wel*

„ wel verre van hen te straffen, zijn Pache en
 „ Hasfenfratz, tot den post van Maire van Parijs
 „ beroepen, en van toen af, heeft de Hoofdstad,
 „ in de Lombardstraat, de toneelen van bloed en
 „ moord zien vernieuwen. — Ik heb u in vier
 „ Memorien de grieven voorgesteld, die gij moest
 „ verbeteren, maar ze zijn verdonkerd. — De
 „ Legers van België, hebben alle soorten van
 „ gebrek, zonder morren; geleden: door ziekte,
 „ gevechten, en desertie, zijn zij op de helft
 „ verminderd. Dus was onze toestand, toen gij
 „ den 1 Februarij, meende aan de eer der Na-
 „ tie verplicht te zijn, den Oorlog tegen Eng-
 „ land en Holland te verklaren, en van toen
 „ af, heb ik mijn hartzeer opgekropt. Mijn
 „ lijdend Leger heeft zijne rampen vergeten, om
 „ Holland aan te vallen. Men zat overkropt van
 „ Geldspecien, en men verhinderde, dat eenig
 „ gedeelte van den dienst geld ontving. — Zoo lang
 „ onze zaak rechtvaardig was, hebben wij den
 „ Vijand verslagen; maar zoodra de schraap-
 „ zucht, en onrechtvaardigheid, onze voetschappen
 „ bestuurden, hebben wij ons zelve vernield, en
 „ onze Vijanden maaken 'er gebruik van. — Ik
 „ zal den blinddoek afrukken. Men heeft de
 „ Belgen allerlei kwellingen aangedaan: men
 „ heeft ten hunnen opzichte de Rechten der
 „ Vrijheid geschonden; hunne Godsdiensige be-
 „ „ grip-

„grippen onbeschaamd beledigd: door rooverijen,
 „de Cieradiën van hunnen Godsdienst ontthei-
 „ligd. Men heeft de Verééniging van Hene-
 „gouwen met sabelslagen en snaphaanschoten be-
 „werkt; die van Brusel is geschied door een
 „twintigtal van menschen, die geen bestaan
 „hadden, dan in de troublen, en door eenige
 „mannen des bloeds.”

Deeze vrijmoedige taal, die niet dan ontgen-
 zeggelijke waarheden in zich bevatte, was onver-
 draaglijk in de ooren der Tyrannen, die zich het
 Bestuur over *Vrankrijk* bezorgd hadden. De Pre-
 sident, aan wien dezelve het eerst in handen
 kwam, deelde den inhoud, onder de hand, aan
 eenige Leden mede; en werdt alstoen, op voor-
 stel van *Danton*, dien brief aan eene Commissie
 gezonden, ten blijke dat men zich schaamde, die
 waarheden in de openbaare Vergadering te lee-
 zen, en ter kennisse van het Volk te brengen.
 Van dit oogénblik dorstten de Tyrannen naar het
 bloed van een Man, die, hoe men ook over
 hem denken moge, een Held in zijne bedrijven
 was, en die geen andere misdaad hadt, dan dat
 hij te eerlijk van hart was, om de gepleegde
 Koningsmoord, en alle de gruwelén van die da-
 gen, goed te keuren. Men stelde hem in staat
 van beschuldiging, en riep hem op, voor de
 Balie van den Bloedraad, om zich te zuiveren
 van

van de beschuldigingen, die zij zelve verzonnen hadden: dat, in den gewoonen stijl, niet anders betekende, dan naar *Parijs* te komen, om aldaar door den Beul, op een bloedig Schand-Schavot, van het leven beroofd te worden; op een Schand-Schavot, dat dag op dag besmeurt werdt, door het bloed der Kundigsten, der Dappersten, der Braafste en Verdienstelijkste Mannen, ten einde zij verhinderd werden, om de taal der waarheid te doen hooren aan eene deerlijk misleidde Natie, en, om langs dien weg, meester van hunne bezittingen te worden. Toen *Dumourier* dit bemerkte, zondt hij een Adres aan het Fransche Volk, „*waarin hij, naa eene korte optelling van*
 „*zijne verrichtingen, voor geheel de wereld bloot*
 „*lag, hoe schandelijk men hem behandeld hadt,*
 „*ten tijde dat hij wonderen van dapperheid in*
 „*Champagne verrichtte, toen hij met een zwak*
 „*en behoefstig Leger van 20,000 Man, 80,000*
 „*Pruisen en Hesen verdreef, en hen dwong*
 „*het Grondgebied der Republiek te ruimen. Toen*
 „*was ik Vrankrijks redder (zegt hij), doch*
 „*dien roem verbitterde van toen af de schelm-*
 „*achtigste aller menschen, Marat, de schandylek-*
 „*der Franschen. Ik ben, (dus vervolgd hij.)*
 „*met het overschot des zegevierenden Legers, in*
 „*de Belgique getrokken, en heb de Bataille bij*
 „*Jatnappe gewonnen, en van toen af, was mijnen.*

„*val*

„ val besloten. Om mijnen voorspoed te vertrō-
 „ gen en te vernietigen, heeft de Oorlogs-Mi-
 „ nister, Pache, ondersteund door de misdadige
 „ Factie, welke alle onze rampen veroorzaakt,
 „ die overwinnende Armée van alles doen ont-
 „ breken, en het is zoo ver gekomen, dat dezē-
 „ ve door honger en naaktheid verlopen is. Meer
 „ dan 15,000 mannen zijn 'er in de Hospitaa-
 „ len geweest; meer dan 25,000 zijn door ellen-
 „ de en weêrzin gedeferteerd; meer dan 10,000
 „ Paarden zijn van honger gestorven. Ik heb;
 „ in vier Memorien, dit alles aan de Conventie
 „ bekend gemaakt, maar men heeft dezelve gee-
 „ ne leezing waardig gekeurd: en toen ik 26
 „ uren in PARIJS doorbragt, hoorde ik reeds
 „ toen van zulken, die mijn hoofd eischten.”
 Naa eene schets van het verrichtte sints de Oor-
 logsverklaring tegen den Stadhouder en Engē-
 land, gaat hij dus voort: „ Van toen af hebben
 „ MARAT, ROBESPIERRE, en de misdadige
 „ Secte der Jacobijnen van Parijs, onderling den
 „ val van de Generaals, maar vooral van den
 „ mijnen, besloten. Diē Schelmen, omgekocht
 „ door het goud van vreemde Mogendheden, om
 „ de vernietiging der Armēen te voltoojen, heb-
 „ ben genoegsaam alle Generaals doen arres-
 „ teeren, en houden dezelve in de Gevangenis-
 „ sen van PARIJS, om hen te SEPTEMBER

„ SEREN, want dit is het woord, dat die mon-
 „ sters hebben gesmeed, om bij de nakomeling-
 „ schap de gedachtenis 'te bewaren van de af-
 „ schuwelijke moorden, op de zes eerste dagen
 „ van September gepleegd. — Alle de Depar-
 „ tementen, maar vooral PARIJS, zijn aan
 „ plunderingen, beschuldigingen, aan vervolgin-
 „ gen, aan moorden, overgegeeven. Geen Fransch-
 „ man, uitgenomen de moordenaars en hunne me-
 „ destanders, was meer zeker van zijn leeven,
 „ of bezittingen; de schrik der slavernij was ver-
 „ meerderdt, door de luidruchtige feesten der Schel-
 „ men; benden van Verbondenen liepen door de
 „ Departementen en verwoesten alles. Van de
 „ 700 Personen, die dit despotiek en regeering-
 „ loos Lichaam uitmaakten, zuchtten en decre-
 „ teerden 'er vier- of vijfhonderd, onder het
 „ zwaard der Satelliten van MARAT en RO-
 „ BESPIERRE.” &c. &c. (*)

Even

(*) De Schrijvers der *Nederlandsche Jaarboeken* heb-
 ben dit gewichtig Stuk geheel geplaatst in de *Stukken*
 van de maand April 1793. bladz. 672—681. — Wij
 kunnen alle onzijdige en waarheidlievende Lezers, de
 leezing en herleezing van hetzelfde niet genoeg aanprij-
 zen. Men zal 'er uit zien, tot welke hemeltergende
 daaden het Schrikbewind van *Vrankrijk* zich toen ge-
 rechtigd keurde. Men zal 'er uit zien, dat *Dumotrier*
 al-

Even dezelfde maatregelen, die voor omtrent 19 Eeuwen, door de Romeinsche Dwingeland *Antonius*, tegen den verdienstelijken *CICERO*, de Vader der Latijnsche welspreekendheid, en andere groote Mannen, ondernomen werden, om dat zij de Tyrannen onbewimpeld hunne schanda-

alles behalven een Verrader was, zoo als men hem in de Conventie te laste lag, en tot schande van sommige Schrijvers, hier te Lande is nagebaauwd geworden. — Verraders, zoeken of bedoelen niet het heil van een Natie; dit deedt *Dumourier*, toen hij het plan vormde, om *Vrankrijk* te verlossen van de rampen die het drukte. Hij wilde de Tijrannen van den zetel bonzen, de Fac-tien der *Jacobijnen* vernietigen, en *Vrankrijk* eene Con-stitutie bezorgen, die het geschikt maakte, om bij de overige Mogendheden erkent te kunnen worden. Wie kan zulks een verraad noemen? of was het beter de wil van zulke monsters uit te voeren? Zoo dit een *Dumourier* misdadig maakt, wat denkt men dan van den grooten *BONAPARTE*? Deedt die in de daad niet het zelfde, toen hij uit *Egypten* opdaagde, en met een handvol Volks, van de Guarde, het zelfde volvoerde, dat *Dumourier* door de Oostenrijkers bedoelde? Toen hij de Conventie in hunne Vergaderzaal bestookte, uit één joeg, van het bewind ontzette, en een einde aan veele gruwelen maakte? Wie durst nu deeze daad voor een verraad uitkrijten? Wie moet dezelve niet bewonderen, en God danken, dat hij een *BONAPARTE* deedt geboren worden, om te verhoeden dat *Europa* niet in een moordkuil herschepen wierdt?

daaden verweeten, trachtte men nu; ten opzichte van *Dumourier*, in *Parijs* te volgen, alleen met dit onderscheid, dat men den laatstgenoemden, voor eene revolutionaire Rechtsbank slepen, en ter dood veroordeelen wilde, daar de eerstgenoemde, door omgekochte Moordenaars, van het verdienstelijk leven beroofd wordt. Hoe men het neeme, de schanddaad komt op het zelfde uit, de *Guillotine* moest het loon voor *Dumourier* zijn. Om dat hij op het eerste opontbod niet ter slachting ging, besloot de Conventie, dat den Oorlogsminister *Bourbonville*, benevens vier hunner Leden, zich naar het Noordelijk Leger begeben zouden, om niet alleen alle Officieren af te zetten, maar hunne Papieren in beslag te nemen, en hen zelve voor de Balie der Conventie te brengen. In een gereedstaand Rijdtuig, stapten deezen, oogenbliklijk naa het genomen besluit, en spoedden naar *St. Amand*, alwaar *Dumourier* zich thans onthieldt, naa dat hij tot de ontruiming van *Breda*, *Geertruidenberg*, de *Klündert*, ook van de Stad en het Kasteel van *Antwerpen*, ordre gegeven hadt. Volgens het geene *Dumourier* aan drie Jacobijnsche Leden der Conventie mededeelde, was zijn plan, „om de *Constitutie van 1789* in *Vrankrijk* in te voeren; dat hij ten dien einde de Conventie uit één wilde doen

J. DEEL. Cc „gaan,

„ gaan, en door een ander Wetgeevend Lichaam
 „ doen vervangen. Dit zou (zijns oordeels) ge-
 „ heel Vrankrijk veréénigen; de Royalisten ont-
 „ wapenen; en aan de Mogendheden gelegenheid
 „ geeven, om over Vrede te handelen. Hij wil-
 „ de het Koningschap herstellen, en alles met
 „ behulp van het Oostenrijksche Leger daarstel-
 „ ten. Voorts wilde hij zich van eenige plaat-
 „ sen, als ORCHIES, DOUAY, en VALEN-
 „ CIENNES, verzekeren.” Terwijl hij niet
 schroomde, om dit plan aan de drie Jacobijnen
 mededeelen, waren de Afgezondenen van de
 Conventie in de Legerplaats gekomen, en ver-
 voegden zich, tot volvoering van hunnen last,
 bij *Dumourier*; dán, deeze voorkwam hen, want
 naa dat hij hen, fier en ferm, verklaard hadt;
 „ niet naar Parijs te zullen of te willen gaan,
 „ om zich door eene Revolutionaire Rechtsbank
 „ te laten veroordeelen, zoo voegde hij daar
 „ bij, die te erkennen voor eene Rechtsbank van
 „ bloed en misdaden; dat hij, zoo lang hij
 „ slechts een duim ijzer in handen hadt, 'er
 „ zich niet aan onderwerpen wilde; dat hij hen,
 „ (stondt het in zijne macht,) als een schand-
 „ vlek der Natie, vernietigen zou:” en nu ga-
 ven zij last, om hem te arresteeren, doch met
 dit voor hen noodlottig gevolg, dat eenige Hu-
fa-

uren, door *Dumouriet* van alles verwittigd, op dat oogenblik toetraden, en deeze Afgezondenen der Conventie, gevangelijk wegvoerden, naar den Oostentijkschen Generaal *Clairfait*, te *Doornik*; die hen vervolgens aan den *Prins van Coburg* overleverde. Wij zullen in het vervolg dezer Geschiedenis doen zien, dat zij eenen geruimen tijd gevangen bleven, en niet eerder hunne vrijheid verwierven, dan door de uitwisseling tegen de ongelukkige Dochter van den vermoorden Koning. Laaten wij nu zien; hoe het *Dumourier* verging, en welke gevolgen dit alles hadt; op het ontruimen van der Staaten Grondgebied; door de Franschen; dat nu spoedig volgde.

Ter uitvoering van het beraamde plan, was eene bijeenkomst tusschen *Dumourier*, de *Prins van Coburg*, de *Aartshertog Karel*, en den *Colonel Mack*; op zekere plaats, tusschen *Brusel* en *Condé* gelegen, bepaalt: *Dumourier*; in der waan verkeerende; dat het Leger zich naar zijne tuitzichten gereedlijk gedragen zou; vond zich echter in die hoop te leir gesteld; want eenige Officieren, die van de hand der Conventie aflogen; inzonderheid *Dampierre*, hadden de gemoederen zoo zeer in beweging gesteld, dat hij niet dan met veel moeite de Voorpost van het Keizerlijk Leger bereiken kon. Een algemeene gis-

ting bespeurde hij niet alleen in het Leger, maar een aantal was 'er op uit, om hem op te ligten. *Hou hem! Hou hem!* was de kreet, die van alle kanten opging, terwijl een hagelbui van Kogels op hem afgeschoten werd. Met zijn Paard over een Vaart willende springen, weigerde het dier hem dien dienst; dus moest hij te voet zijnen weg vervolgen: gelukkig dat hij spoedig een ander kreeg, waarmede hij zijne Vervolgers ontvluchtte, en bij den *Prins van Coburg* zijne veiligheid vondt. Behoeven wij hier te zeggen, dat de verwarring in het Fransche Leger, door dit alles, ten hoogsten toppunt steeg? dat een groot deel van hetzelfde verliep, en een ander deel, het voorbeeld van *Dumourier* volgende, tot de Keizerlijken overging? Hadden deeze laatsten van dit alles een gepast en tijdig gebruik gemaakt, gewis, 'er ware niets van het geheele Noordelijk Leger overgebleven. Dan, zoo als het gewoonlijk gaat, de spoedige verandering van zaaken, gepaard met zoo veele voordeelen en geluk, maakten de Aanvoeders der Gecombineerde Machten duizelig, en bragt hen in den waan, dat de volvoering des gemaakten ontwerps, hen niet ontgaan kon. Dat dit het geval was, bleek duidelijk uit de Proclamatie, die de *Prins van Coburg* op den 5 April in de wereld zondt,

waar

waar in hij, het gemaakt ontwerp met Dumou-
rier, ter herstelling van de order in Vrankrijk,
aan het Fransche Volk bekend maakte, op eenen
toon, die kennelijke blijken oplevert, dat hij we-
gens het welgelukken deszelveu geen den minsten
twijffel hadt. Van dit verzuim, of al te ligt-
zinnig gedrag, bedienden zich ook de Leden der
Fransche Conventie op eene meesterlijke wijze.
De zwarte Vlag, die al vast wapperde, ten te-
ken van den algemeenen nood; het Decreet,
waar bij het Vaderland als in gevaar te zijn,
verklaard was, bragt reeds eene geestdrift in
Vrankrijk te weege, die alle verbeelding te bo-
ven gaat; doch toen eene overdreevene en gloei-
ende Proclamatie aan de Natie, (waar bij alles,
wat weérbaar was, tot het opvatten der Wape-
nen, en het neemen eener geduchte Wraake,
aangespoord werd,) kenbaar wierdt, zag men,
welk eene uitwerking dit veroorzaakte. Veelen
door het denkbeeld van het heil des Vaderlands
te zullen bevoorderen; anderen door armoede en
gebrek angespoord; en de overigen uit vrees
voor de bloedige *Guillottine*, snelden hun Va-
derland ter hulpe, en deden *Coburg*, na een
tijdverloop van slechts vier dagen, geheel van
toon veranderen, en moest hij, (zijnes ondanks,)
zijne Proclamatie herroepen, en opentlijk ver-
kla-

klaren, dat hij nu niet als Vriend, maar als Vijand, niet door zachte, maar door gewelddadige middelen, de oogmerken der saamverbodene Mogendheden zou trachten ten uitvoer te brengen. Aakelig uitzicht voor elk gevoelig hart, dat wegkromp op het denkbeeld, dat nu de Aarde welhaast met dierbaar menschenbloed be- vleekt, en de aangenaamste Landsdouwen in eene woestenijs zouden herschapeit worden! Dan! eer wij dit bloedig Tafereel ter beschouwing voor onze Lezers ophangen, zal het van belang zijn, een verhaal te doen, van de wijze, waarop de overwonnene Plaatsen hier te Lande, door de Franschen ontruimd, en aan derzelver voorige Bestuurders terug gegeven werden, waar mede wij dit Boek, en ook het *Eerste Deel* dezen Geschiedenis, besluiten zullen.

De tegenspoeden, die het Fransche Leger noodzaakten, om de belegeringen van voor de *Willemstad* en *Maastricht* op te breeken, waren spoorlagen voor de beide jonge *Prinsfen van Oranje*, om van hunne standplaatsen optebreeken, en het overheerd *Breda* en *Geertruidenberg* aan de Franschen afhandig te maken. De *Prins*, die zich te *Gorinchem*, en zijnen Broeder, *Prins* *Fredrik*, die zich te *Housden*, tot hier toe, opgehouden hadden, vernamen

men nauwlijks de maare, van alles wat ter omgving, of zij stelden zich aan het hoofd hunner Corpfen; en togen den weg naar *Breda* en *Geertruidenberg*. De Fransche Commandant de *Custere*, binnen *Breda*, niet onbewust van het een en ander, en een beleg der hem toebetrouwde Vesting te gemoette ziende, was dag op dag onophoudelijk werkzaam, om zich tegen allen aanval te versterken. De Burgerij der Stad, die nog maar weinig weeken bovoren, zoo veele uitbundige blijken van vreugde over de komst der Franschen vertoonde, was wars geworden van den ondraaglijken last der Ijkwartiering, die zij sinds dien tijd ondervonden hadden, en bevreemd, dat, ingevalle van een vernieuwd Beleg, dien last nog verdubbelen zou, verdrong de een den ander, ter verkrijging van een pas, om zich naar elders heen te begeven, in zoo verre zelfs, dat de Franschen verscheidene middelen van vertraging bewerkstelligden, om een geheele ontvolking der Stad te verhoeden. De Commandant liet niets onbeproefd, om die vrees te doen bedaren, zoo door de verzekering, dat men niets te duchten hadt, als door het doen vatten van hen, die ontrustende tijdingen aanbragten, doch het benam de ongerustheid niet. Te midden van dit alles, verkreeg de *Custere* zijn ontslag, en

na dat hij het Commando aan den Generaal *Flers* hadt overgegeeven, vertrok hij naar *Brabant*. *Flers*, wel voorziende dat hij niet lang in zijnen post blijven zou, poogde intuschen nog eenige duizenden Guldens, der Burgerij afhandig te maaken, dezelve als eene Gift eischende; men hield het opbrengen dier Somme draaiende, deels uit onwil, deels uit onvermogen, en geraakte ter eindelijk geheel van bevrijd, door de ontzuiming der Stad, die spoedig volgde. Te vergeefsch trachtte *Flers* zich in het bezit der Stad te handhaven; en dezelve op de best mogelijke wijze van levensmiddelen te voorzien: hij ontwaarde spoedig van alle kanten omcingseld te zijn, door de Staatsche Troupen, onder bevel der beide *Prinsen van Oranje*, want een aantal der Bezetting ter Stad uitgetogen zijnde, om alles, wat mooglijk was, naar binnen de Stad te voeren, geraakte het, bij het *Ginneken*, in gevecht, met het aanrukkend Staats en Pruisfisch Krijgsvolk, die het ras omcingelde, en krijgsgevangen nam. Nu werdt de Stad van alle kanten bezet, en het liet zich aanzien, dat men, aan de zijde der Bezetting, dezelve met nadruk verdedigen wilde, toen, op den 29 *Maart*, een Officier en Trompetter de Vesting niet alleen opeischte, maar ook eenen eigenhandigen brief van den

den Generaal *Dumourier*, aan den Commandant ter hand stelde, niet minder behelzende, dan eene schriftelijke last aan den Generaal *Flers*, om de Stad dadelijk, bij Capitulatie, aan de Staatfche Troupen interuimen. Het zelfde had ook te *Geertruidenberg* plaats, en het was ingevolge dezen last, dat, naa verloop van vier dagen, eenige Artykelen beraamd en vastgesteld werden, volgens welken het Fransch Garnizoen, en zij alle 'er toe behoorden, met alle tekenen van Eer, en behoud van Bagagie, uittrekken, en tot *Rijsfel* toe, ieder man met twee ponden broods verzorgd zouden worden: voorts zouden de wederzijdfche Krijgsgevangenen uitgewisselt, en de Gijzelaars in het Prinsdom van *Meurs*, ook de opgeligte Recruten, in vrijheid hersteld worden. Den 10 *April* was de dag waar op alles zijk vol beflag kreeg: de Fransche Troupen, ook de uitgeweekene Bataaven, namen den marsch naar *Rijsfel* aan, begeleid van een sterk Eskorte van het Staatfche Leger, ten einde hen van allen overlast te bevrijden.

Dus werdt het Grondgebied van den Staat geheel en al ontleidigd van Vijandelijke Macht. De blijdschap deswegens, was bij veelen groot; anderen zagen het met weertzin; en sommigen oordeelden, dat men de uitgeweekene *Bataaven* te

veel gunsten hadt toegestaan. Een aantal *Anspachfche* Troupen trok het verlost *Breda* binnen, alwaar veele Ingezetenen, die bevorens hunne vreugde aan den dag lagen, over de aankomst der Franschen, als nu uitruimten in het roepen van *Hoezee! Kivat Oranje!* De Galg, die ter beteugeling van den moedwil, op last van *Dumourier*, was opgericht, werd spoedig met den Vrijheidsboom omver gehaald, en verbrandt, en door het luiden en spelen der Klokken, werd eene algemeene vreugde aan den dag gelegd.

Wonder kwam het veelen voor, (daar in de Capitulatie gezorgd was voor de uitwisseling der Gevangenen, en eenige Gijzelaars uit het Prinsdom *Meurs*,) dat men zich omtrent het bitter lot der Heeren *Farré*, *Reigersman*, *Pels*, van *Dookn*, en *Ruysenaars*, (de drie eersten uit *Breda*, de twee laarften uit *Geertruidenberg*, als Gijzelaars naar *Antwerpen* vervoerd,) niet scheen bekreund te hebben. De schreeuwende behandeling, die Heeren aangedaan, en de enorme somme Gelds, waar voor zij, ter verkrijging van hunne vrijheid, aan de Franschen verzekering geeven moesten, door het teekenen van een Wisselbrief ten hunnen laste, leverden bij veelen geene geringe stoffe van verwondering op, voor
al,

al, wanneer zij dit alles vergeleken, met den vrijen aftecht, die men aan de Bedrijvers diens mishandelingen toefonds. Inderdaad, wanneer men nagaat, hoe wreed en willekeurig die Heeren behandeld waren, gaat het alle verbeelding te boven, dat voor die vijf Heeren niet meer zorg is gedragen geworden. Eene Memorie, door deeze vijf Slachtoffers van den verregaanden haat der uitgeweekene Bataaven, aan de Algemeene Staaten overgegeven, naa hunne terugkomst in het Vaderland, en in de Jaarboeken van dien tijd openlijk bekend gemaakt, zal aan het Nageflacht doen zien, tot welke buitensporigheden den mensch vervalt, wanneer hij de wraak den ruimen teugel viert, en geroedelijk gehoor verleent aan ongeruide hartstochten. Het stuk, dat tot schande van de Bedrijvers, en tot leering van het volgende Geslacht, voor de vergetelheid bewaard is, (*) is te uitvoerig om in ons Geschiedverhaal geheel geplaatst te worden; maar dewijl het, op eene charactermaatige wijze, de denk- en handelwijze van de Hoofden der Uitgeweekenen, kennen leert, zullen wij ons slechts vergenoegen, met eenige trekken nis het zelve aan onze Lezers optegeven.

Na

(*) In de Nederl. Jaarboeken van 1793 bladz. 916—933.

Na dat de drie eerstgenoemden dier Heeren;
 een kort verslag gedaan hadden, op welk eene
 schandelijke wijze zij beledigd wierden bij de
 overgave der Stad; hoe men hen, onder de
 sterkste bedreigingen, dwong, tot het afgeeven
 van Inkwartierings-Billietten; en daar naa; op
 order van Dumourier arresteerde; verhalen zij
 „ dat zij aan het verblijf van Dumourier, on-
 „ der geleide van Schildwachten; gebragt zijn-
 „ de, aldaar gesteld werden voor het Comité
 „ Révolutionair der Bataven; waaronder zich
 „ bevonden de bekende BLOK, welcer Secretaris
 „ van Gecommitteerde Raaden te Hoorn, en
 „ ADRIAAN DE NYS, gewezen Major van het
 „ Vrijcorps te Wijk bij Duurstede; die hen be-
 „ richtten, dat het arrest niet geschiedde om
 „ hunne Personen in het bijzonder; maar om
 „ dat die Schelm van een Stadhouder, dien Ty-
 „ ran, op instigatie van dien Schoelje, de Raad-
 „ penfionaris van de Spiegel, vier braave Pa-
 „ rylotten, (Vilattes, Nobbe, Reepmaker, en
 „ Mitcoud) hadden doen arresteeren. Dat de
 „ Heer REIGERSMAN aan BLOK gevraagd
 „ hebbende, waarom men juist hem had uitge-
 „ kozen? van deze ten antwoord kreeg: dat
 „ men die geenen nam, aan wien het meest ge-
 „ legen was, en die voor Prinsgezinden bekend

„ waren; en dat het genoeg was, dat zijn naam
„ REIGERSMAN was; dat men dit van Stad
„ tot Stad doen zou. Zij verhaalen: dat zij
„ dien zelfden dag, waarop zij gearresteerd wa-
„ ren, onder een Eskorte van 20 Husfaren,
„ naar Antwerpen vervoerd werden, alwaar zij
„ den volgenden aankwamen, zonder iets onder
„ weg genuttigd te hebben, en toen gebragt zijn
„ geworden, in een onderaardsch hok, dat koud
„ en vochtig was, waar in twee vuile kribben,
„ met morsfige stroozakken, en een stinkende
„ deken, geplaatst waren, zonder stoet of tafel.
„ Dat het hok vol luizen en ander ongedierte
„ was, en een tobbe, die tot een geheim gemak
„ dienen moest, hen eenen ondraaglijken stank
„ veroorzaakte. Dat hen niet alleen vuur en
„ licht geweigerd werdt, maar ook droog brood
„ met water, van vorige Gevangenen overgeble-
„ ven, hen ten spijsze diende. In dien erbar-
„ melijken staat hieldt men hen tot in den
„ avond van den 4den Maart, toen zij overge-
„ bragt werden op twee Gevangenkamers ten
„ huize van den Commandant, die even als
„ Corps du Gardes ingericht waren; in vuile
„ kribben, op slechte matrassen, en onder on-
„ reine dekens, moesten zij zich nederleggen, en
„ werden van het geringste voedsel door eene
„ Waalin voorzien.”

Op

Op even dezelfde wijze als BLOK en DENYS in *Breda* met de drie Heeren huis hielden, handelde eenen DE KOK en PROBSTING binnen *Geertruidenberg*, met de twee laatstgenoemden:

„ op het onverwachtst werden zij van hunne Fa-
 „ milien afgescheurd, en onder Eskorte van
 „ Husfaren naar Antwerpen vervoerd, offchoon
 „ de Echgenoote en het Kind van den Heer
 „ VAN DOORN, om het lot van hunnen Man
 „ en Vader, de droevigste klachten ophieven, en
 „ de eerste door het verdriet haarer zinnen bijs-
 „ ter wierdt, het ging DE KOK niet aan; zij
 „ moesten op staande voet aan zijne ordres vol-
 „ doen. Tot den 24sten Maart hieldt men hen
 „ op de Citadel, in dien ellendigen staat; ge-
 „ vangen, toen 'er ordre kwam, om hen naar
 „ Rijsel overtebrengen, vergezeld van een aan-
 „ tal Paardenvolk, die hen met de uitgetogene
 „ Sabels den dood dreigden, wanneer zij de
 „ stoutheid hadden hunne hoofden buiten het rijds-
 „ tuig te vertonen. Aan de Schelde gekomen
 „ zijnde, konden zij die Rivier niet pasfeeren,
 „ uit hoofde der menigte Soldaten en Bagagie,
 „ die de vlucht namen voor het Oostenrijksche
 „ Leger, dus moesten zij weder naar de Cita-
 „ del terug, tot den volgenden dag, toen zij de
 „ reize te voet moesten onderneemen, onder ge-
 „ „ let

43 leide van eenige *Volontairen*. Aan de Schelde
 44 gekomen, vond men dezelfde hinderpaak als
 45 den voorgaanden dag, en liet men hen ver-
 46 scheidene uren, in regen en wind, op den
 47 oever staan, blootgesteld aan het geduurig
 48 schelden en bedreigen van woedende Soldaten,
 49 die hen telkens toegraauwden: d'Aristocrates,
 50 il faut les pendre, tuer, masfacerer, &c. Geen
 51 mooglijkheid tot den overtocht zijnde, moesten
 52 zij weder naar de Citadel, alwaar zij nog
 53 drie dagen in de doodelijkste ongerustheid slij-
 54 ten moesten; uit vrees, dat zij, te voet, naar
 55 Rijsfel zouden vertrekken moeten, in welk ge-
 56 val zij gevaar liepen op den weg vermoord te
 57 worden. Toen deed zich een deur van ver-
 58 losfing open, door de deelneeming van eenige
 59 menschlievende Ingezetenen te Antwerpen, die
 60 bij den Franschen Generaal voor hen tusfchen
 61 beiden traden, en hunne vrijheid verwierven;
 62 mits zij zich, ter slaaking van den gevange-
 63 nen Micoud, schriftelijk bij acceptatie op zes
 64 maanden verbonden, tot het betaalen van
 65 HONDERD VEERTIG DUIZEND GULDENS,
 66 en werden ter nakoming een aantal Obliga-
 67 tien, bij gebrek van Contanten, opgekocht, en
 68 tot meerder verzekering onder eenen Notaris
 69 te Rijsfel gedepofteerd. Op zulk eene wijze
 be-

beantwoordde men aan de plechtigte verzekering, om Personen en Eigendommen te zullen respecteeren, en niets anders te bedoelen, dan herstelling van waare Vrijheid, en het genot van Menschelijke en Burgerlijke Rechten.

Hoe zeer verschilde deeze Barbaarsche handelwijze niet, met die, welke binnen *Breda* plaats hadt, naa dat die Stad van den Vijand ontruimd was? De laffe wijze, waar op men dezelve, aan de Franschen, overgegeven hadt, en de verregaande ongeregeldheden, die daar op binnen dezelve gevolgd waren, (zoo als wij hier boven vermeld hebben) gaf rede t'over, dat men de voornaamste van hen, die op aandrijven der uitgeweekene Bataaven het gezach in handen kregen, in verzekerde bewaring nam, tot op alles beoorlijk onderzoek geschied was. Hun getal, dat omtrent 40 beliep, werdt spoedig verminderdt, doordien 'er 12 kort daar op weder ontslagen werden. Eene Commissie, uit den Domeinraad van den Stadhouder afgezonden, nam van alles behoorlijke kennis, en daar het bleek, dat de Gearresteerden hunne plicht betracht, en zelfs meerder ongeregeldheden verhinderd hadden, werden zij wel ras in vrijheid hersteld, niet alleen, maar ook door eene vereerende Resolutie, van allen blaam en aanspraak vrijgesproken. Zij schroom-

schroomden ook niet, om hunne gehoudene Directie, der Wereld bekend te doen worden, en hun gedrag tegen alle beschuldigingen te verdedigen; een bewijs, dat vrijheid van spreken niet verbannen was, zoo als door sommigen, op onderscheidene tijden, is verspreid geworden.

Op zulk eene spoedige en ongeziene wijze, werden de zwarte onweêrswolken van boven het lieve Vaderland verdreven, en hetzelfde van vreemde Macht bevrijdt! Het is buiten alle bedenking, dat, naast de allesbestuurende hulp der Hemelsche Voorzienigheid, die gelukkige verandering, middelijkerwijze, door den voorspoed der saamverbondene Legers is bewerkt geworden, maar het is niet minder zeker, dat men hier te Lande, te veel met de duurzaamheid van het Krijgsgeluk scheen ingenomen te zijn, en uit het oog verloor, hoe gevaarlijk het is, voor eene kleine Republiecq, eenen gemeenschappelijken Oorlog te onderneemen, met machtige Rijken, niet, om zinnen eigen grond te Verdedigen, maar, om op vreemden grond Veroveringen te maken. De Geschiedenisfen van alle Eeuwen hebben geleerd, dat niets gevaarlijker en verderfelijker voor kleine Staaten en Gemeenebesten is, dan zich in zulke twisten in te laten. Het ware dus te wenschen, dat men, te dien tijde, zich meer gehouden

had aan de vaste regelen, die men hier te Lande, van ouds, gewoon was te volgen, en dat men nimmer, op eene aanvallende wijze, tegen de Franschen het harnas aangefchooten had, zoo als de tijd geleeraard heeft. De gelukwenschingen, over de afwending van het dreigende gevaar, en de bevrijding van der Staaten grondgebied van alle vreemde Macht, die door de Gezanten van verscheidene Hoven gedaan werden, waren vergezeld met de dringendste vertogen, om de begonnene voordeelen, met veréende macht, te helpen achtervolgen, en, het zij uit dankbaarheid, of uit aandrift om in de voorgestelde eer te deelen, men besloot, tot onheil van den Staat, gereedlijk, om 's Lands Krijgsmacht buiten het Territoir der Republiecq te zenden, en dus nam men dadelijk deel in eene Coalitie tegen *Vrankrijk*, die het Vaderland op schatten en traanen te staan kwam. Naauwlijks had de maand *April* eenen aanvang genomen, of men zag binnen *Antwerpen* de voornaamste Legerhoofden, der gecoäliseerde Mogendheden, een Congres openen, waar bij den *Stadhouder*, zijne *beide Zoonen*, den *Raadpensionaris van de Spiegel*, en den *Grave van Bentinck*, zich tegenwoordig bevonden: aldaar werdt het plan voor de volgende onderneemingen